

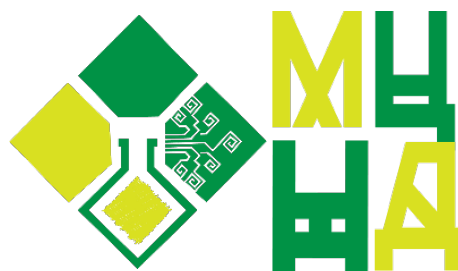
21 ЛИПНЯ 2023 РІК

М. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ, УКРАЇНА

DOI 10.36074/mcnd-21.07.2023
ISBN 978-617-8126-38-4

МАТЕРІАЛИ
IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Міжнародний Центр Наукових Досліджень

МІЖГАЛУЗЕВІ ДИСПУТИ: ДИНАМІКА ТА РОЗВИТОК СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

| 21 ЛИПНЯ 2023 РІК
м. Хмельницький, Україна

Вінниця, Україна
«Європейська наукова платформа»
2023

Організація, від імені якої випущено видання:
ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»

Голова оргкомітету: Рабей Н.Р.

Верстка: Зрада С.І.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою «УкрІНТЕІ» в базі даних науково-технічних заходів України та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення № 67 від 17.01.2023).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

М 58

Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень: матеріали IV Міжнародної наукової конференції, м. Хмельницький, 21 липня, 2023 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: Європейська наукова платформа, 2023. — 208 с.

ISBN 978-617-8126-38-4

DOI 10.36074/mcnd-21.07.2023

Викладено матеріали учасників IV Міжнародної спеціалізованої наукової конференції «Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень», яка відбулася 21 липня 2023 року у місті Хмельницький.

УДК 001 (08)

© Колектив учасників конференції, 2023

© ГО «Європейська наукова платформа», 2023

ISBN 978-617-8126-38-4

© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ДЕЯКІ РОЗДУМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ЗАВДАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДОКТРИНИ

Харазішвілі Ю.М., Ляшенко В.І. 10

ПОДАТКОВІ НАВАНТАЖЕННЯ ДЛЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ТА ЇХНЯ ДИНАМІКА ПО РЕГІОНАХ

Кулик О.М. 14

СИСТЕМА НАССР ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ЗАПОРУКА БЕЗПЕЧНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В НИХ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА НАДАНИХ ПОСЛУГ

Графська О.І., Запісоцький А.І. 16

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ЧАСТКИ ОПЛАТИ ПРАЦІ У СТРУКТУРІ ВВП: СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Мазур М.В., Луняк І.В., Сіренко К.В. 18

СЕКЦІЯ ІІ.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

IT MARKET OF UKRAINE. CURRENT CONDITION

Parasii-Verhunenko I., Ostapets A. 20

СЕКЦІЯ ІІІ.

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ВИЗНАЧЕННЯ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ДОХОДІВ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ

Сук П.Л. 23

СЕКЦІЯ ІV.

МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВИБІР МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЗА ТИПОМ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Нечай О.В. 28

КЛАСИФІКАЦІЯ СЕГМЕНТІВ РИНКУ ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛЕЙ Даниленко Є.С.	31
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ Красюк П.О.	38
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ Онопрієнко І.М., Третьяков В.В.	41
ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОДУКТОМ Коротенко А.М., Онопрієнко І.М.	43
ОСОБЛИВОСТІ ЯКІСНОГО ОЦІНЮВАННЯ СТІЙКОСТІ КРАЇН ДО МОЖЛИВОГО СКОРОЧЕННЯ ІМПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ Ємельянов О.Ю.	46
ПРОДУКТОВІ ІННОВАЦІЇ ЯК НАПРЯМ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ Тимошенко В.Г.	49
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПЛАНУВАННЯ НОВОЇ ПРОДУКЦІЇ У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА Пономаренко О.Б., Онопрієнко І.М.	52
 СЕКЦІЯ V. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ	
ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Хмелюк В.С.	55
НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ Корнілова І.М., Яблоновський В.М.	57
НАПРЯМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ Онопрієнко І.М., Січкарь Д.В.	61
ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ НЕТРАДИЦІЙНИМИ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ Бойчик І., Стахурська С.	64
УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЯМИ ПРОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА Самойленко Д.С., Онопрієнко І.М.	68

ШЛЯХИ І МЕТОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Хіміч Л.В., Кубіцький С.О. 71

СЕКЦІЯ VI.

ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Литвиненко О.О. 77

ГАРАНТІЇ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ

Ланевич В.М. 80

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СИЛИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ»

Литвиненко О.О. 82

ЗЛОЧИННЕ ДІЯННЯ: ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА

Снісар В.Є. 85

КОНЦЕПЦІЯ РЕФОРМУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Набок К.В. 87

КОРОТКИЙ АНАЛІЗ ЄДИНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ В РЕСПУБЛІЦІ
ПОЛЬЩА

Шовгенюк С.Ю. 90

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ОПЕРАТИВНО-
РОЗШУКОВОГО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Котенко Т.А. 92

ОСОБЛИВОСТІ ШУМОПОГЛИНАЮЧОГО ОБЛАДНАННЯ В ПРИМІЩЕННІ ДЛЯ
ВІДСТРІЛУ ЗБРОЇ

Гріда В.В. 94

ПОВЕРХНЕВА ПЕРЕВІРКА: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Бородавко А.Ю. 97

ПОЛІЦІЯ ЯК ОРГАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ НА
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Жукова Є.Г., Наточій А.Д. 99

СЕКЦІЯ VII.

**ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ,
СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ**

БЕЗПЕКА ТА ЗАХИСТ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ
ЗАВДАНЬ

Тіцька І.Г., Гіденко Є.С. 101

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Хлистік М.А., Озеруга А.О.103

ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ВІЯВЛЕННЯ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА РЕЧОВИН

Каліберда Н.Г., Плахотний А.П.106

ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРЕВЕНЦІЇ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНІЙ ПРОТИПРАВНОСТІ

Білоліпецьких Є.А., Журенко Г.В.108

КОНТРОЛЬ КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ ПОЛІЦІЇ ЗА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЇ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ

Білоліпецьких Є.А., Журенко Г.В.111

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ У ЗВ'ЯЗКУ З ВВЕДЕННЯМ ВОЄННОГО СТАНУ

Клець А.В.114

СУЧАСНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вольський Р.О., Плахотний А.П.116

ЩОДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У КРЕДИТНО-ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Самофалова А.І.118

СЕКЦІЯ VIII.

БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

DETERMINATION OF PIGMENT CONTENT IN VEGETABLE MATERIALS OF STINGING NETTLE COLLECTED IN THE TERRITORIES OF POLTAVA REGION IN THE AUTUMN

Halushko I., Mykytenko A., Sakhno T.V., Krikunova V.Y.120

СЕКЦІЯ IX.

ГІРНИЦТВО ТА НАФТОГАЗОВА ІНЖЕНЕРІЯ

РОЗРОБКА МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ ВИТРАТИ РЕАГЕНТУ-ЗБИРАЧА ПРИ ФЛОТАЦІЇ

Глуховець М.Р.123

СЕКЦІЯ X.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

РОЗРОБКА АВТОНОМНОЇ ГОДІВНИЦІ НА ОСНОВІ ПЛАТФОРМИ ARDUINO

Боднар В.Ю.126

СЕКЦІЯ XI. ЕКОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПРОЦЕСУ ДЕМІНЕРАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДНИХ ВОД Ковтун Д.Є.	129
---	-----

СЕКЦІЯ XII. ТРАНСПОРТ ТА ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ПРОГРАМИ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЮ 274 АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ Петренко Т.В.	132
--	-----

СЕКЦІЯ XIII. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

НАЦІЄТВОРЧІ ОРІЄНТИРИ ТВОРУ ЛЕСІ ГОНЧАР ТА РУСЛАНА НАЙДИ «КОЗАЦЬКИЙ РОМАН» Довгаль С.М.	136
ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ ІСПАНОМОВНОЇ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ Кузьменко Д.В.	139
ЯВИЩЕ ЧАСТИНОМОВНОГО СИНКРЕТИЗМУ Добосевич У.Б.	142

СЕКЦІЯ XIV. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

СНАТГРТ ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ Лобецька І.М.	146
АНАЛІЗ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ «ДИТЯЧА ТЕРАПЕВТИЧНА СТОМАТОЛОГІЯ» ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СКЛАДАННЯ ОБ'ЄКТИВНОГО СТРУКТУРОВАНОГО КЛІНІЧНОГО ІСПИТУ Плиска О.М.	149
ЗМІСТ ФОРМУВАННЯ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У НОРМАТИВНІЙ БАЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ Михалик І.	151

ІЛЮСТРАТИВНА ПРОПОЗИЦІЯ ВИХОВНОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ШОЛОМ-АЛЕЙХЕМА САРОЮ МЕЙКОК Ільницька Л.В.	153
МЕТОД ДЕКОМПОЗИЦІЇ У ПРОЄКТУВАННІ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ Балалаєва О.Ю.	155
МОВНОКОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИХ КАДРІВ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ Баришовець Н.П.	157
НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМБІНАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ТА КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ Саннікова В.Є.	160
ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ГЕОГРАФІЇ Марущак С.Д.	164
ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ Сліпчишин Л.В.	167
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ЗАВДАНЬ НА ПОШУК ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ Шаран О.В., Хміль А.В.	170
ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДОШКІЛЬНИКАМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ Зінченко В.І.	173
ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ Ракитіна В.І.	176
РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ Березіна І.В.	178
СТАН СФОРМОВАНOSTІ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ-МЕДИКІВ ЗА ВІКОМ Лимар Л.В.	180
СУЧАСНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ ДІТЕЙ З АУТИСТИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ Карпова Т.С.	181

СЕКЦІЯ XV. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ДОСЛІДЖЕНЬ ФЕНОМЕНУ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ
Сембрат Д.С. 185

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ОСОБИСТІСТЬ, ЯКА ВЧИНЯЄ
ПРАВОПОРУШЕННЯ
Мігрін Б.О. 188

СЕКЦІЯ XVI. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ОЦІНКА ФУНКЦІЇ ЗОВНІШНЬОГО ДИХАННЯ У ПАЦІЄНТІВ З ГРИЖАМИ
ПЕРЕДНЬОЇ ЧЕРЕВНОЇ СТІНКИ
Василик Т.П. 191

СЕКЦІЯ XVII. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

КІНЕЗІОТЕРАПІЯ ПОСТІНСУЛЬТНИХ ПАЦІЄНТІВ НА СТАЦІОНАРНОМУ ЕТАПІ
ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ
Кравець А.С. 193

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТОЛЕРАНТНОСТІ У ВЧИТЕЛІВ
ФІЗКУЛЬТУРИ
Колядюк Н.І. 196

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КІННОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ
Семиволос Л.О. 199

СЕКЦІЯ XVIII. ФАРМАЦІЯ ТА ФАРМАКОТЕРАПІЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ТОКСІОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СУХОГО ЕКСТРАКТУ ПАГОНІВ
ВЕРБИ САХАЛІНСЬКОЇ (СЕПВС)
Артемова К.О. 202

СЕКЦІЯ XIX. АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА
ПРИКЛАДІ УТЕПЛЕННЯ ЖИТЛОВОЇ БУДІВЛІ
Мілюкова І.Р. 204

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ДЕЯКІ РОЗДУМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМІСТУ ТА ЗАВДАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДОКТРИНИ

Харазішвілі Юрій Михайлович

Д-р. екон. наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник
Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ, Україна

Ляшенко Вячеслав Іванович

Д-р. екон. наук, професор, завідувач відділу
Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ, Україна

У виступі Президента «Україна перемоги буде країною, гідною своїх героїв» на пленарному засіданні Верховної Ради з нагоди 27-ї річниці ухвалення Конституції 28 червня 2023 року зазначалося: «Сьогодні пропоную до обговорення й початку загальнонаціональної дискусії про Українську доктрину п'ять, на мій погляд, основних орієнтирів. Це напрямки, які можуть бути розкриті тими чи іншими конкретними пунктами, які нація визначить як важливі. Перше – філософія нашої перемоги. Друге – глобальність української безпеки. Третє – політика героїв. Четверте – політика справедливості. П'яте – трансформація за десять років, а саме – нова зовнішня політика. Нова економіка. Нові відносини між державою та суспільством. Розвиток усіх наших територій. Освіта й наука. Культура. Як передумова й підсумок трансформації – рівень безпеки та свободи в Україні».

У порядку обговорення та дискусії у другий напрямок **«Українська безпека»** пропонуємо додати: **«Українська безпека неможлива без подолання корупції, зменшення тінізації економіки, ефективності та справедливої судової системи задля невідворотного встановлення рівноваги між злочином та покаранням».**

Щодо напряму V. **«Трансформація за 10 років»**, то пропонується розпочати його з преамбули. **Преамбула:** «Трансформація економіки повинна здійснюватися відповідно до концепту: «Відбудуємо краще ніж було» («Build back better»-BBB). Провідними напрямами трансформації мають стати:

- розвиток вітчизняної науки і освіти, шляхом доведення частки їх фінансування у ВВП до 3% та 8% відповідно;
- неоіндустріальна модернізація промисловості шляхом доведення частки заробітної плати у випуску до 29-32 %;
- формування потужного фінансового ринку;
- розвиток соціальної інфраструктури та креативних індустрій;
- сучасний експортноорієнтований агропромисловий комплекс;
- створення сучасної сфери туризму та рекреації.

Неоіндустріальна модернізація включає: реалізацію ланцюга «націоналізація-модернізація-приватизація» для зруйнованих підприємств які доцільно відновлювати; впровадження сучасних перспективних: нанотехнологій,

біотехнологій, виробництва нових матеріалів, мехатроніки та робототехніки, інформаційних та смарт- технологій (елементів штучного інтелекту), створення сучасного оборонно- промислового комплексу, високо- та середньо- високотехнологічних кластерів підприємств); створення повного циклу вітчизняного атомно- промислового комплексу під наглядом МАГАТЕ, розвиток альтернативної енергетики».

Пропонуємо обговорити тезу **«Оплата праці має визначатися за формулою "сусіди в Євросоюзі плюс 30 %»**. На превеликий жаль, запропонована формула оплати праці **"сусіди в Євросоюзі плюс 30 %" на наш погляд є певною мірою нереалістичною, тому що:**

–неможливо порівнювати заробітну плату в різних країнах по їх абсолютному значенні через різні умови функціонування економік та, як слідство, різних обсягів ВВП та випуску;

–порівнювати можна тільки відносні величини, наприклад: *частка оплати праці у випуску*, яка визначається відношенням добутку ефективної чисельності платників податків, середньорічної заробітної плати та коефіцієнтом соціальних нарахувань до випуску продукції.

Розподіл винагороди між працею та капіталом у виробничій функції підпорядковується принципу *"золотого перетину"*: 0,382 для праці та 0,618 для капіталу. Зараз жодна з країн світу не забезпечує цієї пропорції. Максимальне досягнення серед країн ЄС – 0,32, а середнє значення становить 0,29 (у Німеччині – 0,26-0,3; Данії: 0,3-0,324; Швеції: 0,282-0,31). В Україні на 2021 р – 0,1695, у 2022 р. – 0,1421. Візьмемо для прикладу Німеччину. Середня заробітна плата у Німеччині у 2021 р. становить¹: **€4094**, або **\$4853**, а ВВП²- **\$4,26** трлн, випуск приблизно **\$9,0** трлн. За 5 років середня заробітна плата у Німеччині збільшилась з 2016 р. з €3716 до €4094 у 2021 р., тобто в 1,1. Тому можемо приблизно оцінити заробітну плату за 10 років.: $4853 \cdot 1,1 \cdot 1,1 = 5823,6$. Збільшуючи цю суму на 30 %, отримаємо потрібну заробітну плату в Україні на 2033 р. – $5823,6 \cdot 1,3 = 7750$, або за оціночним прогностичним курсом на 2033 р.: $7750 \cdot 249,315 = 1911069,25$. Приймаючи, за припущенням, що ВВП України на 2033 р. буде дорівнювати \$1000,0 млрд. рф середньої частки ВВП у випуску 0,444, отримаємо прогностичну оцінку **випуску**: $1000,0 \text{ млрд} / 0,444 = 2252,25 \text{ млрд.}$, або $2252,25 \cdot 249,315 = 561106,9 \text{ млрд.}$

Тоді частка оплати праці у випуску (α) буде дорівнювати (при середній чисельності платників податків 10, 0 млн. осіб.- у 2022 р. – 6,8 млн.осіб.): $\alpha = 0,001 \cdot 10 \cdot 191106,925 \cdot 12 \cdot 1,2186 / 561106,9 = 0,503$, що протиречить існуючим макроекономічним закономірностям та здоровому глузду. Цей розрахунок означає, що половина випуску країни буде спрямована на оплату праці. Таким чином, встановлення заробітної плати на рівні **"сусіди в Євросоюзі плюс 30 %" у 2033 р. при ВВП \$1,0 трлн. є неможливим не тільки у найближчі 10 років, але й взагалі. Проте, ми можемо обчислити обсяг заробітної плати у 2033 р. при ВВП \$1,0 трлн.дол., враховуючи середню частку оплати праці у випуску для країн ЄС – 0,29.**

$$W_{2033} = \frac{0,29 \cdot 561106,9}{0,001 \cdot 10 \cdot 12 \cdot 1,2186} = 220268,12 \text{ грн.}, \text{ або } 220268,12 / 249,315 = 883,5 \text{ дол. США.}$$

¹ <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/world/germany/>

²

https://www.google.com/search?q=%D0%B2%D0%B2%D0%BF+%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%87%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8+2021&rlz=1C1SQJL_ruUA919UA919&oq=%D0%92%D0%92%D0%9F&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUqBggAEEUYOzIGCAAQRrg7MgYIARBFGDkyBwgCEAAyGAQyCggDEAAyQMYgAQyCggEEAAykgMYigUYBggFEEUYPTIGCAYQRrg9MgYIBxBFGD3SAQgzODQyajBqN6gCALACAA&sourceid=chrome&ie=UTF-8

Критерієм обсягів заробітної плати є досягнення рівня оплати праці у випуску для розвинених країн ЄС (0,29), а потім – до оптимального рівня 0,382. Отже, максимальна заробітна плата, яку може собі дозволити Україна при оптимальної частки оплати праці у випуску 0,382 при ВВП \$1,0 трлн.

$$W_{2033} = \frac{0,382 \cdot 111069,8}{0,001 \cdot 10 \cdot 12 \cdot 1,2186} = 290146,0 \text{ грн.}, \text{ або } 290146,0 / 49,315 = 5883,5 \text{ дол. США.}$$

Значення заробітної плати буде залежати від конкретної чисельності платників податків. Отже, замість запропонованої формули оплати праці **”сусіди в Євросоюзі плюс 30 %”**, пропонується наступна: **«Оплата праці має визначатися з умови досягнення частки оплати праці у випуску не нижче, ніж середнє значення для країн ЄС - 0,29 з подальшим збільшенням до оптимального значення 0,382»**. Також слід відзначити : **«Ніяка країна та її уряд не можуть бути конкурентоздатними без наукової підтримки. Тому Україна перемоги потребує суттєвої підтримки наукових досліджень та оплати праці науковців. Тому Україна перемоги має забезпечувати рівень видатків на НТР – 3 % ВВП, рівень видатків на інноваційну діяльність – 2 % ВВП, рівень видатків на освіту – 8 % ВВП»**.

- **“Трансформація економіки, соціальної практики та усіх сфер державного управління повинна відповідати на питання – скільки нових робочих міст дасть Україні конкретне рішення, конкретна ініціатива ”**.

Використання такого критерію є дуже вузьким. Набагато важливішим є частка ВДВ у випуску, тобто створення виробництва з високою доданою вартістю. У сучасних умовах розвитку, цифровізації економіки та застосування штучного інтелекту буде призводити до скорочення робочих місць та появи нових спеціальностей, до яких треба готувати населення. **Трансформація економіки, соціальної практики та усіх сфер державного управління повинна здійснюватись за двома критеріями: кількість нових робочих місць та частка ВДВ у випуску.**

У доповіді підкреслено, що Україна потребує нової політики територій. Для кожного звільненого від російської окупації регіону потрібна своя, дуже детальна й водночас цілісна, візіонерська політика трансформації. Тому на нашу думку, нова візіонерська політика територій має полягати в розробці та реалізації стратегій та планів і програм відновлення як на національному, так і на макрорегіональному, регіональному та місцевому рівнях з урахуванням вимог безпеки та орієнтирів сталого розвитку, а також смарт- спеціалізації. В тому числі шляхом створення розвинутої бізнес- інфраструктури: мереж індустріальних, наукових, технопарків, бізнес- інкубаторів, венчурних фондів, підтримки старт- апів, формування регіональних інноваційних екосистем.

З метою удосконалення механізмів підтримки малого і середнього бізнесу ще у 2003 році Європейська комісія запропонувала нову дефініцію критеріїв сектора МСП, згідно з якою, при його визначенні застосовуються три самостійні критерії: кількість персоналу, річний обіг і загальний річний баланс (вартість активів). Важливо відмітити, що обов’язковим критерієм для віднесення цього підприємства до групи МСП являється кількість персоналу, а одну з двох інших умов (річний обіг або вартість активів) підприємство може обрати самостійно (табл. 1). Особливістю підходу законодавців ЄС є те, що у разі вибору в якості другого критерію вартості активів, знімається обмеження на річний обсяг продукції, що випускається, що дає можливість мікро-, малому і середньому підприємству максимально розширювати свою ринкову нішу на вітчизняному та іноземних ринках і підвищувати власну

конкурентоспроможність.

В зв'язку із цим для імплементації європейських критеріїв визначення розмірів підприємств пропонується внести зміни, що відповідають європейським критеріям в частині вартості активів, до ст. 55 Господарського кодексу України. Також відповідний підхід можна застосувати відносно рекомендацій щодо імплементації положень Закону ЄС про малий бізнес «Спочатку думай про мале».

Таблиця 1.

Класифікація МСП і критеріїв для розмежування по окремих розмірних групах, згідно ЄС і Господарського кодексу України (ГКУ)

Категорії підприємств	К-ть персоналу		Річний обіг		або	Вартість активів		
	ЄС*	ГКУ	ЄС млн євро	ГКУ Ст. 55 млн євро		ЄС, млн євро	ГКУ	Пропонується в ст. 55 ГКУ, млн. євро
Мікро-	10	10	<2	<2		<2	Немає	<2
Малі	50	50	<10	<10		<10	Немає	<10
Середні	250	250	<50	<50		<50	Немає	<50

**Джерело: L 124/36 EN Official Journal of the European Union 20.5.2003*

В частині зниження впливу високої вартості кредитних ресурсів для суб'єктів малого і середнього підприємництва та низького рівня фінансово-кредитної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності для реалізації інноваційних проєктів пропонується активізувати запуск системи гарантування кредитів малим та мікропідприємствам через мережу місцевих фондів підтримки підприємництва або спеціалізованих гарантійних установ для чого внести відповідні зміни до Бюджетного кодексу (зокрема ст. 17 в частині залучення коштів обласних бюджетів).

Пропонується видати відповідну інструкцію НБУ або ж внести в Закон України „Про підтримку розвитку малого підприємництва“ (2012 р.) норму про запровадження акредитивної форми розрахунків між малими та великими підприємствами з метою попередження невиконання або відтермінування на 6-9 місяців виконання останніми своїх договірних зобов'язань.

З метою усунення неналежного фінансування місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва пропонується зафіксувати в Податковому кодексі норму про спрямування 1-2% надходжень коштів від податків малого підприємництва цільовим призначенням на фінансування саме цих програм.

З метою підвищення активності суб'єктів підприємництва щодо впровадження інновацій пропонується стимулювати створення в межах регіональної інноваційної системи під координацією регіональних наукових центрів НАН та МОН України мережі наукових та індустріальних парків на базі промислових майданчиків тих підприємств, відновлення діяльності яких в сучасних умовах є недоцільним, для чого прийняти відповідний закон про експериментальні стимулюючі регуляторні режими в них. У якості зразка тут може бути використаний досвід Ірландії.

На виконання Стратегії розвитку АПК України до 2020 року, з урахуванням європейського досвіду та залучення в інвестиційні процеси відновлення переробної промисловості коштів населення опрацювати нову редакцію Закону України «Про кооперацію», в якому передбачити режими стимулювання розвитку цієї форми власності шляхом створення спеціальних режимів функціонування внутрішньорегіональних, міжрегіональних та міждержавних кластерних утворень, як потенційних конкурентів агрохолдінговим структурам.

З метою максимального використання можливостей та потенціалу недержавних механізмів регулювання підприємницької діяльності слід терміново внести нову редакцію проєкту закону «Про саморегулювні організації».

ПОДАТКОВІ НАВАНТАЖЕННЯ ДЛЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ТА ЇХНЯ ДИНАМІКА ПО РЕГІОНАХ

Кулик Оксана Михайлівна

викладачка кафедри туризму

Львівський державний університет фізичної культури

імені Івана Боберського, Україна

Туристична галузь України є однією з найперспективніших і найприбутковіших галузей ринкової економіки. Аналізуючи ситуацію минулих років, зокрема, період з березня 2020 року і до сьогодні, можемо зі сміливістю сказати, що туристична галузь продовжує працювати всупереч усім негативним факторам, таким, як всесвітня пандемія Covid-19 та повномасштабна війна. Зазначимо, що в цей непростий час спостерігається значне збільшення цінової політики на нафту та пальне, також наявні проблеми з логістикою та руйнуванням традиційних туристичних маршрутів. Це – лише частина актуальних питань та ризиків, які сьогодні виникли перед туристичною галуззю. Податкове навантаження на сучасному етапі також відіграє для галузі важливу роль, оскільки вчасне виконання всіх зобов'язань є запорукою успішного функціонування галузі. Розгляньмо детальніше вплив податкового навантаження на туристичну галузь, а також його динаміку в розрізі регіонів.

Вважається, що податкове навантаження є показником, що свідчить про рівень сплати податків суб'єктом до різних бюджетів стосовно його доходу (обігу). Окрім цього, податкове навантаження слугує рушійною силою виконання планів та перевірки бізнесу контролюючими органами (зокрема, Державною податковою службою) [1].

У період війни та під час інших кризових явищ створення ефективної податкової системи є важливим для України. В період нестабільності та під час економічних і політичних змін, що сьогодні відбуваються, саме податки і збори є основним джерелом доходів держави. Вони є важливим економічним інструментом, який стимулює та регулює виробництво товарів та послуг, а також забезпечує соціальні гарантії і стимулює ділову активність у всіх сферах діяльності ринкової економіки та в туристичній галузі зокрема.

Зазначимо, що в податковій політиці акцент робиться на фіскальній функції, а її регулююча та стимулююча функції мінімізовані, тому проблема оптимізації податкової політики лишається однією з найактуальніших у процесі становлення ринкових відносин і забезпечення економічного зростання України, а в період війни ця проблема є дуже актуальною. Вважається, що фіскальний вплив податкової системи на економіку країни можна оцінити за допомогою показника податкового навантаження, який формується шляхом поєднання показників окремих податків. Шляхом регулювання кількості податків, ставок податків, баз оподаткування держава формує загальний обсяг податкового навантаження, збільшує його або зменшує. Саме тому поняття «податкове навантаження» набуває особливого значення та актуальності в ситуації, яку маємо на сьогодні в Україні [2].

Аналізуючи дані Державного агентства розвитку туризму, можемо спостерігати динаміку податкових надходжень від туристичної галузі, зокрема, засобів розміщення по областях за I квартал 2023 року. Найбільший ріст у першому кварталі 2023 року спостерігається в 10 регіонах (рис. 1). Зокрема, це:

➤ Чернівецька область;

- Рівненська область;
- Львівська область;
- Закарпатська область;
- Волинська область;
- Вінницька область;
- Житомирська область;
- Хмельницька область;
- Кіровоградська область [3].

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДАРТ

ВІД ЗАСОБІВ РОЗМІЩЕННЯ ПО ОБЛАСТЯХ ЗА 1 КВАРТАЛ (2021-2023 рр.)

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень

Щодо статистичної інформації про спад надходжень до державного бюджету від діяльності туристичної галузі зазначимо наступні регіони. Їх наразі є шість. Для прикладу, маємо інформацію з областей:

- у Луганській області – 100%;
- у Херсонській області – 97%;
- у Донецькій області – 87%;
- у Запорізькій області – 79%;
- у Миколаївській області – 67%;
- у Харківській області – 54%.

Отже, аналізуючи як позитивну, так і негативну складові податкового навантаження на туристичну галузь, можемо стверджувати, що, незважаючи на вкрай важку ситуацію в державі, а саме – повномасштабну війну, туристична галузь продовжує працювати і по змозі виконувати свої податкові зобов'язання перед державою, таким чином підтримуючи ліквідність ринкової економіки.

Список використаних джерел:

1. <https://prikhodko.com.ua>.
2. Берч Н. Я. Податкове навантаження як окрема економічна категорія: теоретична сутність та спроби обрахунку / Н. Я. Берч // Наукові праці НДФІ. – 2008. – № 2 (43). – С. 111-118.
3. <https://www.tourism.gov.ua/blog/turistichna-statistika-ukrayini-dinamika-podatkovih-nahodzhen-po-regionah>.

СИСТЕМА НАССР ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ЗАПОРУКА БЕЗПЕЧНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В НИХ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ТА НАДАНИХ ПОСЛУГ

Графська О.І.

Д-р. екон. наук, доцентка кафедри готельно-ресторанного бізнесу
Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського, Україна

Запісоцький А.І.

аспірант кафедри туризму
Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського, Україна

У сучасних умовах кожен споживач товарів та послуг дедалі більше і більше зіштовхується з питанням, як отримати якісні харчові продукти або якісно приготовані страви, при цьому за доступною і реальною ціною на ринку товарів і послуг.

НАССР – система аналізу і контролю критичних точок і ризиків, які можуть виникати під час будь-якого виробничого процесу, пов'язаного з продуктами харчування. З англійської аббревіатура НАССР перекладається як аналіз небезпечних факторів у критичних точках. Впровадження цієї системи дозволяє запобігти надходженню небезпечної продукції до споживача. Причому, вона спрямована на виявлення загрози не на етапі контролю готової продукції, а ще на етапі виробництва – шляхом аналізу та правильної організації технологічних процесів [1].

Варто зазначити, що на систему НАССР покладене основне завдання, яке полягає в проведенні оцінювання ризиків на виробництві. Саме результати такого оцінювання допомагають операторів ринку визначитися, чи для випуску безпечної продукції йому необхідно впровадити всю систему НАССР, чи достатньо лише окремих процедур.

Законом України від 23.12.1997 № 771/97 «Про основні принципи та вимоги до безпечності харчових продуктів» встановлено вимоги до впровадження систем управління безпечністю харчової продукції за принципами системи НАССР. Такий обов'язок покладено на операторів ринку (ст. 20, 21 цього Закону). Наказом Мінагрополітики від 01.10.2012 № 590 було затверджено «Вимоги щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)». На сучасному етапі впровадження системи НАССР є обов'язковою як для малих потужностей (зокрема, потужностей, які постачають харчові продукти кінцевому споживачеві, мають не більше, ніж десять осіб робочого персоналу, охоплюють площу не більшу, ніж 400 м²; або потужностей, які не постачають харчові продукти кінцевому споживачеві та мають не більше, ніж п'ять осіб робочого персоналу). Йдеться про постачальників і перевізників харчових продуктів, заклади харчування та харчоблоки дошкільних та освітніх закладів, агропродовольчі ринки, фізичних осіб, якщо вони залучені до виробництва та обігу харчових продуктів [2].

Важливо, що основою системи НАССР є програми-передумови, які базуються на основі гігієнічних вимог, які потрібно впровадити, щонайперше, на виробництві, тобто для кожного зареєстрованого учасника ринку. Вони передбачають комплекс

заходів, які вживаються для контролю небезпечних факторів, пов'язаних з виробництвом та в подальшому зі сферою послуг; які можуть бути переносником певних інфекцій, отриманих внаслідок недотримання санітарних вимог, передбачених системою НАССР.

Зазначимо основні принципи впровадження системи НАССР для підприємств ресторанного господарства, що є запорукою безпечності використання харчових продуктів, а саме:

- важливим є першочергово провести належне планування виробничих, допоміжних і побутових приміщень у закладі ресторанного господарства або відповідного виробництва, яке є учасником ринку;
- стан приміщень, обладнання, спосіб проведення ремонтних робіт, доступ до технічного обслуговування обладнання, калібрування, а також заходи із захисту харчових продуктів від забруднення та сторонніх домішок повинні бути на належному рівні;
- заклад ресторанного бізнесу або інша виробнича потужність повинні пройти процес планування для належного забезпечення стану комунікацій (вентиляції, водопроводів водопостачання та водовідведення, електро- та газопостачання, освітлення тощо), що є надзвичайно важливим для здійснення виробничого процесу та першочергового забезпечення відповідних умов надання послуг;
- гарантувати безпечний стан води, льоду, пари, допоміжних матеріалів для переробки (обробки) харчових продуктів, предметів і матеріалів, що контактують із харчовими продуктами;
- розробити технологічну карту щодо забезпечення чистоти поверхонь, процедур прибирання в приміщеннях відповідних потужностей;
- забезпечити вчасний медичний огляд залученого персоналу, дбати про стан його здоров'я та гігієни в період перебування на виробничих потужностях;
- впровадити стандарти щодо поводження з відходами на виробничих потужностях і сміттям, їх збором та видаленням;
- забезпечити інструктаж щодо контролю за шкідниками, визначення виду, запобігання їх появі, засобів профілактики та боротьби;
- гарантувати належні умови щодо безпечного зберігання та використання токсичних сполук і речовин;
- проводити перевірку специфікації і контролю постачальників, які є контрагентами певного учасника ринку;
- важливо забезпечити умови щодо зберігання та транспортування;
- необхідно контролювати технологічні процеси;
- процедура маркування харчових продуктів і поінформованості споживачів є невід'ємною частиною всієї системи НАССР.

Отже, з вищенаведеного бачимо, що система НАССР є надзвичайно важливою для виробничих потужностей у сфері ресторанного бізнесу, адже з дотриманням усіх відповідних її принципів запобігти неякісним товарам і послугам у закладах харчування є простіше, що, своєю чергою, запевняє споживача при виборі ресторанного господарства для проведення своїх урочистостей, а також переконує в наданні доброякісних і доброчесних послуг учасником ринку.

Список використаних джерел:

1. <https://znaimo.gov.ua/shcho-take-systema-nassr-i-yak-ii-zastosovuvaty>.
2. <https://zakon.rada.gov.ua/go/771/97-%D0%B2%D1%80>.

ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ ЧАСТКИ ОПЛАТИ ПРАЦІ У СТРУКТУРІ ВВП: СТАТИСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Мазур Маргарита Вікторівна

ORCID ID: 0000-0002-1152-6126

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
математичного моделювання та статистики

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Луняк Ірина Вікторівна

ORCID ID: 0000-0003-2098-0467

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
математичного моделювання та статистики

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Сіренко Катерина Вікторівна

ORCID ID: 0000-0001-7148-0599

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри
математичного моделювання та статистики

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Останні роки зберігається глибока диспропорція між вартістю життя в Україні і фактичною оплатою праці. Знецінення праці, масова трудова міграція та збільшення бідності стали наслідками хибної політики уряду щодо оплати праці. Запровадження переважно сировинної моделі економіки призвело до того, що країна тривалий час продовжує експортувати товари з низьким ступенем обробки, що відобразилося на рівні та тенденціях частки заробітної плати у валовому внутрішньому продукті (ВВП) [3]. Вивчаючи питому вагу витрат на оплату праці найманих працівників у ВВП України за 2017-2021 роки та порівнюючи її з країнами Євросоюзу (ЄС) можна спостерігати тенденції до зниження цього показника за останні п'ять років. Частка фонду оплати праці у ВВП України досить низька порівняно з країнами ЄС (табл. 1).

Таблиця 1

Частка оплати праці у ВВП України та країн Євросоюзу за 2017-2021 роки

Країна	Частка оплати праці у ВВП, %		Темп приросту (зниження), у % 2021р. до 2017р.
	2017	2021	
Україна	39,2	32,0	-18,4
Австрія	39,3	40,9	+4,2
Бельгія	36,5	36,1	-0,9
Болгарія	36,2	37,6	+3,9
Греція	27,8	29,4	+5,8
Данія	47,1	46,2	-1,8
Естонія	35,8	36,6	+2,4
Ірландія	24,6	21,8	-11,5
Іспанія	35,2	37,1	+5,4
Італія	28,9	29,8	+2,8
Кіпр	35,8	35,9	+0,3
Латвія	38,5	40,1	+4,1
Литва	34,4	46,3	+34,5
Люксембург	41,2	42,6	+3,4
Мальта	38,3	42,3	+10,3
Нідерланди	37,7	37,7	0,0

Продовження табл. 1

Частка оплати праці у ВВП України та країн Євросоюзу за 2017-2021 роки

Країна	Частка оплати праці у ВВП, %		Темп приросту (зниження), у % 2021р. до 2017р.
	2017	2021	
Німеччина	42,6	43,5	+2,1
Польща	32,8	33,2	+1,1
Португалія	34,3	37,3	+8,7
Румунія	31,1	35,1	+12,9
Словаччина	31,0	32,6	+5,3
Словенія	42,5	45,2	+6,4
Угорщина	35,6	34,8	-2,3
Фінляндія	38,0	39,0	+2,7
Франція	38,3	38,5	+0,6
Хорватія	39,1	41,3	+5,7
Чехія	32,9	34,5	+4,9
Швеція	39,6	38,9	-1,9

дані сформовано з [1, 2]

Як свідчать результати аналізу, найменші частки оплати праці у ВВП з країн Євросоюзу у 2021 році спостерігалися в Ірландії (21,8%), Греції (29,4%) та Італії (29,8%). У більшості країн спостерігалися тенденції до зростання питомої ваги оплати праці у структурі ВВП. Натомість в Україні, де оплата праці займає менше третини ВВП, за останні п'ять років ця частка зменшилася на 18,2% і становила лише 32% у 2021 році [3].

Відомо, що Україна значно відстає від інших європейських країн як за рівнем номінальної заробітної плати, так і за рівнем багатьох соціальних стандартів [4]. Невелика частка оплати праці у ВВП та тенденції її зниження свідчать про необхідність оптимізації структури ВВП, визначеного розподільчим методом, та доведення рівня оплати праці до економічно обґрунтованого шляхом відповідної політики уряду.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. (2023). Національні рахунки. Вилучено з: <https://ukrstat.gov.ua>.
2. Євростат. (2023). ВВП та головні складові. Вилучено з: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10_GDP/default/table?lang=en.
3. Луняк, І. В. (2015) Статистичний аналіз заробітної плати за організаційно-правовими формами господарювання. Ефективна економіка, (10). Вилучено з: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4404>.
4. Мазур, М. В. & Сіренко, К. В. (2023) Ринок праці в країнах Євросоюзу: статистичний аспект. Підприємництво та інновації, (26), 80-83. Вилучено з: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/26.12>.

СЕКЦІЯ II. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

IT MARKET OF UKRAINE. CURRENT CONDITION

Parasii-Verhunenko Iryna

Doctor of Sciences (Economics), Professor, Professor at the
Department of Financial Analysis and Audit
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

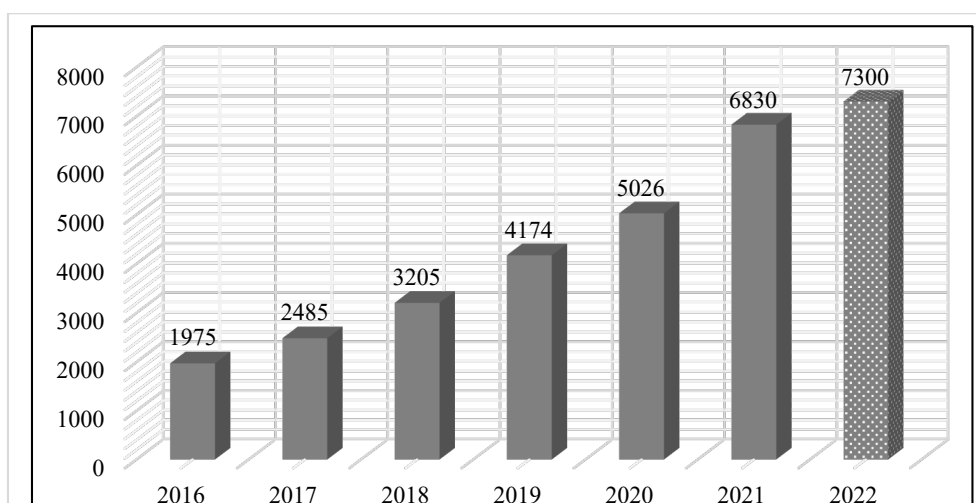
Ostapets Anton

Postgraduate Student at the Department of Financial Analysis and Audit
State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

The information technology industry of Ukraine, despite the difficult external conditions caused by the COVID-19 pandemic and war on the territory of our state, continues to develop, attract foreign investments, and create additional job positions. Current circumstance attracts more and more attention of scientists.

According to N-IX software company report [1], Ukraine holds second place after Poland in volume of ICT-services export among East European region countries by having more than 300 thousand IT specialists involved in R&D (Research and development) and outsourcing activities.

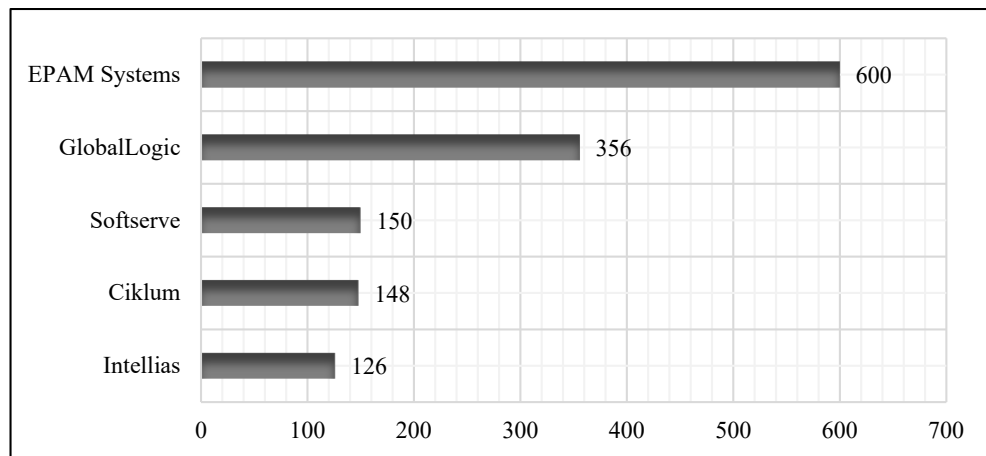
The retrospective of ICT services export shows steady growth over last seven years, but, due to full scale invasion, the dynamics slowed down and reached 6% level in 2021-2022 compared to 35% growth in 2020-2021. Consolidated information from "IT Ukraine Association" yearly report for 2021 [2] and Forbes article "50 main exporters of Ukraine in 2022" [3] shows that our country exported ICT-services for more than \$7.3B that is the best result in history of independent Ukraine.

Pic. 1. ICT services export, \$1M

Source: based on [2-3]

Top-5 of industry companies is presented by EPAM Systems, Globallogic, Softserve, Cyklum and Intellias (pic. 2).

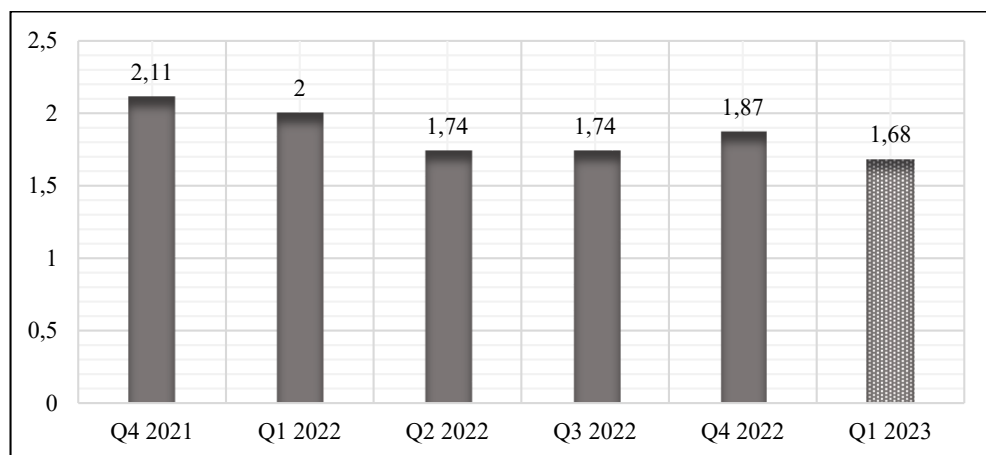

Pic. 2. TOP-5 ICT-services exporters in 2022, \$1M

Source: based on [3]

Full scale war started on Feb 24 2022 created a significant impact on industry. According to IT Research Resilience research [4], only for the period of May-June 2022 approximately 50 000 – 57 000 specialists moved abroad and around 7 000 specialists serve in Ukrainian Armed Forces. Despite the fact that around 20% employees migrated to Europe, IT-industry still develops and according to last surveys 57% of specialists are willing to stay and work in Ukraine.

The National Bank of Ukraine quarterly report [5] shows that the level of export in Q1 2023 decreased compared to the same period of 2022 but it's comparable with Q2 and Q3 2022. Also we can see that massive airstrikes and blackouts caused by it in Q4 did not lead to decrease of ICT-services export level and result was even higher than in Q3 (pic. 3).

Pic. 3. Quarterly ICT-Services export, \$1B

Source: based on [5]

Based on this we can conclude that Ukrainian IT is the only branch of industry that shown positive dynamics among other industries.

References:

1. Top IT outsourcing destinations of Eastern Europe: Market report. 2023. URL: <https://www.n->

- ix.com/it-outsourcing-destinations-eastern-europe-market-report/.
2. IT Ukraine Association report for 2021. 2022. URL: <https://drive.google.com/file/d/1LujaT9pHEGhgprRojfnlZgQikkyillbE/view>.
 3. 50 main exporters of Ukraine in 2022. Forbes Ukraine (2023, March 7). URL: https://forbes.ua/ratings/50-naybilshikh-eksporteriv-ukraini-2022-02032023-12098?fbclid=IwAR28JIUE5r5ylFrKDMh0UeZpu3D030X-xv1tIIsqMVwQ2RIdLtrHa1jt_E.
 4. За кордон вже виїхало до 57 000 українських IT-спеціалістів. Та інші шокуючі дані львівського дослідження IT Research Resilience. 2022. URL: <https://dev.ua/news/it-research-1659357655>.
 5. Експорт IT-послуг знизився на 16%. В IT Ukraine Association кажуть, що галузь вийшла на плато. 2023. URL: <https://dou.ua/lenta/news/exports-of-it-in-2023/>.

СЕКЦІЯ ІІІ. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ВИЗНАЧЕННЯ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ДОХОДІВ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ

Сук Петро Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-8556-7123

*Д-р. екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”, Україна*

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, витрати майбутніх періодів (далі – ВМП) – це витрати, здійснені у звітному періоді, які підлягають віднесенню на витрати в майбутніх звітних періодах.

До ВМП відносяться витрати, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо.

Обліковують ВМП на рахунку 39 “Витрати майбутніх періодів”. За дебетом рахунку 39 “Витрати майбутніх періодів” відображається накопичення витрат майбутніх періодів, за кредитом – їх списання (розподіл) та включення до складу витрат звітного періоду [1].

ВМП потребують розподілу між наступними періодами за певним методом. Одним з таких методів може бути обернений метод амортизації необоротних активів на основі доходів від реалізації.

Його можна розглядати одним із методів амортизації необоротних активів на основі доходу (revenue-based amortisation method), що використовується у світовій практиці [2].

Відповідно до НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” витрати і доходи здійснюються за видами діяльності [3].

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) отримуються в результаті основної діяльності підприємства.

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (податку на додану вартість, акцизного податку тощо).

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) визначається

шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів [4].

Раніше в Звіті про фінансові результати (форма № 2) в окремих статтях відображався дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (код рядка 010) і чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (код рядка 035) [5].

Тепер у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) відображається тільки чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) в статті “Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)” (код рядка 2000) [3; 6].

Для узагальнення інформації про доходи від реалізації готової продукції, товарів, робіт і послуг, доходів від оренди об’єктів інвестиційної нерухомості, доходів від страхової діяльності, про доходи від грального бізнесу, від проведення лотерей, а також про суму знижок, наданих покупцям, та про інші вирахування з доходу призначено рахунок 70 “Доходи від реалізації”.

Він має такі субрахунки:

701 “Дохід від реалізації готової продукції”;

702 “Дохід від реалізації товарів”;

703 “Дохід від реалізації робіт і послуг”;

704 “Вирахування з доходу”;

705 “Перестраховування”.

За кредитом субрахунків 701-703 відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом – належна сума непрямих податків (акцизного податку, податку на додану вартість та інших, передбачених законодавством); результат операцій перестраховування (у кореспонденції з субрахунком 705 “Перестраховування”); результат зміни резервів незароблених премій (у страхових організаціях); та списання у порядку закриття на рахунок 79 “Фінансові результати”.

На субрахунку 701 “Дохід від реалізації готової продукції” узагальнюється інформація про доходи від реалізації готової продукції.

На субрахунку 702 “Дохід від реалізації товарів” підприємства торгівлі та інші організації узагальнюють інформацію про доходи від реалізації товарів.

На субрахунку 703 “Дохід від реалізації робіт і послуг” підприємства і організації, що виконують роботи і надають послуги, узагальнюють інформацію про доходи від реалізації робіт і послуг, зокрема, дохід від орендних платежів за оренду об’єктів інвестиційної нерухомості, про результати зміни резервів незароблених премій [1; 7].

Можна застосовувати різні обернені методи розподілу ВМП на основі доходів від реалізації відповідно до видів доходу від реалізації і чистого доходу від реалізації, а також за субрахунками рахунку 70, зокрема: 1) метод на основі доходу від реалізації готової продукції; 2) метод на основі доходу від реалізації товарів; 3) метод на основі доходу від реалізації робіт і послуг; 4) метод на основі чистого доходу від реалізації готової продукції; 5) метод на основі чистого доходу від реалізації товарів; 6) метод на основі чистого доходу від реалізації робіт і послуг і ін.

Визначення оберненого методу розподілу ВМП на основі доходів від реалізації здійснюється із попереднього розрахунку розподілу ВМП за методом на основі доходів від реалізації, але суми переставляються у зворотній черговості: перший рік в останній, другий у передостанній і т.д.

Річна сума розподілу ВМП за методом на основі доходів від реалізації

визначається як добуток суми ВМП, що розподіляються, та коефіцієнта розподілу ВМП, який визначається діленням суми планового або фактичного обсягу доходів від реалізації продукції (робіт, послуг) за відповідні періоди розподілу ВМП на плановий обсяг доходів від реалізації продукції (робіт, послуг) за увесь період розподілу ВМП.

Даний метод можна вираховувати двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Розраховується розподіл ВМП за методом на основі доходів від реалізації виконується за наступними формулами:

$$PCPBMП = CPBMП \times KPBMP,$$

де $PCPBMП$ – річна сума розподілу ВМП; $CPBMП$ – сума розподілу ВМП; $KPBMP$ – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$KPBMP = CДВР : ПСДВР,$$

де $CДВР$ – сума доходів від реалізації за окремі періоди; $ПСДВР$ – планова сума доходів від реалізації за окремі періоди.

Обрахувати розподіл ВМП за методом на основі доходів від реалізації можна також за іншим варіантом:

$$PCPBMП = CДВР \times KPBMP,$$

$$KPBMP = CPBMП : ПСДВР.$$

Алгоритм розрахунку оберненого методу на основі доходів від реалізації розглянемо на прикладі.

Приклад. ВМП сумою 74000 грн необхідно розподілити на 7 років. Протягом цього періоду планується отримати 281000 грн доходів від реалізації, у тому числі: за 1-й рік – 84000 грн, за 2-й рік – 53000 грн, за 3-й рік – 45000 грн, за 4-й рік – 39000 грн, за 5-й рік – 28000 грн, за 6-й рік – 17000 грн, за 7-й рік – 15000 грн.

Значення коефіцієнтів розподілу ВМП дорівнюють: за 1-й рік – 0,2989 (84000 : 281000 = 0,2989), за 2-й рік – 0,1886 (53000 : 281000 = 0,1886), за 3-й рік – 0,1601 (45000 : 281000 = 0,1601), за 4-й рік – 0,1388 (39000 : 281000 = 0,1388), за 5-й рік – 0,0996 (28000 : 281000 = 0,0996), за 6-й рік – 0,0605 (17000 : 281000 = 0,0605), за 7-й рік – 0,0535 (15000 : 281000 = 0,0535).

Зміст розрахунку 1-го способу методу розподілу ВМП на основі доходів від реалізації розкрито в таблиці 1, а 1-го способу розподілу ВМП оберненого методу на основі доходів від реалізації представлено в таблиці 2.

Таблиця 1

**Вирахування розподілу ВМП за методом на основі доходів
від реалізації (1-й спосіб – від початкової суми)**

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Доходи від реалізації, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	74000	84000	0,2989	22119
2	74000	53000	0,1886	13956
3	74000	45000	0,1601	11847
4	74000	39000	0,1388	10271
5	74000	28000	0,0996	7370
6	74000	17000	0,0605	4477
7	74000	15000	0,0535	3960
х	Разом	281000	1	74000

[авторська розробка]

Таблиця 2

Вирахування розподілу ВМП за оберненим методом на основі доходів від реалізації (1-й спосіб – від початкової суми)

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Доходи від реалізації, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	74000	15000	0,0535	3960
2	74000	17000	0,0605	4477
3	74000	28000	0,0996	7370
4	74000	39000	0,1388	10271
5	74000	45000	0,1601	11847
6	74000	53000	0,1886	13956
7	74000	84000	0,2989	22119
x	Разом	281000	1	74000

[авторська розробка]

За даними таблиць 1 і 2 можна зробити висновок, що використання 1-го способу розрахунку простого і оберненого методів на основі доходів від реалізації дає змогу повністю розподілити ВМП за період їх розподілу.

Суть розрахунку 2-го способу методу розподілу ВМП на основі доходів від реалізації подано в таблиці 3, а 2-го способу розподілу ВМП оберненого методу на основі доходів від реалізації наведено в таблиці 4.

Таблиця 3

Вирахування розподілу ВМП за методом на основі доходів від реалізації (2-й спосіб – від залишкової суми)

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Доходи від реалізації, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	74000	84000	0,2989	22119
2	51881	53000	0,1886	9785
3	42096	45000	0,1601	6740
4	35356	39000	0,1388	4907
5	30449	28000	0,0996	3033
6	27416	17000	0,0605	1659
7	25757	15000	0,0535	25757
x	Разом	281000	1	74000

[авторська розробка]

Таблиця 4

Вирахування розподілу ВМП за оберненим методом на основі доходів від реалізації (2-й спосіб – від залишкової суми)

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Доходи від реалізації, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	25757	15000	0,0535	25757
2	27416	17000	0,0605	1659
3	30449	28000	0,0996	3033
4	35356	39000	0,1388	4907
5	42096	45000	0,1601	6740
6	51881	53000	0,1886	9785
7	74000	84000	0,2989	22119
x	Разом	281000	1	74000

[авторська розробка]

Як видно з таблиць 3 і 4, при застосуванні 2-го способу розрахунку простого і оберненого методів на основі доходів від реалізації в останньому і першому роках

буде нерозподілена сума ВМП, яка відноситься у витрати цих звітних періодів.

Висновки. Здійснювати розподіл ВМП можна за допомогою оберненого методу на основі доходів від реалізації.

Відповідно до видів доходу від реалізації і чистого доходу від реалізації, а також до субрахунків рахунку 70 можливо формувати різні обернені методи розподілу ВМП на основі доходів від реалізації, наприклад: 1) метод на основі доходу від реалізації готової продукції; 2) метод на основі доходу від реалізації товарів; 3) метод на основі доходу від реалізації робіт і послуг; 4) метод на основі чистого доходу від реалізації готової продукції; 5) метод на основі чистого доходу від реалізації товарів; 6) метод на основі чистого доходу від реалізації робіт і послуг і ін.

Існує два способи розрахунку обернених методів розподілу ВМП на основі доходів від реалізації: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 291. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.
2. Clarification of Acceptable Methods of Depreciation and Amortisation (Amendments to IAS 16 and IAS 38). (May 2014). Вилучено з : https://library.croner.co.uk/cch_uk/iast/ias16-amending-201405.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (Наказ Міністерства фінансів України). № 73. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” (Наказ Міністерства фінансів України). № 290. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 “Звіт про фінансові результати” (Наказ Міністерства фінансів України). № 87. (1999). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text>.
6. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України). № 433. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.
7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (Наказ Міністерства фінансів України). № 1591. (2011). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.

СЕКЦІЯ IV. МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ВИБІР МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЗА ТИПОМ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Нечай Олександр Віталійович

магістрант

Сумський національний аграрний університет, Україна

Науковий керівник: Муштай В.А.

канд. екон. наук, доцент

Сумський національний аграрний університет, Україна

За сучасних ринкових умов підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства неможливе без реалізації маркетингової стратегії, яка б допомогла орієнтуватися на наявні потреби споживачів з урахуванням внутрішнього потенціалу самого підприємства, його місії та цілей задля можливості вдало вести конкурентну боротьбу, здійснювати стратегічний розвиток підприємства на ринкових засадах інтегруючись в світовий економічний простір.

Стратегічний розвиток суб'єктів аграрного підприємництва передусім залежить від вміння аналізувати та передбачати динаміку ринкових змін, адаптувати власну діяльність до виявлених зрушень, формуючи і, за необхідності, оновлюючи товарну номенклатуру та форми обслуговування покупців, систему збуту виробленої продукції, організаційну структуру та інші складові внутрішнього потенціалу підприємства.

Саме маркетингова стратегія визначає головний напрямок всієї виробничо – комерційної, власне маркетингової діяльності аграрного підприємства, займаючи особливе місце серед решти стратегій підприємства. Вибір максимально адаптованої маркетингової стратегії за використання сучасного інструментарію задля її реалізації є значущим фактором в підвищенні конкурентоздатності аграрного підприємства та подальшого його розвитку.

Маркетингова стратегія розвитку аграрного підприємства являє собою сукупність напрямів діяльності на ринку і прийняття рішень, зосереджуючи певні заходи маркетингу на реалізацію базової стратегії підприємства [1, с.89].

Обґрунтований вибір маркетингової стратегії має базуватися на результатах маркетингових досліджень зовнішнього середовища, місії та цілей самого суб'єкта господарювання, його внутрішнього потенціалу та обиратися згідно типу (напрямку) розвитку аграрного підприємства.

За умов динамічного середовища господарювання, розвиток є необхідною умовою управлінської, виробничої, економічної, техніко-технологічної, маркетингової діяльності сучасного аграрного підприємства. Кожен суб'єкт господарювання прагне за мінімальних зусиль досягти оптимальних змін, що спрямовуватимуться на досягнення поставлених цілей та ефективну реалізацію стратегії діяльності самого підприємства.

Під економічним розвитком слід розуміти певні динамічні співвідношення між величиною авансованого капіталу та обсягом виробництва валової (товарної) продукції, які позначаються на остаточних результатах виробництва. За рівнем впливу даних чинників на приріст виробленої валової чи товарної продукції виокремлюють певні напрями розвитку підприємств, основними з яких є інтенсивний та екстенсивний типи розвитку.

В разі, якщо суб'єкт господарювання має приріст виробленої продукції лише за рахунок приросту ресурсів, підприємство розвивається за екстенсивним напрямом. За екстенсивного типу розвитку показники ефективності виробництва та продуктивності праці залишаються незмінними. В разі, якщо приріст виробленої продукції відбувається через покращення використання авансованого капіталу, перевищуючи частку її приросту, одержану завдяки збільшенню його розміру, то має місце інтенсивний тип розвитку. Щодо інноваційного типу розвитку підприємства, то це насамперед низка дій спрямованих на постійний пошук нових методів та засобів задоволення потреб споживачів та підвищення ефективності функціонування самого підприємства. Для вітчизняних аграрних підприємств забезпечення інноваційного розвитку є однією з головних умов їх виживання та подальшого зростання, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. У цьому контексті йдеться не тільки про технологічні чи продуктові інновації, які через нестачу ресурсного забезпечення діяльності для більшості аграріїв становлять неабиякі проблеми щодо реалізації, але й про управлінські, маркетингові та організаційні інновації.

Для кожного аграрного підприємства важливо обрати таку стратегію маркетингу, за якої виробник отримуватиме би максимальний прибуток (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика маркетингових стратегій для аграрних підприємств за типом їх розвитку

Тип (напрямок) розвитку	Маркетингові стратегії	Мета, якої підприємство планує досягти
Екстенсивний	Стратегія диверсифікації Стратегія «ціна-кількість»	Нарощування обсягів реалізації за рахунок зменшення ціни, що ґрунтується на залученні більшої кількості ресурсів
Інтенсивний	Стратегія сегментації Стратегія «ціна-кількість»	Завоювання наявних та нових ринків і збільшення обсягів реалізації шляхом інтенсифікації процесу виробництва
Інноваційний	Стратегія інтернаціоналізації Стратегія інтеграції Стратегія переваг Стратегія підвищення ефективності системи управління та планування маркетингу	Комплексне формування конкурентоспроможності, що засноване на впровадженні інновацій в усіх підсистемах підприємства. Випереджаючий розвиток управління по відношенню до виробництва.

Джерело: [1, с. 90]

Сьогодні вкрай актуальним є питання підвищення інноваційної активності вітчизняних суб'єктів аграрного бізнесу задля їх ефективного розвитку.

Досвід розвинених країн підтверджує той факт, що суб'єкти господарювання, запроваджуючи стратегії диверсифікації своєї діяльності та впроваджуючи інноваційні стратегії розвитку, досягли збільшення обсягів виробництва та реалізації товарів, підвищення продуктивності праці і, тим самим, збільшення прибутку. Багатопрофільні холдингові аграрні формування, фінансове становище яких є стабільним, у своїй практиці використовують впровадження інноваційної діяльності через різні форми диверсифікації, що забезпечує освоєння нових цільових товарних

ринків, розширення номенклатурного асортименту; обумовлює перерозподіл інвестиційної підтримки між різними сферами господарювання та робить можливим подолання залежності від одного основного виду виробництва чи комерційної діяльності [4, с. 159].

Вибір найбільш ефективної інноваційної стратегії для конкретного підприємства аграрного бізнесу і в межах складної системи забезпечення його конкурентоздатності в динамічному зовнішньому середовищі, має стати основним питанням управління його маркетинговою діяльністю та стратегічного управління аграрним підприємством загалом.

Для того щоб визначитися зі стратегією розвитку діяльності аграрного підприємства необхідно проаналізувати складові та ресурсне забезпечення його маркетингового потенціалу для того щоб з'ясувати «вузькі місця» та передбачити заходи, що дозволять зміцнити конкурентоспроможність товаровиробника та обрати найбільш оптимальний вид стратегії, за якою за рахунок конкурентних переваг він зможе утримати, або навіть збільшити свою міру присутності на ринку [1].

Маркетингова орієнтація потребує, щоб стратегію розвитку підприємства і її реалізацію розробляли економісти, у яких на першому місці – облік попиту споживачів. Тому виробляється те, що буде безперечно куплено, формується широкий асортимент продукції, конкурентоспроможність продукції визначається, виходячи з можливостей покупця здійснити вибір товару чи послуги [3, с.104].

Отже, розуміння клієнтоорієнтованості як базового принципу побудови ефективних бізнес-процесів має спонукати аграрні підприємства до вибору ефективних маркетингових стратегій з урахуванням їх типу розвитку. Сучасний розвиток світового економічного простору доводить, що інноваційна спрямованість є найбільш ефективним чинником підвищення конкурентоздатності суб'єктів господарювання різних сфер економіки. Впровадження стратегії диверсифікації в інноваційну діяльність суб'єктів аграрного бізнесу, мають стати одним з вагомих факторів забезпечення їх ефективного функціонування та успішного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Боліла С.Ю., Кириченко Н.В. Розвиток діяльності аграрного підприємства на основі активізації його маркетингових зусиль. Ефективна економіка. 2021. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/95.pdf (дата звернення: 14.07.2023).
2. Вакуленко Ю. В., Олійник А.С., Чернега В. М. Роль маркетингової стратегії у розвитку аграрних підприємств. Агросвіт. 2019. №21. С. 86 – 92. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/21_2019/13.pdf (дата звернення: 14.07.2023).
3. Маркіна І.А., Федірець О. В., Корнієнко Б. С. Стратегічні напрями управління розвитком маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка і менеджмент». 2019. Вип. 4 (82). С. 101 - 105. URL: <https://snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/view/128/118> (дата звернення: 14.07.2023).
4. Hnativskyi B. Diversification as one of the directions of innovative. Scientific journal "Modeling the development of the economic systems". 2022. №3(5). P. 158 – 162. URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/108> (date of application: 14.07.2023).

КЛАСИФІКАЦІЯ СЕГМЕНТІВ РИНКУ ЛЕГКОВИХ АВТОМОБІЛЕЙ

Даниленко Євген Сергійович

ORCID ID: 0000-0001-8787-1105

канд. екон. наук, докторант

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Україна

Науковий керівник: Шевченко Інна Юріївна

ORCID ID: 0000-0003-0758-9244

Д-р. екон. наук, доцент, декан факультету управління та бізнесу

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Україна

Сегментація ринку легкових автомобілів є важливим стратегічним напрямком для виробників та автодилерів. Вона полягає в поділі ринку на окремі сегменти на основі різних характеристик та властивостей автомобілів, а також потреб та вподобань покупців. Основними перевагами сегментації ринку легкових автомобілів є:

- цільове спрямування – сегментація дозволяє виробникам та автодилерам сконцентрувати свої ресурси на певних групах покупців, які мають схожі потреби та вимоги;

- збільшення ефективності маркетингу – сегментація дозволяє більш точно визначити цільову аудиторію та розуміти її потреби, що сприяє розробці більш ефективних маркетингових стратегій;

- задоволення потреб покупців – сегментація ринку легкових автомобілів допомагає виробникам та автодилерам краще розуміти та задовольняти потреби різних сегментів покупців, що сприяє покращенню продажів, конкурентоспроможності та розвитку бізнесу;

- інновації та розвиток – виробники можуть ідентифікувати невинправдані потреби чи недоліки в певних сегментах та розробляти нові рішення для легкових автомобілів, що відповідають цим потребам;

- конкурентна перевага – засновуючи свою стратегію на сегментах ринку, виробники можуть розробляти легкові автомобілі з унікальними характеристиками, які відповідають потребам конкретної групи покупців.

На сьогоднішній день існує велика кількість сегментів ринку легкових автомобілів. Ці сегменти відрізняються за пробігом автомобілів, призначенням, ціною, типом палива, розмірами та іншими факторами. Кожний з цих сегментів має свої унікальні характеристики та цільову аудиторію.

У табл. 1 наведено класифікацію сегментів ринку легкових автомобілів за різними характеристиками.

Таблиця 1

Класифікація сегментів ринку легкових автомобілів

Класифікаційна ознака	Сегмент	Характеристика сегменту
1	2	3
За пробігом	Ринок нових легкових автомобілів	Сегмент ринку на якому дилери та автовиробники продають покупцям нові легкові автомобілі останніх моделей.
	Ринок вживаних легкових автомобілів	Сегмент на якому продаються автомобілі з пробігом. Такі автомобілі можуть бути продані приватними чи корпоративними особами через спеціалізовані веб-сайти або дилерські центри.

Продовження табл. 1

Класифікація сегментів ринку легкових автомобілів

1	2	3
За власністю	Ринок прокату легкових автомобілів	Сегмент на якому компанії з прокату автомобілів пропонують покупцям тимчасове користування автомобілем за договором. Оренда вживаних автомобілів може бути поділена на короткострокову оренду, яка триває кілька годин або днів, та довгострокову оренду, яка триває кілька місяців або років.
	Ринок продажу легкових автомобілів	Сегмент, який включає всі операції, пов'язані з придбанням і продажем нових або вживаних легкових автомобілів, включаючи торгівлю, маркетинг, фінансування та підтримку післяпродажного обслуговування.
За фінансуванням	Ринок лізингових легкових автомобілів	Сегмент ринку лізингових легкових автомобілів представляє собою галузь, в якій покупець платить щомісячні платежі в обмін на користування автомобілем, зазвичай на деякий попередньо визначений термін. Після закінчення терміну оренди покупець може повернути автомобіль лізингодавцю або викупити його за додаткову вартість.
	Ринок кредитування легкових автомобілів	Сегмент ринку кредитування легкових автомобілів є важливою галуззю, де банки та фінансові установи надають кредити покупцям для придбання легкових автомобілів. Кредитування легкових автомобілів дозволяє покупцям отримати фінансування для придбання автомобіля, відкладаючи повну оплату на пізніший час і розподіляючи вартість автомобіля на щомісячні платежі.
За фінансуванням	Ринок кредитування легкових автомобілів	Банки та фінансові установи надають кредити на покупку автомобіля під певні умови. Ці умови можуть включати відсоткову ставку, тривалість кредиту, суму авансового платежу, кредитний ліміт, умови страхування та інші.
	Ринок повного погашення вартості легкових автомобілів	На ринку повного погашення вартості легкових автомобілів покупець оплачує всю вартість автомобіля вперед, без укладання фінансових угод або отримання кредиту. У такому випадку покупець отримує власність на автомобіль з моменту купівлі.
За призначенням	Ринок особистих легкових автомобілів	Сегмент ринку особистих легкових автомобілів охоплює легкові автомобілі, що використовуються для особистих потреб. Ці автомобілі можуть бути використані для повсякденних поїздок, поїздок на роботу, відпочинок тощо.
	Ринок службових автомобілів	Сегмент ринку службових автомобілів представляє собою галузь, де компанії та організації купують легкові автомобілі для використання у службових цілях. Це можуть бути автомобілі, які перевозять службових працівників, легковіки урядових структур, автомобілі експедиторів та кур'єрських служб, поліції та інші.
	Ринок таксі	Сегмент ринку таксі передбачає послугу перевезення пасажирів на автомобілях, наданих таксі-компаніями або самостійними водіями, які використовують власні автомобілі для цілей перевезень. Ці автомобілі зазвичай мають великий пробіг, оскільки вони використовуються для щоденних комерційних перевезень пасажирів.
	Ринок спеціалізованих автомобілів	Цей сегмент ринку охоплює широкий спектр спеціалізованих автомобілів, включаючи автомобілі для вантажних перевезень, пасажирські мікроавтобуси, автомобілі для доставки харчових продуктів, автомобілі швидкої допомоги і т.п.
	Ринок прокату автомобілів	Сегмент в якому компанії спеціалізуються на наданні автомобілів в оренду на короткостроковий або довгостроковий період. Люди можуть орендувати автомобіль для туристичних подорожей, службових поїздок, або як тимчасову заміну власного автомобіля.

Продовження табл. 1

Класифікація сегментів ринку легкових автомобілів

1	2	3
За ціною	Ринок легкових автомобілів економ-класу	Сегмент легкових автомобілів з низькими цінами і базовими функціями. Відрізняються доступною ціною порівняно з автомобілями більш високих класів. Це робить їх привабливими для покупців з обмеженим бюджетом. Легкові автомобілі економ-класу зазвичай мають ефективні двигуни, які споживають менше палива, що дозволяє знизити витрати на заправку.
	Ринок легкових автомобілів середнього класу	Сегмент легкових автомобілів з помірними цінами і більшим спектром функцій і особливостей. Ринок середнього класу пропонує великий вибір автомобілів від різних виробників. Він включає седани, хетчбеки, кросовери та інші типи кузовів, що дозволяє покупцям знайти автомобіль, що відповідає їхнім вимогам та перевагам. Автомобілі середнього класу зазвичай пропонують вищий рівень комфорту порівняно з економ-класом. Вони можуть мати більш просторий салон, якісніші матеріали, покращені системи безпеки та різноманітні функції.
За ціною	Ринок легкових автомобілів комфорт-класу	Ринок легкових автомобілів комфорт-класу представляє собою сегмент, що орієнтований на високий рівень комфорту та розкіш. Цей сегмент позиціонується між середнім та преміум-класами, і пропонує автомобілі зі спеціальним акцентом на комфортність, якість матеріалів, технологічні розробки та додаткові функції. Автомобілі комфорт-класу часто оснащені передовими технологіями та інноваціями.
	Ринок легкових автомобілів преміум-класу	Сегмент легкових автомобілів, який пропонує легковіки з найвищим рівнем розкоші, якості та технологій. Автомобілі преміум-класу часто пропонують багато можливостей для індивідуалізації. Покупці можуть самостійно вибирати характеристики з різних опцій, кольорних комбінацій, пакетів оснащення та інших додаткових функцій, щоб створити автомобіль, який відповідає їхнім смакам та вимогам.
За покупцями	Ринок фізичних осіб	Цей сегмент включає кінцевих покупців, які купують легковий автомобіль для пересування і власного використання.
	Ринок юридичних осіб	Ринок юридичних осіб включає компанії та організації, які купують легковий автомобіль для своєї діяльності.
	Ринок державних закупівель	Сегмент, який охоплює уряди, публічні організації та інші державні установи, які закуповують легкові автомобілі для задоволення своїх потреб та виконання різних проектів.
За типом палива	Ринок бензинових легкових автомобілів	Цей сегмент охоплює автомобілі, які працюють на бензинових двигунах та використовують бензин як основне паливо для приводу. Бензин є широко поширеним та доступним видом палива, що робить бензинові автомобілі зручними для більшості власників автомобілів.
	Ринок дизельних легкових автомобілів	Сегмент дизельних легкових автомобілів пропонує автомобілі, оснащені дизельними двигунами, що працюють на дизпаливі. Цей сегмент привертає увагу покупців, які цінують економію палива, потужність та довговічність. Дизельні двигуни мають кращу енергетичну ефективність, що дозволяє автомобілям проїжджати довгий шлях на одній заправці в порівнянні з бензиновими автомобілями.
	Ринок електромобілів	Ринок електромобілів є одним з найбільш швидкозростаючих та інноваційних сегментів автомобільної індустрії. Електромобілі працюють на електричних двигунах та використовують електричну енергію для приводу. Цей ринок набуває популярності завдяки своїм екологічним перевагам, технологічним інноваціям та зростаючій інфраструктурі зарядних станцій. Експлуатація електромобілів вимагає витрат лише на заряд електроенергії, що зазвичай коштує менше ніж бензин або дизпаливо.
	Ринок гібридних легкових автомобілів	Ринок гібридних автомобілів представляє собою сегмент, де автомобілі обладнані комбінованими системами приводу, які використовують як двигуни внутрішнього згорання на бензині або дизпаливі, так і електричні двигуни. Головна особливість гібридних автомобілів полягає в їхній здатності комбінувати два різних типи приводу, що призводить до зменшення споживання палива та викидів шкідливих речовин.

Продовження табл. 1

Класифікація сегментів ринку легкових автомобілів

1	2	3
За розміром	Ринок міні-автомобілів	Ринок міні-автомобілів, також відомий як ринок автомобілів класу А, представляє собою сегмент ринку легкових автомобілів на якому представлені найменші автомобілі на ринку. Ці автомобілі мають невеликі розміри, що робить їх ідеальними для міських умов. Вони легко маневрують у місті та зазвичай мають місткість для двох-трьох осіб. Міні-автомобілі зазвичай відомі своєю економічністю палива, що робить їх привабливими для тих, хто шукає економію на пальному.
	Ринок малих автомобілів	Ринок малих автомобілів (ринку автомобілів класу В), представляє собою сегмент на якому представлені автомобілі з невеликими розмірами, але трохи більшими, ніж міні-автомобілі. Ці автомобілі є популярними в міських умовах і пропонують більше місця для пасажирів та багажу порівняно з міні-автомобілями. Малі автомобілі зазвичай вміщають до чотирьох пасажирів та мають комфортні сидіння та просторий салон.
	Ринок середніх автомобілів	Сегмент середніх автомобілів, відомий як клас С, представляє собою категорію автомобілів з середніми розмірами. Ці автомобілі зазвичай пропонують більше простору для пасажирів і багажу порівняно з маленькими автомобілями, але залишаються достатньо компактними для міських умов. Середні автомобілі здатні вмістити до п'яти пасажирів. Вони надають більше комфорту та функціональності порівняно з меншими класами автомобілів, що робить їх популярними серед сімей та тих, хто шукає більше простору.
	Ринок великих автомобілів	На ринку великих автомобілів (легковики класу D) представлені автомобілі зі значними розмірами. Ці автомобілі зазвичай пропонують комфорт, розкіш та потужність, і вони призначені для тих, хто цінує велику пасажирську місткість і високий рівень комфорту. Великі автомобілі можуть вміщати до п'яти пасажирів або більше. Для них характерно наявність вишуканого інтер'єру і різноманітних опцій, зокрема, шкіряного салону, передових систем розваг та безпеки.
	Ринок автомобілів представницького класу	На ринку автомобілів представницького класу, (автомобілі класу Е) представлені автомобілі вищого класу, які пропонують найвищий рівень розкоші, комфорту та технологій. Ці автомобілі призначені для представників вищого менеджменту, бізнесменів та тих, хто цінує ексклюзивність та престиж. Автомобілі класу Е мають велику пасажирську місткість і можуть вміщати зазвичай до п'яти пасажирів. Вони мають просторий і розкішний салон з високоякісних матеріалів та володіють передовими функціями – системами розваг та безпеки, зонами кондиціонування повітря, системами допомоги керування.
	Ринок люксових автомобілів	У сегменті люксових автомобілів (легковики класу F) представлені найексклюзивніші, найрозкішніші та найпрестижніші автомобілі на ринку. Ці автомобілі призначені для вибагливих покупців, які цінують неперевершену якість, комфорт, безпеку, передові технології та ексклюзивність. Ринок люксових автомобілів представляє ексклюзивні моделі від світових преміум-брендів. Ці автомобілі є символом статусу і розкіші та відомі своєю високою ціною, ручною роботою, індивідуальним підходом до кожного автомобіля.
За розміром	Ринок спортивних автомобілів	Ринок спортивних автомобілів (легковики класу S) представляє сегмент ринку, в якому пропонуються автомобілі з високою швидкістю, потужністю та поліпшеними характеристиками для спортивної їзди. Такі автомобілі мають потужні двигуни, розроблені для досягнення високих швидкостей та екстремального прискорення. Вони мають спеціально розроблену підвіску, системи керування та гальмування, що забезпечують кращу контрольованість автомобіля при великих швидкостях.

Продовження табл. 1

Класифікація сегментів ринку легкових автомобілів

1	2	3
За розміром	Ринок функціональних автомобілів	На ринку функціональних автомобілів (автомобілі класу М) представлені автомобілі, спроектовані з урахуванням високої функціональності та практичності. Ці автомобілі відповідають потребам тих, хто шукає просторий багажник, велику місткість або здатність перевозити вантажі. Функціональні автомобілі можуть варіюватися від кросоверів і позашляховиків до фургонів та мікроавтобусів. Вони пропонують просторий салон та значну місткість для пасажирів та вантажу. Ці автомобілі можуть бути оснащені зручними системами складання сидінь або додатковим простором для перевезення великого обсягу вантажу.
	Ринок автомобілів підвищеної прохідності	Ринок автомобілів підвищеної прохідності, відомий як ринок автомобілів класу J, представляє собою сегмент на якому представлені автомобілі, призначені для подолання важких дорожніх умов. Ці автомобілі володіють підвищеною прохідністю та називаються позашляховиками або SUV (спортивний універсальний автомобіль). Вони мають високий кліренс та підвищену прохідність, що дозволяє їм безпроблемно подолати нерівності дороги, ґрунтові дороги або бездоріжжя. Автомобілі підвищеної прохідності популярні серед активних осіб, любителів пригод і тих, хто цінує надійність та здатність автомобіля долати випробування.
За типом кузова	Ринок седанів	Це сегмент легкових автомобілів з класичним дизайном кузова з відокремленим відсіком для пасажирів і окремим багажним відділенням. Седани є одним з найпоширеніших типів автомобілів, і вони мають різні розміри, стилі та характеристики. На ринку седанів присутні автомобілі різних класів, таких як малі автомобілі, середнього розміру, представницького класу та люксові.
	Ринок хетчбеків	Ринок хетчбеків представляє сегмент легкових автомобілів з особливим дизайном, в якому простір для пасажирів і багажний відділ об'єднані в одну зону, а доступ до багажного відділення здійснюється через задні двері. Основна відмінність хетчбеків від інших типів автомобілів полягає в їхній практичності та компактних розмірах. Вони зазвичай мають короткі передні та задні звіси, що робить їх добре маневреними в міському середовищі та під час паркування. Крім того, хетчбеки зазвичай мають просторий салон з великим простором для пасажирів і багатофункціональним багажним відділенням.
	Ринок кросоверів	На ринку кросоверів представлені легкові автомобілі, які поєднують в собі характеристики легкових автомобілів із елементами позашляховиків. Вони часто мають підвищену висоту підвіски, просторий салон і можуть бути доступні з переднім або повним приводом.
За типом кузова	Ринок кросоверів	Кросовери пропонують комбінацію простору, комфорту і високої прохідності. Кросовери є популярними як для сімейного використання, так і для активного відпочинку, оскільки вони можуть забезпечити достатньо місця для пасажирів та багажу, а також здатні до подолання невеликих перешкод на дорозі.
	Ринок позашляховиків	Сегмент ринку позашляховиків – це категорія автомобілів, які призначені для використання поза містом на бездоріжжі та нерівних дорогах. Ці автомобілі мають вищу посадку, підвищену прохідність, а часто й повний привід, що робить їх здатними долати складні дорожні умови, такі як круті підйоми, глибокі калюжі чи нерівний ґрунт. Вони також можуть мати більш жорстку підвіску, великі колеса та спеціальні системи управління та контролю стабільності, що поліпшують їх здатність до їзди по бездоріжжю.
	Ринок універсалів	Сегмент універсалів представляє собою категорію легкових автомобілів, які мають просторий задній кузов і пропонують збільшений об'єм багажного відділення. Основна характеристика універсалів – це їхній просторий і вмісткий кузов, який зазвичай має більший обсяг порівняно з седанами або хетчбеками. Універсали мають більший об'єм багажного відділення, що дозволяє перевозити більше вантажу або великі предмети. Збільшений простір також може бути корисним для сімей з дітьми або для активного відпочинку.

Продовження табл. 1

Класифікація сегментів ринку легкових автомобілів

1	2	3
За типом кузова	Ринок мінівенів	Ринок мінівенів представляє сегмент легкових автомобілів, що відрізняються від інших типів автомобілів своїм простором та пасажирською вмісткістю. Вони є популярними серед сімей та транспортних служб. Мінівени мають просторий кузов з великою кількістю місць для пасажирів та їхніх вантажів. Зазвичай вони мають ряди сидінь, що можуть бути зручно складені або зняті, щоб забезпечити більший простір для вантажу.
	Ринок купе	Ринок купе представляє сегмент легкових автомобілів, які мають специфічний кузов з двома дверима. Вони зазвичай мають два або чотири сидіння. Купе відрізняється своїм спортивним і елегантним зовнішнім виглядом, спроектованим з акцентом на стиль і швидкість. Автомобілі купе пропонують потужні двигуни, спортивну підвіску та здатність до високих швидкостей. Вони часто позиціонуються як автомобілі для швидкісного та емоційного водіння.
За типом кузова	Ринок кабриолетів	Ринок кабриолетів представляє сегмент легкових автомобілів з відкритим верхом, які характеризуються наявністю складної або м'якої верхньої конструкції, що може бути знята або зібрана, надаючи пасажирам відкритий кузов. У кабриолетів, через свою конструкцію з відкритим верхом, зазвичай є обмежений простір для пасажирів і багажу порівняно з іншими типами кузовів. Вони можуть мати потужні двигуни, підвіску, налаштовану для більшого комфорту або спортивного водіння. Кабриолети часто вважаються автомобілями престижу, що надає їм ексклюзивний статус. Вони привертають покупців, які цінують стиль, розкіш, а також хочуть насолоджуватися відкритим водінням.
	Ринок мікроавтобусів	Ринок мікроавтобусів представляє сегмент автомобілів, спеціально розроблених для перевезення пасажирів у великих кількостях. Легковими автомобілями вважаються мікроавтобуси у яких кількість сидінь складає не більше 9 осіб. Мікроавтобуси відрізняються від звичайних легкових автомобілів своїм розміром, вантажопідйомністю та конструкцією, що дозволяє вміщати більше пасажирів. Мікроавтобуси можуть бути використані для комерційних цілей, таких як перевезення пасажирів на громадському транспорті, таксі, туристичних агентствах або для перевезення працівників великих компаній. Вони також можуть використовуватися як особистий автомобіль для сімей або груп подорожуючих, які шукають комфорт і просторий салон.

Джерело: авторська розробка

Запропонована класифікація сегментів ринку легкових автомобілів має кілька переваг і важливих аспектів:

1. Розуміння цільової аудиторії. Класифікація допомагає автомобільним виробникам та маркетологам краще розуміти свою цільову аудиторію. Вона дозволяє визначити основні потреби, бажання та характеристики різних сегментів покупців, що допомагає виробникам створити автомобілі та маркетингові стратегії, що відповідають конкретним потребам цих груп.

2. Забезпечення різноманітності продукту. Класифікація сегментів ринку легкових автомобілів дозволяє виробникам розробляти різноманітні моделі легковиків, які відповідають різним потребам та вимогам різних сегментів покупців. Вона сприяє створенню широкого спектру автомобілів, починаючи від економічних моделей до розкішних автомобілів і спортивних машин, що задовольняють потреби різних груп покупців.

3. Ефективне маркетингове позиціонування. Класифікація сегментів ринку легковиків служить підмогою для визначення своїх конкурентних переваг і маркетингового позиціонування в різних сегментах. Автовиробники та дилери можуть сфокусуватися на вигодах, які важливі для кожного сегменту, і виробляти

промоційні акції та повідомлення, спрямовані на конкретні потреби покупців.

3. Управління продуктом та стратегії ціноутворення. Класифікація сегментів ринку легкових автомобілів сприяє розробці стратегій продукту та ціноутворення, які відповідають потребам різних сегментів покупців. Вони можуть пропонувати різні моделі автомобілів з різними характеристиками та функціями, а також пристосувати ціни до відповідного рівня для кожного сегменту.

4. Покращення задоволення покупців. Класифікація сегментів ринку легкових впливає на більш точне задоволення потреб покупців. Вона дозволяє виробникам розуміти, які характеристики та функції є найбільш важливими для кожного сегменту, і розробляти автомобілі, які відповідають цим вимогам, що забезпечує більше задоволення покупців.

Список використаних джерел:

1. Сокол М., Ханенко Г. Українська класифікація легкових автомобілів. Маркетинг в Україні. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/5283> (дата звернення: 15.07.23).

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Красюк Павло Олександрович

магістрант

Сумський національний аграрний університет, Україна

Науковий керівник: Муштай В.А.

канд. екон. наук, доцент

Сумський національний аграрний університет, Україна

В умовах сьогодення необхідність управління маркетинговою діяльністю суб'єктів аграрного підприємництва обумовлена їх прагненням до економічного зростання, метою якого є підвищення ефективності функціонування підприємств аграрного бізнесу.

Сьогодні в комерційно – господарській діяльності аграрних підприємств маркетинг займає одну з важливих позицій, оскільки діяльність підприємств аграрного бізнесу передбачає безперервне вивчення та аналіз потреб споживачів задля максимального задоволення виявленого попиту шляхом виробництва й розподілу сільськогосподарської продукції. Тому, саме маркетинг для сучасних аграрних підприємств слід вважати ефективним засобом та основою їх підприємницької діяльності.

Напрями здійснення маркетингової діяльності аграрних підприємств обумовлюються вибором маркетингової концепції управління їх розвитком. Саме тому, одним із обов'язкових елементів ефективної виробничо – комерційної діяльності виступає розуміння та використання концепції маркетингу в управлінні аграрним підприємством. За практичного втілення концептуальних підходів до управління маркетинговою діяльністю аграрні підприємства обґрунтовано обирають шляхи підвищення ефективності виробничо-комерційної діяльності та показників їх конкурентоздатності.

Концепція маркетингу – це система цілей, принципів і методів управління діяльністю підприємства, орієнтована на певний спосіб функціонування на ринку для задоволення потреб [3, с. 45].

Управління маркетинговою діяльністю суб'єктів господарювання може здійснюватися з позицій основних концептуальних підходів: вдосконалення технології виробництва; вдосконалення товару; інтенсифікації комерційних зусиль; концепція маркетингу та концепція соціально - етичного маркетингу.

За використання в управлінні маркетинговою діяльністю концепції вдосконалення виробництва передбачається, що споживачі матимуть прихильність до продукції, яка досить поширена та є доступною за ціною. Задля досягнення прихильності споживачів, заходи з управління мають бути спрямовані аграрним підприємством на вдосконалення виробництва та підвищення ефективності розподілу. Дана концепція використовується, коли попит на аграрну продукцію більший за пропозицію на ринку. Інша ситуація застосування концепції виробництва – необхідність зменшення витрат на виробництво продукції, які є надто великі, за підвищення продуктивності праці робітників та впровадження більш прогресивних технологій.

В основі ідеї концепції вдосконалення товару покладається твердження, що споживачі надаватимуть перевагу продукції, високої якості за помірних цін. Саме співвідношення «ціна – якість» - обумовлює вибір споживача. За такої концепції, досягнення запланованих обсягів продажів та прибутку потребує від аграрних підприємств незначних витрат на управління маркетинговою діяльністю. Натомість, аграрне підприємство має зосередити всі свої зусилля на розвитку якісних характеристик продукції, виробництві нових її різновидів.

Концепція інтенсифікації комерційних зусиль ґрунтується на тому, що споживачі не купуватимуть сільськогосподарську продукцію в достатньому обсязі, для отримання аграрним підприємством запланованого прибутку, якщо з боку суб'єкту аграрного бізнесу не будуть вжиті активні заходи для просування виробленої продукції на ринок та його продажу. Концепція інтенсифікації комерційних зусиль не використовується в управлінні маркетинговою діяльністю, коли метою аграрного підприємства є налагодження довгострокових відносин з покупцями та здійснення повторного продажу продукції або ж коли застосовується підхід, орієнтований на споживача.

Використання в управлінні діяльністю аграрного підприємства концепції маркетингу спрямовується на забезпечення максимального задоволення виявленого попиту споживачів на агропродовольчу продукцію більш ефективними та продуктивними способами ніж у підприємств – конкурентів. При цьому, аграрне підприємство при здійсненні маркетингової діяльності має застосовувати всі наявні інструменти впливу на продовольчий ринок, за оптимального їх поєднання.

В розрізі концепції соціально-етичного маркетингу передбачається, що аграрне підприємство в процесі управління виробничо – комерційною діяльністю дотримується етики у співпраці з працівниками та суб'єктами бізнес – середовища при одночасному задоволенні як власних потреб та потреб своїх споживачів, так і потреб суспільства в цілому. В межах даної концепції розвиток аграрного підприємництва має відбуватися за ефективного використання наявного ресурсного потенціалу сільського господарства та запровадження екологічно спрямованої системи управління маркетинговою діяльністю виробників аграрної продукції. Практична реалізація такої системи передбачає встановлення та підтримку балансу між інтересами самого аграрного підприємства та екологічним станом оточуючого середовища. На базі концепції соціально-етичного маркетингу, набуває розвитку концепція екологічного маркетингу.

Важливо розуміти, що екологічний маркетинг принципово відрізняється від інших маркетингових концепцій тим, що націлений на отримання екологічного результату від запровадження певного набору інструментів на рівні із задоволенням потреб споживачів та прибутковістю діяльності підприємств [2, с. 189].

Будь – яка обрана концепція управління маркетинговою діяльністю має стати окремою філософією функціонування суб'єкта аграрного підприємництва, застосування якої сприятиме здійсненню ефективного руху сільськогосподарської продукції від аграрія до споживача та забезпеченню задоволення попиту споживачів.

Виходячи з сутності концептуальних підходів до управління маркетинговою діяльністю у аграрному підприємстві, даний процес слід вважати широким комплексом заходів стратегічного й тактичного характеру, що спрямовуються на ефективне здійснення ринкової діяльності підприємства та досягнення його основної мети — задоволення потреб споживачів в агропродовольчій продукції. За сучасних умов господарювання управління маркетинговою діяльністю за обраною концепцією набуває все більшого значення, і надає керівникам низку переваг [4,

с. 73]:

- стимулює їх до постійного перспективного мислення;
- веде до встановлення показників діяльності для подальшого контролю;
- веде до чіткої координації зусиль аграрного підприємства;
- аграрне підприємство стає більш підготовленим до стрімких змін;
- змушує аграрне підприємство чітко визначати свої завдання;
- демонструє взаємозв'язок обов'язків усіх посадовців підприємства.

Наразі, в практичних реаліях суб'єкти аграрного підприємництва не в повному ступені розуміють доцільність здійснення власної виробничо – комерційної діяльності через призму філософії маркетингової концепції. Саме тому, для агровиробників залишаються проблемними питання власне переходу від їх орієнтації переважно на збут сільськогосподарської продукції до ринкової, тобто управлінської орієнтації на задоволення потреб споживачів, що сприятиме підвищенню конкурентоздатності і досягненню успіху на ринку та вимагають негайного вирішення.

До основних шляхів упровадження маркетингової концепції управління у практичну діяльність аграрних підприємств віднесено [1, с. 46]:

- створення повноцінної служби маркетингу;
- розроблення і прийняття управлінських рішень, які мають маркетингову орієнтацію.

Отже, за умов підвищення складності функціонування сучасних сільськогосподарських підприємств та наявних змін, що відбуваються в аграрному секторі економіки, перед суб'єктами господарювання постає необхідність обґрунтованого та зваженого вибору маркетингової концепції як бази управління їх виробничо – комерційною діяльністю задля ефективного функціонування на ринку та отримання конкурентних переваг, що забезпечить їм високий рівень конкурентоспроможності та стійкі ринкові позиції.

Список використаних джерел:

1. Багорка М.О., Кадирус І.Г. Упровадження маркетингової концепції управління в практичну діяльність аграрних підприємств. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2021. № 1 (118). С. 42 – 47. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/1_2021/9.pdf (дата звернення: 13.07.2023).
2. Багорка М.О. Імплементация екологічного маркетингу в практичну діяльність аграрних підприємств. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 48-1. С.188 – 195. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/48_1_2019/32.pdf (дата звернення: 13.07.2023).
3. Ломовських Л.О., Єфремова Н. О., Ковальова О. В. Маркетингова концепція стратегічного управління конкурентоспроможністю виробничо – комерційної діяльності суб'єктів аграрного підприємництва. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. 2019. Вип. 1(11). С. 43 – 48. URL: [https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics_2019_Issue_1\(11\)_43-48.pdf](https://economics-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Economics_2019_Issue_1(11)_43-48.pdf) (дата звернення: 13.07.2023).
4. Тарасюк А.В. Особливості управління маркетинговою діяльністю аграрного підприємства України. Агросвіт. 2019. №17. С. 70 – 78. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/17_2019/11.pdf (дата звернення: 13.07.2023).

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО МАРКЕТИНГУ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Онопрієнко Ірина Миколаївна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та логістики
Сумський національний аграрний університет, Україна

Третяков Віталій Васильович

здобувач вищої освіти факультету економіки та менеджменту
Сумський національний аграрний університет, Україна

Умови сьогодення вимагають сприяти розвитку екологічного маркетингу в аграрному виробництві. Екологічний маркетинг в агровиробництві - це маркетингова стратегія, спрямована на підвищення обізнаності про екологічні аспекти аграрного сектору та просування екологічно чистої продукції. Основними завданнями екологічного маркетингу є залучення споживачів до підтримки сталого сільськогосподарського виробництва, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та підвищення якості продукції. [1]

Першочергово передбачається сертифікація та маркування, використання екологічних сертифікатів продукції агровиробництва (наприклад, органічної сертифікації) або спеціальних етикеток на упаковці, які підтверджують екологічні характеристики продукту. Це дозволяє споживачам легко розпізнавати екологічно чисту продукцію.

Комунікація зі споживачами забезпечить прозорість інформації про виробництво, включаючи методи вирощування, використання добрив і пестицидів та управління водними ресурсами. Кампанії з інформування споживачів про переваги органічного землеробства включають рекламу, статті в ЗМІ, веб-сайти та соціальні мережі.

Розвиток ринку в складі екологічного маркетингу передбачає роботу з фермерами та виробниками органічної продукції для залучення зацікавлених сторін, таких як роздрібні торговці, ресторани та заклади громадського харчування. Переконавання споживачів у цінності та якості органічних продуктів може збільшити попит на такі продукти та послуги.

Інновації передбачають використання нових технологій та методів вирощування, які допомагають зменшити вплив сільськогосподарського виробництва на навколишнє середовище. Це може бути використання екологічно чистих добрив, іригаційних систем, які більш ефективно використовують воду, та впровадження практик вирощування, які мінімізують порушення ґрунту.

В якості соціальної відповідальності в екологічному маркетингу необхідно враховувати соціальні аспекти, такі як забезпечення справедливої оплати праці, заборона дитячої праці та забезпечення безпечних умов праці для працівників фермерських господарств.

Звичайно залучення громади це співпраця з місцевими жителями для організації соціальних проектів та заходів, спрямованих на місцевий розвиток та охорону природи.

Основною метою екологічного маркетингу у сільському господарстві є спрямування на просування та збут екологічно чистої продукції, збереження природних ресурсів та забезпечення сталого виробництва.

Відтак, напрямками екологічного маркетингу, які можуть бути використані в сільському господарстві є:

1. Сертифікація органічних продуктів. Органічні продукти харчування відрізняються від звичайних тим, що вони вирощуються без використання хімічних добрив, пестицидів або гормонів росту. Як маркетингова стратегія, продукти можуть бути сертифіковані як органічні, щоб привернути увагу споживачів до їхньої користі для здоров'я та довкілля.

2. Прямий контакт зі споживачами: фермерські ринки, кооперативи та прямі продажі забезпечують сільськогосподарським виробникам прямий контакт зі своїми клієнтами. Вони можуть пояснити переваги органічного землеробства, поділитися інформацією про виробництво та надати можливість відповісти на запитання споживачів.

3. Створення екологічно орієнтованого бренду: створення бренду, який відображає екологічні цінності, може бути потужним інструментом екологічного маркетингу. Це включає створення логотипів та слоганів, пов'язаних з екологічною відповідальністю та сталим виробництвом.

4. Демонстрація історій успіху фермерів, які перейшли на органічне виробництво, може створити емоційний зв'язок зі споживачами. Також важливо забезпечити прозорість виробництва, ділитися інформацією про методи вирощування та виробництва, щоб споживачі могли перевірити якість та екологічність продукту.

5. Соціальні медіа та інфлюенсери, тобто використання соціальних медіа та робота з інфлюенсерами, які активно підтримують екологічно чистий спосіб життя, може допомогти залучити ширшу аудиторію. Інфлюенсерів, таких як блогери та інстаграмери, можна використовувати для просування екологічно чистих продуктів та інформування про переваги їх використання. [2]

Таким чином, екологічний маркетинг у цих сферах допомагає сільськогосподарським виробникам привернути увагу споживачів до екологічно чистої продукції, підвищує попит на екологічно чисту продукцію та покращує відносини зі споживачами.

Висновки. Застосування екологічного маркетингу в аграрному виробництві сприяє розвитку сталого та екологічно чистого сільського господарства. Водночас це сприяє збереженню навколишнього середовища, більш сталому майбутньому для сільськогосподарської галузі та покращення здоров'я нації.

Список використаних джерел:

1. Зіновчук Н.В., Ращенко А.В. Екологічний маркетинг: Навч. посібн. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2015. 190 с.
2. Рябова Т. А., Рябов І. Б. Проблеми та перспективи екологічного маркетингу в Україні. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2019. №3. С. 155-159.

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПРОДУКТОМ

Коротенко Андрій Михайлович

здобувач вищої освіти факультету економіки та менеджменту
Сумський національний аграрний університет, Україна

Онопрієнко Ірина Миколаївна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та логістики
Сумський національний аграрний університет, Україна

Політика компанії має бути далекоглядною і враховувати, що всі продукти, популярні чи ні, є смертними і рано чи пізно мають бути вилучені з ринку. Тому завжди потрібно планувати альтернативи. В американській літературі підкреслюється, що коли компанія виводить на ринок новий продукт, вона зазвичай намагається досягти одразу кількох цілей. Найважливішими з них є збільшення продажів і прибутку, зменшення залежності компанії від продажу одного продукту або цілої групи продуктів, більш ефективного використання існуючих систем товароруку, підвищення рівня утилізації відходів існуючого виробництва, а також створення або підтримка іміджу інноваційної компанії. Для підприємств з циклічними або сезонними продажами нові продукти можуть стабілізувати продажі та витрати протягом усього періоду. Так, дослідження показують, що основними факторами успіху інноваційних продуктів є ті, що показані на рисунку 1. [1]

Тобто основним фактором успіху є відповідність продукту вимогам ринку, з іншого боку, здатність компанії до розробки інноваційних продуктів та їх виробництва. Важливо мати правильну технологію, управлінську підтримку та адаптувати багатоетапну розробку до ринкової прийнятності продукту.

Рис. 1. **Фактори успіху інноваційного продукту, %**

Джерело: побудовано автором на основі [1]

Нові продукти є високоприбутковими і дозволяють підприємствам контролювати свою маркетингову стратегію. Деякі компанії прагнуть підвищити

ефективність існуючих систем дистрибуції і використовують їх для просування нових продуктів. Це дозволяє розподілити витрати на збут, рекламу та обслуговування між кількома продуктами, забезпечити підтримку дистриб'юторів і запобігти використанню дистриб'юторської мережі потенційними конкурентами.

Належне довгострокове планування нових продуктів вимагає систематичних досліджень і розробок, а також взаємозв'язку між вимогами до нових продуктів і можливостями компанії. Велика увага приділяється тому, як споживачі оцінюють параметри продукту, критичному впливу часу та вартості, а також оборонному та наступальному плануванню. Крім того, компанії повинні бути готові до того, що нові продукти можуть зазнати невдачі через конкуренцію та зміну споживачів. Як сказав один з керівників компанії Quaker Oats: "Ви повинні очікувати невдач, а не боятися їх. Бо якщо ви не зазнасте невдачі, ви, ймовірно, не берете на себе ризики, необхідні для справжньої інновації. Чого ви можете уникнути, так це занадто довго помилятися. Нам потрібно навчитися швидко виявляти помилки та пропонувати ефективні зміни". [2]

Проблеми, що призводять до невдач, виникають під час розробки та впровадження інноваційних продуктів. До основних причин невдач можна віднести:

- лобіювання невдалих ідей;
- переоцінка розміру ринку, незважаючи на успіх ідеї продукту;
- недоліки в розробці нових продуктів;
- можливість того, що витрати на розробку продукту будуть вищими, ніж заплановано;
- недооцінка дій конкурентів.

Причини затягування процесу розробки нового продукту включають: відсутність проривних ідей у деяких галузях; фрагментація ринку; соціальні та державні обмеження; збільшення витрат на розробку нового продукту; брак капіталу; часовий лаг; скорочення життєвого циклу продукту. [2,3]

Незважаючи на вдосконалення маркетингових технологій, рівень невдач нових продуктів залишається значно вищим, ніж у минулому. Дослідження показують, що рівень браку для промислових і споживчих товарів становить 35%. Відмова продукції може бути виміряна в абсолютних і відносних показниках. Абсолютний провал продукту відбувається тоді, коли компанія не в змозі відшкодувати свої витрати на виробництво та продаж і зазнає фінансових збитків. Відносний провал продукту має місце тоді, коли компанія отримує прибуток від продукту, але продукт не забезпечує високої рентабельності або негативно впливає на імідж компанії. При розрахунку прибутковості та рентабельності необхідно визначити вплив нового продукту на продажі інших продуктів компанії. Найважливішими факторами, що спричиняють абсолютний або відносний провал продукту, є погане планування, невдалий вибір часу та надмірний ентузіазм прихильників продукту.

Кожна компанія, незалежно від того, що вона виробляє - товари, послуги чи інформацію - повинна прагнути до створення нових продуктів. Основою для появи таких продуктів на ринку є ідеї. Існує кілька типів маркетингових ідей для нових продуктів: конститутивні ідеї, винахідницькі ідеї, ідеї дизайну та ідеї упаковки.

Такий тип ідей як дизайнерські та винахідницькі дуже прості, очевидні та прозорі. Всі розуміють їх переваги і всі хочуть купити продукт, навіть ті, хто має стару модель такого продукту, тому що нова модель є новинкою на ринку і вирішує попередню проблему споживача на більш високому споживчому рівні. Продажі стрімко зростають, а прибуток збільшується. Бажання людей замінити те, що ще можна використовувати, на щось новіше і зручніше для споживача, об'єктивно

пояснюється тим, що новинки на ринку стрімко зростають у продажах, поки вони ще існують. Часто саме нові споживчі характеристики товару роблять його новим продуктом і можуть бути додані до нього завдяки впровадженню дизайнерських ідей. Адже дизайн забезпечує не лише вишукану форму та красу продукту, але й його практичну придатність.

Дизайнери пропонують форми, які найбільше збільшать кількість продажів на ринку. Часто при розробці нового продукту ідеї винахідника і дизайнера поєднуються і доповнюють одна одну, надаючи продукту ряд корисних властивостей (споживчих характеристик), а також продуманий зовнішній вигляд. Спільна дія цих ідей призводить до високих обсягів продажів у періоди високої ринкової новизни продукту, а також до високого і стабільного попиту після того, як ці періоди минули. [3]

Таким чином, можна зробити висновок, що в основі створення інноваційних продуктів лежать три фактори. А саме: ідея дизайнера-винахідника, ідея дизайнера та ідея розробника упаковки. Ці три елементи можуть використовуватися як окремо, так і в поєднанні один з одним. Вирішення проблеми новизни продукту на ринку протягом певного періоду часу завжди призводить до збільшення продажів. Це пов'язано з тим, що багато власників застарілих продуктів, які задовольняють цю потребу, змінюють їх задля отримання більшого прибутку.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С.М., Шипуліна Ю.С., Ілляшенко Н.С. Управління інноваційним розвитком в умовах технологічних трансформацій: монографія. Суми: Триторія, 2023. 228 с.
2. Індустрія 4.0 в машинобудуванні. Стан в Україні та перспективи розвитку. URL: <https://industry4-0-ukraine.com.ua/2018/10/18/>.
3. Касич А.О., Марченко К.О. Асортиментна політика підприємства: мета, завдання, моделі. Ефективна економіка. 2018. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6387>.

ОСОБЛИВОСТІ ЯКІСНОГО ОЦІНЮВАННЯ СТІЙКОСТІ КРАЇН ДО МОЖЛИВОГО СКОРОЧЕННЯ ІМПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

На теперішній час значно загострилася проблема забезпечення енергетичної та продовольчої безпеки багатьох країн [1–4]. Цю проблему особливо складно вирішити, якщо висувати додаткову вимогу стосовно одночасного досягнення стійкого економічного розвитку [5–7]. Таке вирішення великою мірою залежить від ступеня стійкості як економік держав у цілому [8], так і окремих їх галузей [9] та економічних суб'єктів [10–13]. При цьому на зазначений ступінь суттєвий вплив справляє рівень адаптаційних можливостей, які є наявними у відповідних економічних систем [14–16].

Якщо розглядати стійкість споживання продовольства, то тоді особливу увагу в процесі управління нею варто приділити таким заходам, як зменшення загрози зриву поставок відповідних різновидів сільськогосподарської продукції [17, 18], покращення здатності сільськогосподарського виробництва швидко пристосовуватися до можливих змін [19–21], вдосконалення наявних технологій такого виробництва тощо [22–25].

При цьому управління стійкістю споживання сільськогосподарської продукції повинно базуватися на результатах оцінювання існуючого рівня такої стійкості. Серед іншого, це стосується і стійкості споживання продовольства з огляду на можливе скорочення його імпорту. Таке оцінювання можна виконувати завдяки визначенню співвідношення між величиною здатності до адаптації та рівнем вразливості тих країн, які імпортують продовольство, до можливого зриву його поставок із деяких країн-експортерів.

Своєю чергою, можливою є градація відносних рівнів адаптованості та вразливості економік країн до скорочення імпортних поставок шляхом поділу діапазону значень цих рівнів на однакові проміжки і віднесення кожної країни, що імпортує відповідний вид продовольства, до певних проміжків за кожним із двох названих показників.

Для більш наочного представлення результатів описаних дій доцільно ввести у розгляд двовимірну матрицю. У цій матриці по осі абсцис відкладатиметься рівень вразливості, а по осі ординат – рівень адаптованості кожної з досліджуваних країн до скорочення імпорту певного виду продовольства. При цьому бажано, щоб довжина усіх проміжків, на які поділяються осі абсцис та ординат, була однаковою. Тоді за кожною країною, яка імпортує певний вид сільськогосподарської продукції, можливо отримати якісну оцінку рівня стійкості до скорочення імпорту цієї продукції. Наприклад, у разі, якщо зазначена матриця має три проміжки на кожній осі координат, то залежно від того, у який квадрат матриці потрапляють значення індикаторів адаптації та вразливості певної країни, можливими є п'ять рівнів її стійкості до скорочення імпорту даного виду сільськогосподарської продукції (дуже низький, низький, середній, високий, дуже високий). Це пов'язано із тим, що у даному випадку у матриці ідентифікації рівня стійкості країн до скорочення імпорту певного виду сільськогосподарської продукції існуватиме п'ять діагоналей, кожна з яких

відповідатиме певній якісній характеристиці цього рівня..

Загалом, матриця ідентифікації рівня стійкості країн до скорочення імпорту певного виду сільськогосподарської продукції може бути використана як інструментарій візуалізації та аналізування цього рівня за країнами –імпортерами цієї продукції. Зокрема, у квадратах цієї матриці можуть розміщуватися дані про кількість країн, які належать до відповідної їх підгрупи, та про частку споживання ними певного виду сільськогосподарської продукції у загальному обсязі такого споживання усіма досліджуваними країнами.

Також, сформувавши низку матриць ідентифікації рівня стійкості країн до скорочення імпорту певного виду сільськогосподарської продукції за кілька послідовних періодів, можна наочно побачити зміни, що відбулися з тими показниками, дані про які заносяться у ці матриці.

Отже, матриця ідентифікації рівня стійкості країн до скорочення імпорту певного виду сільськогосподарської продукції може бути використана з метою якісного оцінювання та аналізування динаміки рівня стійкості споживання сільськогосподарської продукції за країнами – її імпортерами.

Список використаних джерел:

1. Chalvatzis, K. J. & Ioannidis, A. (2017). Energy supply security in the EU: Benchmarking diversity and dependence of primary energy. *Appl. Energy*, (207), 465–476.
2. Baranauskaitė, L. & Jurevičienė, D. (2021). Import Risks of Agricultural Products in Foreign Trade. *Economies*, (9 (3)), 102.
3. Zhang, H.-Y., Qiang, J. & Ying, F. (2013). An evaluation framework for oil import security based on the supply chain with a case study focused on China. *Energy Economics*, (38(C)), 87–95.
4. Arita, S., Grant, J., Sydow, S. & Beckman J. (2022). Has Global Agricultural Trade Been Resilient under COVID-19? Findings from an Econometric Assessment of 2020. *Food Policy*, (107), 102204. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2021.102204>.
5. Bachev, H. (2018). Institutional Environment and Climate Change Impacts on Sustainability of Bulgarian Agriculture. *Bulgarian Journal of Agricultural Science*, (24(4)), 523–536.
6. Kostetckaia, M. & Hametner, M. (2022). How Sustainable Development Goals interlinkages influence European Union countries' progress towards the 2030 Agenda. *Sustain. Dev.*, (30 (5)), 916–926.
7. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Vovk, O., Ivanytska, O., Symak, D., Havryliak, A., Danylovych, T. & Lesyk, L. (2021). Criteria, Indicators and Factors of the Sustainable Energy Saving Economic Development: the Case of Natural Gas Consumption. *Energies*, (14 (18)), 5999.
8. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2018). Assessment of the technological changes impact on the sustainability of state security system of Ukraine. *Sustainability*, (10(4)), 1186.
9. Basso, B. & Antle, J. (2020). Digital agriculture to design sustainable agricultural systems. *Nat. Sustain.*, (3), 254–256.
10. Ємельянов, О. Ю. (2020). Діагностування рівня фінансової стійкості підприємств агропромислового комплексу. *Агросвіт*, (21), 3–9.
11. Чепка, В. В. & Матяш, О. К. (2017). Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Економіка і суспільство*, (12), 649–655.
12. Dvořáková, L. & Zborková, J. (2014). Integration of Sustainable Development at Enterprise Level. *Procedia Eng.*, (69), 686–695.
13. Lesinskiy, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Petrushka, T. & Myroshchenko, N. (2022). Designing a Tool-Set for Assessing the Organizational and Technological Inertia of Energy Consumption Processes at Enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, (6(13)), 29–40.
14. Bose, S. & Khan, H. Z. (2022). Sustainable Development Goals (SDGs) Reporting and the Role of Country-Level Institutional Factors: An International Evidence. *J. Clean. Prod.*, (335), 130290.
15. Kirby, A. (2019). Sustainability, adaptation and the local state: An overview. *J. Sustain. Res.*, (4),

- e190012. <https://doi.org/10.20900/jsr20190012>.
16. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2018). Evaluation of adaptability of Ukrainian economy to changes in prices for energy carriers and to energy market risks. *Energies*, (11 (12)), 3529.
 17. Nyamah, E. Y., Jiang, Y., Feng, Y. & Enchill, E. (2017). Agri-Food Supply Chain Performance: An Empirical Impact of Risk. *Manag. Decis.*, (55), 872–891.
 18. Zhao, G., Liu, S., Lopez, C., Chen, H., Lu, H., Mangla, S. K. & Elgueta, S. (2020). Risk analysis of the agri-food supply chain: A multi-method approach. *Int. J. Prod. Res.*, (58), 4851–4876.
 19. Ding, Q., Chen, X., Hilborn, R. & Chen, Y. (2017). Vulnerability to impacts of climate change on marine fisheries and food security. *Mar. Policy*, (83), 55–61.
 20. Hashemi, S. M., Bagheri, A. & Marshall, N. (2015). Toward sustainable adaptation to future climate change: Insights from vulnerability and resilience approaches analyzing agrarian system of Iran. *Environ. Dev. Sustain.*, (19), 1–25.
 21. Yemelyanov, O., Petrushka, T., Lesyk, L., Havryliak, A., Yanevych, N., Kurylo, O., Bodakovskyy, V., Skoropad, I., Danylovych, T. & Petrushka, K. (2023). Assessing the Sustainability of the Consumption of Agricultural Products with Regard to a Possible Reduction in Its Imports: The Case of Countries That Import Corn and Wheat. *Sustainability*, (15), 9761.
 22. Ємельянов, О. (2023). Склад інформації, необхідної для управління енергозберігаючими технологічними змінами на підприємствах. Матеріали конференцій МЦНД, (17.03.2023; Дніпро, Україна), 97–99. вилучено із <https://archive.mcnd.org.ua/index.php/conference-proceeding/article/view/465>.
 23. Yemelyanov, O., Petrushka, T., Lesyk, L., Symak, A. & Vovk, O. (2021). Assessment of Information Barriers to the Implementation of Energy Saving Projects at Ukrainian Enterprises. 11th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Deggendorf, Germany, 376–380, doi: 10.1109/ACIT52158.2021.9548441.
 24. Caliscan, H. K. (2015). Technological change and economic growth. *Procedia Soc. Behav. Sci.*, (195), 649–654.
 25. Sredojecic, D., Cvetanovic, S. & Boskovic, G. (2016). Technological changes in economic growth theory: neoclassical, endogenous, and evolutionary-institutional approach. *Economic Themes*, (54(2)), 177–194.

ПРОДУКТОВІ ІННОВАЦІЇ ЯК НАПРЯМ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Тимошенко Володимир Григорович

магістрант

Сумський національний аграрний університет, Україна

Науковий керівник: Муштай В.А.

канд. екон. наук, доцент

Сумський національний аграрний університет, Україна

Однією з головних передумов успішного функціонування аграрних підприємств в сучасних ринкових умовах без сумніву слід вважати їх інноваційну активність. Активізація інноваційної діяльності суб'єктів аграрного підприємництва обумовлює визначення основних орієнтирів їх подальшого стратегічного розвитку.

Аналіз структури інновацій, що впроваджуються в діяльність вітчизняних аграрних підприємств [3, с. 20], дозволяє виокремити три категорії інновацій, а саме: продуктові, виробничі та організаційно – управлінські. Зокрема до різновидів продуктових інновацій аграрних підприємств відносяться - способи вирощування нових (удосконалених, модифікованих) сортів рослин; технології розведення продуктивніших та економічно ефективніших порід тварин та технології вирощування екологічно-безпечної продукції. Серед виробничих інновацій слід виокремити: нові технології обробітку гранту, нові індустріальні технології у тваринництві, науково обґрунтовані системи землеробства і тваринництва, нові методи застосування добрив та засобів захисту рослин та нові ресурсозберігаючі технології в агропромисловому комплексі. Різновидами організаційно – управлінських інновацій є розвиток кооперації і формування інтегрованих структур в агропромисловому комплексі, нові форми технічного обслуговування і забезпечення ресурсами АПК, нові форми організації і мотивації праці та створення інноваційно-консультативних систем у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності тощо.

Всі з розглянутих інноваційних підходів до формування безпеки аграрного бізнесу сприяють створенню надійної основи як для запровадження інновацій, так і для забезпечення стратегічного розвитку виробників сільськогосподарської продукції у ринковому просторі.

В умовах сьогодення виникають нові пріоритети: стратегічну роль беруть на себе галузі, що засновані на високих інноваційних технологіях, і ті, що найкраще задовольняють потреби споживачів у інноваційних продуктах [2, с. 145].

Все частіше застарілі методи господарювання та ведення бізнесу замінюються новими моделями управління, які покликані зміцнювати вітчизняну конкуренцію на аграрному ринку. На сучасному етапі розвитку виробничих відносин, в умовах глобалізації та євроінтеграції серед різноманітних методів господарювання стають більш популярними, ті які не тільки забезпечують економічне зростання суб'єктів підприємництва, але й спрямовані на захист довкілля. Саме тому, останнім часом виробництву екологічно – чистої продукції за використання новітніх технологій вирощування приділяється велика увага з боку маркетинговоорієнтованих аграрних підприємств, які в організації своєї маркетингової діяльності додержуються

принципу клієнтоорієнтованості як запоруки досягнення успіху на ринку.

Завдяки органічному агровиробництву, створюються потенційні можливості для задоволення зростаючого попиту з боку споживачів на екологічно чисті та безпечні продукти харчування. Перехід від традиційного до органічного виробництва передбачає імплементацію нових правил та методів у сфері безпечності та якості харчових продуктів. Розуміння перспективи зайняти чільне місце на внутрішньому ринку та зміцнити свої позиції як експортера органічної продукції, а як відомо, у більшості європейських країн попит на органічну продукцію значно перевищує наявну пропозицію, спонукають вітчизняні аграрні підприємства до запровадження таких продуктових інновацій в свою практичну діяльність.

Така ситуація є вигідною для України, щоб зайняти чільне місце і укріпити свої позиції експортера органічної продукції.

Органічне виробництво є одним із перспективних напрямів розвитку агропродовольчого сектору України та офіційно визнано пріоритетом державної аграрної політики. Україна по своєму природно-кліматичному та ґрунтовому потенціалу може стати одним з ведучих виробників органічної продукції в Європі. За інформацією комерційної служби Посольства США в Україні, середня окупність інвестицій в українське органічне землеробство становить близько 300%, що робить його одним із найпривабливіших напрямів для інвестицій в Україну. Тому на сучасному етапі питання розвитку органічного виробництва є надзвичайно актуальними для вітчизняних аграрних підприємств [1, с. 88].

Слід розуміти, що інноваційна діяльність підприємств, в тому числі й аграрної галузі, сьогодні не може бути результативною без належного інформаційного забезпечення маркетингової діяльності товаровиробників сільськогосподарської продукції. Завдяки ефективно функціонуючій маркетинговій інформаційній системі підприємство спроможне швидко реагувати на виклики ринку. Наслідком такого реагування маркетинговоорієнтованих суб'єктів господарювання в першу чергу є своєчасне оновлення товарного асортименту та технологій виробництва, ідентифікація потреб споживачів продуктових інновацій, організація їх виробництва та введення до товарної номенклатури.

За такого підходу аграрні підприємства мають розробляти та реалізовувати найбільш результативні стратегії інноваційного розвитку задля подальшого успішного здійснення ефективної інноваційної політики. Обрана стратегія інноваційного розвитку має стати базою стратегічного планування, що передбачатиме практичну реалізацію комплексу дій пов'язаних з виробництвом нових чи модифікованих видів продукції, запровадженням та використанням новітніх технологій, організацією ефективного виробничого менеджменту, формуванням системи збутових мереж задля ефективної реалізації виробленої сільськогосподарської продукції та максимального повного задоволення потреб споживачів.

Організація виробництва продуктових інновацій як напряму стратегічного розвитку аграрного підприємства дозволяє досягти мети його функціонування за умови дотримання основних принципів ефективного господарювання, зокрема орієнтації на споживачів цільового сегменту, результативності розподілу та максимального використання наявного ресурсного потенціалу, зниження витрат на виробництво продукції, прискорення впровадження інноваційних та екологічно небезпечних технологій.

Отже, організація виробництва нової продукції у маркетинговій діяльності аграрних підприємств в умовах сьогодення є стратегічно необхідною умовою їх

ефективного функціонування, виявлення прихованих резервів розвитку підприємства адже інновації, зокрема продуктивні інновації, сприяють збільшенню обсягів виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, максимальному задоволенню потреб споживачів, тим самим зміцнюючи положення аграрних підприємств на ринку та підвищуючи їх рівень конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Бойко Л.О. Органічне виробництво в Україні: перспективний напрям сталого розвитку. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2020. Вип. 1. С. 88 – 95. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/11/10> (дата звернення: 16.07.2023).
2. Луцій О., Бондаренко В. Механізм забезпечення інноваційної діяльності підприємств аграрного сектору на засадах маркетингу. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2022. №4(32). С. 144 – 155. URL: <http://pneu.stu.cn.ua/article/view/277036/271835> (дата звернення: 14.07.2023).
3. Шаманська О.І. Формування системи інноваційно – орієнтованого розвитку аграрних підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 19. С. 17 – 23. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2018/5.pdf (дата звернення: 14.07.2023).

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПЛАНУВАННЯ НОВОЇ ПРОДУКЦІЇ У МАРКЕТИНГОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Пономаренко Олексій Борисович

здобувач вищої освіти факультету економіки та менеджменту
Сумський національний аграрний університет, Україна

Онопрієнко Ірина Миколаївна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та логістики
Сумський національний аграрний університет, Україна

Планування нової продукції - це процес розробки стратегічних і тактичних планів для створення та впровадження нових продуктів на ринку. Цей процес включає в себе розгляд різних аспектів, таких як дослідження ринку, концептуалізація продукту, розробка прототипу, тестування та аналіз ризиків.[1]

Основною метою планування нової продукції є створення продукту, який задовольняє потреби споживачів і має конкурентоспроможні переваги на ринку. Для досягнення цієї мети, компанія повинна враховувати ринкові тенденції, аналізувати поведінку споживачів, вивчати конкурентів і оцінювати свої внутрішні ресурси.

Процес планування нової продукції включає сім основних етапів, рисунок 1:

Дослідження ринку включає аналіз споживчих потреб, конкурентного середовища, трендів та можливих можливостей на ринку. Розробка концепції це створення ідеї для нового продукту, визначення його основних характеристик і переваг. Розробка прототипу передбачає: створення перших фізичних або віртуальних зразків. Тестування та вдосконалення це проведення випробувань прототипу з метою виявлення можливих проблем та внесення виправлень. Маркетингові дослідження проводять з метою оцінки інтересу споживачів до продукту, вивчення його цінової стратегії, стратегії просування та розробка маркетингового плану. Виробництво та впровадження це безпосередньо планування процесу виробництва, організація поставок сировини та компонентів, визначення стратегії продажу та впровадження продукту на ринок. [1]

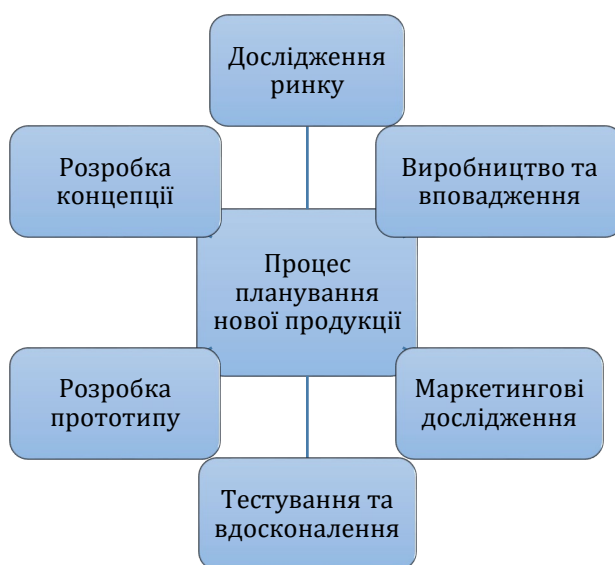

Рис. 1. Етапи процесу планування нової продукції
Джерело: розроблено автором на основі [1]

Весь процес планування нової продукції вимагає тісної співпраці між різними відділами компанії, такими як дослідження та розробка, маркетинг, фінанси та виробництво. Це допомагає забезпечити успішний запуск нового продукту на ринок та його подальший успіх.

Планування нової продукції включає ряд напрямів, що зазвичай розглядаються під час розробки та впровадження нового продукту. Вивчення ринку дозволяє з'ясувати потреби споживачів, ідентифікувати ринкові можливості та конкурентну обстановку. Це допомагає зорієнтувати розробку продукту на вимоги цільової аудиторії. Включає проведення досліджень, розробку концепції, прототипування та тестування нового продукту. Цей напрям визначає технічні характеристики, функціональні можливості та дизайн продукту.

Розробка плану виробництва, вибір постачальників сировини та компонентів, організація виробничих процесів, встановлення ланцюга постачання та оцінка вартості виробництва є наступним етапом. Потім визначається позиціонування продукту на ринку та розробляється стратегія ціноутворення, реклама та просування продукту, визначення каналів дистрибуції та розробка плану маркетингу. [2]

Стратегія розробки нових товарів може варіюватись залежно від компанії та її цілей. Однак, все починається з дослідження ринку. Перед початком розробки нового товару важливо зрозуміти потреби і бажання цільової аудиторії. Вивчення ринку допоможе визначити можливі ніші та тренди, а також оцінити конкурентну ситуацію.

Збираючи ідеї компанія може отримувати ідеї для нових товарів з різних джерел, таких як споживачі, співробітники, дослідження ринку, конкуренти тощо. Важливо відкрито розглядати ідейні пропозиції та враховувати потреби споживачів. Після збору ідей вони оцінюються з погляду їхньої фінансової реалізованості, технічної складності, відповідності стратегії компанії та інших критеріїв. Найкращі ідеї обираються для подальшої розробки.

На етапі розробки концепції створюється детальна концепція нового товару, яка включає опис основних характеристик, переваг та специфікацій. Концепція може бути підтримана візуалізацією, макетами або прототипами.

Розробка та тестування відбувається за допомогою інженерів та дизайнерів, які проводять розробку та виготовлення прототипів нового товару. Прототипи потім тестуються на відповідність специфікаціям, функціональність, якість та інші важливі аспекти. [3]

Перед запуском нового товару на ринок, проводяться маркетингові дослідження, які допомагають зрозуміти реакцію цільової аудиторії та оцінити його комерційний потенціал. Це може включати фокус-групи, опитування, аналіз конкурентів та інші методи дослідження.

Якщо результати тестування та маркетингових досліджень позитивні, товар готовий для впровадження на ринок. Компанія організовує виробництво, розробляє маркетингову стратегію, визначає ціни та робить інші необхідні кроки для успішного запуску.

Після запуску нового товару важливо проводити моніторинг його продажів, отримувати зворотній зв'язок від споживачів та вносити необхідні зміни або оновлення, щоб вдосконалити продукт.

Таким чином, напрями та процес планування нової продукції може бути змінений або адаптований залежно від конкретних потреб та умов компанії, проте він надає загальний опис основних етапів стратегії розробки нових товарів.

Список використаних джерел:

1. Дарчук В.Г. Аналіз та планування маркетингової діяльності. Навчальний посібник. Київ: ДУТ, 2019. 146с. URL: http://www.dut.edu.ua/uploads/l_796_67558907.pdf.
2. Мартиненко А.В., Перерва П.Г. Формування маркетингових стратегій для інноваційних товарів на окремих стадіях їх життєвого циклу. Маркетинг і цифрові технології. 2021. № 1. С. 6-16.
3. Онопрієнко І.М., Шумкова О.В. Стратегічне планування нової продукції в маркетинговій діяльності промислового підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2021. №6(33). С.155-161. URL: http://www.easterneurope-bm.in.ua/journal/33_2021/24.pdf.

СЕКЦІЯ V. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Хмелюк Віта Степанівна

Аспірант кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
Національний університет «Львівська Політехніка», Україна

В умовах воєнного стану запровадженого на всій території України, суб'єкти освітньої діяльності перебувають під постійного загрозою наслідків військових дій і відповідно потребують певного державного нагляду. Наслідки пошкодження освітніх приміщень, наслідки міграційної освітньої кризи потребують додаткового фінансового навантаження для продовження освітньої діяльності. Облаштування укриттів та безпечний трансфер в деяких місцевостях, також питання, яке потребує додаткового фінансового вирішення.

30% учнів/учениць не мали постійного доступу до освітнього процесу в умовах війни, причому на Півдні України ця цифра сягала 40%. Такими є результати дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році, проведеного Державною службою якості освіти України за підтримки проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe). [1].

28 квітня 2023 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову №419 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти», що регулює правила та порядок отримання коштів для ремонту або ж створення укриттів у закладах освіти [2].

Питання облаштування укриттів для безпечного навчання врегульовано даною постановою за рахунок субвенції з державного бюджету. Субвенція – це виплата із державного бюджету місцевим бюджетам, яку надають лише на конкретні цілі. У даному випадку виключно на облаштування укриттів.

Для отримання фінансування подається відповідна проектна заявка до обласних військових адміністрацій, яка розглядається та приймається рішення. Проте необхідно зазначити, що для отримання державних коштів необхідно відповідати критеріям, в першу чергу по кількості учнів які мають намір навчатися в очній формі. Тобто у інших випадках державне фінансування не передбачено і не зрозуміло яким саме чином вирішити питання щодо забезпечення облаштування укриттів шкіл чи інших навчальних закладів в яких менше учнів ніж передбачено програмою[3].

Ще одне складне питання полягає у відновленні зруйнованого чи пошкодженого освітнього майна, внаслідок бойових дій.

Постановою Кабінету Міністрів України № 1256 від 8 листопада 2022 р. встановлено порядок використання коштів з рахунка для задоволення потреб освіти і науки. Загалом цим порядком передбачено фінансування щодо відновлення об'єкту

освітньої інфраструктури, забезпечення безпеки освітньої діяльності, проведення ремонтних робіт та інші заходи спрямованні на подолання наслідків бойових дій.

Відповідно даного порядку також встановлено інші видатки необхідні для забезпечення безпечного освітнього процесу та провадження освітніх заходів в цілому, а саме:

- придбання комп'ютерного та іншого обладнання, програмного забезпечення;
- придбання шкільних автобусів для закладів загальної середньої освіти;
- відновлення роботи державних та комунальних закладів освіти і наукових установ, що постраждали внаслідок бойових дій, зокрема технічне забезпечення;
- відновлення та модернізацію мережі дослідницької та інноваційної інфраструктури [4].

Однак, дані видатки передбачені безпосередньо на регіони де відбувалися бойові дії, та на ті об'єкти освіти які постраждали внаслідок бойових дій.

Головною метою даної програми є відновлення роботи державних та комунальних закладів освіти України.

Як бачимо, реалізація державної політики у сфері забезпечення відновлення та функціонування закладів освіти, які постраждали внаслідок бойових дій, в період воєнного стану проводиться. Створено фінансові умови, для органів місцевого самоврядування, щодо виділення коштів на подолання воєнних наслідків руйнування закладів освіти чи їх можливе убезпечення.

Дослідивши нормативно правові документи та зібрану інформацію можна прийти до висновку, що головним критерієм на отримання фінансової підтримки, субвенції з державного бюджету, є подання проектної заявки. Ініціатива щодо подання проекту має надходити з органів місцевого самоврядування, відповідно до військової ситуації та можливості проведення освітньої діяльності певного регіону. Тобто, деяким навчальним закладам передбачено масштабна реконструкція чи відбудова, а деяким знадобиться мінімальна фінансова підтримка на облаштування укриттів чи купівлю недорогого обладнання.

Список використаних джерел:

1. Воєнний стан Моніторинг якості освіти Якісна школа Міжнародне співробітництво – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sqe.gov.ua/tretina-uchniv-v-umovakh-viyni-ne-mali-po>.
2. Створення укриттів у закладах освіти: за яких умов школи отримають кошти - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/en/news/16568>.
3. АСОЦІАЦІЯ МІСТ УКРАЇНИ – ЛИСТ - <https://auc.org.ua/novyna/amu-zvernulas-do-mon-shchodo-rozhasnennya-algorytmu-otrymannya-oms-koshtiv-z-blagodiynogo>.
4. Постанова від 8 листопада 2022 р. № 1256 «Деякі питання використання коштів з рахунка для задоволення потреб освіти і науки» - Кабінет міністрів України - [Офіційний електронний ресурс]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1256-2022-%D0%BF#Text>.

НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

Корнілова І.М.

ORCID ID: 0000-0003-0715-5825

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Яблоновський В.М.

бакалавр менеджменту за освітньою програмою «Менеджмент організацій»

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Необхідність функціонування в агресивно конкурентному середовищі вимагає від підприємств стратегічного мислення, підвищення ефективності бізнес процесів, конкурентоспроможності продукції та послуг, що напряду пов'язано з формуванням дієвої системи управління персоналом, який усвідомлюється як домінуючий чинник досягнення поставлених цілей розвитку.

Високий динамізм створення нових знань, глобальних змін, нових викликів ринку підтримує потребу постійного і послідовного інвестування в працівників, розвитку рівня їх компетентностей, отже, налагодження гнучкої, адаптивної системи навчання персоналу підприємств. Попри можливі ризики, пов'язані з навчанням, доречним буде навести висловлювання Генрі Форда: «Єдине, що гірше, ніж навчати своїх співробітників та втратити їх, – це не навчати їх та залишати в компанії» [1].

Проблематика навчання персоналу розглядається в працях багатьох зарубіжних і вітчизняних дослідників, зокрема, таких як: Адамс В., Аніщенко В., М., Беккер Г.С., Блессінг С., Бойчук К., Боллер С., Ван Дам Н., Гарнер Е., Гемма М., Гетьман О., Долан С. Л., Джеферсон А., Дрісколл М., Дяченко Л., Ейнсворт С., Капелл Б., Карлінер С., Козак К., Коулман Дж., Кулалаєва Н., Марусинець М., Маршалл С., Ничкало Н., Ное Р. А., Пазюра Н., Поллок Р., Радкевич В., Родрігес Д., Уолтерс К., Флетчер Л. та інші.

Метою дослідження є сприяння узагальненню та розвитку теоретичних засад формування ефективної системи навчання персоналу в контексті визначення його сутності, детермінантів та значення для забезпечення досягнення цілей розвитку підприємства.

Загальні та фахові компетентності працівників підприємства є результатом діалектичного поєднання, синергії практичного досвіду та навчання, яке здійснюється протягом життя.

У фаховій літературі представлені різні підходи до розуміння навчання персоналу. Так, зокрема, Л. Д. Долан, Б. Капелл [2] вважають, що навчання персоналу – це підготовчі, освітні та розвиваючі заходи, спрямовані на підвищення рівня продуктивності працівників шляхом набуття конкретних навичок, умінь і знань та/або зміни ставлення до роботи. При цьому здійснення компаніями інвестицій у реалізацію та розвиток програм щодо забезпечення себе більш спроможною, обізнаною та мотивованою робочою силою сприятиме досягненню поставлених цілей зростання.

На думку Е. Гарнера [3], навчання персоналу є одним з ключових способів підвищення рівня знань, навичок і мотивації співробітників, які вони привносять у роботу. Отже, чим більше відповідних знань і навичок набудуть співробітники, чим

більше мотивація щодо їх застосування, тим успішнішою буде компанія.

У дослідженні Д. Родрігес, К. Уолтерс [4] робиться акцент на призначенні навчання, яке розглядається як функція в рамках управління людськими ресурсами, що використовується для заповнення розривів між поточною та очікуваною продуктивністю. Навчання спрямовано на вдосконалення навичок, необхідних для досягнення цілей підприємства; на передачу інформації та/або інструкцій для покращення роботи одержувача, для допомоги в досягненні необхідного рівня компетентностей.

Спрямованістю на системне бачення навчання персоналу характеризується визначення Р. А. Ное [5]: це планова та систематична діяльність, яка зосереджена на вдосконаленні навичок, знань і компетентності співробітників, необхідних для досягнення цілей компанії. В такому контексті навчання персоналу розглядається як цілісне, довгострокове зростання індивідів для виконання майбутніх ролей і обов'язків.

В межах процесного підходу навчання персоналу розуміється: як процес, який надає співробітникам підприємства знання, навички та компетентності, необхідні для більш ефективно виконання їхніх професійних обов'язків [6]; як системно організований процес безперервного професійного навчання працівників для підготовки їх до виконання нових виробничих функцій, професійно-кваліфікаційного просування, формування резерву керівників та вдосконалення соціальної структури персоналу [7].

Наведені визначення не вичерпують існуючих бачень щодо розуміння навчання персоналу підприємства, водночас засвідчують його багатоаспектність та складність забезпечення ефективності управління, особливо в контексті врахування сукупності сучасних детермінантів та драйверів. Останні висувають більш жорсткі вимоги до розбудови дієвої системи навчання персоналу підприємств, що підтверджується експертними оцінками. За даними Всесвітнього економічного форуму, до 2025 року більше половини всіх працівників потребуватимуть значної перекваліфікації та підвищення кваліфікації [8].

Згідно з чинним законодавством України [9], перепідготовка передбачена: для працівників, що вивільнюються у зв'язку з перепрофілюванням, реорганізацією роботодавця тощо; для розширення їх професійного профілю, підготовки до роботи в умовах колективної форми організації праці; при потребі змінити професію у зв'язку з відсутністю роботи, що відповідає професії працівника, або втраті здатності виконувати роботу за попередньою професією.

Класичною підставою для навчання є запобігання та усунення прогалин у знаннях, вміннях і навичках, пов'язаних зі змінами вимог ринку, з інтенсифікацією інноваційної діяльності, зі становленням економіки знань, швидкими темпами приросту інформації. За результатами опитувань McKinsey & Company, 87% компаній або виявили прогалини в навичках, або очікують їх відчутти протягом наступних кількох років [10]. Актуальними стають впровадження технічних, технологічних оновлень у професійній сфері, ефективне використання яких сприятиме підвищенню продуктивності праці. Поштовхом для вдосконалення компетентностей співробітників підприємства також може стати необхідність брати на себе додаткові обов'язки, у т.ч. при реструктуризації чи просуванні по кар'єрній траєкторії. Слід враховувати потреби адаптації до віддаленої роботи, опановування нових інструментів і ресурсів ефективного виконання обов'язків в умовах дистанційного формату. Окремий аспект навчання – підготовка, підтримка нових співробітників, їх органічне інтегрування в колектив. Дослідження канадської компанії Officevibe

показують, що при добре налагодженому процесі адаптації майже 70% працівників залишаються у своїй компанії щонайменше на три роки [11].

Навчання як невід'ємна складова управління персоналом здатне виконувати ряд важливих функцій, серед яких [12]: залучення та утримання талантів, мотивування співробітників, створення бренду роботодавця, корпоративної культури, розвиток здібностей співробітників.

Так, у сучасних умовах навчання сприяє не тільки підвищенню кваліфікації, але й отриманню необхідного людського капіталу. Навчання може розглядатися як спосіб зменшення плинності кадрів. Згідно з опитуванням Indeed [13], одного з найбільших у світі сайтів з пошуку роботи, 39% шукачів роботи, які звільнилися протягом перших шести місяців, відмітили, що більш ефективні адаптація та навчання для новачків допомогли б залишитися в компанії.

Окрему увагу слід приділити мотивуючому контексту навчання. Збільшення мотивації працівників щодо свого особистого та професійного розвитку, а, отже, наявність можливостей для навчання стає потужним чинником прийняття ними рішень щодо вибору компанії для працевлаштування.

При прийнятті управлінських рішень варто враховувати, що навчання персоналу сприятиме підвищенню бренду компанії, її репутації як найкращого роботодавця. Бренд роботодавця є важливою частиною ціннісної пропозиції для працівників і, засвідчує, що організація передає свою ідентичність як потенційним, так і поточним працівникам. Він охоплює місію, цінності, культуру та особистість організації. Позитивний бренд роботодавця повідомляє, що організація є хорошим роботодавцем і чудовим місцем для роботи. Бренд роботодавця впливає на наймання нових співробітників, утримання та залучення поточних працівників, а також на загальне сприйняття компанії на ринку [14].

Оскільки персонал багатьох компаній стає все більш віртуальним та розосередженим по всьому світу, його навчання може допомогти створенню корпоративної культури. Корпоративна культура компанії відіграє величезне значення в її успіху, сприяє залученню та утриманню найкращих талантів.

Важливий акцент навчання – це розвиток здібностей співробітників. Людський капітал потребує постійних інвестицій у його навчання, щоб зберегти свою цінність. Компанії, які інвестують у знання та навички своїх співробітників отримують вражаючу віддачу. Зокрема, за результатами досліджень McKinsey & Company виявлено, що компанії, які інвестують у розвиток свого персоналу під час непередбачених ситуацій, мають у 2,4 рази більше шансів досягти своїх цільових показників [15].

Отже, навчання персоналу при органічному інтегруванні в систему управління спрямоване на забезпечення розширеного відтворення людського капіталу, підвищення його конкурентоспроможності та результативності у досягненні цілей підприємства. Розбудова системи навчання має спиратися на стратегічне бачення його внеску у перспективи розвитку підприємства, враховувати сукупність внутрішніх чинників, викликів ринкового середовища, нових трендів освітніх технологій, що сприятиме гнучкому дієвому процесу розвитку комплексу загальних та фахових компетентностей співробітників в розрізі відповідності векторам їх самореалізації/саморозвитку та вимогам забезпечення ефективності бізнес-процесів. Перспективним напрямом досліджень означеної проблематики є інтегрування в практику навчання персоналу сучасних методів навчання, органічне запровадження цифрових технологій для підвищення адаптивності освітнього процесу до вимог конкурентного середовища.

Список використаних джерел:

1. Генрі Ф. Моє життя та робота / Пер. з англ. У. Джаман. К.: Наш Формат, 2015. 384 с.
2. Dolan, S. L., & Capell, B. Training, Education, and Development of Staff. The SAGE Encyclopedia of Quality and the Service Economy. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/286879364_Training_Education_and_Development_of_Staff.
3. Garner E. Training Skills How to improve the skills and performance of your employees, 2012. 51 p. URL: <https://dl.icdst.org/pdfs/files4/dea8144a1fb5b3cb9f82411a12c82f7a.pdf>.
4. Rodriguez J., Walters K. The Importance of Training and Development in Employee Performance and Evaluation, World Wide Journal of Multidisciplinary Research and Development, 2017. 3(10). P.206-212. URL: <https://wwjmr.com/upload/1509114292.pdf>.
5. Noe R. A. Employee Training & Development (Eighth Edition). 2019. McGraw Hill; 8th edition. 592 p.
6. Boller S., Fletcher L. Design Thinking for Training and Development: Creating Learning Journeys That Get Results. 2020. Association for Talent Development; 1st edition. 274 p.
7. Управління персоналом/ Шубалий О. М., Рудь Н. Т., Гордійчук А. І. та ін. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2018. 404 с.
8. Future of Work Report 2023. URL: <https://www.weforum.org/projects/future-of-work>.
9. Про затвердження Положення про професійне навчання працівників на виробництві. Міністерство праці та соціальної політики України. Міністерство освіти і науки України. Наказ №127/151 від 26.03.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0315-01#Text>.
10. People capabilities and organizational performance. URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/people-and-organizational-performance/our-insights/five-fifty-the-skillful-corporation>.
11. Employee engagement statistics from across the globe. 2021. URL: <https://officevibe.com/guides/state-employee-engagement>.
12. Van Dam N. (2008) 25 Best Practices in Learning & and Talent Development (second edition). Lulu.com. 136 p.
13. New Hire Onboarding Checklist. URL: <https://www.indeed.com/hire/c/info/new-hire-onboarding-checklist>.
14. Adams B., Marshall C. (2020) Give & Get Employee Branding: Repel the Many and Copel the Few with Impact, Purpose and Belonging. Houndstooth Press. 352 с.
15. Economic Conditions Snapshot. 2009. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/employment-and-growth/economic-conditions-snapshot-june-2009-mckinsey-global-survey-results>.

НАПРЯМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Онопрієнко Ірина Миколаївна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та логістики
Сумський національний аграрний університет, Україна

Січкарь Дмитро Васильович

здобувач вищої освіти
Сумський національний аграрний університет, Україна

Сучасна медицина постійно розвивається, із зростанням знань і технологічних можливостей, з'являються нові методи лікування та діагностики. Для ефективного функціонування системи охорони здоров'я в країні, необхідна належно організована та спеціалізована медична допомога.

Спеціалізована медична допомога - це сукупність медичних послуг, що надаються особам зі специфічними проблемами здоров'я, які вимагають особливих знань, навичок та обладнання. Вона включає в себе діагностику, лікування та реабілітацію пацієнтів, хворих на певні нозології або з проблемами, які потребують спеціалізованого підходу. [1]

Оскільки спеціалізована медицина вимагає особливого підходу, ретельного планування та координації, менеджери повинні враховувати деякі нюанси управління, які стосуються специфічності цієї області. Менеджмент спеціалізованої медичної допомоги характеризується певними напрямками та особливостями:

- планування та організація ресурсів: ретельне вивчення фінансових, людських, фізичних та інформаційних ресурсів, для забезпечення надання якісної та безперебійної роботи;
- аналіз потреб та оцінка ресурсів: визначення специфічних потреб пацієнтів та встановлення пріоритетів, аналіз захворювань, попиту на послуги, доступні ресурси та інфраструктуру, щоб оцінити, що потрібно для забезпечення необхідної спеціалізованої медичної допомоги;
- розробка та вибір моделі організації, яка найкраще відповідає потребам спеціалізованого медичного центру;
- мобілізація ресурсів: забезпечення наявності кваліфікованого медичного персоналу з відповідними навичками та досвідом, закупівля та обслуговування необхідного медичного обладнання, забезпечення фінансових ресурсів та інфраструктури; [1]
- розробка стандартів та протоколів: встановлення процедури діагностики, лікування та реабілітації для різних хвороб або станів для безперебійності та координації дій всіх працівників;
- експертна команда: необхідно залучати та координувати роботу лікарів, медсестер, адміністративного персоналу та інших спеціалістів для забезпечення якісної та ефективної медичної допомоги. Керівники повинні мати глибокі знання в медицині, але також володіти навичками управління та комунікації, щоб ефективно співпрацювати з експертами;
- навчання та розвиток персоналу: менеджери повинні стимулювати та

підтримувати професійний розвиток свого персоналу, надавати можливості для навчання, участі в конференціях та семінарах, а також сприяти обміну знаннями та досвідом між спеціалістами;

- впровадження системи контролю якості: варто розробити систему контролю якості, яка оцінює результати лікування та покращує якість послуг. Встановити метрики та показники для оцінки ефективності, задоволення пацієнтів, безпеки та інших важливих аспектів. Проводити аудити та огляди, щоб перевірити відповідність стандартам та виявити можливі покращення для забезпечення безперебійної надання високоякісної медичної допомоги;

- управління ризиками: існує певний ризик, пов'язаний з проведенням складних процедур, використанням новітніх технологій та обслуговуванням хворих зі складними проблемами здоров'я. Менеджери повинні розробляти та впроваджувати стратегії управління ризиками, щоб забезпечити безпеку пацієнтів та мінімізувати можливі негативні наслідки;

- забезпечення доступності: менеджери повинні розробляти стратегії та моделі організації, які забезпечують доступність спеціалізованих послуг для всіх, незалежно від їхнього місця проживання, соціального статусу або економічних можливостей. Це може включати розташування центрів біля населених пунктів, розробку телемедицини або інших засобів дистанційного надання послуг, а також розробку партнерств з іншими медичними установами для забезпечення доступу отримання якісної допомоги; [2]

- залучення пацієнтів: залучайте пацієнтів у процес прийняття рішень та покращення послуг. Забезпечуйте інформованість пацієнтів про їхні права та можливості, залучайте їх до планування та оцінки послуг, створюйте канали зворотного зв'язку та механізми розв'язання скарг та пропозицій;

- забезпечення інформаційної та технологічної інфраструктури: розвиток та використання інформаційних та технологічних рішень допомагають поліпшити доступ до медичної інформації, співпрацю та обмін даними, покращити процеси діагностики, лікування та моніторингу. Впроваджуйте електронну медичну карту, системи електронного замовлення та спостереження, телемедицину та інші інноваційні рішення;

- співпраця зі страховими компаніями та урядовими органами: допоможе забезпечити фінансування та покриття витрат на спеціалізовану медичну допомогу. Необхідність укладеної угоди зі страховими компаніями для забезпечення покриття послуг для пацієнтів, а також співпраця з урядовими органами щодо нормативно-правового регулювання та фінансування спеціалізованої медичної допомоги. [3]

Таким чином, організація спеціалізованої медичної допомоги вимагає належного планування, розподілу ресурсів та координації, щоб забезпечити надання високоякісної та ефективної медичної допомоги пацієнтам зі специфічними проблемами здоров'я. Важливо пам'ятати, що цей напрямок є процесом, який постійно розвивається. Тому необхідно здійснювати моніторинг, оцінку та внесення змін у систему з метою постійного поліпшення якості та ефективності надання медичних послуг.

Отже, менеджмент даної галузі вимагає специфічного підходу, враховуючи її особливості. А саме включає ефективне управління експертною командою, планування та організацію ресурсів, управління якістю, управління ризиками, забезпечення доступності та постійний розвиток персоналу. Ці особливості

допомагають забезпечити якісну та ефективну спеціалізовану медичну допомогу для пацієнтів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>.
2. Реформа фінансування системи охорони здоров'я в Україні. Прогрес та майбутні напрями. URL: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/366374/>.
3. NHSU (National Health Service of Ukraine). 2020. NHSU Guidebook: PMG Packages—Approach to Contracting Medical Facilities. February URL: <https://apps.who.int/iris/rest/bitstreams/1494046/retrieve>.

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ НЕТРАДИЦІЙНИМИ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ірина Бойчик

ORCID ID: 0000-0002-6212-8072

канд. екон. наук, доцент кафедри підприємництва і торгівлі
Західноукраїнський національний університет, Україна

Світлана Стахурська

ORCID ID: 0000-0001-7333-8764

аспірантка кафедри підприємництва і торгівлі
Західноукраїнський національний університет, Україна

При оцінюванні ефективності управління інтелектуальною власністю як складовою формування інтелектуального потенціалу молокопереробних підприємств необхідно звернути увагу на об'єкти, що охороняються авторським правом і суміжними правами, а серед останніх – комп'ютерні програми.

Суть комп'ютерної програми як об'єкта правового захисту, а також правове підґрунтя відносин між розробниками і користувачами комп'ютерних програм, їх вільне використання зафіксовані у вітчизняному законодавстві [1].

Програмне забезпечення, поряд з іншими складовими інтелектуальної власності підприємства, потребує ефективного використання, тому пропонуємо низку показників для оцінювання ефективності управління програмним забезпеченням:

1) частка вартості програмного забезпечення (Кпз) у вартості нематеріальних активів підприємства:

$$Кпз = Q_{пз} / Q_{на}, \quad (1)$$

де $Q_{пз}$ – сукупна вартість програмного забезпечення підприємства, грн.;

2) коефіцієнт дійсного оновлення програмного забезпечення підприємства (Кдопз):

$$Кдопз = N_{нпз} / N_{зпз} \times 100, \% \quad (2)$$

де $N_{нпз}$ – кількість використовуваних нових комп'ютерних програм;

$N_{зпз}$ – загальна кількість використовуваних комп'ютерних програм;

3) ступінь оновлення програмного забезпечення підприємства (Ксопз):

$$Ксопз = Кдопз / Кбопз, \quad (3)$$

$$Кбопз = 100\% / t_{мспз}, \quad (4)$$

де $Кбопз$ – базовий коефіцієнт оновлення програмного забезпечення, %;

t – термін морального старіння програмного забезпечення, роки.

Також для молокопереробних підприємств важливими є показники оцінки ефективності управління нетрадиційними об'єктами інтелектуальної власності, зокрема, ноу-хау. Попри дискусійність питання щодо їх сутності та змісту, у

вітчизняному законодавстві визначений їх зміст [2].

Для підприємств молокопереробної галузі основним ноу-хау є рецептура продукції, тому оцінку ефективності управління цим елементом інтелектуальної власності підприємства та його інтелектуальним потенціалом можна здійснювати за допомогою таких показників:

1) індекс вартості ноу-хау (I_{nh}):

$$I_{nh} = Q_{nhp} / Q_{nhb}, \quad (5)$$

де Q_{nhp} , Q_{nhb} – відповідно вартість ноу-хау підприємства у розрахунковому та базовому роках, встановлена експертним шляхом, грн.

2) рівень охоплення продукції системами управління якістю ($R_{суяп}$), який можна визначати за допомогою пропонованої нами шкали, де найнижчий рівень відображає слабкий інтелектуальний потенціал в частині виробництва високоякісної сертифікованої за високими стандартами продукції; найвищий – значний потенціал, який дає можливість конкурувати не лише на внутрішньому, але й на зовнішніх ринках (табл.1);

3) частка продукції, сертифікованої за різними системами управління якістю ($K_{суяп}$):

$$K_{суяп} = N_i / N_z, \quad (6)$$

де N_i – кількість найменувань продукції, сертифікованої за відповідною системою; N_z – загальна кількість найменувань продукції, що виготовляються підприємством.

Таблиця 1

Шкала оцінювання рівня охоплення продукції системами управління якістю

№ зп	Рівень охоплення системами управління якістю	Стандарт / умови	Зміст
1.	I	ТУ	Технічні умови - документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, процеси чи послуги; можуть бути стандартом, частиною стандарту або окремим документом
2.	II	ГСТУ	Галузевий стандарт на продукцію, послугу розробляється у випадку відсутності державних стандартів України чи в разі необхідності встановлення вимог, які б перевищували або доповнювали вимоги державних стандартів
3.	III	ДСТУ	Державний стандарт України стосується певних категорій товарів, які є обов'язковими до сертифікації; ДСТУ включає ширші та жорсткіші вимоги до продукції; регулює рівень змісту радіонуклідів, вміст солей важких металів, пестицидів, мікотоксинів, мікробіологічних показників та ін.
4.	IV	ISO 22000	Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до організацій будь-якого харчового ланцюга; вітчизняний аналог стандарту - ДСТУ ISO 22000
5.	V	FSSC 22000	Схема сертифікації харчової безпеки, що є повністю сумісною з усіма відповідними стандартами ISO

[авторська розробка]

Ноу-хау безпосередньо пов'язані з терміном «комерційна таємниця», тобто інформацією, яка охороняється законодавством без будь-якої реєстрації та яка не повинна бути розголошеною, доступною іншим суб'єктам. Сутність та зміст

комерційної таємниці визначені ст.36 Господарського кодексу України [3].

Комерційну таємницю можна розглядати з двох точок зору: як об'єкт інтелектуальної власності підприємства, яка охороняється відповідним законодавством; та як частина інформації, що є запорукою інформаційної безпеки підприємства. Інформаційна безпека відображає стан захищеності підприємства від внутрішніх та зовнішніх загроз, які можуть спричинити виникнення матеріальних збитків. Комерційна таємниця ґрунтується на праві власності на певні відомості, інформацію, доступ до яких є джерелом отримання підприємством додаткових матеріальних благ і певних економічних вигод.

Оцінювання ефективності управління комерційною таємницею як елементом інтелектуального потенціалу підприємства пропонуємо за показниками:

1) перелік відомостей, які становлять комерційну таємницю (Пкт); формується в електронному та/або паперовому вигляді шляхом власних аналітичних досліджень на конкретному підприємстві; конкретизується інформація, розголошення якої може завдати підприємству економічних втрат;

2) обсяг втрат підприємства від розголошення комерційної таємниці ($\Delta Q_{кт}$):

$$\Delta Q_{кт} = Q_{д} - Q_{п}, \quad (7)$$

де $Q_{д}$, $Q_{п}$ – обсяг реалізації продукції, відповідно, до та після розголошення комерційної таємниці, грн.;

3) додатковий прибуток від використання комерційної таємниці ($\Delta П_{кт}$):

$$\Delta П_{кт} = Д_{кт} - В_{кт}, \quad (8)$$

де $Д_{кт}$ – дохід підприємства від володіння та використання комерційної таємниці, грн.; $В_{кт}$ – витрати на забезпечення комерційної таємниці, грн.

Зрозуміло, що величину доходу та витрат у цьому випадку встановити складно, оскільки вони можуть бути встановлені лише на основі аналізу їх величини у попередніх періодах за умов відсутності та наявності у підприємства комерційної таємниці. Також складним є процес виділення із загальної суми доходу підприємства саме того, який забезпечений комерційною таємницею.

Для повноти характеристики формування та оцінки ефективності управління інтелектуальним потенціалом підприємства необхідно оцінити його гудвіл (імідж, ділова репутація). Продукція молокопереробних підприємств належить до товарів щоденного споживання та імідж підприємства-виробника відіграє не останню роль у забезпеченні лояльності та прихильності покупців до тієї чи іншої торговельної марки.

Поняття «гудвіл» є досить складним та багатofакторним, вони належать до нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності, нематеріальних активів підприємства, які приносять йому економічну вигоду. Гудвіл здатний «невидимим» чином збільшити оцінку вартості підприємства. Практика оцінювання гудвілу підприємства передбачає використання двох методів: метод надприбутку (отримання додаткового доходу від нематеріальних активів підприємства порівняно з аналогічними підприємствами галузі) та балансовий метод (різниця між вартістю підприємства при його продажу та повною вартістю його активів). Для оцінки гудвілу та ефективності управління ним для молокопереробного підприємства пропонуємо використовувати показник прибутковості нематеріальних активів ($П_{на}$):

$$П_{на} = П / Q_{на}, \quad (9)$$

де $П$ – прибуток підприємства, грн.

Коефіцієнт показує величину прибутку підприємства на одну гривню його нематеріальних активів. Цей показник порівнюють з таким самим показником аналогічних підприємств на ринку. Чим більшим є цей показник, тим більшою є вартісна оцінка гудвілу підприємства у тому числі. Виділити в грошовому виразі вартість гудвілу серед інших нематеріальних активів підприємства дуже складно.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права. Закон України № 2811-IX від 01.12.2022 р. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.
2. Про інвестиційну діяльність. Закон України № 1560-XII від 18.09.1991р. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
3. Господарський кодекс України. Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЯМИ ПРОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Самойленко Денис Сергійович

здобувач вищої освіти факультету економіки та менеджменту
Сумський національний аграрний університет, Україна

Онопрієнко Ірина Миколаївна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та логістики
Сумський національний аграрний університет, Україна

Маркетингова стратегія просування продукції - це план дій, розроблений компанією для досягнення своїх цілей в продажах і популяризації свого продукту на ринку. Ця стратегія включає в себе різні тактики та інструменти, які спрямовані на просування продукції серед цільової аудиторії, збільшення усвідомленості бренду, залучення нових клієнтів і збільшення продажів.

Маркетингова стратегія просування продукції зазвичай включає такі елементи:

1. Сегментація ринку. Визначення цільової аудиторії, яка має найбільший потенціал для купівлі продукту. Це можуть бути різні групи споживачів, які мають спільні потреби, інтереси або характеристики.

2. Позиціонування бренду. Визначення унікальності продукту або бренду і способу, яким він відрізняється від конкурентів. Це може включати його особливі характеристики, переваги або цінності, які він пропонує споживачам.

3. Маркетингові комунікації. Розробка стратегії зв'язку з цільовою аудиторією, включаючи рекламу, відносини з громадськістю, прямий маркетинг, соціальні медіа та інші канали комунікації. Мета - ефективно доносити повідомлення про продукт до споживачів.

4. Канали дистрибуції. Визначення оптимальних каналів, через які продукт буде розповсюджуватися до споживачів. Це можуть бути роздрібні магазини, онлайн-платформи, прямі продажі або інші канали дистрибуції, залежно від характеру продукту і цільової аудиторії.

5. Ціноутворення. Визначення оптимальної цінової стратегії для продукту, включаючи цінову політику, знижки, акції та інші пропозиції. Мета - забезпечити конкурентоспроможну ціну і збільшити привабливість продукту для споживачів.

6. Аналіз і вдосконалення. Постійне відстеження результатів стратегії просування продукції, оцінка їх ефективності та внесення необхідних коригувань для досягнення поставлених цілей.[1]

Враховуючи унікальні характеристики продукту, конкурентну ситуацію на ринку та потреби цільової аудиторії, компанії визначають свою маркетингову стратегію просування продукції для досягнення успіху на ринку та побудови міцного бренду.

В маркетинговому менеджменті розглядається багато різних стратегій просування продукції, проте варто визначити декілька загальновизнаних та популярних видів.

Рекламна стратегія передбачає використання реклами для привернення уваги до продукту або послуги. Це можуть бути телевізійні реклами, реклама в інтернеті, пряма реклама, рекламні афіші тощо.

Стратегія прямого маркетингу досліджує використання безпосереднього зв'язку зі споживачами, такого як електронна пошта, телефонні дзвінки, листівки, SMS-повідомлення тощо. Мета полягає в залученні нових клієнтів або підтримати існуючих.

Стратегія контент-маркетингу розробляє створення та поширення цінного та релевантного контенту, який привертає увагу цільової аудиторії. Це може бути веб-блог, статті, відео, інфографіка, електронні книги тощо.

Соціальна медіа-стратегія це використання платформ соціальних медіа, таких як Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn, для взаємодії зі споживачами, побудови бренду та просування продукту через публікації, конкурси, рекламу тощо.

Стратегія партнерства співпраця з іншими компаніями або організаціями для спільного просування продукту. Це можуть бути партнерські програми, спільні акції, спонсорство подій тощо.

Стратегія диференціації передбачає виділення продукту на ринку шляхом унікальних особливостей або переваг перед конкурентами. Це можуть бути особливості продукту, які не мають інші аналогічні товари або послуги, або унікальна цінність, яку він пропонує споживачам. [1]

Це лише кілька прикладів маркетингових стратегій просування продукції, але насправді можна комбінувати різні підходи та адаптувати їх до конкретної ситуації і цільової аудиторії.

Управління стратегією просування продукції є ключовим елементом успішної маркетингової стратегії будь-якої компанії. Процес просування продукції включає розробку та виконання планів та дій, які спрямовані на збільшення свідомості про продукт, залучення нових клієнтів, підтримку і збільшення існуючої клієнтської бази та забезпечення зростання продажів.

Основні напрями управління стратегією просування продукції представлені на рисунку 1.

Управління просуванням продукції доцільно розпочинати з детального дослідження ринку, щоб з'ясувати, хто є цільовими клієнтами, які їх потреби та як продукція може задовольнити їх вимоги краще, ніж інші продукти на ринку. Далі треба з'ясувати, що робить продукт унікальним та які переваги він пропонує споживачам. [2]

Встановити конкретні маркетингові цілі, такі як збільшення продажів на певний відсоток, залучення нових клієнтів або підвищення свідомості про бренд та вибрати найефективніші маркетингові канали для досягнення своїх цілей. Це можуть бути реклама в Інтернеті, соціальні медіа, телевізійна реклама, радіо, прямий маркетинг тощо.

Рис. 1. Напрями управління стратегіями просування продукції
Джерело: побудовано автором на основі [2]

Враховуючи ринкові дослідження, доцільно визначити стратегію просування продукції, включаючи повідомлення, яке можна передати своїм цільовим клієнтам, та способи, якими ви будете досягати своїх маркетингових цілей.

Призначення відповідальних осіб за реалізацію маркетингової стратегії та впровадження запланованих заходів з просування та постійне відстеження ефективності маркетингових заходів.

Важливо підтримувати активну комунікацію зі своїми клієнтами, вирішувати їхні питання, отримувати відгуки та забезпечувати післяпродажний сервіс.

Світ постійно змінюється, стратегії маркетингу повинні змінюватись разом з ним. Слідкувати за стратегіями і просуванням продукції конкурентів необхідно, щоб уникнути втрати ринкової позиції і, можливо, навіть знайти можливості для покращення власних підходів.

Таким чином, ефективне управління стратегією просування продукції вимагає систематичності, креативності та постійного зосередження на потребах та бажаннях вашої цільової аудиторії.

Список використаних джерел:

1. 18 Маркетингових стратегій для просування вашого товару. URL: <https://www.kpd-expert.com/uk/2019/05/21/18-marketingovix-strategij-dlya-prosuvannya-vashogo-tovaru>.
2. Чудіна, Д. О., & Дронова, Т. С. (2021). Аналіз маркетингової стратегії просування продукції підприємства. Міжнародний науковий журнал Науковий огляд, 4(76), 6-15.

ШЛЯХИ І МЕТОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Хіміч Леся Володимирівна

здобувач вищої освіти гуманітарно-педагогічного факультету
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Кубіцький Сергій Олегович

ORCID ID: 0000-0002-7691-8606

канд. пед. наук, професор, завідувач кафедри управління та освітніх технологій
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Кадрова політика відіграє важливу роль у діяльності організації. Процес забезпечення ефективності функціонування організації залежить від ефективності процесу управління персоналом. Отже, в сучасних умовах все більшої актуальності набирає питання формування та реалізації кадрової політики організації.

Кадрова політика – це система роботи з персоналом, що об'єднує різні форми діяльності й має на меті створення згуртованого й відповідального, високопродуктивного колективу для реалізації можливостей організації, адекватно реагувати на зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищах [13].

В організації має бути сформована чітка стратегія управління кадровим складом. Використання технології набору, відбору та процесу працевлаштування персоналу надасть можливість керівництву організації сформулювати виразне бачення стратегічної мети.

У відповідності до орієнтації процесу формування кадрового складу на внутрішнє або зовнішнє середовище виділяються наступні типи кадрової політики [5]:

- відкрита кадрова політика: організація готова прийняти на роботу будь-якого фахівця, якщо він має відповідну кваліфікацію, без урахування досвіду роботи у цьому або спорідненому йому підприємстві;

- закрита кадрова політика: організація орієнтується на включення нового персоналу тільки нижчого посадового рівня, а заміщення відбувається з числа працівників підприємства.

В організації мають бути представлені чіткі критерії відбору кадрів з урахуванням усіх здібностей та потенціалу працівника задля максимального наближення його до вакантної та в перспективі займаної посади.

Основними напрямками забезпечення ефективності кадрової політики можуть стати наступні:

- визначення потреб роботодавця та відповідності працівника критеріям та вимогам (наприклад, співпраця з закладами освіти щодо підготовки фахівців за профілем);

- оцінка якості виконуваної роботи працівника;
- оцінка мотивації праці в організації (розробка та використання анкетування);
- оптимізація мотиваційних заходів відповідно до потреб та бажань працівників;
- розробка та впровадження системи підвищення кваліфікації та розвитку особистості працівника [1; 10].

Також важливе місце в організації слід відвести процесу контролінгу персоналу, який забезпечує ефективність кадрової політики. Кінцева мета контролінгу полягає

в регулярній, об'єктивній і комплексній оцінці діяльності персоналу, яка має бути спрямована, насамперед, на оптимізацію управлінських рішень у сфері кадрової політики й забезпечення конкурентоздатної стратегії організації в області людських ресурсів.

Кадрова політика має бути адекватна стратегії розвитку організації, орієнтована на тенденції й плани його розвитку і покликана враховувати забезпечення необхідного зростання виробничих показників, збереження фінансової рівноваги і конкурентних позицій на ринку [4].

Кадрова політика повинна надавати можливості для кар'єрного зростання працівника в плані реалізації його потенціалу, таким чином підвищуючи ефективність діяльності організації в цілому, необхідним є відповідність працівника сучасним ринковим викликам та пристосування до мінливих умов сьогодення [3; 7].

Слід зазначити, що інноваційний тип економіки передбачає формування нових підходів в управлінні персоналом, оскільки більшість українських підприємств через брак висококваліфікованого персоналу та недостатньо гнучку і застарілу концепцію кадрової політики не встигає реагувати на швидкі зміни ситуації на ринку, на нові вимоги до мобільної переорієнтації власного кадрового потенціалу, впровадження сучасних технологій кадрової роботи. Гостра кадрова проблема сучасних організацій потребує принципово нових підходів до розв'язання проблем формування та ефективного використання кадрових ресурсів. Ефективне управління персоналом є основним резервом підвищення ефективності діяльності вітчизняних організацій. Виходячи з цього, особливої актуальності набуває розробка механізму ефективного управління персоналом організацій, що створить нові можливості для їх розвитку та підвищить їх конкурентоспроможність.

Кадри завжди були найважливішими чинниками, які забезпечують ефективність роботи організацій. Реалізація потенційних можливостей будь-якої організації залежить від знань, компетентностей, кваліфікації, дисципліни, мотивації, здібностей працівників розв'язувати проблеми, сприйнятливості до навчання працюючого персоналу та керівного складу. Тому кадрова політика є складовою всієї управлінської та виробничої діяльності організації, а ефективний відбір персоналу, його адаптація, навчання й перепідготовка спрямовані на потреби підприємства.

Слід зазначити, що вибір кадрової політики повинний бути здійснений з урахуванням особливостей діяльності організації та передбачає виконання наступних заходів: загальних принципів кадрової політики, визначення пріоритетних цілей; планування потреби у кадрах, формування структури і штату, призначення, створення резерву, переміщення кадрів; створення системи руху кадрової інформації; формування та розподіл коштів, забезпечення ефективної системи стимулювання праці; розробка та виконання програми розвитку кар'єри, профорієнтація і адаптація персоналу, планування професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації; аналіз відповідальності кадрової політики і стратегії організації, виявлення проблем у кадровій роботі, оцінка роботи персоналу; тощо.

На нашу думку, вдосконалення кадрової політики в контексті ефективного розвитку організації в сучасних умовах повинно проводитись комплексно за такими напрямками: професійне навчання працівників; забезпечення конкурсної основи, об'єктивності, прозорості і гласності під час прийняття на роботу; удосконалення діяльності кадрових служб; формування ефективного мотиваційного механізму, спрямованого на виконання кількісних і якісних показників діяльності організації; упровадження традиційних і нетрадиційних форм і систем оплати праці, які повністю враховують результати праці як окремого працівника, так і організації в цілому; формування оптимального емоційно-психологічного мікроклімату в колективі;

забезпечення використання здібностей і інтересів працівників, їх освітнього та професійного потенціалу для впровадження в діяльність організації.

За сучасних умов розвитку економіки при тенденції зростання кількості організацій важливою проблемою є здійснення ефективної кадрової політики. Кадри організації є ключовою категорією в ринковій системі господарювання, яка концентровано відображає всі аспекти діяльності. Створення ефективної кадрової політики – це ключове завдання управління сучасною організацією.

В даний час, у всіх організаціях, де використовується сучасний підхід до управління людськими ресурсами, працівники вважаються найдорожчим ресурсом, а розвиток їх потенціалу вважається однією з найбільш важливих цілей, яку необхідно досягти для забезпечення ефективного функціонування організації. Загальна корпоративна стратегія і досить великий обсяг інвестицій спрямовано саме на персонал, який вважається одним з головних чинників конкурентної переваги. Кадрова політика, обумовлена певною філософією і засадами, реалізованими керівництвом щодо людських ресурсів організації, і є однією з найважливіших складових стратегії. Вона в цілому визначає пріоритети організації у сфері управління персоналом. Відзначимо, що для реалізації наявних цілей у кадровій політиці, необхідна реалізація таких стратегій, як, стратегія відбору персоналу, стратегія найму персоналу, стратегія адекватної мотивації персоналу [2; 8].

У процесі трудової діяльності між індивідами і соціальними групами виникають економічні, психологічні та правові зв'язки і взаємини, які визначаються як соціально-трудова відносина. Соціально-трудова відносина, як «складна система багаторівневих суспільних відносин, що існують між найманими робітниками, роботодавцями і державою в процесі трудової діяльності, націлені на забезпечення необхідного рівня та якості життя людини, трудового колективу і суспільства, системне уявлення яких дозволяє виділити в їх структурі взаємопов'язані економічні та соціальні елементи»: суб'єкти, рівні і предмети соціально-трудова відносин. Найчастіше непередбачуваність поведінки окремих індивідів, групових настроїв, протиріччя між роботодавцями і найманими працівниками, невдоволення ставленням керівництва, оплатою та умовами праці та ін. стають причиною зриву виробничих завдань, зниження продуктивності праці і, відповідно, зменшення прибутковості організації. Соціально-трудова відносина можуть істотно вплинути на тенденції розвитку кризових процесів в управлінні персоналом організації [5; 9]. У той же час ефективний розвиток кадрової політики побудовано на узгодженні політики зайнятості в організації та регулюванні внутрішнього ринку праці, соціальної, фінансової, інвестиційної та промислової політики, що дозволяє забезпечити стійке положення організації на ринку і її економічне зростання. Все це дозволяє визначити основні напрями вдосконалення кадрової політики (рис. 1).

Рис. 1. Напрями удосконалення кадрової політики підприємства

Для поліпшення психологічного клімату в колективі потрібно залучити психолога, що спеціалізується на вирішенні міжособистісних колективних конфліктів. Одним з інструментів поліпшення клімату в колективі є проведення соціально-психологічних тренінгів [6]. Соціально-психологічний тренінг – це вид групової психологічної роботи, метою якого є формування ефективних комунікативних навичок і психологічної компетентності в спілкуванні.

Реалізація пропозицій щодо вдосконалення кадрової політики дозволить знизити плинність кадрів; підвищити частку працівників, задоволених працею і соціально-психологічним кліматом в колективі. Залучення психолога дозволить поліпшити психологічний клімат в колективі, що матиме позитивний вплив на такі показники як якість, надійність, своєчасність тощо.

Найбільш відомими проблемами кадрової політики підприємств і організацій в Україні є: недостатня кваліфікація та знання щодо управління тими працівниками, які проводять відбір кадрів, недостатньо ефективна система управління кар'єрним зростанням, професійним навчанням, відсутність єдиних критеріїв оцінювання, формалізованого визначення вимог професійної етики управлінських кадрів, недостатній резерв кадрів і т. ін.

Таким чином, можемо стверджувати, що для вдосконалення кадрової політики організації необхідно ставитися до персоналу з особливою повагою, адже кожен працівник, незалежно від посади та обов'язків, – особистість. Важливо підтримувати оптимальний психологічний мікроклімат у колективі, попереджувати виникнення конфліктних ситуацій між співробітниками, адекватно оцінювати роботу персоналу, виплачувати гідну заробітну плату, підвищувати рівень кваліфікації працівників, проводити навчання, розвивати професійну майстерність, мотивувати їх до продуктивної праці тощо.

Приймаючи на роботу варто звертати увагу не тільки на рівень освіченості та досвід роботи, а й на особистісні якості людини.

Продуктивність і бажання працювати значною мірою залежить від ставлення керівників до своїх підлеглих, від урахування їх інтересів, відтак система управління кадрами має бути максимально лояльною, щоб працівники не просто виконували свої щоденні професійні обов'язки, а й приносили позитивний результат організації і були задоволені своєю працею.

Таблиця 1

Етапи формування кадрової політики

Етап	Форма подання результату	Відповідальний виконавець
1. Проведення аналізу готівкової ситуації та підготовка коротко-, середньо- та довгострокових прогнозів розвитку підприємства	Аналітичні звіти. Службові записки. Прогнози	Відповідні підрозділи підприємства. Зовнішні консультанти, експерти
2. Визначення принципів та положень кадрової політики	Аналітичні матеріали. Прогнози	Керівництво підприємства. Служба управління персоналом
3. Прогноз чисельності та якісної структури кадрів	Результати досліджень	Служба керування персоналом. Зовнішні консультанти
4. Затвердження кадрової політики підприємства	Плани, програми, положення	Керівництво підприємства
5. Інформування трудового колективу про розроблену кадрову політику	Повідомлення на зборах трудового колективу, інформаційні матеріали	Керівництво підприємства. Служба управління персоналом
6. Встановлення каналів зворотного зв'язку	Збір пропозицій та відгуків	Служба управління персоналом

Основними різновидами кадрової політики вважаються політика: підбору

кадрів; навчання; оплати праці; формування кадрових процедур; соціальних відносин організацій.

Варто наголосити, що один із способів оцінки трудової діяльності та аналізу трудових показників – створення аудиту кадрів організації, особливого спрямування аудиторської роботи. Проведення аудиту дозволяє більш ретельніше та об'єктивно оцінювати діяльність організації у галузі організації трудового процесу регламентації трудових відносин. На підставі результатів аудиту кадрів можна визначити напрями покращення стандартів, які визначають організацію трудових процесів, формування соціально-трудових відносин у публічній організації.

Варто відмітити, що аудит кадрів дозволяє переконатися, що трудовий потенціал використовується повністю та результативно. Основне завдання проведення аудиту – це оцінка діяльності організації у галузі праці та соціально-трудових відносин, розробка пропозицій щодо оптимізації організації трудової діяльності та трудових відносин.

Для правильної побудови та вирішення головних проблемних питань функціонування кадрової політики слід приділяти увагу аудиторській системі, як результативному інструменту її покращення. У зв'язку з цим планування аудиту здійснюється таким чином: виявляються потенційні проблемні питання; визначаються витрати часу на планування роботи, що залежить від масштабів діяльності аудиторської особи, складності аудиту, досвіду роботи, знань властивостей діяльності; виявляється інформація про діяльність особи, що аудується, операції та інші властивості, що впливають на звітність; відображаються передбачувані обсяги та порядок проведення аудиторської перевірки [11; 12].

При виконанні аудиту беруться до уваги: вплив нових нормативно-правових актів; використання тестів, засобів контролю та процедур перевірки; можливість істотних спотворень та несумлінних дій; координація та напрямок роботи, перевірка здійснення роботи.

Тобто, результат аудиторської перевірки – це виявлення проблем роботи з кадрами та прихованих резервів щодо вдосконалення кадрової політики та кадрової роботи в організаціях.

Для оцінки потенціалу працівника на відповідність вакантному чи займаному робочому місцю (посаді) можна скористатися трьома способами [11; 14]:

1. Оцінювання потенціалу працівника. Ця оцінка дозволяє відділу кадрів намітити ті напрями індивідуальної роботи, які допоможуть працівнику сформувати необхідні установки і краще засвоїти вимоги до виконання посадових обов'язків. Працівники підприємства оцінюються на відповідність профілю компетентності посади. Вони проходять оцінку рівня професійних знань, умінь та навичок, необхідних для роботи.
2. Оцінювання індивідуального внеску працівника. Це надає можливість більш ефективно використати потенціал персоналу підприємства, передбачити підвищення заробітної плати.
3. Цією метою для підприємства періодично проводиться оцінка ділових якостей ефективності праці персоналу.

3. Атестація кадрів – форма комплексної оцінки кадрів, за результатами якої приймаються рішення про подальше кар'єрне зростання, переміщення або звільнення працівника. Оцінку кадрів можна проводити за допомогою анкет, які повинен розробляти центр навчання персоналу. Дані анкети можуть допомогти виявити керівництву ставлення працівників і керівництва до процесу навчання персоналу. А також виявити, чи збігається думка персоналу та керівництва щодо навчання персоналу. Це важливо. Оскільки визначення цієї думки допоможе керівництву вдосконалити систему навчання персоналу, тим самим підвищивши

зацікавленість персоналу до навчання. А цей фактор покращить якість роботи працівників, а загалом роботу всього підприємства. Анкети слід складати таким чином, щоб поряд з виробничими цілями вони могли служити кадровому плануванню. Інформація про персонал є сукупністю всіх оперативних відомостей, а також процесів їх обробки для кадрового планування.

Система роботи з кадрами має бути спланована таким чином, щоб постійно домагатися збільшення в складі робочої сили тих працівників організації, хто має гарні знання, і стежити за тим, щоб таких працівників ставало усе більше в кожному підрозділі. Не менш важливим є довгострокове планування кадрової політики організації. Бажано проводити аналіз факторів зовнішнього середовища, щоб переконатися в тому, що є пропозиція визначених професій для комплектування особового складу такими працівниками, яких ще немає в штаті організації. Крім цього, може бути розроблена погоджена кадрова політика, що включає системи набору, підготовки, удосконалювання й оплати кадрів, а також політика відносин між адміністрацією і працівниками. Найбільший успіх господарювання досягається тоді, коли всі функціональні підсистеми управління персоналом узгоджені в часі та просторі й застосовуються одночасно.

Список використаних джерел:

1. Базелюк В.Г., Кубіцький С.О., Михайліченко М.В., Михнюк С.В. (2022). Техніка управлінської діяльності: навчальний посібник. К.: Міленіум. 424 с.
2. Гончаренко Н.Г. (2018). Аналіз ринку праці та проблеми зайнятості населення України. Економіка та управління національним господарством. Вип. 25. С. 35-38.
3. Готра В.В., Теличко В.В. (2019). Напрями вдосконалення кадрової політики підприємства в сучасних умовах господарювання. Науковий вісник Ужгородського університету. Вип. 1 (53). С. 86-90.
4. Колеснік Т.В. (2021). Шляхи вдосконалення розвитку кадрового потенціалу Національної поліції. Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика. № 1 (1). С. 165-173.
5. Кравченко І. (2018). Правові засади реалізації кадрової політики Національної поліції України. Підприємництво, господарство і право. № 1. С. 68-72.
6. Кравченко О.О. (2018). Світовий досвід організації кадрової політики на підприємствах. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». № 7 (2). С. 32-36.
7. Кубіцький С.О. (2002). Деякі аспекти оцінки якості підготовки конкурентоспроможного фахівця в Україні та за її межами. Науково-методичний збірник «Проблеми освіти». К.: Вид-во НМЦ ВО, Вип. 27. С. 3-9.
8. Кубіцький С.О. (2015). Сучасні технології соціальної роботи: світовий досвід та тенденції розвитку в Україні: монографія. К.: Видавництво «Міленіум», 332 с.
9. Кубіцький С.О. (2016). Соціальні послуги вразливим категоріям населення: теорія, практика, інновації: монографія. К.: Видавництво «Міленіум», 484 с.
10. Рудь О.О. (2019). Підходи та інструментарій обґрунтування угод злиття та поглинання. Бізнес Інформ. № 9. С. 96-100.
11. Управління персоналом: навч. посіб. для ВНЗ (2019). / [М.Д. Виноградський, С.В. Бєляєва, А. М. Виноградська, О. М. Шканова]. К.: ЦУЛ. 500 с.
12. Урсакий Ю.А., Кубіцький С.О. (2020). Роль лідера в мотивації персоналу. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, Вип. I-II (77-78). Економічні науки. С. 325-338.
13. Шаульська Л.В. (2018). Людські ресурси нової економіки: ключові компоненти та ефективність регулювання. Економіка і організація управління. № 4 (32). С. 7-16.
14. Mykhniuk S.V., Kubitskyi S.O. (2021). Technology of prospective social workers' training on pedagogical interaction in the process of studying professional disciplines. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology, IX (96), Issue: 245, 2021 Feb. P. 34-38.

СЕКЦІЯ VI. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Литвиненко Олександрія Олександрівна

здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки

фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Телійчук Віталій Григорович

Кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету підготовки

фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Чинна правова база для проведення оперативно-розшукової діяльності потребує вдосконалення. Експерти, дослідники та громадяни дедалі більше переконуються, що чинний закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" не відповідає ані міжнародним стандартам щодо проведення операцій під прикриттям, ані чинному Кримінальному процесуальному кодексу. Ці думки мають під собою підстави, оскільки чинний закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" [1], прийнятий у 1992 році, фактично застарів з моральної точки зору, незважаючи на постійні поправки до нього.

На думку авторів пояснювальної записки до проекту нового українського закону "Про оперативно-розшукову діяльність", зареєстрованого у Верховній Раді України, прогалини та неузгодженості в законодавстві, що виникли після набрання чинності КПК України, призвели до недоліків у роботі оперативних підрозділів різних правоохоронних органів, що призвело до значного погіршення оперативної обстановки в країні в цілому і, зокрема, до зростання злочинності та кількості нерозкритих злочинів [2].

На основі аналізу чинного Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" [1] та наукових публікацій на цю тему можна виокремити низку проблемних питань, пов'язаних із правовим регулюванням оперативно-розшукової діяльності.

Першою проблемою законодавства про ОРД є втрата законодавчої монополії на регулювання оперативно-розшукової діяльності. Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України та запровадження нового правового інституту - негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні - суттєво вплинуло на організацію оперативно-розшукової діяльності в частині документування злочинної діяльності. Адже порядок проведення оперативно-розшукових заходів (реалізації прав), встановлений статтею 8 Закону України "Про оперативно-розшукові заходи" [1], визначено в окремій главі КПК України.

Крім того, КПК передбачає, що у разі виявлення під час здійснення оперативно-

розшукових заходів ознак злочину відомості про них підлягають внесенню відповідно до статті 214 Закону України "Про кримінальну відповідальність України" до Єдиного державного реєстру досудових розслідувань. Перш ніж оперативний працівник зможе скористатися правом на встановлення конфіденційного співробітництва або іншими оперативно-розшуковими правами, він повинен мати підстави, зазначені у статті 6 Закону України "Про оперативно-розшукові заходи" [1]. І за наявності таких підстав оперативно-розшукова справа має бути заведена за процедурою погодження з прокурором, що забезпечує дотримання прав і свобод людини. Відомо, що практика роботи оперативних підрозділів така, що в більшості випадків підставою для заведення оперативно-розшукової справи є інформація, отримана негласним шляхом. Однак для отримання такої інформації оперативний підрозділ повинен налагодити конфіденційне співробітництво, право на яке може набути чинності лише після заведення оперативно-розшукової справи, як це передбачено статтею 9 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність". Це створює замкнене коло: без підстав немає прав, а без прав неможливо отримати підстави.

У зв'язку з цим необхідно законодавчо розмежовувати права оперативних підрозділів під час проведення оперативно-розшукових заходів та оперативно-розшукових дій, які тимчасово обмежують права і свободи громадян. Іншим важливим питанням є соціальний і правовий захист осіб, які надають конфіденційну допомогу оперативним підрозділам у боротьбі зі злочинністю. Конституція України визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю (стаття 3 Конституції України). Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є найважливішим завданням держави. Держава відповідає за свої дії перед людиною. Норма прямої дії, згадана в Конституції, безпосередньо стосується осіб, які надають конфіденційну допомогу оперативним підрозділам у боротьбі зі злочинністю.

Соціально-правовий захист таких осіб є важливим чинником у вирішенні складних проблем, пов'язаних з підвищенням активності громадян у боротьбі зі злочинністю та їх взаємодією з правоохоронними органами. Водночас зростає рівень ризику цих осіб, а забезпечення їх самозахисту та безпеки під час проведення оперативно-розшукових заходів стає дедалі складнішим завданням.

У зв'язку з цим необхідно переглянути чинне законодавство щодо соціального та правового захисту осіб, які сприяють оперативним підрозділам у здійсненні оперативно-розшукової діяльності. Як наслідок, особи, які сприяють оперативним підрозділам на конфіденційній основі, залишаються без будь-якого соціального та правового захисту, оскільки переважна більшість осіб, які залучаються до проведення оперативно-розшукових заходів, не укладають письмових угод про співпрацю. Це не може позитивно впливати на якість негласного апарату та результати його роботи [3].

Список використаних джерел:

1. Про оперативно-розшукову діяльність: закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print147487631847651>.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» від 04.04.2017 № 6284 / Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61497.

3. Погорецький М. А. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» : проблеми застосування окремих норм. Вісник Академії правових наук України. Проблеми боротьби зі злочинністю. Харків, 2001. – Вип. 3 (26). – С. 205– 213.

09:18

 LTE
  66%

12% Plagiarism

88% Унікальний

Делать уникальным

Начать новый поиск.

Чтобы проверить плагиат на фотографиях,
нажмите здесь

Обратный поиск изображений

Чинна правова база для проведення оперативно-розшукової діяльності потребує вдосконалення. Експерти, дослідники та громадяни дедалі більше переконуються, що чинний закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" не відповідає ані міжнародним стандартам щодо проведення операцій під прикриттям, ані чинному Кримінальному процесуальному кодексу. Ці думки мають під собою підстави, оскільки

 duplichecker.com

ГАРАНТІЇ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ланевич Володимир Миколайович

здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки

фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Телійчук Віталій Григорович

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету

підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що Конституція України гарантує права та свободи особи, які ніким не можуть бути порушені. В розділі першому статті 3 Конституції передбачено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Обмеження конституційних прав та свобод громадян повинні нести мінімальний характер, відповідати принципам демократичної держави і можуть застосовуватись лише в інтересах захисту людини, її здоров'я та моралі, збереження загального добробуту, охорони державної та громадської безпеки. Тому права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Саме тому дотримання гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності є вкрай актуальним питанням.

Проблематика теми полягає в тому, що час від часу проведення оперативно-розшукових заходів безпосередньо пов'язане з втручанням у сферу реалізації прав і свобод громадян, тому робота оперативних підрозділів має базуватись передусім на суворому дотриманні встановлених принципових засад. Діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України з виявлення та розслідування злочинів, а також їх запобігання повинні бути відповідними, адекватними і відповідати ступеню суспільної небезпеки злочинних посягань і оперативній ситуації.

Згідно зі статтею 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", співробітники оперативних служб мають право проводити заходи оперативного розшуку та технічні заходи [1]. Згідно з практичним досвідом, використання оперативних інструментів зазвичай пов'язане зі втручанням у приватне життя громадян, тому проблема забезпечення прав людини та громадянина під час проведення оперативно-розшукових заходів є предметом дослідження як в українських, так і в іноземних наукових роботах.

В Україні гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності регулюються Конституцією України, Кримінальним процесуальним кодексом України та іншими законодавчими актами. Основні гарантії включають такі положення:

Презумпція невинуватості: Кожна особа вважається невинуватою покивину не буде доведено у встановленому законом порядку.

Незалежність суду: Суди в Україні є незалежними органами, що розглядають справи згідно з законом і безпристрасно.

Законність та обґрунтованість обмеження прав: Обмеження прав і свобод громадян може здійснюватися лише на підставі закону, при цьому обґрунтування таких обмежень повинно бути зазначено у рішенні.

Судовий контроль: Особа, якій були застосовані заходи оперативно-розшукової діяльності, має право на судовий контроль щодо законності та обґрунтованості таких заходів.

Конфіденційність і приватність: Закон передбачає захист особистої та сімейної таємниці, а також приватного життя громадян.

Заборона на катування і нелюдське поводження: Закон забороняє будь-яке катування, нелюдське або принижувальне поводження зі затриманими або обвинуваченими особами.

Адвокатська допомога: Кожній особі, яка має статус підозрюваної, обвинуваченої або підсудної, надається право на адвоката.

- Заборона на самовідволоння: Закон забороняє використання доказів, отриманих шляхом порушення закону або незаконних методів.

- Контроль громадськості: Громадськість має право на контроль за діяльністю правоохоронних органів, включаючи оперативно-розшукову діяльність.

Ці гарантії мають на меті забезпечити додержання прав людини та законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності в Україні.

Дотримання принципу законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності та конфіденційних розслідних (розшукових) заходів вказує на необхідність дотримання правового режиму отримання, використання та перевірки оперативно-розшукової інформації, а гарантії законності створюють систему організаційно-правових методів, яка дозволяє запобігати, виявляти та своєчасно припиняти порушення законодавчих актів [2, с.80].

Принцип законності передбачає, що всі особи зобов'язані дотримуватися вимог чинного законодавства у повній відповідності до його змісту. Цей принцип має нерозривний зв'язок з конституційними принципами, оскільки він є гарантом ефективної реалізації і, в кінцевому рахунку, правового існування всієї системи оперативно-розшукової діяльності. Працівники оперативних підрозділів Національної поліції України в своїй роботі керуються нормами законодавства про оперативно-розшукову діяльність та іншими правовими актами, що становлять правову основу цієї діяльності. Тому при здійсненні оперативно-розшукової діяльності важливо не порушувати права і свободи людини і юридичних осіб [3, с.15].

Таким чином, основу оперативно-розшукової діяльності як форми державного правопорядку, що забезпечує громадську безпеку та захищає державні інтереси, становлять закріплені нормами її принципові засади, приділяючи особливу увагу конституційним принципам - основоположним критеріям збереження правового балансу в державі. З цією метою комплексний інструментарій оперативно-розшукової діяльності повинен відповідати системі конституційних та організаційно-управлінських положень.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
2. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні: навчальний посібник / В.В. Аброськін, С.В. Албул, С.О. Єгоров, Є.В. Поляков, І.Л. Форнальчук, Т.Г. Щурат; За заг. ред. В.В. Аброськіна. Одеса : ОДУВС, 2020. 290 с.
3. Албул С.В. Забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності (Серія: Теорія і практика ОРД): збірник нормативно-правових актів / уклад. С. В. Албул. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 32 с.

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СИЛИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

Литвиненко Олександрія Олександрівна

здобувач вищої освіти II курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Телійчук Віталій Григорович

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" визначає, що завдання ОРД виконуються шляхом застосування сил, засобів та заходів оперативно-розшукової діяльності [1], але цей нормативний акт не розкриває поняття "сили оперативно-розшукової діяльності", а лише наводить перелік суб'єктів цієї діяльності. Вважаємо, що це пов'язано з тим, що термін "сили" вживається для позначення певної групи осіб, які є суб'єктом певного виду діяльності. Іншими словами, законодавець розуміє під поняттям сил в оперативно-розшуковій діяльності всіх можливих суб'єктів цієї діяльності. Однак не зрозуміло, чи відносить законодавець до сил ОРД не лише оперативні підрозділи, про які йдеться, а й інші категорії суб'єктів, право яких на участь в оперативно-розшуковій діяльності передбачено в інших положеннях вищезгаданого закону.

З цієї причини деякі дослідники розглядають оперативно-розшукові сили виключно в контексті суб'єктів такої діяльності. Зокрема, Р.А. Халілев зазначає, що сучасна наука використовує низку категорій для визначення суб'єктів ОРД: "оперативні підрозділи", "оперативно-розшукові органи", "сили ОРД", "гласні сили", "негласні сили", "учасники оперативно-розшукового процесу" тощо. При цьому автор стверджує, що до сил ОРД слід відносити оперативні підрозділи всіх видів та їх особовий склад, уповноважені здійснювати ОРД у повному або обмеженому обсязі, інші структурні підрозділи поліції, які залучаються до вирішення окремих завдань оперативно-розшукової діяльності [2, с. 93].

Такої ж думки дотримуються І.Р. Шинкаренко та О.В. Кириченко. Досліджуючи використання можливостей підрозділів оперативних служб для отримання оперативної інформації та проведення негласних (розшукових) слідчих дій, вони визначили, що сили ОРД є оперативними підрозділами і що всі оперативні служби залежно від обсягу повноважень та виконуваних ними функцій можна поділити на підрозділи, які здійснюють ОРД: проводять гласні та негласні оперативно-розшукові заходи в повному обсязі, виконують роботу агентів підрозділів ОРД. Ці підрозділи можна класифікувати на допоміжні підрозділи, які проводять обмежені оперативно-розшукові заходи і називаються підрозділами спеціального призначення; підрозділи, які проводять обмежені оперативно-розшукові заходи - всі інші структурні підрозділи національної поліції [3, с. 76].

Інша група фахівців підтримує думку про те, що у визначення поняття "сили оперативно-розшукової діяльності" слід включати поняття "суб'єкти оперативно-розшукової діяльності" у широкому розумінні, і відносити до складу сил ОРД не тільки суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, передбачених Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність", а й інші категорії осіб. Зокрема, на думку Я. Кондратьєва, до оперативно-розшукових сил належать: працівники підрозділів кримінальної міліції, які діють відповідно до законодавства про оперативно-розшукову діяльність (ст. 5 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність") і здійснюють загальне керівництво такою діяльністю під керівництвом Міністра внутрішніх справ України та його перших заступників керівники територіальних органів внутрішніх справ, їх заступники з оперативної роботи, уповноважені на здійснення оперативно-розшукової діяльності.

В.Г. Телійчук у своїй лекції "Сили оперативно-розшукової діяльності" визначає оперативно-розшукові сили як інтелектуальний потенціал оперативно-розшукової діяльності, який відіграє вирішальну роль у боротьбі Національної поліції України зі злочинами та злочинністю, і до якого належать: працівники оперативних підрозділів; негласні працівники; представники громадськості, які залучаються до виконання оперативно-розшукових завдань [4, с. 3].

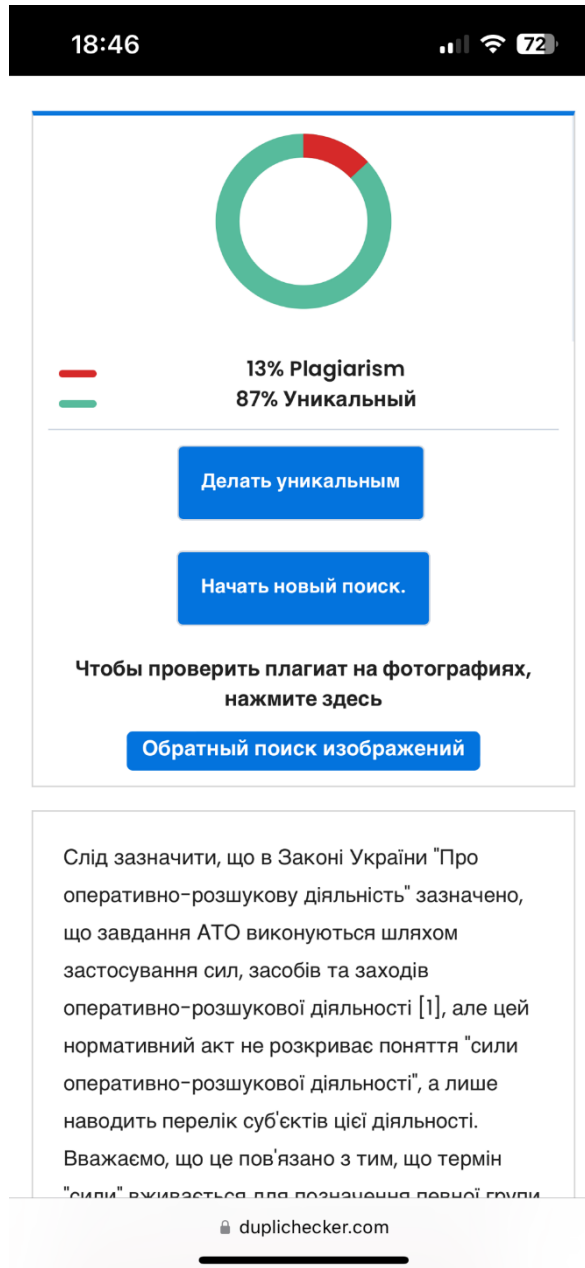
За даними опитування респондентів (працівників оперативних підрозділів Національної поліції) встановлено, що до сил, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, належать: працівники оперативних підрозділів, які безпосередньо здійснюють оперативно-розшукову діяльність та мають відповідні повноваження, передбачені статтею 5 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність"; працівники оперативних підрозділів, які мають право здійснювати окремі оперативно-розшукові заходи, але лише на підставі доручення підрозділу-ініціатора; працівники підрозділів, які не здійснюють оперативно-розшукової діяльності.

З огляду на вищевикладене, практичне значення нашого дослідження полягає в консолідації поглядів теоретиків і практиків на визначення поняття "сили ОДР". Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в цілому під дефініцією "сили оперативно-розшукової діяльності підрозділів Національної поліції" слід розуміти узагальнене поняття, яке охоплює всі категорії осіб, котрі безпосередньо виконують оперативно-розшукові завдання та здійснюють кримінальне провадження або входять до складу підрозділів, уповноважених на сприяння або безпосереднє виконання таких завдань.

Список використаних джерел:

1. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.
2. Халілев Р. А. Сили оперативно-розшукової діяльності ОВС у протидії злочинності на підґрунті етнічних і конфесійних суперечностей. Бюлетень обміну досвідом роботи. 2013. № 194. С. 92–101.
3. Шинкаренко І. Р., Кириченко О. В. Використання можливостей підрозділів оперативної служби для отримання оперативної інформації та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій : навч. посіб. Дніпропетровськ, 2015. 120 с.
4. Телійчук В. Г. Сили ОРД : лекція. Кіровоград, 2004. 24 с.

5. Кондратьєв Я. Ю. Теоретичні, правові та оперативно-тактичні засади запобігання злочинам оперативними підрозділами кримінальної міліції : монографія. Київ, 2004. 444 с.

ЗЛОЧИННЕ ДІЯННЯ: ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА

Снісар Владислав Євгенійович

Курсант 2 курсу Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник: Шинкаренко Інна Олександрівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Злочинна поведінка визначається психологічно як активне прагнення особи досягти поставленої мети. Це виражається через свідомо мотивовані дії, спрямовані на досягнення певної цілі, незалежно від їхніх суспільно небезпечних наслідків. Таким чином, психіка завжди включена в злочинну діяльність і часто виступає як основний зв'язок між окремими діями особи, забезпечуючи єдність регулювання цих дій та поведінки в цілому [1, с. 20].

Злочинна поведінка, будучи антигромадською за своїм змістом, має всі ознаки вольової діяльності у загально-психологічному розумінні. Суб'єктивно вона характеризується волею, мотивацією та цілеспрямованістю, а об'єктивно - фізичними діями або їх відсутністю.

Важливо розрізнити поняття «злочинна дія» і «злочинна діяльність» у контексті психологічного аналізу від відповідних кримінально-правових термінів. З психологічної точки зору, злочинною дією вважається лише один вольовий акт, який досягає поставленої мети і не розкладається на більш прості елементи. У кримінальному праві термін «злочинна дія» може охоплювати як окремий вольовий акт, так і сукупність декількох вольових актів [3, с. 9].

Одноразові злочинні дії, як правило, включають небезпечні вчинки, скоєні у випадках перевищення меж необхідної оборони або у стані сильної емоційної збудженості. Одними з прикладів таких одноразових злочинних дій можуть бути випадки крадіжок, насильства, хуліганства та інших подібних актів [4, с. 28].

Злочин включає характерні ознаки, які відрізняють його від інших порушень права: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона.

Суб'єкт злочину - це фізична особа, яка досягла віку, коли на неї покладається кримінальна відповідальність. Закон надає значну вагу особистості суб'єкта злочину, заявляючи, що вчинююча злочин особа повинна бути в змозі усвідомлювати свої дії та керувати ними [2, с. 8].

Суб'єктивна сторона злочину включає психологічне ставлення особи до вчиненого, включаючи поняття провини у формі умислу або необережності, а також мотиви та цілі злочину. Тому психологічний аналіз злочинної дії має велике значення, оскільки він вивчає психологічний зміст структурних елементів злочинної дії, який обумовлений вольовими діями конкретної особи [4, с. 5].

Багато злочинів вчиняються спонтанно, тобто як результат підсвідомих спонукань та загальної особистісної спрямованості. У таких випадках мотив злочину збігається з його ціллю. Спонтанність поведінки є характерною для осіб з психопатичними рисами, які схильні до негайних реакцій. Злочинна спонтанна поведінка може бути спричинена різноманітними факторами, такими як неналежна стабільність особистості, стан алкогольного або наркотичного сп'яніння, психопатичні аномалії особистості або перевага емоцій у конкретній ситуації [1, с. 6].

Негативні особистісні риси людини, які сформувалися під впливом неблагоприятних умов морального виховання, сприяють вчиненню злочинів у

певних обставинах, що сприяють такому результату, і створюють криміногенну ситуацію.

Ситуація злочину - це специфічний рівень взаємодії особистості з соціальним оточенням. На цьому рівні здатність особи вчинити злочин під впливом неблагоприятних умов морального виховання реалізується через ситуацію вчинення злочину [3, с. 62].

Психологічний механізм діє у вольових діях та відсутній у рефлексивних, інстинктивних та імпульсивних діях.

Коли мова йде про психологію правопорушення, ми маємо на увазі свідомі вольові дії осіб, що є психічно здоровими. Хвороба може змінювати психологічні компоненти поведінки шляхом руйнування психічної діяльності. У хворих на психічні розлади порушуються мотиви та соціальні установки, а зовнішні подразники сприймаються хворим мозком, що призводить до порушень у регулюванні поведінки [3, с. 77]. Тому для правоохоронця, який займається оперативно-розшуковою діяльністю, важливо звертати увагу на поведінку особи (чи вона є правильною чи неправильною), її висловлювання та інтереси. Зазвичай зовнішня форма поведінки у психічно хворих осіб є неправильною, але іноді може бути правильною, навіть коли зберігається професійна придатність. Однак пояснення такої поведінки, зокрема мотивів, часто викликають сумнів щодо психічного здоров'я особи [4, с. 12].

На практиці, окрім особистісного значення, дія може мати й соціальне значення. Дія стає соціально значущою і набуває характеру громадської дії, коли вона зачіпає інтереси окремої особи, певних соціальних груп чи суспільства в цілому. Залежно від свого соціально-психологічного значення, дія може бути вчинком або проступком.

Вчинок - це соціально корисна дія, яка має позитивне моральне, юридичне та суспільне значення. Проступок - це соціально шкідлива дія, яка має негативне моральне, юридичне або суспільне значення [3, с. 13].

Для правоохоронця, який займається оперативно-розшуковою діяльністю, завжди важливо розуміти вчинок особи та його соціально-психологічне значення.

Отже можна зробити такі висновки: у кожному злочинному діянні присутні фізичні, спостережувані та психологічні (неспостережувані) елементи; коли ми говоримо про психологію правопорушення, то маємо на увазі тільки вольову поведінку; вольові дії особи можуть мати позитивне або негативне соціально-психологічне значення. Дослідники відзначають, що криміногенний характер психічних аномалій, пов'язаний зі звуженням свідомості, що призводить до порушення механізмів психологічного захисту та готовності до психічного зриву. Ці стани часто супроводжуються звуженням свідомості, розладом логічного мислення, підвищенням сугестивності та самовпевненості, наявністю нав'язливих станів. Такі стани впливають на конфліктну взаємодію з оточуючими.

Список використаних джерел:

1. Величенко, Л. Психологія особистості злочинця як суб'єкта незаконного обігу зброї та боєприпасів. Юридична психологія 31.2 2022 р. 74-84 с.
2. Землянська, Олена Володимирівна. Особливості мотивації злочинної поведінки особистості." Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України: тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 5 квіт. 2019 р.). Харків, 2019. С. 129-131, 2019.
3. Кацавець, Руслан Сергійович. Психологічні особливості злочинної поведінки. Психологія особистості злочинця. dictum factum 3 (5) 2019 р. 6-6.
4. Конотоп, Н. Ю. Психологія особи злочинця та фактори впливу на злочинну поведінку особи. 2020 р. 306 с.

КОНЦЕПЦІЯ РЕФОРМУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Набок Катерина Валеріївна

здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Рудой Катерина Миколаївна

Д-р. юрид. наук, професор, професор кафедри адміністративного права та процесу
Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна

Концепція реформування юридичної освіти – це стратегічна дорожня карта, яка має окреслити конкретні цілі, досягнення яких сприятиме підвищенню якості вітчизняної юридичної освіти. Однак новації, які генерує цей документ, розділили академічну спільноту на два табори: перший - прихильники концепції, другий - опоненти.

Правовим підґрунтям для розробки цієї Концепції є так звані акти "м'якого права". Їх можна поділити на дві групи. Перша стосується юридичних професій, вимог до осіб, які претендують на їх отримання, та умов, що забезпечують незалежність професійної юридичної діяльності. Як приклад, до таких документів можна віднести Рекомендацію № R (2000)21 Комітету Міністрів Ради Європи "Про свободу професії адвоката", Рекомендацію № R (2000)19 Комітету Міністрів Ради Європи "Про роль публічного обвинувача в системі кримінального правосуддя" тощо. Ці документи дають загальний опис вимог до підготовки кандидатів для роботи в правничих професіях. [1].

У вересні 2017 року до Верховної Ради України було подано законопроект "Про правничу освіту і загальний доступ до правничої професії" [2]. Автори цього законопроекту здебільшого продублювали основні положення Концепції розвитку юридичної освіти. Розглянемо детальніше основні положення цього законопроекту.

Законопроект "Про правничу (юридичну) освіту і загальний доступ до правничої професії" передбачає запровадження наскрізного магістерського рівня для майбутніх правників. Правничі школи пропонуватимуть 6-річну магістратуру без спеціалізацій. Автори законопроекту виходять з того, що, по-перше, існування дворівневого бакалаврату та магістратури не є формально виправданим, оскільки за чинним законодавством диплом бакалавра в багатьох випадках є недостатнім для отримання первинної посади; по-друге, існування дворівневого бакалаврату та магістратури прямо суперечить концепції єдиного кваліфікаційного іспиту. Одним із суперечливих положень законопроекту є те, що всі випускники правничих шкіл повинні складати єдиний державний кваліфікаційний іспит. Законопроект передбачає, що лише після успішного складання відповідного іспиту випускники юридичних факультетів отримають ступінь магістра права/міжнародного права з обов'язковою спеціалізацією. Законопроектом передбачено, що майбутні правники не складатимуть випускних іспитів у навчальних закладах – вони повинні будуть лише захистити магістерську роботу, що суперечить Закону України "Про вищу освіту", який передбачає автономію навчальних закладів. В юридичній літературі щодо цього нововведення висловлюються діаметрально протилежні думки, одна з яких полягає в тому, що воно є позитивним нововведенням, оскільки "сприятиме

об'єктивному та неупередженому оцінюванню рівня знань і забезпечить природний відсів непередготовлених і низько мотивованих студентів" [3, с. 62].

Інша думка полягає в тому, що "після такого нововведення цінність здобуття юридичної освіти в класичних університетах з давніми традиціями юридичних факультетів буде втрачена назавжди. Абітурієнт буде запрограмований на отримання відповідної кількості кредитів найпростішим, а для студентів, які за це платять, найдешевшим способом. Статус університету, його багаторічна історія, наявність правничих шкіл, які формувалися десятиліттями, не матимуть значення – головне скласти єдиний державний іспит. Фактично університети таким чином перетворюються на підготовчі курси, причому не найкращі" [4, с. 9]. Аналізуючи визначені законопроектом підходи до запровадження Єдиного державного кваліфікаційного іспиту, можна зробити висновок, що це призведе до фактичного знищення спеціальностей, оскільки університети будуть змушені переорієнтувати всі свої навчальні програми на необхідні тести. Нарешті, не можна не відзначити просто руйнівні наслідки тестування для системи юридичної освіти.

Сьогодні атестація здобувачів вищої освіти здійснюється самими вищими навчальними закладами. Відповідно до статті 6 Закону України "Про вищу освіту", юридичні факультети зобов'язані створювати екзаменаційну комісію, переважна більшість якої складається з викладачів цього ж навчального закладу. Водночас, за відсутності державного стандарту, система іспитів та їхні програми жодним чином не уніфіковані. Акцент, як і в радянські часи, робиться на перевірці засвоєння студентами суто теоретичного матеріалу. Крім того, у багатьох випадках до атестаційних заходів додається захист магістерської роботи.

Безперечно, що це пов'язано з відсутністю освітнього стандарту в законодавстві. Однак його поява не вирішить ситуацію миттєво, адже ми маємо справу з пострадянською парадигмою юридичної освіти, сформованою за 26 років незалежності. Її характерними рисами є надмірна теоретизація матеріалу відповідних юридичних дисциплін, а відтак і знань, необхідних для атестації від студентів. Повна прив'язка змісту освіти до аналізу (часто формального та поверхневого) нормативних джерел тієї чи іншої галузі права. Звісно, це може суттєво вплинути на рівень знань, який ми можемо вимагати від випускника у разі складання єдиного кваліфікаційного іспиту. Для ілюстрації наведемо приклад із завдань, які давалися на першому державному юридичному іспиті в Німеччині, тобто на етапі сертифікації, який увінчує етап навчання. Слід зазначити, що при вирішенні таких завдань студент зобов'язаний використовувати розроблену, добре структуровану і перевірену десятиліттями німецьку методику вирішення юридичних кейсів. [1].

Водночас досить суперечливим положенням законопроекту є вимога до науково-педагогічних працівників щорічно публікуватися в журналах, що входять до міжнародних науково-метричних баз даних Scopus або Web of Science. По-перше, кількість відповідних журналів, де можуть публікуватися представники юридичної наукової спільноти, є досить незначною, що просто унеможливило виконання цієї вимоги всіма науково-педагогічними працівниками. По-друге, публікації в таких журналах є недешевим "задоволенням", що не збільшує кількість бажаючих публікувати свої наукові здобутки в цих виданнях. По-третє, публікації в Scopus або Web of Science не надають жодних переваг у професійній діяльності науково-педагогічних працівників.

Законопроект "Про юридичну освіту і загальний доступ до правничої професії" пропонує викладати щонайменше дві навчальні дисципліни однією з офіційних мов Ради Європи. Законопроект не містить обґрунтування такої необхідності. По-перше,

незрозуміло, чому автори законопроекту обмежуються лише офіційними мовами Ради Європи, а не офіційними мовами Європейського Союзу чи офіційними мовами Організації Об'єднаних Націй. По-друге, якщо таким чином автори законопроекту вирішили заповнити прогалину в середній освіті, яка має забезпечити володіння всіма випускниками шкіл хоча б однією іноземною мовою на рівні B2, то цю проблему потрібно вирішувати інакше. По-третє, виникає логічне запитання: навіщо викладати, наприклад, українське цивільне чи кримінальне право іноземною мовою? Водночас деякі положення, запропоновані законопроектом, можна вважати просто "шедеврами". Зокрема, перехідні положення законопроекту містять пункт, згідно з яким "особи, які на момент набрання чинності цим Законом здійснюють діяльність, зазначену в частині 6 статті 21 цього Закону, вважаються такими, що мають вищу (юридичну) юридичну освіту, протягом п'яти років з дня набрання чинності цим Законом". Це означає, що всі, хто працює помічниками суддів, адвокатів, помічниками прокурорів, помічниками нотаріусів, науково-педагогічними працівниками, незалежно від наявності у них наукових ступенів та вчених звань, мають право називатися адвокатами лише протягом наступних п'яти років. Після цього вони повинні скласти державний іспит для підтвердження права на заняття адвокатською діяльністю. Парадоксально, але науково-педагогічний працівник, який отримав науковий ступінь до прийняття нової концепції юридичної освіти, для підтвердження свого права бути допущеним до складання адвокатського іспиту нарівні з випускниками, яких він нещодавно викладав, повинен буде мати публікації в журналах, що входять до зазначених міжнародних науково-метричних баз даних, захисти кандидатських дисертацій під його керівництвом тощо. Іншими словами, випускники правничих шкіл, які готують фахівців у сфері регульованої юридичної діяльності, за визначенням будуть вищими за статусом, ніж їхній викладач після складання відповідного іспиту. Не кажучи вже про те, що така норма порушує основний принцип права - "закон не має зворотної дії в часі". [5, с. 315].

Таким чином, запропоновані законопроекти потребують суттєвого доопрацювання. Адже через численні недоліки та суперечливі положення такі програмні документи можуть завдати значної шкоди національній системі підготовки правників.

Список використаних джерел:

1. Аналіз проекту концепції реформування юридичної освіти в Україні у світлі отриманих відгуків за результатами регіональних обговорень URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/NJ_Y.Barabash_Report-on-Draft-LER-Concept-Paper-and-Recommendations-for-Improvement_May-22_2017.pdf.
2. Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії: Проект Закону URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62613.
3. Білічак О.А. Реформа юридичної освіти в Україні: проблеми і виклики. Освітня аналітика України. 2019. № 3 (7). С. 57–68.
4. Бурдін В. Реформування юридичної освіти в Україні: реалії та перспективи. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2018. Випуск 66. С. 3–13.
5. Янчук Н. Д. Реформування юридичної освіти в Україні: осмислення та перспективи. Південноукраїнський правничий часопис 2022. № 1-2. С. 311-316 URL:

КОРОТКИЙ АНАЛІЗ ЄДИНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Шовгенюк Софія Юріївна

магістр права

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Кахнич Володимир Степанович

ORCID: 0000-0003-1446-8386

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та фінансового права

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку відповідно до Податкового кодексу України [1]. Податки та збори є визначальним джерелом доходів бюджету і значимість їх у динаміці абсолютних показників продовжує зростати [2, с.10].

В Україні встановлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори. До загальнодержавних податків належать: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито. До місцевих податків належать: податок на майно; єдиний податок. Місцеві ради обов'язково встановлюють єдиний податок та податок на майно (в частині транспортного податку та плати за землю, крім земельного податку за лісові землі) [1].

Єдиний податок – податок, що сплачують суб'єкти господарської діяльності на спрощеній системі оподаткування, основний підприємницький податок. Первісно планувався та був єдиним відрахуванням, передбаченим у рамках спрощеної системи оподаткування, та поєднував у собі відрахування до місцевого податкового бюджету, Пенсійного фонду та Фонду соціального страхування. Зараз єдиний податок сплачується тільки до місцевого бюджету, а решта відрахувань включені до єдиного соціального внеску [3, с.132].

У Республіці Польща цей податок існує під назвою «фіксований податок». Фізичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність, стикаються з проблемою, пов'язаною з вибором відповідної форми оподаткування. Польське законодавство передбачає чотири способи оподаткування цього джерела доходу, з яких необов'язковими є: фіксований податок, одноразовий податок на зареєстрований дохід та податкова картка [4, с. 241].

Тобто, з аналізу вищезазначеного, відмінністю між Україною та Республікою Польща є така ознака цього податку, як обов'язковість.

Фіксований податок стає все більш сприятливою формою оподаткування доходів бізнесу. Він не обтяжений найбільшим недоліком прогресивності, тобто "покаранням" за отримання більшого доходу [4, с. 247].

Фіксованою ставкою оподаткування можуть користуватися лише особи, які отримують дохід від господарської діяльності; від спеціальних підрозділів сільськогосподарського виробництва. Дохід від господарської діяльності також включає в себе дохід від участі в компанії, яка не є юридичною особою. Така компанія не є платником податку на прибуток. До такого типу товариств відносяться цивільні товариства, повні товариства або співтовариства. У їхньому випадку партнери є платниками податку на прибуток. Доходи партнерів таких компаній можуть

оподатковуватися за фіксованою ставкою. Доходи від договорів доручення та трудових договорів не можуть оподатковуватися за єдиною ставкою. Вибір оподаткування за фіксованою ставкою застосовується до всіх доходів від підприємницької діяльності, тобто як до доходів від індивідуальної підприємницької діяльності, так і до доходів від участі в некорпоративній компанії. Це означає, що якщо особа є самозайнятим підприємцем або є партнером у компанії, яка не є юридичною особою, то кожен з цих видів діяльності буде оподатковуватися за фіксованою ставкою податку [5].

В Україні єдиний податок сплачують: фізичні особи - підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню; підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства; фізичні особи - підприємці, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена та юридичні особи суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми; сільськогосподарські товаровиробники: а) юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми; б) фізичні особи - підприємці, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону "Про фермерське господарство" за умови виконання сукупності вимог перелік, яких передбачено чинним законодавством [6]. Для кожної групи оподаткування є чітко встановлений річний обсяг доходу.

Українська система оподаткування має більш детальний та розгорнутий перелік груп платників єдиного податку. На відміну, від Республіки Польща, де є лише вузький перелік груп платників фіксованого податку.

Отже, поглиблене вивчення даної тематики дозволить виявити усі переваги та недоліки обох податкових систем, котрі стануть основою для визначення напрямів вдосконалення кожної з них.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 23.12.2010 № 2856-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112) - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: монографія/ М. Г. Волощук, І. І. Матьола, Т. О. Карабін, О. В. Білаш.- Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. – 164 с.
3. Чижова Т. В. «ЄДИНИЙ ПОДАТОК ТА ЙОГО РОЛЬ В СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОМУ ПРОСТОРИ», Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство, Випуск 41, с.132-136, 2022.
4. Mgr Adam Wyszowski. «STRATEGIA PODATKOWA PRZEDSIĘBIORSTWA - PODATEK LINIOWY», Uniwersytet w Białymstoku, pp.239-248. SONB/SP/512497/2021.
5. Podatek liniowy URL: <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00253> (дата звернення: 11.07.2023).
6. Групи платників та ставки єдиного податку на поточний рік. URL: <https://zkg.ua/hrupy-platnykiv-ta-stavky-jedynoho-podatku-na-potochnyj-rik-planujemo-podatky-pravylny/> (дата звернення: 11.07.2023).

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Котенко Тетяна Анатоліївна

здобувач вищої освіти 2 курсу, спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Телійчук Віталій Григорович

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

На сучасному державотворчому етапі особливої уваги заслуговує якісно новий підхід до діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів, який має базуватися на конституційних засадах захисту прав та свобод людини, верховенство права і законність. Перш за все, це означає, що так працівники оперативних підрозділів правоохоронних органів у своїй діяльності повинні не лише орієнтуватися на загальні правові принципи чи декларувати їх, а й безпосередньо на їх основі приймати відповідні рішення.

Питання методології правових досліджень проблем оперативно-розшукової протидії злочинам розглядали В.О. Біляєв, О.А. Білічак, Г.П. Власова, О.В. Кириченко, С.Р. Тагієв, В.Є. Тарасенко, С.І. Халімон, О.І. Хараберюш та ін.

Метою наукового дослідження принципів оперативно-розшукової діяльності злочинності є повне наукове визначення системи принципів оперативно-розшукового запобігання злочинності та навчання, на її основі науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення чинного оперативно-розшукового законодавства України, а також надання практичних рекомендацій щодо профілактичної діяльності правоохоронних органів [1 с. 48].

Ми цілком згодні з В. Г. Телійчуком, що оперативно-розшукові принципи складають інтелектуальний потенціал оперативно-розшукової діяльності, який відіграє вирішальну роль у боротьбі правоохоронних органів з правопорушеннями і злочинністю та до них належать: співробітники оперативних підрозділів; негласні співробітники; представники громадськості, які залучаються до виконання оперативно-розшукових завдань [2, с. 3].

Дослідження проблеми правового оформлення принципів оперативно-розшукової протидії злочинності включає розслідування кола суспільних відносин, що виникають під час такої діяльності. Враховуючи те, що суб'єктами оперативно-розшукової профілактики злочинів оперативні підрозділи органів внутрішніх справ та їх діяльність регулюється підзаконними актами України, в т.ч відділу, то виникає необхідність дослідження правових норм принципів оперативно-розшукової діяльності, що формує механізм правового регулювання суспільних відносин в сфері профілактичної діяльності оперативних підрозділів.

О.О. Юхно зазначає, що не можуть існувати принципи, які б, з одного боку, походили з правових норм, а з іншого – в цих нормах не закріплювалися. Роль і

значення принципів, що виражають тенденції і напрями функціонування соціальної системи, можуть бути правильно усвідомлені і розкриті тільки в нерозривному зв'язку з конкретними правовими нормами [3, с. 27-28].

На наш погляд, визначення методів, за допомогою яких має здійснюватися дослідження принципів оперативно-розшукового запобігання злочинам, є надзвичайно актуальним завданням.

Слід наголосити, що в юридичній літературі існує класифікація принципів на:

- а) загальні й інституційні (спеціальні),
- б) конституційні і законодавчі,
- в) матеріальні і процесуальні,
- г) організаційні і функціональні [4 с. 12]

І.Ф. Хараберюш та О.І. Хараберюш розглядаючи проблему застосування спеціальних засобів у правоохоронній діяльності, розрізняти принципи використання спеціального обладнання. Вони зазначають, що застосування спецзасобів у правоохоронній діяльності може бути виправданою, лише якщо вона виготовлена з урахуванням його технічних характеристик, конструктивних особливостей, принципу дії та можливостей роботи в різних умовах [5].

На наш погляд, для досягнення об'єктивності результатів дослідження необхідно застосовувати як загальнонаукові, так і спеціально-наукові методи пізнання. Історичний метод дасть можливість дослідити історичні передумови дотримання принципів оперативно-розшукової діяльності зі злочинністю. Порівняльно-правовий метод дасть змогу дослідити ступінь правової регламентації здійснення оперативно-розшукової профілактики та порівняти принципи оперативно-розшукової діяльності і оперативно-розшукових принципів профілактики.

Список використаних джерел:

1. О.В. Кириченко, В.В. Хмеленко. Принципи оперативно-розшукового запобігання злочинам. Монографія. Київ. 2020. С.46. URL: <http://surl.li/jaqhr>.
2. Телійчук В. Г. Сили ОРД: Лекція. Кіровоград, 2004. 24 с.
3. Юхно О.О. Теорія та практика оперативно-розшукового запобігання злочинам органами внутрішніх справ: монограф. Одеса: Інтерпринт, 2010. 368 с.
4. Органи державної влади України / За ред. В.Ф.Погорілка: монограф. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2002. 592 с.
5. Хараберюш І.Ф., Хараберюш О.І. Основні принципи використання спеціальної техніки в правоохоронній діяльності // Вісник Донецького національного університету. Сер. В: економіка і право. Вип.2. 2012. С. 177-181.

ОСОБЛИВОСТІ ШУМОПОГЛИНАЮЧОГО ОБЛАДНАННЯ В ПРИМІЩЕННІ ДЛЯ ВІДСТРІЛУ ЗБРОЇ

Гріда Володимир Вікторович

судовий експерт сектору балістичного обліку

відділу криміналістичних видів досліджень

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС, Україна

Негативний вплив шуму на людину проявляється почуттям дискомфорту, порушенням продуктивності та ефективності роботи. Шум високої інтенсивності руйнівно впливає на орган слуху, руйнує нервову систему та внутрішні органи людини, призводить до фізичної та розумової втоми, змушує людину відчувати себе важкою, може виникнути головний біль та роздратування. Елементом захисту від шуму є шумоізоляція приміщень як комплекс заходів щодо зниження чи зведенню до «нуля» шуму, проникаючого ззовні в приміщення.

У сучасному розумінні шумоізоляція приміщень - це комплекс заходів щодо зниження чи зведенню до «нуля» шуму, проникаючого ззовні в приміщення. Це завдання актуальне і популярне в цивільному будівництві, коли в будинку або квартирі потрібно реалізувати проект із захисту від шуму, який регламентується відповідними нормами [1]. У промисловому ж будівництві частіше навпаки, потрібно провести зниження рівня шуму з приміщення назовні, наприклад, в приміщенні для відстрілу зброї.

Приміщення для відстрілу зброї повинно бути ізольованим від інших підсобних та службових приміщень, призначеним виключно для проведення відстрілу вогнепальної зброї, не мати вікон та мати капітальні стіни, міцні перекриття на стелі та підлозі.

Вважається, що розробки в сфері акустичних метаматеріалів розширять можливості застосування звукоізоляції. Для максимально ефективної ізоляції найбільш вдалим рішенням буде застосування декількох матеріалів. Наприклад, до стіни кріпиться звукопоглинальний матеріал, а згори монтується звукоізоляційний. В цьому випадку можна добитися максимального ефекту. Але у такого методу є декілька недоліків. По-перше, доводиться монтувати досить громіздку конструкцію з великою товщиною, що приведе до втрати в корисній житловій площі приміщення. По-друге, монтаж такої конструкції досить трудомісткий процес. У третіх, купівля двох типів звукоізоляційних матеріалів значно позначиться на фінансовій стороні звукоізоляції стін у бік її збільшення [2, с. 35-36].

Цієї проблеми можна уникнути, якщо застосовувати шумоізоляційні матеріали, що мають високі показники, як по звукоізоляції, так і по шумопоглинанню.

Розвиток сучасних технологій призвів до того, що останнім часом значно розширився частотний діапазон джерел шуму. Спектр шуму сучасного побутового обладнання охоплює весь чутний діапазон, включаючи найнижчі частоти. Недостатня звукоізоляція стін, підлоги та стелі перетворилася на серйозну проблему.

Приміщення для відстрілу зброї - дуже вузькоспеціалізоване приміщення, цільове призначення якого автоматично передбачає критичне перевищення допустимого рівня шуму, а значить, апріорі потребує особливих заходів щодо звукоізоляції. Необхідність забезпечити якомога більш якісну звукоізоляцію огорожувальних конструкцій тиру багато в чому визначає специфіку його

будівництва. Заходи по звукоізоляції починаються, фактично, ще на етапі архітектурного проектування.

Приміщення повинно мати:

- металеві або дерев'яні, оббиті залізними листами, двері, які відкриваються назовні та замикаються;
- примусову автономну (не зв'язану з іншими приміщеннями) вентиляцію, котра забезпечує повну заміну повітря в приміщенні не менше ніж 5 разів на годину;
- обшивку стелі, підлоги та стін (у напрямку проведення пострілів) матеріалом, котрий запобігає рикошету в разі випадкового пострілу (деревина, гума, мішки з піском, кевларове волокно тощо);
- протипожежну сигналізацію та засоби пожежогасіння; - таблички з попереджувальними написами (наприклад, «Увага! Проводяться стрільби. Стороннім вхід суворо заборонено») на зовнішній стороні дверей в приміщення або (та) ліхтарі червоного кольору, котрі вмикаються під час проведення стрільб. Приміщення може мати обшивку із звукопоглинаючого матеріалу. Приміщення повинно бути оснащено:
- кулевловлювачем (кулевловлювачами), що забезпечує надійне гальмування, утримування від рикошету вистріляних в нього снарядів та збереження ідентифікаційно значимих слідів на їх поверхні;
- установкою для дистанційного відстрілу зброї, оснащеною захисним кожухом; - вогнегасниками (не менше ніж 2 на кожне приміщення);
- засобами зв'язку;
- засобами індивідуального захисту (навушники, захисні окуляри (маски, шоломи), рукавиці)
- не менше 2-х комплектів;
- аптечкою, з необхідними для надання першої невідкладної медичної допомоги медикаментами;
- закріпленням на стіні стендом з вимогами цієї Інструкції щодо заходів безпеки при проведенні стрільб.

Крім того, в приміщенні для відстрілу зброї (в разі відсутності окремого приміщення), обладнуються місце для чищення та дрібного ремонту зброї, а також місце для розпорядження боєприпасів, укомплектоване необхідним для цього обладнанням та інструментами (верстати, тиски, набори для чищення зброї, мастила, слюсарні інструменти тощо). Поряд з проблемами звукоізоляції, для тиру дуже гостро стоїть проблема акустики - зниження відбитого звуку пострілів [3, с. 384].

Звукопоглинання - зниження енергії відбитої звукової хвилі при взаємодії з перешкодою, наприклад зі стіною, перегородкою, підлогою, стелею. Здійснюється шляхом розсіювання енергії, її трансформації у тепло.

Звукоізоляція ослаблення звуку при його проникненні через огороження будівель, у широкому сенсі- сукупність заходів щодо зниження рівня шуму, що проникає в приміщення ззовні [1].

Звукоізоляція стелі проводиться тими ж методами і з використанням тих же матеріалів, що і звукоізоляція стін. Тут також важлива акустична розв'язка конструкцій за допомогою вібропідвісів. При звукоізоляції підлоги в тирі можна застосувати кілька технологій. Один з варіантів - монтаж статі на лагах. Обов'язкова умова ефективності такої конструкції - установка дерев'яних опор-лаг на основу підлоги тільки через спеціальну пружну прокладку з матеріалів, яка забезпечує

усунення передачі структурного і ударного шуму.

Дослідники очікують, що інновації в сфері шумопоглинання допоможуть зробити міську екосистему більш комфортною та вирішення питань шумопоглинання в приміщеннях для відстрілу зброї стануть доступнішими.

Список використаних джерел:

1. Шумоізоляція приміщень. Вилучено з: <https://stalker.ua/areas/akustika-pomescheniy/>.
2. А.Мілошевич А. Активна шумоізоляція. Рапперсвіль: СТО G- Innovation "Geneva", 2005. 136 с.
3. Дідковський В., Луньова С., Богданов Б. Архітектурна акустика. Київ : НТУУ "КПІ", 2012. 394 с.

ПОВЕРХНЕВА ПЕРЕВІРКА: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Бородавко Андрій Юрійович

здобувач вищої освіти 2 курсу, спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Реалізація наданих поліцією повноважень забезпечується поліцейськими заходами. Серед останніх особливе місце займає поверхнева перевірка. Аналіз положень статті 34 Закону України «Про Національну поліцію» дає підстави для висновку, що поверхнева перевірка має три форми вираження: 1) візуальний огляд особи; 2) проведення по поверхні вбрання особи рукою, спеціальним приладом або засобом 3) візуальний огляд об'єкта чи транспортного засобу [1].

Питанням здійснення огляду як заходу забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення займалися такі провідні вчені, як В.Б. Авер'янов, М.І. Ануфрієв, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, Р.А. Калюжний, Л.В. Коваль, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, М.В. Корнієнко, В.С. Куйбіда, О.В. Негодченко, В.І. Олефір й інші.

Нормативно-правові положення та практичні аспекти проведення поверхневого огляду дає можливість привернути увагу до цих питань.

Важливо зазначити, що перевірку контактної зони поліцейський може провести лише однієї статі з особою, щодо якої застосовано поверхневу перевірку. Водночас закон передбачає можливість безконтактного огляду поверхні: у разі потреби випадку і тільки за допомогою спеціального пристрою або засобу. На жаль, поліція наразі не оснащена відповідними засобами, що, звісно, негативно впливає на її поліцейську діяльність.

Для здійснення поверхневої перевірки поліцейський може зупиняти осіб. При цьому підставами для зупинення особи та відповідно її поверхневої перевірки є їх достатність вважати, що особа має при собі річ, обіг якої заборонено чи обмежено або яка становить загрозу життю чи здоров'ю такої особи або інших осіб.

Як зазначив А.П. Плахотний, кожен співробітник Національної поліції України має повноваження, що передбачають застосування заходів примусу до осіб, що беруть участь у збройній агресії проти України без урахування встановлених вимог та заборон щодо застосування зброї [2 с. 274].

Особа, зупинена для проведення поверхневої перевірки, не може вважатися адміністративно затриманою чи позбавленою волі в розумінні Кримінального процесуального кодексу України, оскільки поверхнева перевірка триває лише декілька хвилин.

Поверхнева перевірка здійснюється з метою попередження вчинення кримінальних правопорушень у більш широкому розумінні (таких як запобіжний захід) і не може тривати довго часу, а тому не може бути визнано затриманням чи адміністративним затриманням [3].

Під час поверхневого огляду майна чи транспортного засобу особа повинна

пред'явити зміст своїх особистих речей або транспортний засіб (ч. 6 ст. 34 Закону України "Про Національну поліцію"). Поверхнева перевірка речей об'єкта або транспортного засобу здійснюється шляхом візуального огляду.

Зміст правил реалізації поверхневої перевірки крім того потребує її відмежування від «особистого огляду та огляду речей» як засобу забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

У майбутньому ми вважаємо за потрібне представити наступне.

Зміни до Закону України «Про Національну поліцію»:

1) ст. 29 доповнити частиною такого змісту: «Невиконання вимог поліцейського під час проведення поліцейських дій тягне за собою відповідальність згідно із законом»;

2) у ч. 2 ст. 34 після слова "може" доповнити словосполученням "на короткий час", сполучник "або" виключити [4].

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Плахотний АП, Швець Є.В. Додаткові повноваження поліцейського в умовах воєнного стану. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ.: 2022. с. 273.
3. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.- практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. Актуальні проблеми адміністративно-правового забезпечення діяльності Національної поліції. Харків, 2017 81 справ ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка; О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка. Харків, 2016. 408 с.
4. Комар Я.С. Проблеми здійснення поверхневої перевірки: питання теорії та практики. URL: <http://surl.li/hdhbt>.

ПОЛІЦІЯ ЯК ОРГАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Жукова Єлизавета Геннадіївна

курсант II курсу, Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Наточій Анатолій Дмитрович

старший викладач кафедри Тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

На тимчасово окупованих територіях України проблема забезпечення публічної безпеки і порядку залишається актуальною, оскільки існує ризик ворожого вторгнення та діяльності диверсійних груп на цих підконтрольних територіях. Органи Національної поліції, Збройних Сил України, Територіальної оборони та Державної служби з надзвичайних ситуацій мають спільну мету - захист цивільного населення і забезпечення безпеки.

У цій роботі зосередимося на діяльності Національної поліції на таких тимчасово окупованих територіях. Згідно з законом України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України", тимчасово окупована територія є невід'ємною частиною території України, на яку поширюються дія Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Таким чином, закони та правові норми України залишаються чинними на тимчасово окупованих територіях. [1]

Отже, забезпечення публічної безпеки і порядку на таких територіях здійснюється відповідно до законів України і виконується саме органами поліції які залишилися на таких територіях.

На тимчасово окупованих територіях України, таких як Автономна Республіка Крим та окремі райони Донецької та Луганської областей, існують ряд проблем та особливостей, пов'язаних із забезпеченням публічної безпеки і порядку. Ці проблеми і особливості визначаються законодавством України, зокрема Конституцією України, Законом України "Про органи самоорганізації населення" та іншими нормативно-правовими актами. Однак, слід відзначити, що офіційна влада України не може повноцінно забезпечити публічний порядок і безпеку на цих територіях через обставини, пов'язані з окупацією.

Основні проблеми забезпечення публічної безпеки і порядку на тимчасово окупованих територіях України включають наступне:

Відсутність контролю Української держави, присутність незаконних збройних формувань, широке поширення незаконної зброї, порушення прав людини, ризик терористичних актів, контрабанда та остання але критично важлива проблема це гуманітарна криза, адже на тимчасово окупованих територіях виникають проблеми забезпечення людей необхідними гуманітарними потребами, включаючи доступ до медичних послуг та іншої соціальної допомоги. [2, с. 12-14]

Для забезпечення публічної безпеки і порядку на тимчасово окупованих територіях України, Українська держава вживає ряд заходів, включаючи мобілізацію

міжнародної підтримки. У цьому контексті, Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами та організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй (ООН) та Організація Збереження Миру і Безпеки (ОЗМБ), з метою забезпечення міжнародного контролю та підтримки вирішення проблеми окупованих територій.

Україна також проводить активну інформаційну кампанію, спрямовану на розкриття фактів порушень прав людини та виявлення незаконних дій на окупованих територіях. Крім того, Україна надає гуманітарну допомогу жителям цих територій, включаючи медичні послуги, продукти харчування та іншу необхідну допомогу.

Всі ці заходи, хоча обмежені обставинами, є невід'ємною частиною стратегії України щодо забезпечення публічної безпеки та порядку на тимчасово окупованих територіях.

Враховуючи вищевикладене, можна виділити особливості забезпечення публічної безпеки і порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану. Серед них:

- Отримання спеціальних повноважень поліцейськими відповідно до Закону України "Про Національну поліцію" на період дії воєнного стану. Ці повноваження надаються поліцейським тимчасово, щоб забезпечити ефективне функціонування умов воєнного стану.

- Підпорядкування військовим адміністраціям, які є тимчасовими державними органами, утвореними на територіях, де введений воєнний стан. Ці адміністрації здійснюють керівництво та координацію основних сил і засобів. [3, с. 227-228]

- Пріоритетними завданнями Національної поліції в умовах воєнного стану є запобігання, припинення та ліквідація групових порушень громадського порядку та масових заворушень. [3, с. 227-228]

Таким чином, Національна поліція України, узгоджуючи свою діяльність з військовими адміністраціями і оперуючи з особливими повноваженнями, виконує свої обов'язки для забезпечення публічної безпеки та порядку в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Документ 1207-VII. Редакція від 02.06.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>. (дата звернення - 10.06.2023).
2. Колесник С. П., "Питання забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку підрозділами Національної поліції України в зоні проведення операції об'єднаних сил" Південноукраїнський правничий часопис № 2. с 12-15.
3. Афонін Д.С., Боксгорн А. В. Особливості забезпечення публічної безпеки і порядку Національною поліцією України в умовах воєнного стану. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. №1-2. С. 224-230.

СЕКЦІЯ VII. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

БЕЗПЕКА ТА ЗАХИСТ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ЗАВДАНЬ

Тіцька Ірина Григорівна

курсант 2 курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Гіденко Євген Сергійович

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Головна інформація, яку слід знати, полягає в тому, що національна поліція України є центральним органом виконавчої влади. Її завдання включають забезпечення охорони прав і свобод людини, боротьбу зі злочинністю, збереження публічної безпеки і порядку. Робота поліції координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ відповідно до закону.

Для покращення роботи правоохоронних органів і задоволення потреб населення варто періодично проводити реформи. Це дозволить покращити кваліфікацію нового покоління поліцейських і не забувати про підвищення кваліфікації досвідчених працівників. Сьогодні виникає питання ефективності виконання оперативно-службових завдань поліцією і створення нової моделі взаємодії з суспільством для захисту прав і свобод людини. Якість виконання службових обов'язків поліцейськими безпосередньо залежить від їх особистої безпеки [2, с. 22].

Права поліцейських, як і усіх державних службовців, повинні бути поважаними. Ми часто сприймаємо поліцейських як «роботів», які завжди готові захищати і оберігати нас у будь-якій ситуації, але ми не завжди пам'ятаємо, що у них також є права. Поліцейські викладають своє життя на лінію захисту громади, захищаючи нас всіх. Тому важливо зазначити, що їх особиста безпека є необхідною, оскільки вони мають змогу повернутися додому до своїх близьких живими після служби або операцій, а не стати жертвою через недбалість до своєї безпеки. Різні дослідження з особистої безпеки надають різноманітні погляди на цю проблему [4, с. 30].

Особиста безпека поліцейських, за А. В. Будановим, залежить від декількох факторів. Ці фактори включають специфіку умов, зміст і форму професійної діяльності, мету професійної діяльності працівника, загальну професійну підготовку та наявність спеціальних знань, умінь і навичок щодо особистої безпеки під час виконання професійних завдань [1, с. 11].

Враховуючи актуальність цього питання, важливо враховувати різноманітні фактори, які можуть впливати на ефективність виконання поліцейськими оперативно-службових завдань і гарантувати їхню безпеку. Серед цих факторів

можна виділити правові, матеріально-економічні, матеріально-технічні, психологічні та професійні. Важливо також звертати увагу на особливості вітчизняної нормативно-правової бази, яка регулює діяльність поліції, і відповідність нововведень чинним законам [2, с. 6].

Працівникам правоохоронних органів несе велику відповідальність і небезпеку у своїй професії. Саме вони забезпечують нашу безпеку, охорону громадського порядку та розкриття злочинів і вбивств. Тому не кожен може справитися з такою роботою, а поліцейським необхідно захищати інших, не забуваючи про свою особисту безпеку. Кожен поліцейський повинен йти на роботу з метою повернутися з неї живим [1, с. 5].

З метою забезпечення особистої безпеки поліцейських, керівництво Національної поліції України враховує негативний досвід, пов'язаний з травмуванням та загибеллю особового складу попередньої інституції «міліція» [3, с. 5].

Особлива увага приділяється вимозі, щоб кожен поліцейський мав достатній рівень фахової підготовки, належні теоретичні знання та практичні навички, необхідні для виконання службових завдань. Згідно зі статтею 44 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейському дозволяється використовувати фізичну силу, включаючи спеціальні прийоми боротьби (рукопашний бій), з метою забезпечення особистої безпеки та безпеки інших осіб, припинення правопорушень, а також для затримання правопорушників, якщо застосування інших поліцейських заходів неможливе з метою виконання повноважень, покладених на поліцейського законом [2].

Отже, проблема забезпечення особистої безпеки поліцейських під час виконання оперативно-службових завдань потребує особливої уваги. Сьогоднішнє прийняття необхідного пакета підзаконних нормативно-правових актів щодо особистої безпеки поліцейських, повне забезпечення підрозділів сучасними спеціальними засобами та розробка чіткої концепції професійної підготовки поліцейських кадрів дозволять покращити захист поліцейських під час виконання оперативно-службових завдань. Вивчення зарубіжного досвіду та використання його при розробці заходів щодо підвищення рівня особистої безпеки поліцейських допоможе вирішити теоретичні і практичні завдання службової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Девізорів, Валентин Володимирович, Михайло Вікторович Шуфріч. Особиста безпека як важлива складова в службовій діяльності поліцейських. ББК 67.401. 133я431 Т15 2020 р. 83 с.
2. Трояновський Валерій Сергійович. Особиста безпека поліцейського під час виконання службових обов'язків: зарубіжний досвід. 2016 р.
3. Чичкан, О. А., Б. М. Музика, М. М. Голодівський. Захист поліцейського від ударів правопорушника ножом. Рекомендовано Вченою радою навчально-наукового інституту фізичної культури та спортивно-оздоровчих технологій Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (протокол № 4 від 18.11. 2019): 227 с.
4. Шевченко, Т. В. Екстремальні умови під час виконання повноважень поліцейськими та їх вплив на гарантування особистої безпеки поліцейського. 2017 р.

ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТОК АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Хлистік Мирослава Андріївна

старший викладач кафедри права та економіко-фінансової безпеки
ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права», Україна

Озеруга Андрій Олександрович

магістр права
ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права», Україна

Формування правової держави та громадянського суспільства в Україні неможливо без створення гарантій захисту прав та законних інтересів людини та громадянина, без забезпечення умов для ефективного функціонування такого специфічного демократичного інституту, як адвокатура.

Кожна особа у демократичній державі має право на захист від обвинувачення і надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Статтею 131- 2 Конституції України передбачено, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [1].

Професійна адвокатура в Україні сформувалася в період польсько-литовської доби завдяки Литовським статутам і Магдебурзькому праву. Цими документами було встановлено, що захисником може бути людина, яка добре обізнана з писаним правом – тобто професійний юрист. У XVIII ст. у судах з'являється новий тип професійного юриста – «прокуратора», або «речника», до яких пред'являлися великі вимоги. Ними могли бути чоловіки без будь-яких відхилень, повнолітні, християни, розумово й фізично дужі, світського стану. Адвокатура України в період гетьманщини була вже визнаною як окремий стан, хоча і не була об'єднана в професійну спілку [2].

Як самостійний правовий інститут адвокатура в Україні була запроваджена після проведення на початку 60-х років XIX ст. судової реформи, в результаті якої поряд із проголошенням таких демократичних принципів, як відокремлення суду від адміністрації, загальний і рівний для всіх суд, гласність процесу тощо, було закріплено й право обвинуваченого на захист. Правову регламентацію інститут адвокатури отримав за «Судовими Статутами», затвердженими 20 листопада 1864 року [3]. У той період адвокати поділялися на дві категорії – присяжні і приватні повірені. Адвокатура формувалася на основі професіоналізму та суворих вимог до особи присяжного повіреного, який повинен був мати вищу юридичну освіту і практичний стаж відповідної судової роботи протягом не менше ніж п'ять років. Обрання здійснювалось при окрузі судової палати радою присяжних повірених. Приватними повіреними могли бути громадяни, які досягли 18 років, за винятком жінок.

Новим етапом в історії адвокатури України стало створення у містах юридичних консультацій. У 20-х роках XX ст. їх налічувалось 160, у яких працювало 365 правозахисників. У 1924 р. Постановою ЦВК СРСР були затверджені Основи судоустрою СРСР і союзних республік, у яких було закріплено, що для надання юридичної допомоги населенню засновуються колегії захисників. Через два роки по тому Харківська губернська колегія захисників запропонувала назву «колегія захисників» змінити на «адвокатура». 16 серпня 1939 року було затверджене Положення про адвокатуру СРСР, у якому визначались завдання адвокатури,

керівництво її діяльністю, структура, порядок прийому та виключення з колегії адвокатів, дисциплінарна відповідальність адвокатів [2].

Діяльність адвокатури України в роки Другої світової війни обумовлювалась умовами військового часу. Існуюча колегія адвокатів продовжувала працювати, при цьому була розширена сфера участі адвокатів в засіданні військових трибуналів.

У післявоєнний час 1 жовтня 1980 року було прийнято Положення про адвокатуру УРСР, яке регламентувало діяльність колегій адвокатів республіки та розширило види юридичної допомоги, що надавалась громадянам. Колегії адвокатів в Україні формувалися за територіальним принципом. Створювалися обласні і Київська міська колегія адвокатів.

З 1991 року, коли Україна здобула незалежність, в країні відбулись суттєві реформи, у тому числі й у сфері діяльності адвокатури. 19 грудня 1992 року було прийнято Закон України «Про адвокатуру», у липні 2012 року на заміну йому новий Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У 2016 році на підставі внесення змін до Конституції України було розпочато запровадження адвокатської монополії на представництво у судах. На думку прихильників таких змін, плюсами адвокатської монополії є те, що у більшості випадків виключається можливість того, що представництво будуть здійснювати люди, які не володіють необхідним обсягом знань. Це, своєю чергою, підвищить якість таких послуг. Водночас серед мінусів адвокатської монополії виділяють те, що органи державної влади в окремих випадках були змушені також наймати адвокатів, для того, щоб вони представляли інтереси таких органів [4].

На сьогодні організація та порядок діяльності адвокатури України регулюються Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яким визначено, що адвокатура України - недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом [5].

Тривалий час існувала дискусія щодо визначення статусу адвокатури. Окремі вчені вважають, що адвокатура, з огляду на публічність діяльності та наявність елементів державного керівництва останньою, стоїть ближче до державних інституцій. На думку інших науковців, така точка зору таїть в собі певну небезпеку і торує шлях до повного одержавлення адвокатури, що повернуло б нас до Німеччини часів Фрідріха Великого чи провальних спроб радянських «реформістів», що робились на початку тридцятих років [6].

Сучасна адвокатура України є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, про що чітко вказано у Законі про адвокатуру. Крім того, проголошується, що адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року: станом на 01 січня 2020р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n5259> (дата звернення: 15.07.2023).
2. Історія становлення адвокатури в Україні. Sites.google.com: веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/site/profesiaadvokat/istoria-stanovlenna-advokaturi-v-ukraieni> (дата звернення: 15.07.2023).

3. Історія адвокатури України (2 вид.): / Редкол.: В.В. Медведчук та інші. К., Видавництво «СДМ - Студіо», 2002. 286 с.
4. Скасування адвокатської монополії: які зміни пропонують внести до Конституції. Slovoidilo.ua: веб-сайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/10/12/infografika/pravo/skasuvannya-advokatskoyi-monopoliyi-yaki-zminy-proponuyut-vnesty-konstytucziyi> (дата звернення: 15.07.2023).
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 15.07.2023).
6. Розвиток адвокатури в Україні у дореволюційний період (1864-1917рр.). Kazedu.com: веб-сайт. URL: <https://kazedu.com/referat/149138/1> (дата звернення: 15.07.2023).

ДІЇ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ТА РЕЧОВИН

Каліберда Нікіта Геннадійович

Курсант

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Плахотний Артем Павлович

Старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, підполковник поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

На сьогоднішній день, через збройну агресію Російської Федерації на Україну, тривають активні бойові дії, внаслідок чого території, раніше захоплені ворогом, звільняються Збройними силами України. Це призводить до необхідності виявлення та розмінування великої кількості залишених ворогом вибухових пристроїв та речовин. Особливо актуальним стає питання безпеки поліцейських під час виявлення вибухових речовин та пристроїв на території торгових розважальних центрів та інших місць з великим скупченням людей [1].

Поняття вибухових пристроїв та вибухових речовин можна визначити наступним чином. Вибухові пристрої - це спеціально виготовлені пристрої, створені промисловим або саморобним способом, призначені для одноразового використання і можуть вибухнути в певних умовах, надсилаючи уражаючі фактори за допомогою енергії хімічного вибуху. Вибухові речовини - це хімічні речовини, які можуть швидко хімічно перетворюватися під впливом зовнішніх дій, при цьому виділяючи велику кількість тепла та газоподібних продуктів. Як вибухові пристрої, так і вибухові речовини становлять загрозу для життя та здоров'я людей, включаючи поліцейських [2].

Безпека поліцейських особисто під час виявлення вибухових пристроїв є пріоритетною. Якщо поліцейський, який не має достатніх навичок роботи з вибухонебезпечними пристроями, знаходить такий предмет, йому необхідно: негайно повідомити про це чергову частину або підрозділ поліції; діяти згідно вказівок оперативного чергового, забезпечивши охорону місця події та обмеживши доступ стороннім до відповідної ділянки. Зону небезпеки навколо місця знаходження вибухонебезпечного предмета або місця можливого вибуху слід огорожувати на відстані не менше 50 метрів та більше. Після прибуття на місце події слідчо-оперативної групи, необхідно повідомити старшого про факт виявлення вибухонебезпечного предмета та відповісти на його запитання [2]. Важливо пам'ятати, що працівникам поліції, які не є спеціалістами-вибухотехнічної служби, категорично заборонено розпаковувати або розпечатувати підозрілі пакети, сумки, чемодани, конверти, бандеролі, посилки, коробки, а також взаємодіяти з дротами або кнопками та порушувати цілісність упаковки [3].

Крім того, поліцейські, які беруть участь у огляді місця вибуху, замінуванні тощо, повинні мати на собі засоби індивідуального захисту, такі як бронежилети та захисні шоломи. Поліцейські, які не мають достатніх навичок роботи з вибуховими пристроями, повинні обов'язково слідувати вказівкам та розпорядженням вибухотехніків.

Отже, в результаті подій, що відбуваються в Україні, зростає кількість ситуацій, пов'язаних із замінуванням об'єктів. Поліцейські все частіше залучаються до огляду

місць вибухів, замінування та огляду раніше захоплених територій. Тому питання дотримання заходів особистої безпеки стає особливо актуальним. Головним правилом для звичайних громадян та поліцейських, які не мають навичок роботи з вибуховими речовинами та пристроями, є уникання будь-якого контакту з підозрілими предметами або предметами, які можуть бути вибухонебезпечними. Необхідно відразу повідомити відповідні рятувальні служби про такі ситуації.

Список використаних джерел:

1. Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції про поведження з вибуховими матеріалами в органах і підрозділах Національної поліції України та підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України» від 19.08.2019 № 691 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1081-19#Text>).
2. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник / О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с..
3. Забезпечення особистої безпеки при виконанні службових завдань у різних умовах URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/occupational_h_s/info/lec10.html.

ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРЕВЕНЦІЇ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНІЙ ПРОТИПРАВНОСТІ

Білоліпецьких Євген Андрійович

здобувачі вищої освіти факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Журенко Ганна Віталіївна

здобувачі вищої освіти факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Телійчук Віталій Григорович

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Нові пріоритети у реформуванні діяльності щодо протидії злочинам в Україні приводять до демократичних змін на шляху будівництва правової держави та громадянського суспільства. У теорії превенції злочинності протидія злочинам, як складна системна діяльність, включає такі компоненти:

Загальна організація боротьби, яка включає інформаційно-аналітичну діяльність, кримінологічне прогнозування, визначення стратегії й тактики боротьби зі злочинністю, програмування боротьби зі злочинністю, створення і вдосконалення правової основи, реалізацію, коригування програм боротьби зі злочинністю, координацію діяльності суб'єктів, організацію та розвиток наукових досліджень у цій сфері, підготовку професійних кадрів і підвищення їх кваліфікації, формування правової культури членів суспільства і т.д.;

Профілактика злочинів як система заходів, що застосовуються в суспільстві для стримування зростання злочинності і зниження, наскільки це можливо, її рівня шляхом усунення детермінант злочинності, запобігання та припинення конкретних злочинів;

Правоохоронна діяльність, яка включає репресивну (каральну) практику, зокрема розкриття злочинів, притягнення винних до кримінальної відповідальності, призначення покарання особам, винним у вчиненні злочинів, а також право відновлювальної діяльності, яка спрямована на відновлення порушених злочином законних прав і інтересів, забезпечення компенсації завданої шкоди і т.д. При цьому в кожному конкретному випадку стосовно різних видів злочинів співвідношення правоохоронної діяльності та профілактики має бути максимально збалансованим [1, с. 399].

Проте, через специфіку проведення оперативно-розшукової профілактики, яка включає негласні заходи, значення цього виду профілактики в системі протидії злочинам в Україні протягом тривалого часу необґрунтовано зменшується. Тому, на нашу думку, важливим є визначення значення, особливостей і функцій оперативно-розшукової профілактики, що сприятиме подальшому розвитку системи протидії злочинам в Україні з орієнтацією на її гуманізацію.

Велика кількість наукових досліджень у сфері кримінального судочинства стала основою для формування принципів і теоретичних концепцій оперативно-розшукової діяльності (ОРД) загалом, а також її окремої форми - оперативно-розшукової профілактики.

Тому, особливо важливим стає заповнення новим змістом терміну "оперативно-розшукова профілактика" як самостійного інституту в сучасній оперативно-розшуковій діяльності.

Ми вважаємо, що оперативно-розшукова профілактика злочинів, як форма ОРД, є реалізацією одного з принципів - принципу оперативності та спрямованості на запобігання злочинів. Тому завдання оперативно-розшукової профілактики злочинів має бути визначено як пріоритетне порівняно з іншими завданнями ОРД, оскільки його виконання усуває необхідність вирішення двох інших завдань - припинення та розкриття.

У класичному розумінні оперативно-розшукова профілактика передбачає комплекс оперативно-тактичних дій, спрямованих на запобігання злочину, припинення кримінальної діяльності на стадії підготовки або навіть на стадії задуму злочину.

При розгляді різних підходів до терміну "оперативно-розшукова профілактика злочинів" особливий інтерес становлять її функції та конкретний зміст, зокрема мета, спрямованість і характер впливу на конкретний об'єкт, які можуть змінюватися під час аналізу та оцінювання проведеної роботи, використання додаткових впливових заходів чи досягнення кінцевого результату.

Зокрема, В. В. Шендрик відносить до основних функцій превенції злочинів наступні: захист суспільства від злочинних посягань; виховання осіб, які підлягають профілактичним заходам, та їх оточення; ліквідація та нейтралізація негативного впливу оточення на такі особи; контроль та поліпшення криміногенної ситуації; протидія перешкодам у розкритті та розслідуванні злочинів; віктимологічна профілактика [2, с. 127].

Узагальнюючи вищезазначені функції, варто відмітити, що оперативно-розшукова профілактика, так само як і будь-яка інша форма управлінської діяльності, ґрунтується на загальних та спеціальних принципах.

Згідно зі статтею 4 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", ОРД базується на чітко визначених принципах, таких як законність, повага до прав та свобод людини, взаємодія з органами управління та населенням, що безпосередньо стосуються оперативно-розшукової профілактики як однієї з її форм і, на нашу думку, окремого інституту ОРД [3].

Серед принципів оперативно-розшукової превенції особливе значення мають спеціальні принципи, такі як наступальність (оперативність), конспірація, конфіденційність та поєднання відкритих і прихованих оперативно-розшукових заходів. Правильне розуміння змісту оперативно-розшукової профілактики в значній мірі визначає вибір найефективніших методів та прийомів впливу на об'єкти, які підлягають профілактиці. Розуміння змісту дозволяє встановити рівень її реалізації і характер зв'язку з іншими формами ОРД [4].

Загалом можна зробити висновок, що оперативно-розшукова превенція як форма ОРД є сукупністю правових норм, які здійснюють оперативні працівники в поєднанні з комплексом відкритих і прихованих оперативно-розшукових заходів. Ця система охоплює повністю контроль над оперативною ситуацією з метою запобігання утворенню умов, що сприяють злочинам, виявлення осіб, які можуть вчинити злочини, та здійснення профілактичного впливу на них для запобігання

задуманим або готовим злочинам, а також припинення вчинених злочинів.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія: підручник для вузів/За ред. А. І. Долговий. - 2-ге вид. перероб. та дод. - М.: ІНФРА М), 2002. 848 с.
2. В. В. Шендрик //Структура інституту попередження злочинів в оперативно-розшуковій діяльності / Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2011. № 3. С. 125-132. URL: http://nbuv.gov.ua/u/jrn/vkhnuvs_2011_3_20 (дата звернення: 13.07.2023).
3. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 1992, № 22, ст.303 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 13.07.2023).
4. Васи́линчук В. І. Оперативно-розшукова профілактика як форма оперативно-розшукової діяльності / Правознавець: електронна б-ка юрид. л-ри. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/13648/%C2> (дата звернення: 13.07.2023).

КОНТРОЛЬ КЕРІВНИКА ПІДРОЗДІЛУ ПОЛІЦІЇ ЗА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЇ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ

Білоліпецьких Євген Андрійович

здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Журенко Ганна Віталіївна

здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Телійчук Віталій Григорович

кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Оперативно-тактичні знання, вміння та навички є необхідними для ефективного виконання завдань розкриття злочинів у діяльності кримінальної поліції. Ці знання включають організацію і тактику проведення оперативно-розшукових заходів у відповідних ситуаціях, вміння моделювати, планувати та використовувати різноманітні прийоми для протидії злочинності. Також важливо своєчасно, повно і достовірно фіксувати фактичні дані та використовувати їх результати у розслідуванні та судочинстві.

На жаль, МВС України час від часу стискається з низьким рівнем розкриття злочинів через професійну безпорадність деяких працівників оперативних підрозділів Національної поліції або їхнім недостатнім практичним досвідом. Наприклад, у підрозділах карного розшуку 67% працівників мають стаж оперативної роботи до 3 років, 12% - до 5 років і 21% - понад 5 років. Таким чином, різниця між зростаючим рівнем професіоналізму злочинців і рівнем професійної підготовки окремих працівників оперативних підрозділів зменшується [1, с. 35].

Щоб зменшити рівень злочинності, необхідно мати достатню кількість кваліфікованих працівників з досвідом конфіденційної роботи, які вміють отримувати оперативну інформацію, проводити негласні заходи та виконувати доручення слідчого на проведення необхідних заходів. Керівники підрозділів поліції повинні забезпечувати відомчий контроль, який має пізнавальну, регулятивну та виховну функції. В рамках цього контролю слід виявляти недосконалості в практиці підбору, розстановки, навчання та виховання працівників оперативних підрозділів, а також узагальнювати передові форми та методи протидії злочинності та їх впровадження в роботу інших оперативних підрозділів поліції. Також важливо дотримуватися правил конфіденційності та конспірації під час розкриття злочинів.

Відомчий контроль в оперативно-розшуковій діяльності обов'язково здійснюється у формі правових відносин. Згідно статті 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначає, що відомчий контроль як важливу

складову частину гарантій законності в сфері ОРД [2]. При реформуванні підрозділів кримінальної поліції України особливу увагу потрібно приділити не лише значенню інституту відомчого контролю, але й новим можливостям ефективного впливу на результати оперативно-розшукової діяльності. Оперативно-розшукова діяльність є єдиним сектором, де функціонують складні правовідносини негласного характеру завдяки особливому механізму правового впливу. Ці правовідносини реалізуються через систему прав та обов'язків, а особливо завдяки інституту відомчого контролю та прокурорського нагляду. Оскільки в оперативно-розшуковій діяльності існують комплексні відносини негласного характеру, які все більше утверджуються у правовій формі, важливо продовжувати науковий пошук оптимальних конструкцій правових норм та ефективних механізмів їх реалізації. Аналіз законодавчих та відомчих норм оперативно-розшукової діяльності свідчить про те, що значна частина цих норм досягає правового результату завдяки рішенням керівників підрозділів поліції.

Серед напрямків діяльності оперативних підрозділів поліції, які потребують участі керівників підрозділів, в першу чергу варто відзначити такі правові інституції: оперативний (ініціативний) пошук; негласне співробітництво; здійснення оперативно-розшукової діяльності в рамках справ оперативного обліку; оперативне супроводження досудового розслідування; виготовлення та використання негласних інформаційних засобів; інформаційно-аналітична робота, а також матеріальне та фінансове забезпечення оперативно-розшукової діяльності.

Апробований практикою, науково обґрунтований та втілений у відомчих правових нормах поточний контроль керівника підрозділу поліції вважається найбільш доцільним, оскільки не відволікає оперативних працівників від виконання оперативно-службових завдань, є найбільш об'єктивним і антикорупційним, сприяє професійному росту не лише оперативника, а й суб'єкта відомчого контролю [3]. Правильно організований поточний відомчий контроль за документальною або безпосередньою формами грає важливу роль у оперативно-тактичній підготовці оперативного співробітника та має потенціал для зростання авторитету керівника поліції. Звичайно, не всі взаємовідносини типу "оперативник-керівник оперативного підрозділу - керівник підрозділу поліції" слід закріплювати в правовому полі, оскільки значна частина цих взаємовідносин має морально-етичний характер та стосується професійної психології (психології оперативно-розшукової діяльності).

Особлива увага при відомчому контролі керівника територіального підрозділу поліції приділяється проведенню заходів підлеглими працівниками карного розшуку. Керівник органу, підрозділу поліції організовує роботу зі збору інформації про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також про події та факти, що можуть сприяти їх розслідуванню і розкриттю злочинів. Він також здійснює контроль за перевіркою зазначеної інформації. Керівник територіального підрозділу поліції активно виконує функції відомчого та є відповідальним за організацію своєчасного направлення на місце події слідчо-оперативної групи у повному складі, аналіз оперативної інформації в кримінальних провадженнях щодо нерозкритих кримінальних правопорушень, заслуховування членів СОГ про виконання плану слідчих і негласних слідчих дій, контроль за виконанням доручень слідчих працівниками оперативних підрозділів та ін. Глибоко продумані заходи, поєднані з жорстким контролем керівника, позитивно впливають на працівників і сприяють успішному виконанню завдань [4, с. 132].

Аналіз наукової і спеціальної літератури та досвіду діяльності практичних підрозділів стосовно взаємин між суб'єктами відомчого контролю і об'єктом

управління дають нам підстави стверджувати, що не всі керівники підрозділів поліції мають досвід оперативної роботи і прагнуть покращити свої знання теоретико-правових основ оперативно-розшукової діяльності. Вони не ознайомлюються з методичними рекомендаціями і практичним досвідом щодо розкриття злочинів оперативними та слідчими підрозділами, тому не впроваджують нові технології розкриття злочинів. У деяких підрозділах поліції не приділяється достатньої уваги залученню випускників спеціалізованих навчальних закладів до оперативних та слідчих підрозділів, не застосовують різноманітні форми заохочень для персоналу і використовують застарілі критерії оцінки діяльності оперативних працівників (наприклад, кількість підозр на одного оперативника та заведення ОРС). Крім того, не впроваджуються нові криміналістичні та спеціальні технічні засоби розслідування складних злочинів. У окремих випадках, керівники не звертають увагу на покращення морально-психологічного клімату в колективах оперативних та слідчих підрозділів, які працюють в умовах значних соціальних ризиків і психологічного перевантаження. Заслуховування членів СОГ про результати роботи над розкриттям злочинів повинні проводитися з обов'язковою участю процесуальних керівників. Вбачається, що керівники підрозділів поліції мають бути призначені на конкурсних умовах та за контрактом на 3-5 років, що дозволить формувати стабільні колективи з професійним ядром. Наукові лабораторії та спеціальні кафедри повинні активніше сприяти профільному департаменту, управлінням кримінального розшуку у розробці методичних рекомендацій щодо розкриття найпоширеніших злочинів, розробці квестових завдань, типових оперативно-тактичних ситуацій для підвищення кваліфікації. У відомчих бюлетенях з обміну досвідом роботи необхідно ознайомлювати оперативних працівників з найкращим регіональним досвідом розкриття злочинів.

Список використаних джерел:

1. Контрольно-наглядові інстанції в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ України: навч. посіб. / За заг. ред. Д.Й. Никифорчука. К.: Видавничий дім «Скіф», 2013 р. 152 с.
2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст. 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 13.07.2023).
3. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : Наказ МВС України від 7.07. 2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 13.07.2023).
4. Сервецький І.В., Кислий А.М. Теоретичні засади відомчого контролю за оперативно-розшуковою діяльністю підрозділів карного розшуку: монографія / КНУВС., 2007. 170 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ У ЗВ'ЯЗКУ З ВВЕДЕННЯМ ВОЄННОГО СТАНУ

Клець Анастасія Володимирівна

здобувач вищої освіти 2 курсу факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції, Спеціальність 262 «Правоохоронна діяльність»
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Гіденко Євгеній Сергійович

викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Професійна діяльність працівників має низку складових: знання законодавчої і нормативної бази, правильне виконання дій, уміння працювати з документацією, професіоналізм у стосунках з людьми і т.д. У випадку травмування чи загибелі працівника міліції його накопичений досвід не має ніякого значення, держава втрачає фахівця, на підготовку якого витрачені немалі сили та кошти, колектив втрачає товариша, заміна якому прийде не відразу, населення піддається психологічному впливу.

Стратегія роботи поліції з місцевим населенням не є універсальною панацеєю, однак така діяльність сприяє усуненню нерозуміння, підозр і конфліктів між співробітниками поліції і громадами, в яких вони працюють. Вона підкреслює переваги співпраці в порівнянні з конфронтацією [1].

На території, на якій введено військовий стан, вживаються всі необхідні заходи організації виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг для державних потреб, забезпечення потреб Збройних Сил, інших військ, військових формувань та органів за нормами воєнного часу.

У період дії військового становища на території держави або в окремих регіонах всі органи державної влади та військовим командуванням заходи прийнято умовно об'єднувати в три основні групи. Першу групу складають заходи, спрямовані на забезпечення безпеки та громадського порядку [2].

Ця група включає в себе заходи, пов'язані:

- по-перше, із посиленням охорони громадського порядку та безпеки, охорони військових, важливих державних та спеціальних об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення, функціонування транспорту, зв'язку, об'єктів енергетики;

- по-друге, з евакуацією об'єктів господарського, культурного та соціального призначення, а також тимчасовим відселенням жителів найбезпечніші райони.

До другої групи слід включити заходи, що мають у своїй основі обмежувальні та заборонні властивості.

До обмежувальних відносяться заходи, пов'язані з обмеженням в'їзду та виїзду з (на) території, на якою запроваджено військовий стан; обмеженням руху транспорту; запровадженням військової цензури.

Заборонні заходи спрямовані на встановлення імперативних заходів, вимог, що не допускають знаходження громадян на вулицях та в інших громадських місцях у певний час доби; продаж зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин; страйків; діяльність іноземних та міжнародних організацій, щодо яких отримано

достовірні відомості про те, що їхня діяльність спрямована на підлив оборони та безпеки України [4].

Третю групу складають альтернативні заходи, що передбачають заборону або обмеження. Вибір конкретної міри в умовах військового стану надано виключно компетентним державним органам влади (Військовому командуванню) [1].

До альтернативних відносяться заходи, що закріплюють: заборона або обмеження вибору місця перебування або місця проживання; заборона або обмеження виїзду громадян за межі території Росії; заборона або обмеження проведення зборів, мітингів тощо.

Проведення особистого огляду допускає повне роздягання оглядаємо особи, огляд не тільки одягу і речей, що знаходяться при громадянина, а й природних порожнин людського організму. Для виконання подібних дій, до проведення особистого огляду можуть залучатися медичні працівники.

Крім медиків, для проведення особистого огляду можуть залучатися фахівці з різних сфер діяльності, за умови, якщо вони можуть посприяти з виявлення і дати пояснення з приводу виявлених речей та предметів обмеженого користування [2].

Відсутність моральної задоволеності від змісту роботи, упевненості у правовій та соціальній захищеності, невдоволення організацією, умовами та оплатою праці, стають сьогодні головними причинами відтоку кваліфікованих працівників із апарату правоохоронних органів. Справді, організація має низку обов'язків перед працівником, які нині належно не виконуються [3]. І річ не тільки й не стільки в низькій заробітній платі або затримках з її виплатою, скільки в характері та змісті роботи, забезпеченні правового та соціального захисту, можливостей підвищувати професійну кваліфікацію, перспективах службового зростання [4].

Адже безперечним є висновок: чим привабливішою для працівників з точки зору задоволення їхніх потреб та інтересів є організація, тим більше в неї можливостей для ефективного функціонування.

На території дії режиму військового (осадового) становища для боротьби з носіями терористичних загроз оголошення правового режиму контртерористичної операції є недоцільним і зайвим, оскільки його правові встановлення в частині тимчасового обмеження прав і свобод громадян повністю перекриваються відповідними правовими установами режиму воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : Академічний курс : підручник : у 2 т. / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко; за ред. В. Ф. Погорілка. К. : Юридична думка, 2006–2008. Т. 1. 2006. 544 с.
2. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України: академічне видання / О. В. Скрипнюк. Х. : Право, 2009. 468 с.
3. Волошин Ю. О. Особливості формування моністичних концепцій співвідношення міжнародного та внутрішньонаціонального права та їх роль у розвитку міждержавної інтеграції / Ю. О. Волошин // Часопис Київського університету права. 2011. № 1. С. 303–307.
4. Федоренко В. Л. Національне і міжнародне конституційне право: порівняльно правові аспекти / В. Л. Федоренко // Порівняльно-правові дослідження. 2006. № 2. С. 65–67.

СУЧАСНІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вольський Руслан Олександрович

курсант навчальної групи СР-142, Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції, рядовий поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Плахотний Артем Павлович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки, підполковник поліції
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

Нині успішна діяльність поліцейських залежить від якості їх професійної підготовки. Наше суспільство все більше потребує грамотних, досвідчених, компетентних поліцейських, здатних у будь-якій важкій, а часом критичній ситуації прийти на допомогу громадянам, а особливо в наш час в умовах воєнного стану.

Поліцейський повинен бути готовий до виконання своїх обов'язків у різних умовах, що складаються. Чітко орієнтуватися у питаннях правомірного застосування фізичної сили, зброї та спеціальних засобів. У зв'язку з цим саме ретельна, всебічна та компетентна підготовка в закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських є тією основою, тієї базовою складовою, яка сприяє формуванню професіоналів у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку та охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; [1, с. 9].

Екстремальні ситуації, що виникають, ризик для життя при спілкуванні зі злочинним контингентом, високий рівень відповідальності при виконання оперативно-службових завдань – специфіка професійної діяльності сучасного поліцейського, що вимагає від нього психологічної стійкості та високої професійної підготовки [2, с. 89].

У зв'язку з цим першорядним завданням для закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, є якісна підготовка майбутніх поліцейських. Навчальна дисципліна «Тактико-спеціальна підготовка» спрямована на підготовку поліцейських до вмілих дій, що дозволяє забезпечити успішне виконання службових завдань у кризових ситуаціях та особливих умовах, вироблення постійної готовності до рішучих та вмілих дій щодо припинення протиправних проявів із застосуванням фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї, а також навчання тактиці дій у складі нарядів та функціональних груп у разі виникнення надзвичайних обставин або проведення поліцейських заходів [2, с. 99].

При вивченні цієї навчальної дисципліни особлива роль відводиться практичним заняттям, що проводяться за допомогою активних форм та методів, що дозволяє викладачу використовувати різноманітні способи та прийоми впливу на учнів, що спонукають до мисленнєвої активності, до прояву творчого підходу у пошуку шляхів підвищення якості освіти, а найголовніше, до реалізації здобутого освітнього досвіду на практиці [4, с. 102].

Слід зазначити, що вдосконалення проведення занять з тактико-спеціальної підготовки передбачає вирішення проблеми поліпшення як методичного забезпечення, так і змісту навчання, проведеного разом із формуванням важливих якостей у курсантів [4, с. 60].

Одним з підходів є застосування на заняттях практичного типу з дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка» інноваційних методик та комплектів обладнання для створення реальних ситуацій із практичної діяльності, що дозволяють правильно оцінювати обстановку, що складається, аналізувати свої дії та дії своїх товаришів, приймати рішення у складній, а часом критичній ситуації.

Слід зазначити, що комплект лазертаг-обладнання дозволяє викладацькому складу оцінювати безпосередньо під час проведення занять правильність дій учнів. Попадання інфрачервоного променя від автомата противника фіксують розташовані на головній пов'язці датчики, які оснащені спеціальною електронікою та червоними світлодіодами.

При одиночному попаданні («пораненні») світлодіоди починають блимати червоним, при «смертельному пораненні» – постійно горіти. Крім того, будь-яке потраплення супроводжується відчутним для учасника вібросигналом.

Таким чином, у викладача є можливість оцінити правильність дій курсантів у ситуації, що склалася, оцінити правильність дотримання ними заходів особистої безпеки і надалі, підбиваючи підсумки, провести аналіз рішень учнів, прийнятих ними під час загострення обстановки.

Таким чином, використання імітаційного стрілецького обладнання дозволяє викладацькому складу широко застосовувати інтерактивні методи навчання з урахуванням особливостей кожного учня.

Це сучасне обладнання дозволяє моделювати на заняттях типові проблемні ситуації, що допоможе створити у курсантів адекватні уявлення про майбутню професійну діяльність у поліції.

Можна зробити висновок про те, що інтеграція сучасного комплексу навчально-стрілецького імітаційного обладнання в освітній процес була б перспективним методом підвищення тактичної підготовки поліцейських і забезпечення їх особистої безпеки під час виконання службових завдань.

Список використаних джерел:

1. Белова, М., М. Марцеляк. "Принцип гуманізму, як передумова змісту окремих категорій прав людини." Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 1.73 (2022): 37-41.
2. Жан-Поль Сартр. "Екзистенціалізм – це гуманізм." Психологія і суспільство 2 (2022): 49-65.
3. Белов, Д. М., М. В. Громовчук. "Гуманізм як філософсько-правова категорія в умовах формування нової парадигми в праві." Аналітично-порівняльне правознавство 3 (2022): 301-310.
4. Громовчук, М. В. "Принцип гуманізму, як передумова змісту соматичних прав людини." Аналітично-порівняльне правознавство 1 (2022): 33-36.

ЩОДО ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У КРЕДИТНО-ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Самофалова Аліна Іванівна

Здобувач вищої освіти факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Телійчук Віталій Григорович

Доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності факультету
підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

До правоохоронних органів інформація про наявність ознак вчинення кримінального правопорушення може надходити з різних джерелів. Алгоритм дії оперативних співробітників Національної поліції по розкриттю того або іншого кримінального правопорушення залежить не тільки від джерела отримання оперативно-значущої інформації, а й від багатьох інших факторів. Наприклад, від того, чи є можливість використовувати весь спектр оперативно-розшукових можливостей чи ні, які сили і засоби можуть бути залучені для реалізації отриманої інформації і т.п. [1, с. 106].

Залежно від джерела отримання первинної інформації, її достовірності та об'єктивності, виникають різні оперативно-розшукові ситуації по виявленню і розкриттю кримінальних правопорушень. Перша оперативно-розшукова ситуація полягає в тому, що до органів Національної поліції надійшла заява безпосередньо від потерпілого. Таким потерпілим може бути як фізична, так і юридична особа. У заяві можуть зазначатися конкретні факти скоєння протиправних дій або тільки деякі ознаки здійснення таких дій. Більш того, надіслана інформація може містити як відомості про конкретний факт розкрадання грошових коштів, так і про передбачуване коло осіб, причетних до скоєння даного кримінального правопорушення. Слід зазначити, що кредитна організація, де зберігалися гроші заявника, на момент його звернення до правоохоронних органів вже проінформована про те, що трапилося (як правило, самим заявником). За зверненням клієнта співробітники банку проводять перевірку інформації, що надійшла. Така перевірка в багатьох банках носить назву внутрішнього аудиту або внутрішньої перевірки, і до її проведення залучаються фахівці різних підрозділів і служб [2, с. 62].

Алгоритм дій співробітників підрозділів буде виглядати дещо інакше, коли кредитна організація сама звернулася із заявою в правоохоронні органи про те, що нею виявлені ознаки складу кримінального правопорушення в діях своїх співробітників. У цьому випадку завдання оперативників спрощуються, тому що крім своєї заяви кредитна організація повинна представити підтверджуючі документи. До таких документів слід віднести матеріали службової перевірки (або так званого внутрішнього аудиту) по фактам виявлених ознак складу кримінального правопорушення і, якщо необхідно, експертний висновок відповідних фахівців.

Друга оперативно-розшукова ситуація. Інформація про наявність ознак

вчинення кримінального правопорушення в конкретних підрозділах кредитно-фінансової системи його співробітниками отримана оперативним шляхом з використанням конфіденційного співробітництва. Перевіряючи оперативну інформацію, співробітникам оперативних підрозділів слід пам'ятати про те, що працівники кредитної організації не завжди зацікавлені в наданні їм допомоги.

Перевірка первинної оперативної інформації про причетність до розкрадання коштів співробітників підрозділів бухгалтерського обліку, кредитного відділу або іншого підрозділу кредитної організації знайде підтримку у власників і топ-менеджерів банку. Вони сприяють у наданні співробітникам правоохоронних органів всієї необхідної інформації і зацікавлені в як найшвидшому розкритті такого кримінального правопорушення, тому банк зазнає збитків і страждає його репутація. В цій ситуації у власників і топ-менеджерів немає прямої корисливої зацікавленості в скоєнні кримінального правопорушення і до них непридатний вищезгаданий критерій [3, с. 41].

Іншим чином йде справа з наданням сприяння співробітникам правоохоронних органів перевірці первинної інформації про наявність ознак кримінального правопорушення, якщо фігурантами такої інформації є власники або топ-менеджери банку. Вищевказані особи будуть всіляко протидіяти роботі правоохоронних органів, тим більше якщо вони самі є ініціаторами, розробниками і виконавцями злочинної шахрайської схеми розкрадання грошових коштів банку.

З огляду на вищевказане, на нашу думку, дану оперативно-розшукову ситуацію слід розглядати за двома напрямками оперативної перевірки:

- оперативна перевірка проводиться за первинною інформації про розкрадання грошових коштів, що здійснюється топ-менеджерами або власниками банку;
- оперативна перевірка проводиться за первинною інформації про розкрадання грошових коштів, що здійснюється іншими співробітниками кредитної установи [4, с. 69].

Дещо інша справа, коли ми плануємо проведення оперативної перевірки первинної інформації про розкрадання грошових коштів, що здійснюються рядовими співробітниками кредитної установи. У цій ситуації можемо розраховувати на допомогу керівництва кредитної організації не тільки в здійсненні намічених заходів, а й у проведенні внутрішнього аудиту.

Отже, основу матеріалів перевірки первинної інформації, що надійшла складають результати пошукових (перевірочних) заходів разом з висновками з проведеного аудиту. По закінченню оперативної перевірки всі зібрані матеріали направляються до слідчого підрозділу Національної поліції України для прийняття процесуального рішення по суті.

Список використаних джерел:

1. Лисенко В. В. Міжнародне співробітництво податкової міліції України у здійсненні протидії податковим злочинам. Підприємництво, господарство і право. 2002. № 3. С. 103–106.
2. Клочко А. М. Злочини у сфері банківської діяльності. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2014. № 1 (10). С. 68–71.
3. Бондар С. В. Розслідування злочинів у сфері банківської діяльності: актуальність досліджуваного питання. Правові реформи в Україні: матеріали V Всеукр. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 16 жовт. 2013 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2013. С. 169–171.
4. Бондар С. В. Криміналістична характеристика кредитно-банківської діяльності та класифікація злочинів у сфері банківського кредитування. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: «Право». 2019. Вип. 18. С. 8–16.

СЕКЦІЯ VIII. БІОЛОГІЯ ТА БІОТЕХНОЛОГІЇ

DETERMINATION OF PIGMENT CONTENT IN VEGETABLE MATERIALS OF STINGING NETTLE COLLECTED IN THE TERRITORIES OF POLTAVA REGION IN THE AUTUMN

Halushko Iryna

Poltava State Agrarian University, Ukraine

Mykytenko Angelika

Poltava State Agrarian University, Ukraine

Sakhno T.V.

Doctor of Chemical Sciences, Senior Research Officer, professor of the department
Poltava State Agrarian University, Ukraine

Krikunova V.Y.

Candidate of Chemical Sciences, Docent, professor of the department
Poltava State Agrarian University, Ukraine

Stinging nettle is a valuable industrial plant. It contains a wide range of substances, for example: agglutinin, acetylcholine, butyric acid, choline, histamine, coumaric acid, formic acid, succinic acid, vitamins, proteins, fats, flavonoids, apigenin, astragalin, genistein, isorhamnetin, kaempferol, rutoside, quercetin etc. [1, 2]. In addition to the compounds mentioned above, this plant is rich in pigments: chlorophylls and carotenoids. Their content in plant raw materials directly depends on time of material collection. Factors of environment also play an important role in their concentration: climate of the region where the plant grew, quantity of sunny days, amount of precipitation, etc.

The influence of the time of material collection and weather conditions of the area on which germinated plant, on the concentration of chlorophylls and carotenoids in the raw material nettle has been repeatedly discussed in articles. So, for example, it was noticed that the total content of pigments in the leaves of Stinging Nettle is the highest in May: the value of chlorophyll a was equal to 161.02 mg 100 g⁻¹, chlorophyll b – 67.69 mg 100 g⁻¹, total carotenoids – 28.41 mg 100 g⁻¹. The lowest content of pigments was recorded in June: the value of chlorophyll a was 18.05 mg 100 g⁻¹, chlorophyll b – 6.48 mg 100 g⁻¹, total carotenoids – 6.46 mg 100 g⁻¹[3]. In another articles of similar content describe opposite statistics. The largest content pigments were observed in September: the value of green pigments (chlorophyll a + b) was 11.44 mg g⁻¹, total carotenoids – 1.36 mg g⁻¹. The smallest concentration of pigments was observed in May: the values of chlorophyll a + b was 7.88 mg g⁻¹, total carotenoids – 1.22 mg g⁻¹[4].

In addition to the above, was noted a significant influence of the place of germination on chemical composition of plant. In that way, in the continental region the average value of chlorophyll was 567.445 mg 100 g⁻¹, total carotenoids – 31.3 mg 100 g⁻¹; in in the mountainous region, the average value of chlorophyll was 573.72 mg 100 g⁻¹, total

carotenoids – 31.06 mg 100 g⁻¹; chlorophyll content in the coastal area was equal to 686.172 mg 100 g⁻¹, total carotenoids – 36,288 mg 100 g⁻¹[5].

In the course of our experiments, we obtained slightly different results than described in the literature.

The plant material of Stinging Nettle was collected in October 2022, in the city of Poltava, Poltava region. Weather conditions in this area are favorable for plant vegetation: the average annual temperature is 12° C, the annual amount of precipitation is 371 mm. The climate is moderately continental.

Using technological scales were made 3 batches of 250 mg each. Using method of extraction was obtained 3 samples of alcohol solutions, 25 ml each which contained pigments (chlorophylls and carotenoids). By the photocolormetric method, using the KFK-3 device in the classroom laboratory of PDAU, the optical density of solutions was determined for wavelengths 665 nm, 649 nm and 440 nm.

The obtained results are presented in Table 1.

Table 1.

Optical density of solutions at wavelengths of 665 nm, 649 nm and 440 nm

Number of experiment	Optical density of solution at wavelengths of 665 nm	Optical density of solution at wavelengths of 649 nm	Optical density of solution at wavelengths of 440 nm
1	0,460	0,197	0,670
2	0,496	0,227	0,452
3	0,476	0,208	0,616

Using formulas (1), (2) and (3) was calculated concentration of chlorophyll a, chlorophyll b and total carotenoids.

$$C_a = 13,70 A_{665} - 5,76 A_{649} \quad (1)$$

$$C_b = 25,80 A_{649} - 7,60 A_{665} \quad (2)$$

$$C_{car} = 4,695 A_{440} - 0,268(C_a + C_b), \quad (3)$$

where A_{665} - Optical density of solution at wavelengths of 665 nm;

A_{649} - Optical density of solution at wavelengths of 649 nm;

A_{440} - Optical density of solution at wavelengths of 440 nm;

$C_a + C_b$ - total content of chlorophyll a and b in the solution, mg/l;

V - solution volume, ml;

m - mass of dry matter, mg.

Then, using formula (4), the quantitative content of pigments was calculated.

$$X = \frac{C \times V}{m \times 1000} \quad (4)$$

Where V - volume of the alcohol hood, ml;

C - concentration of chlorophyll in the alcohol extract, mg/l;

m - weight of the raw material, g [6].

The obtained data are expressed in mg100 g⁻¹ and presented in Table 2.

Table 2.

Quantitative content of chlorophyll a, chlorophyll b and total carotenoids

Number of experiment	Concentration of chlorophyll a, mg100 g ⁻¹	Concentration of chlorophyll b, mg100 g ⁻¹	Concentration of carotenoids, mg100 g ⁻¹
1	51,67±0,69	15,87±0,93	29,65±2,22
2	54,88±1,12	20,87±1,55	19,19±1,74
3	53,23±0,029	17,49±0,582	23,97±0,302

Compared with literature data, the content of these pigments is sufficient high, despite the fact that the material was collected in October. We can assume that due to the late collection of plant material, the total content of pigments is less than it could have been if the material had been collected earlier.

Conclusion

During the experiment, we came to the conclusion that factors of environments significantly affect the chemical composition and quantitative content of substances in vegetable raw materials. In particular, a great influence on these indicators have such factors as a place of germination of the plant and the time of collecting the material. The data we obtained were compared with articles of similar content. Based on the obtained results, we can assume that the weather conditions of the Poltava Region contribute to the accumulation of pigments in the plant material of *Urtica dioica* L. In that way, concentration of chlorophyll a, chlorophyll b and, especially, total carotenoids in the leaves of stinging nettle are quite high even despite the late collection time of material.

References:

1. Koczkodaj, S.; Przybył, J.L.; Kosakowska, O.; Węglarz, Z.; Bączek, K.B. Intraspecific Variability of Stinging Nettle (*Urtica dioica* L.). *Molecules* 2023, 28, 1505. <https://doi.org/10.3390/molecules28031505>.
2. Raouia Dhouibi, Hanen Affes, Maryem Ben Salem, Serria Hammami, Zouheir Sahnoun, Khaled Mounir Zeghal, Kamilia Ksouda, Screening of pharmacological uses of *Urtica dioica* and others benefits Progress in Biophysics and Molecular Biology. 2020. Vol. 150, P. 67-77. <https://doi.org/10.1016/j.pbiomolbio.2019.05.008>.
3. Paulauskienė A, Tarasevičienė Ž, Laukagalis V. Influence of Harvesting Time on the Chemical Composition of Wild Stinging Nettle (*Urtica dioica* L.). *Plants*. 2021; 10(4):686. <https://doi.org/10.3390/plants10040686>.
4. Anita BIESIADA, Alicja KUCHARSKA, Anna SOKÓŁ-ŁĘTOWSKA, Anna KUĆ Effect of the age of plantation and harvest term on chemical composition and antioxidant activity of stinging nettle (*Urtica dioica* L.) *Ecological Chemistry and Engineering. A*. 2010. Vol. 17, No. 9, P. 1061-1067.
5. Repajić M, Cegledi E, Zorić Z, Pedisić S, Elez Garofulić I, Radman S, Palčić I, Dragović-Uzelac V. Bioactive Compounds in Wild Nettle (*Urtica dioica* L.) Leaves and Stalks: Polyphenols and Pigments upon Seasonal and Habitat Variations. *Foods*. 2021; 10(1):190. <https://doi.org/10.3390/foods10010190>.
6. Lichtestaller H. K., Wellburn A. R. Determination of total carotenoids and chlorophylls a and b of leaves extracts in different solvents *Biochem. Soc. Trans.* 1983. Vol. 11, No. 5. P. 591–592.

СЕКЦІЯ ІХ. ГІРНИЦТВО ТА НАФТОГАЗОВА ІНЖЕНЕРІЯ

РОЗРОБКА МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ ВИТРАТИ РЕАГЕНТУ-ЗБИРАЧА ПРИ ФЛОТАЦІЇ

Глуховець Микола Романович

ORCID ID: 0000-0001-6099-0219

аспірант кафедри екології та технологій захисту навколишнього середовища
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна

Науковий керівник: Младецький Ігор Костянтинович

ORCID ID: 0000-0002-6159-6819

д-р. техн. наук, професор, професор кафедри екології
та технологій захисту навколишнього середовища
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», Україна

Вступ. Сучасна флотація являє собою складний фізико-хімічний процес, в якому у водному середовищі (пульпі) відбувається поділ тонкоподрібненої руди на цінні мінерали (концентрат) і мінерали порожньої породи (хвости) за допомогою виносу в пінний шар певної групи мінералів, що прикріплюються до повітряних бульбашок які утворюються в пульпі різними механічними, фізичними та хімічними способами.[1] Відомо, що флотаційний процес вимагає застосування різноманітних добавок, що сприяють стабілізації пульпи у всіх її станах у флотаційній машині. Ці добавки отримали назву поверхнево-активні речовини (ПАР). Вони впливають на флотаційний процес екстремально: малі значення витрати реагентів спочатку покращують показники розділення, а потім, за їх надлишку, погіршують. Дозування реагентів можна визначати в лабораторних умовах, проводячи безліч випробувань, але тоді в кожному новому випадку необхідно проводити такі випробування. У зв'язку з цим цікавий пошук теоретичних знань у цьому напрямку.

Ціль роботи. Розробка теоретичних припущень та методики розрахунку необхідної кількості реагенту-збирача для збагачення флотаційним методом, наприклад золи винесення теплоелектростанцій (ТЕС).

Матеріали та методи. Використано статистичний метод дослідження нерівностей поверхні вугільних частинок золи винесення ТЕС для визначення обсягу порожнеч. На підставі отриманих даних був проведений розрахунок кількості реагенту-збирача необхідного для заповнення порожнеч частинок.

Результати та обговорення. Реагенти-збирачі використовуються для підвищення спорідненості поверхні частинок мінералів, що флотуються, до повітря, тобто для створення найбільш вигідних умов прикріплення мінеральних частинок до повітряних бульбашок. Ці добавки розподіляються досить тонким шаром по поверхні частинок. Найкращі умови закріплення частинки на поверхні повітряної бульбашки будуть спостерігатися в тому випадку, коли товщина шару реагенту-збирача дорівнюватиме одній молекулі. Аналогічні умови спостерігається при склеюванні тіл, чим менше товщина шару клею – тим міцніший контакт поверхонь. Тобто коли

товщина шару прагне до нуля, тоді міцність склеювання прагне до міцності матеріалу тіл.

Поверхня мінеральних частинок характеризується наявністю нерівностей. Тобто переріз поверхні частинки в проекції являє собою деяку функцію з виступами та впадинами, що чергуються. [2] При попаданні деякої кількості реагенту-збирача на поверхню частинки насамперед будуть заповнюватися впадини, в яких реагент буде накопичуватися в відносно товсті шари. Назвемо ці впадини порожнечами. Для визначення закономірностей зміни поверхні частинок був використаний статистичний підхід шляхом візуального вивчення під мікроскопом нерівностей поверхні вугільних частинок рис 1. золи винесення теплових електростанцій для визначення об'єму порожнеч.

Отримано вираз 1 для визначення вмісту порожнин по відношенню до об'єму частинки:

$$f_{\Pi} = 1 - \left(1 - \frac{1}{n}\right)^3 \cdot k = 1 - \left(1 - \frac{1}{n}\right)^3 \cdot \frac{n}{n-1} \quad (1)$$

де:

де k - частина об'єму яка заповнена твердою фазою.

$$n \cdot \Delta = d_{\text{ч}} \quad (2)$$

де:

Δ - різниця між величиною виступу та впадини поверхні частинки;

n - кількість Δ , що укладаються в розмірі частинки.

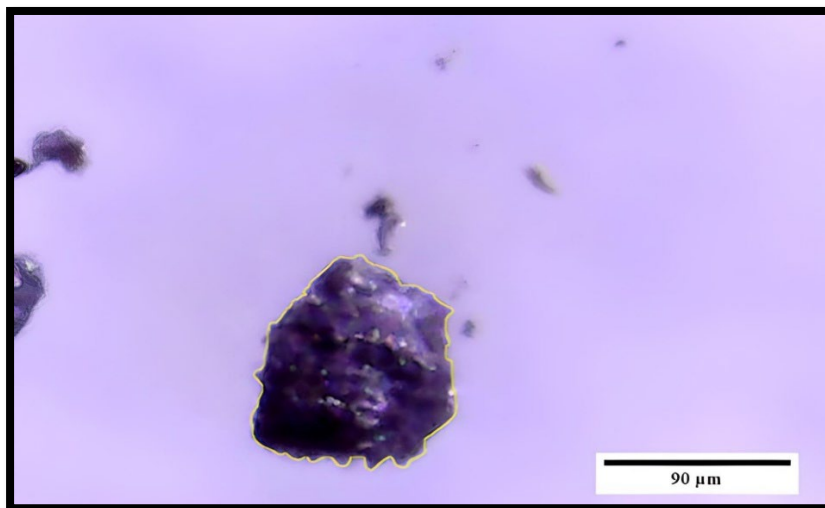

Рис. 1. Зміна поверхні вугільної частки золи винесення

При $n \rightarrow 0$, тоді $f_{\Pi} \rightarrow 1$, вся частинка являє собою об'єм, що включає порожнечі. Коли ж $n \rightarrow \infty$ (порожнин немає), то $f_{\Pi} \rightarrow 0$. Наприклад, частинка являє собою суцільну поверхню.

Висновки. Встановлено, що витрата реагенту-збирача залежить від розміру частинок. При збільшенні крупності частинки зростає не тільки нерівномірність поверхні, а й збільшується вміст порожнеч, які потрібно заповнити реагентом. Таким чином, на витрату реагенту-збирача впливає гранулометричний склад сировини. На

підставі отриманих даних складено методику визначення оптимальної кількості реагенту-збирача необхідного для флотації золи винесення теплових електростанцій. Розрахункові дані порівнювалися з результатами лабораторних досліджень. Теоретичний розрахунковий показник оптимальної кількості реагенту-збирача необхідного для флотації золи винесення теплоелектростанцій становив 2989,6 г/т, при лабораторних випробуваннях витрата реагенту склала 3000 г/т. Порівняння розрахункових та практичних отриманих даних свідчить про адекватність отриманої моделі розрахунку кількості реагенту-збирача.

Список використаних джерел:

1. Пилов, П. И., & Анисимов, Н. Т. (2003). Флотационный процесс, перспективы развития технологии и техники в угольной промышленности. Научно-технический сборник «Обогащение полезных ископаемых». Днепропетровск.-выпуск, (18), 59.
2. Младецкий, И. К., & Мостыка, Ю. С. (1999). Аналитическое определение показателей раскрытия руд. Днепропетровск: Системные технологии.

СЕКЦІЯ Х. АВТОМАТИЗАЦІЯ ТА ПРИЛАДОБУДУВАННЯ

РОЗРОБКА АВТОНОМНОЇ ГОДІВНИЦІ НА ОСНОВІ ПЛАТФОРМИ ARDUINO

Боднар Владислав Юрійович

здобувач вищої освіти фізико-технічного факультету

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Науковий керівник: Мандзюк Володимир Ігорович

ORCID ID: 0000-0001-6020-7722

Д-р. фіз.-мат. наук, професор, професор кафедри
комп'ютерної інженерії та електроніки

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Автономні годівниці на базі платформи Arduino представляють собою інноваційні рішення в галузі догляду за домашніми тваринами [1]. У світі, де технології стрімко розвиваються, все більше власників тварин шукають способи полегшити повсякденні обов'язки і забезпечити комфорт та догляд за своїми улюбленцями [2]. Автономна годівниця на базі платформи Arduino стає відповіддю на цю потребу, оскільки відповідає потребі в автоматизованих рішеннях для годування.

Дана робота спрямована на створення зручної та надійної системи, яка забезпечує належне харчування для домашніх тварин без постійного втручання людини. Об'єктом дослідження є конструкція та функціональність автономної годівниці на базі Arduino, оцінка її доцільності та практичності. Наукова новизна роботи полягає в проектуванні доступної та адаптованої автономної годівниці на основі Arduino та оцінці її продуктивності, надійності та економічної ефективності.

Практична цінність цієї роботи полягає в дослідженні автономних годівниць на основі Arduino, висвітленні їх впливу на догляд за тваринами, управлінні ресурсами та ефективності часу.

При проектуванні автономної годівниці було обрано відповідні компоненти та сенсори для забезпечення ефективної та надійної роботи пристрою (рис. 1).

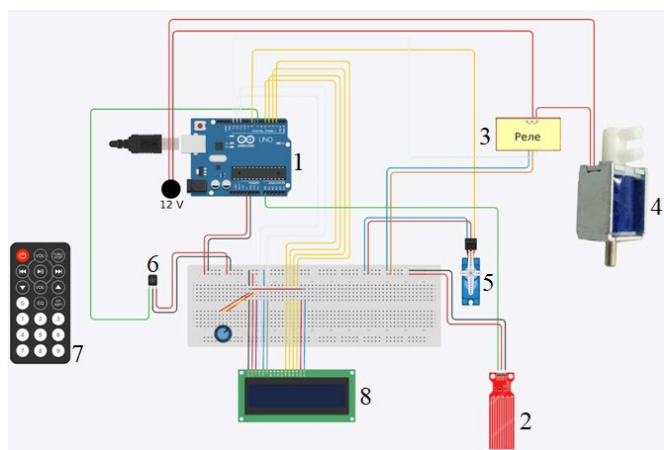

Рис. 1. Загальна схема автономної годівниці

1. Arduino Uno R3 – основна платформа, яка забезпечує гнучкість та простоту програмування, має широкий вибір додаткових модулів та компонентів, які можна легко інтегрувати в систему годівниці, підтримує роботу з багатьма типами сенсорів та актуаторів, що є необхідними для реалізації функціональних можливостей годівниці.

2. Датчик рівня води – дозволяє автоматично відслідковувати рівень води в резервуарі годівниці і запобігати її подачі в разі достатнього рівня. Це забезпечить оптимальні умови для поїння та дозволить уникнути випадків витоку води поза годівницю.

3. Реле – важливий компонент для керування живленням електромагнітного міні-клапану, яке дозволяє переключати живлення для активування та вимикання міні-клапану.

4. Електромагнітний міні-клапан – забезпечує автоматичне керування подачею води у резервуар. Клапан може бути увімкнений або вимкнений за допомогою реле.

5. Сервопривід – дозволяє точно регулювати кількість і час подачі їжі до миски тварини.

6. ІЧ-приймач – використовується для отримання сигналів зі спеціального пульта, що дозволяє дистанційно керувати годівницею. Завдяки цьому компоненту можна налаштовувати час, контролювати процес подачі їжі та води за бажанням власника.

7. Пульт для ІЧ-приймача – пристрій, який має кнопки керування, що використовують ІЧ-сигнали для передачі команд годівниці.

8. Символьний рідкокристалічний дисплей – відображає різноманітну інформацію, таку як поточний час, рівень води та інші параметри. Забезпечує зручне та інтуїтивно зрозуміле візуальне спостереження за роботою годівниці.

Вибір даних компонентів та сенсорів забезпечує оптимальну функціональність та контроль над процесом годування тварини. Кожен з них відіграє важливу роль у забезпеченні надійності та ефективності системи годівниці.

Одним із ключових етапів в реалізації автономної годівниці є програмування мікроконтролера. Перед початком програмування були визначені основні функціональні можливості годівниці, такі як контроль рівня води, автоматична подача їжі, тощо. Були розроблені алгоритми для кожної з цих функцій з урахуванням вимог до годівниці. Для програмування мікроконтролера використовувалось середовище Arduino IDE. У ньому був написаний та налагоджений код, який забезпечує взаємодію всіх компонентів годівниці. Основною частиною програмного забезпечення була реалізація циклу керування, який відповідає за постійний моніторинг стану годівниці та прийняття відповідних рішень. Код виконує перевірку рівня води, часу для годування, та команд з пульта управління. Для забезпечення точного контролю над компонентами використовувалися спеціальні бібліотеки та функції Arduino. Наприклад, для керування сервоприводом використовувалася бібліотека Servo, яка надає можливість точного позиціонування та керування кутом обертання. IRremote відповідає за роботу пульта керування, а LiquidCrystal – за дисплей. Усі апаратні компоненти були підключені до відповідних пінів мікроконтролера та налаштовані на взаємодію з ним. Після успішного програмування мікроконтролера були реалізовані всі необхідні функції годівниці, які забезпечують її автономну роботу.

Наступним важливим етапом у розробці автономної годівниці є проектування корпусу з пластикового контейнера, двох пластикових годівниць для тварин та прямокутної таці. Основною метою було створення практичного та функціонального корпусу, який би відповідав вимогам проекту і забезпечував надійний захист компонентів годівниці. Для досягнення цих цілей було використано спеціальний

пристрій – гравер, а також різноманітні інструменти та методи модифікації корпусу. Процес проектування корпусу включає кілька етапів, які забезпечують ефективну роботу годівниці.

Спочатку проводиться аналіз і визначення місць, де потрібно вивести канали для дротів та інших елементів. Це враховується при розміщенні компонентів годівниці, зокрема, датчиків, моторів та електричних з'єднань. Крім того, враховується ергономіка та зручність використання годівниці, щоб забезпечити комфорт для тварин та легку доступність до всіх необхідних елементів.

Після визначення місць, за допомогою гравера, який підходить до матеріалу корпусу, створюються необхідні вирізи. Цей процес забезпечує точне виконання необхідних вимог проекту, включаючи розмір, форму та глибину вирізів.

Після завершення модифікації корпусу виведені дроти перевіряються, щоб забезпечити правильну функціональність. Виконується перевірка з'єднань та електричної провідності, щоб упевнитися, що всі компоненти годівниці працюють належним чином.

Результатом цього процесу є готовий корпус (рис. 2) зі зміненим дизайном, який забезпечує зручне розміщення дротів та інших модулів годівниці. Правильно розташовані канали для дротів та з'єднань допомагають уникнути збоїв у роботі годівниці та забезпечують зручний доступ для обслуговування та ремонту.

Рис. 2. Прототип автономної годівниці

Останнім кроком було тестування та налагодження пристрою. Цей етап є критичним для перевірки функціональності, надійності та відповідності проектувальним вимогам. Під час тестування було перевірено правильність вимірювання рівня води, роботу таймера часу, функціональність сенсорів, а також працездатність реле, клапану та сервоприводу.

Висновки. Запропоновано прототип автономної годівниці на базі платформи Arduino Uno R3. Підібрано необхідні компоненти для виготовлення годівниці з метою визначення оптимального конфігурування системи. Загальні витрати на основні складові розроблюваного пристрою не перевищують 3200 грн.

Список використаних джерел:

1. Ibrahim M., Zakaria H., Wei Xian E.E. (2019) Pet food autofeeder by using Arduino. IOP Conf. Series: Materials Science and Engineering, (670), 012069, 1–5, doi:10.1088/1757-899X/670/1/012069.
2. Koley S., Srimani S., Nandy D., Pal P., Biswas S., Sarkar Dr. I. (2021) Smart Pet Feeder. Journal of Physics: Conference Series (1797), 012018, 1–3, doi:10.1088/1742-6596/1797/1/012018.

СЕКЦІЯ XI. ЕКОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАХИСТУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ ПРОЦЕСУ ДЕМІНЕРАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДНИХ ВОД

Ковтун Д.Є.

викладач кафедри

Національний університет цивільного захисту України, Україна

Актуальність. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), більше 1 млрд чоловік у світі не мають можливості користуватися чистою водою для пиття, а близько 2,4 млрд – нормальних побутових санітарно-технічних умов. Найбільш актуальною проблема із забезпечення водою та її санітарно-технічними умовами є для великих міст країн, що розвиваються. В Україні так само гостро стоять проблеми подібного роду, пов'язані із забезпеченням санітарних умов, оскільки вона належить до малозабезпечених країн за запасами води, придатної для використання. За даними Міністерства охорони здоров'я України та Міністерства навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України, наведеними у «Національному плані дій з гігієни навколишнього середовища» (розроблений у 1998 р.): – щорічно до 10 % досліджених проб води з водопровідних мереж не відповідають гігієнічним нормативам за органолептичними властивостями, загальною мінералізацією, вмістом хімічних речовин; – практично кожна восьма проба питної води із сільських водопроводів і кожна третя з джерел децентралізованого водоспоживання не відповідає вимогам за бактеріологічними показниками; – кількість аварій, що відбуваються в результаті надзвичайно поганого стану водопровідної мережі, на рівень перевищує відповідну норму в країнах Європи. Тому постає важливе питання водопідготовки. Під водопідготовкою розуміють сукупність способів обробки природної води, що застосовуються для приведення її якості у відповідність з вимогами нормативних документів. [1]

Виклад основного матеріалу. Демінералізація води заснована на видаленні з неї всіх катіонів та аніонів, які з'явилися з розчинених в ній солей. Найрозповсюдженішими методами очищення природних вод від мінеральних домішок є – термічні, мембранні (зворотний осмос), криогенні, електродіаліз, іонний обмін.

Термічний метод, який використовується для усунення тимчасової жорсткості, полягає у в осадження нерозчинних середніх і основних солей з води, під дією високих температур. В теперішній час цей метод використовують не часто, оскільки утворені солі, які осідають на теплообмінних поверхнях, різко погіршують теплопередачу від нагрівача до води. Крім того, цей метод досить енергоємний. Термічне зм'якшення доцільно здійснювати тоді, коли воду попередньо обробляють в полі електромагнітних сил, внаслідок чого осад утворюється не на гріючій поверхні, а в об'ємі води у вигляді дрібнодисперсних частинок, які видаляють фільтруванням. [2]

Мембранний метод полягає у властивості мембрани – напівпроникності. Здатності мембрани (розділювальної перегородки між фазами) пропускати одні речовини, а для інших залишатись не проникною. Рушійною силою є різниця концентрацій розчинених солей в розчинах, розділених мембранами.

До найбільш часто уживаного методу мембранного розділення відноситься зворотній осмос. Явище осмосу можна спостерігати, якщо чисту воду і розчин помістити в закриту посудину з різних боків від напівпроникної мембрани, яка пропускає тільки молекули води. За таких умов молекули води будуть проникати в розчин, зменшуючи його концентрацію. Набув широкого використання для де мінералізації всіх типів вод в установках різної продуктивності. Використання цього методу супроводжується великими втратами води, яка відводиться до каналізаційних систем. За для підвищення ефективності процесу, має доцільність використання додаткового устаткування.

Кріогенні методи знесолення води здійснюються виморожуванням і кристалізацією газогідратів. Виморожування ґрунтується на різній температурі замерзання водних розчинів і води як розчинника, яка за температури нижчої температури замерзання утворює кристали льоду. По мірі зростання кристала, домішки і сторонні речовини виштовхуються до межі розділу фаз рідина – кристал. Між кристалами льоду залишається рідина – водний розчин солі (розсіл), температура замерзання якого нижча, що обумовлено більшою щільністю і, як внаслідок чого ці фази розшаровуються. Після видалення і промивання лід розтоплюють, одержуючи чисту знесолену воду. Кріогенні методи є ефективними, але дорогими, а тому в промислових масштабах не використовують.

Сутність методу електродіалізу полягає у використанні спрямованого руху іонів під дією електричного поля. Якщо до електродів прикласти напругу, то іони, які знаходяться у розчині, почнуть рухатися відповідно зі знаком їх заряду – негативно заряджені (аніони) до аноду, позитивні (катіони) – до катоду. Процес відбувається у електролізері-іалізатрі, в камерах якого використовують іонообмінні мембрани, які мають здатність селективно пропускати іони одного знаку і перешкоджати руху протилежно заряджених іонів. Перенесення струму в мембрані здійснюється незакріпленими в матриці іонами – протиіонами. Чим більше число рухомих іонів, тобто вище обмінна ємність, тим більше електропровідність мембрани.

Іонний обмін є процесом взаємодії розчину з твердою фазою (іонітом), під час якого деякі речовини поглинають із розчину електроліту катіони або аніони і виділяють у розчин еквівалентну кількість інших іонів із зарядом того ж знаку. [3]

Іонний обмін є різновидом сорбційних процесів і має деяку схожість з адсорбцією: тверде тіло також поглинає розчинену речовину. Відмінність від абсорбції: іонний обмін – це стехіометричне заміщення (співвідношення між кількостями реагентів) ; адсорбція – це поглинання.

Іоніти – тверді, практично нерозчинні природні, штучні чи синтетичні поліелектроліти. Складаються з каркаса, що несе позитивний або негативний заряд, і рухливих протиіонів, які компенсують своїми зарядами заряд каркаса і можуть стехіометрично обмінюватися на іони того ж заряду, що містяться у водному розчині. За знаком заряду іонів, якими обмінюються, іоніти поділяють на катіоніти, аніоніти і амфоліти. За хімічною природою каркаса – на неорганічні, органічні та мінерально-органічні. Найхарактерніші природні неорганічні іоніти – цеоліти, глини, слюди, оксиди графіту, солі полікислот титану, ванадію та ін. Природні іоніти є переважно катіонітами. Аніонітів відомо небагато: апатит, меркарбід $[C_6Hg_6O_2]Cl_2 \cdot 2H_2O$, цирконію гідроксид. Є і амфотерні іоніти, які, залежно від кислотності середовища і

умов утворення, мають катіонні або аніонні властивості. В технологіях демінералізації найпоширеніші полімерні органічні іоніти – іонообмінні смоли. Макромолекула такого іоніту складається з гнучких полімерних вуглеводневих ланцюгів, скріплених (зшитих) поперечними зв'язками – вуглеводневими містками. Макромолекула є тривимірною сіткою (полімерною матрицею), в окремих вузлах якої зафіксовано заряджені функціональні групи з нейтралізуючими їх іонами з зарядами протилежного знаку – протиіонами. Головним недоліком методу іонного обміну є підвищення вмісту хлоридів у воді та регенераційних розчинах. [4]

Висновки. Розглянуто процес демінералізації природних вод. Визначено основні поняття, методи очистки води. Бачимо що найбільш ефективним із найпоширеніших на сьогодні є процес іонного обміну який полягає у взаємодії розчину з твердою фазою (іонітом), здатної обмінювати іони, які містяться в ній, на еквівалентну кількість інших іонів, що знаходяться у вихідній воді та мають заряд того ж знаку. Основною областю використання є водопідготовлення (зм'якшення і демінералізація води) та очищення стічних вод промислових підприємств. В подальшому спираючись на ефективність іонообмінного методу демінералізації води, є доцільним удосконалення його процесу за для підвищення його ефективності, регенеративних властивостей та екологічної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Бурдо О. Г., Офатенко О. О., Крутій Г. О. Аналіз процесів демінералізації води. Наук. праці ОНАХТ. Одеса: ОНАХТ, 2009. Вип. 36(2). С. 230–234.
2. Крамаренко Л. В. Технологія очищення природних вод : навч. посібник. Харків: ХНАМГ, 2008. 145 с.
3. Мінаєва В. О. Іонний обмін та іонообмінна хроматографія. Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2013. 128 с.
4. Іванченко Л. В., Кожухар В. Я., Брем В. В. Хімія і технологія води: навч. посібник. Одеса: Екологія, 2017. 208 с.

СЕКЦІЯ XII. ТРАНСПОРТ ТА ТРАНСПОРТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ТА ПРОГРАМИ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЮ 274 АВТОМОБІЛЬНИЙ ТРАНСПОРТ

Петренко Тетяна Володимирівна

старший викладач

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Україна

Міністерством освіти і науки України подано проект: структури та програми проведення Єдиного державного кваліфікаційного іспиту (далі – ЄДКІ) за спеціальністю 274 «Автомобільний транспорт» галузі знань 27 «Транспорт».

Мета проведення ЄДКІ є проведення атестації й оцінювання знань, умінь та навичок здобувачів фахової передвищої освіти та здобувачів вищої освіти (бакалаврський рівень).

ЄДКІ включає наступні когнітивні рівні (таблиця 1):

Таблиця 1

Фаховий молодший бакалавр	Бакалавр
Рівень А. Знання	Рівень А. Знання
Рівень В. Розуміння	Рівень В. Знання, розуміння
Рівень С. Застосування	Рівень С. Знання, розуміння, застосування
Рівень D. Аналіз	Рівень D. Знання, розуміння, застосування, аналіз/синтез/оцінка

У відповідності до загальних та спеціальних компетентностей визначених Стандартом фахової передвищої освіти, зокрема, знання отриманні протягом навчання з конструкції, експлуатаційних властивостей, робочих процесів автомобільних транспортних засобів, нормативно-правових актів з експлуатації, обслуговування та ремонту об'єктів автомобільного транспорту та їх систем, мають бути застосовані у практичних ситуаціях, а також реалізовані разом із розумінням предметної області та професійною діяльністю, аналізувати технологічні процеси експлуатації, обслуговування та ремонту об'єктів автомобільного транспорту, техніко-експлуатаційні показники автомобільних транспортних засобів, їх систем та елементів з метою виявлення та усунення негативних чинників для підвищення ефективності та безпеки їх використання.

У відповідності до загальних, спеціальних (фахових) компетентностей визначених Стандартом для першого (бакалаврського) рівня, зокрема, використовувати у професійній діяльності знання нормативно-правових, законодавчих актів України, Правил технічної експлуатації автомобільного транспорту України, інструкцій та рекомендацій з експлуатації, ремонту та обслуговування об'єктів автомобільного транспорту та їх систем, з основ конструкції, експлуатаційних властивостей, робочих процесів і основ розрахунку автомобільних транспортних засобів, аналізувати технологічні процеси експлуатації,

обслуговування й ремонту об'єктів автомобільного транспорту як об'єкта управління, застосовувати експертні оцінки для вироблення управлінських рішень щодо подальшого функціонування підприємства, забезпечувати якість його діяльності, аналізувати техніку – експлуатаційні показники автомобільних транспортних засобів, їх систем та елементів з метою виявлення та усунення негативних чинників та підвищення ефективності їх використання, брати активну участь у дослідженнях та експериментах, аналізувати, інтерпретувати і моделювати окремі явища і процеси у сфері автомобільного транспорту, застосовувати математичні та статистичні методи збирання, систематизації, узагальнення та обробки інформації.

Узагальнена структура ЄДКІ для здобувачів фахової передвищої освіти (таблиця 2):

Таблиця 2

Найменування розділу	Питома вага розділу, %
Автомобілі	45
Технічна експлуатація автомобілів	55

Узагальнена структура ЄДКІ для здобувачів вищої освіти бакалавр (таблиця 3):

Таблиця 3

Найменування розділу	Питома вага розділу, %
Автомобільні транспортні засоби	42
Технічна експлуатація автомобільних транспортних засобів	40
Підприємства автомобільного транспорту	18

Перелік основних питань, які включені до програми ЄДКІ для здобувачів передвищої освіти за спеціальністю 274 «Автомобільний транспорт»:

1. Загальна будова автомобіля.
2. Нормальні та патологічні процеси у конструктивних елементах дорожніх транспортних засобах (далі - ДТЗ), які призводять до погіршення (або втрати) їх експлуатаційних властивостей.
3. Досягнення показників експлуатаційної надійності ДТЗ, методів, способів та засобів їх визначення.
4. Зміст Положення про технічне обслуговування та ремонт ДТЗ.
5. Технологія виконання різновидів ремонтно – обслуговуючих дій (РОД), різновидів способів та засобів їх реалізації.
6. Особливості організації технологічних процесів технічного обслуговування (ТО) і ремонту ДТЗ на різних об'єктах ремонтно – обслуговуючих баз автомобільного транспорту.

Перелік основних питань, які включені до програми ЄДКІ для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 274 «Автомобільний транспорт»:

1. Теорія, конструкція, експлуатаційні властивості автотранспортних засобів (далі – АТЗ), їх складові, механізми та системи.
2. Технічна експлуатація АТЗ та діяльність підприємств автомобільного транспорту.

Основними принципами проведення ЄДКІ для здобувачів передвищої та вищої освіти є:

- академічна доброчесність;

- об’єктивність;
- прозорість і публічність;
- нетерпимість до корупційних та пов’язаних з корупцією діянь;
- інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір;
- єдина методика оцінювання результатів.

ЄДКІ проводять із використанням (таблиця 4):

Таблиця 4

Фаховий молодший бакалавр	Бакалавр
Організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання відповідно до програми ЄДКІ, включаючи різні види завдань	Організаційно-технологічних процесів зовнішнього незалежного оцінювання

Структура ЄДКІ для фахового молодшого бакалавра за спеціальністю 274 «Автомобільний транспорт» (таблиці 5 та 6):

Таблиця 5

Назва дисципліни
Автомобілі
Назва розділу
1. Загальна будова автомобіля.
2. Двигун.
3. Система живлення.
4. Електрообладнання автомобіля.
5. Трансмісія автомобіля.
6. Ходова частина автомобіля.
7. Рульове керування.
8. Гальмівна система.
9. Кузов автомобіля.

Таблиця 6

Назва дисципліни
Технічна експлуатація автомобілів
Назва розділу
1. Система технічного обслуговування автомобілів.
2. Технологічне обладнання для технічного обслуговування та ремонту автомобілів.
3. Технічне обслуговування (ТО) та поточний ремонт (ПР) механізмів та систем двигунів.
4. Технічне обслуговування (ТО) та поточний ремонт (ПР) трансмісії, ходової частини, механізмів керування, кабіни та кузова.
5. Організація виробничої діяльності об’єктів автомобільного транспорту.
6. Основні техніко-експлуатаційні та техніко-економічні показники роботи об’єктів автомобільного транспорту.
7. Експлуатаційно-технічна документація на автотранспортних підприємствах.

Структура ЄДКІ для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 274 «Автомобільний транспорт» (таблиці 7, 8, 9):

Таблиця 7

Назва дисципліни
Автомобільні транспортні засоби
Назва розділу
1. Теорія та експлуатаційні властивості АТЗ.
2. Конструкції та основи розрахунку шасі АТЗ.
3. Теорія та конструкції автомобільних двигунів внутрішнього згорання (ДВЗ).
4. Електричне та електронне обладнання АТЗ.

Таблиця 8

Назва дисципліни
Технічна експлуатація автомобільних транспортних засобів
Назва розділу
1. Теоретичні основи технічної експлуатації АТЗ.
2. Технічне діагностування АТЗ.
3. Технічне обслуговування АТЗ.
4. Ремонт АТЗ.
5. Автомобільні експлуатаційні матеріали.

Таблиця 9

Назва дисципліни
Підприємства автомобільного транспорту
Назва розділу
1. Виробничо-технічна база підприємств автомобільного транспорту.
2. Технологічне устаткування для технічного обслуговування та ремонту АТЗ.
3. Організація та управління підприємствами автомобільного транспорту.

Отже, розглянувши структуру та програму ЄДКІ для здобувачів передвищої освіти фахових молодших бакалаврів та першого (бакалаврського) рівня вищої освіти включають широкую тематику щодо підготовки майбутніх спеціалістів в галузі «Транспорт», а також наскрізні знання з інших навчальних дисциплін, зокрема: «Основи технічної діагностики автомобілів», «Основи технології ремонту автомобілів», «Використання експлуатаційних матеріалів», «Двигуни», «Теорія руху автомобілів».

СЕКЦІЯ XIII. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

НАЦІЄТВОРЧІ ОРІЄНТИРИ ТВОРУ ЛЕСІ ГОНЧАР ТА РУСЛАНА НАЙДИ «КОЗАЦЬКИЙ РОМАН»

Довгаль Світлана Миколаївна

здобувач вищої освіти факультету української

й іноземної філології та мистецтвознавства

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Тараненко Альона Володимирівна

ORCID ID: 0000-0002-5357-4759

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Політична й соціокультурна площина в українському суспільстві кінця XX – початку XXI століть зорієнтувала увагу письменників на питання національної самосвідомості, самоідентифікації, випрозоривши нагальну потребу в активній позиції митців різних поколінь і естетичних спрямувань до націєтворчих процесів. Загальновідомо, що багато сторіч поспіль істотним системооб'єднуючим наративом народу України була ідея незалежності (як держави загалом, так і конкретної людини зокрема). З неї (ідеї – С.Д., А.Т.) природньо реалізувався національний ренесанс, властивий українському суспільству і наразі. Саме такі процеси свого часу стали істотним фундаментом як для багатьох представників покоління 90-х минулого століття: Ю. Андруховича, О. Забужко, В. Шевчука та ін., так і для Лесі Гончар та Руслана Найди. Вони самі себе уналежнюють до помежового покоління, адже саме в ці непрості для країни (і для звичайної людини) часи вияскравлювалося їхнє світобачення, світосприйняття, світорозуміння. Хоча безпосередньо зірковий час Лесі Гончар та Руслана Найди на літературній мапі України припадає на початок третього тисячоліття, коли було створено спільне мистецьке дітище – книга «Козацький роман» й очевидно-прозора її присвята – «поколінню українського ренесансу дев'яностих» [1, с. 9].

М. Слабошпицький, у чиєму солідному видавництві побачила світ книга Лесі Гончар та Руслана Найди «Козацький роман» уже далекого 2012 року, правомірно зазначав, що «якщо говорити про соціальний нерв нашої прози, її виразне відчуття часу й нас у цьому часі, то тут може бути яскравим зразком “Козацький роман” Лесі Гончар та Руслана Найди. Так, це вже сповідь іншого – не Дімарова, Іваничука, Гуцала чи Стефаника – покоління. У нього – інший досвід, інша точка відліку всього» [3]. А точкою відліку стало проголошення незалежності України в 1991 році.

19 квітня 2012 року філологічній спільноті Львівського університету імені Івана Франка було презентовано книгу «Козацький роман» українського подружжя – письменниці й журналістки, онуки славетного класика Лесі Гончар й талановитого скульптора й графіка Руслана Найди. С. Короненко справедливо підкреслює, що такий творчий тандем Гончар – Найда засвідчив появу напрочуд «цікавої, досконалої за

структурою, гостросюжетної української прози» [2]. Проте й досі в літературознавстві немає ґрунтового наукового осмислення цієї книги, наявні лише окремі рецензії, огляди, відгуки (це, до речі, стосується й першого спільного твору авторів «Козацька кухня»). Спробуємо долучитися пропонованою студією до осмислення деяких аспектів художнього вираження націєтворчої площини у «Козацькому романі» Лесі Гончар та Руслана Найдя.

Спільна творча праця над цим багатосторінковим твором – це якісне художнє полотно, позначене розширенням тематичних кордонів, проблемних векторів, збагаченням образно-виражальних засобів мистецької інтерпретації національної ідеї. Остання зумовлена громадянською позицією авторів, їхнім світобаченням та світорозумінням, світлим прагненням реалізувати високу мету, а також їхнім найближчим соціумом, родинним корінням, національними традиціями, духом українськості, що збурював непростий духовний простір молоді 90-х років минулої доби. Сам Руслан Найдя наголошував під час презентації збірки, що «Козацький роман» – це «роман про покоління дев'яностиків. Це моє покоління, яке виборювало незалежність України в 90-х роках і голодувало на граніті, і ми намагаємось знайти місце для цього покоління в сучасній історії» [4].

Доля головних героїв-митців Устима та Дарини, їхній світогляд утілюють національну самобутність (Устим козакує, а Дарина ліпить степові скульптури), укоріненості (повернення з 12-річного екзилу на землю своїх батьків) та історичної свідомості репрезентантів національно свідомого українського соціуму. В аналізованому нами творі авторами представлено свідомість речників покоління, що боролися за суверенітет, свободу української держави: «...ми розвалили совок, мітингували, голодували, змінили документалістику про Холодний Яр часу більшовицької окупації...» [1, с. 47], – говорить Устим. Центральні персонажі разом зі своїми друзями постають як безпосередні учасники та свідки величної революції духу, де відбувалося змагання за людську гідність та свободу, за національні цінності, де проходила боротьба проти тиранії в 90-х роках минулого сторіччя. Вони «звуть себе дев'ятдесятниками, усі солідні такі, сповнені самоповаги. Дорослі дяді й тьоті. Багато озлоблених, ще більше – самотніх. Вони, хоч і в оточенні дрібних діток, відчувають свою непричетність, свою поразку...» [1, с. 39] – ця характеристика друзів Дарини вложена в її уста. Ідеали, які самовіддано відстоювали молоді люди, так і залишилися, на жаль, мрією, адже словами Устима гранично правдиво окреслено реалії світосприйняття і світорозуміння української держави: «...ні, не в Україні ми живемо, а в чужій державі під назвою Україна, з перевернутим прапором і чужим урядом, який обираємо не ми, а піар-технології...» [1, с. 98]. В оповіді Устима про побачене в Україні після 12-річних мандрів по закордонах акцентовано, що повернення для нього виявилось «ще однією еміграцією...» [1, с. 113] – настільки його вразив сучасний стан рідної країни. Письменники деталізують характеристики новітніх форм окупації, зокрема тотальної бідності, зубожіння: «...Найперше, що впало в очі, як зубожіло село...» [1, с. 95]; «...Зараз їхати – пустка. Бабусі при дорозі, як вічні Деметри, продають минулорічну картоплю. Ні корів, ні техніки ніде не видно, а корівники на цеглу порозбирали. Кажуть, що тепер і залізяки не знайдеш на селі, усе на металобрухт поздавали п'яниці... Люди худобу не тримають, городи всі сили відбирають у стареньких. Бо ж дітей, що по містах пороз'їхалися, треба прогодувати. А деяких сіл і взагалі вже нема. Бур'яном позаростали хати без дахів...» [1, с. 97]; «...А зараз – пустка пусткою, мабуть, і у війну такої безнадії не було, як за двадцять років незалежності...» [1, с. 97]. Таким чином художньо актуалізовано суперечності соціального ідеалу і конкретної суспільної ситуації. «А всі мої друзі інакше як

“панщиною” свою сіро-чорну роботу й не називають...” [1, с. 159], – говорить головний герой, порівнюючи подібну спробу знищення духу народу із давньоримською історією: «Пояснюю, що римляни так само хотіли зломити дух кельтів і друїдів, як новітня влада – наш...” [1, с. 51].

Аналогічно в тексті аналізованого твору йдеться і про запроданство («...Згадалися наші горе продажні українські суди!...» [1, с. 54]), моральне звиродніння, відступництво («...Але втеча була помилкою. Наче самогубство душі...» [1, с. 55]), духовне дно («...Той народ підняв їх на висоти, де вони жебоніли, прикриваючись ідеями національними, і по дорозі сотворили з тих ідей ганчірку для прикриття срамот – продажності, брехливості, жадоби і псевдопатріотизму...» [1, с. 111]; «...А дурні помирають, як худоба, самі не знаючи, з якої причини... Вони б'ються кулаками й кийками і провалюють один одному голови. Наче дикі звірі, наче ті пси, що гризуться за кістку. Якби хоч гризлися за ідею, за жінок, за золото чи казкові діаманти – то не такими б дурнями були б! А так, вони просто голодні і б'ються за кістки, огризки, щоб набити свої шлунки! От. Найнепрощенніша дурість та, що вони без упину плодять нові покоління таких самих дурнів. Дурнів-рабів...» [1, с. 99]). Нараторові болить і внутрішній занепад («Певно, трапляються байдужі, хто приїхав сюди тільки клацнути фотоапаратом. Але в такому разі – вони вже давно трупи. Тільки живуть довго... Живуть? Без мистецтва, без відчуттів, без осмислення – то не життя...» [1, с. 14], «...Усі духовно голодні...» [1, с. 15], «Останнім часом багато людей поспивались і ще більше розчарованих...» [1, с. 138]). Реалії знищення духовності є основним в картині хаосу життя української нації, репрезентованого в романі.

Підсумовуючи, зазначимо, що Леся Гончар та Руслан Найда в «Козацькому романі» приділили значну увагу питанням духовності, оскільки переконані, що національне відродження – це насамперед оживлення душі народу. Бо «ми ж всі прагнемо комфорту для душі, так чи інакше...» [1, с. 41], – роздумує Дарина. Автори аналізованої книги, як засвідчує текст, упевнені, що від ідеальних уявлень і засадничих цінностей, які в колективній свідомості кожної нації скомбіновані по-своєму, залежить національний проєкт майбутнього, який українці намагалися – поки що без великого успіху – витворити у своїй державі.

Список використаних джерел:

1. Гончар Л., Найда Р. Козацький роман. Київ: Ярославів Вал, 2012. 168 с.
2. Короненко С. Бути. Знати. Творити. Літературна Україна. URL: <http://litukraina.kiev.ua/buti-znati-tvoriti> (дата звернення: 04.06.2023).
3. Слабошпицький М. Важлива? (Другорядна?) дійова особа посттоталітарного суспільства: Погляд на сучасну прозу. З доповіді на 6-му з'їзді письменників. Літературна Україна. 2011. № 43. С. 3–5. URL: <https://old.lib.dp.ua/about/literaturniObriy/ukraineLiteratura/Poglyad.doc> (дата звернення: 04.06.2023).
4. Слабошпицький М. Відеопрезентація книги «Козацький роман» Лесі Гончар та Руслана Найди. URL: <http://lnu.edu.ua/news/roman-2012-04-19.htm> (дата звернення: 04.06.2023).

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ ІСПАНОМОВНОЇ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ

Кузьменко Дарія Валеріївна

Студентка

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: Попова Н.М.

доктор філологічних наук, професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Дедалі активніше розвивається світ нових технологій, це вплинуло на роль реклами, яка стала одним із найпоширеніших форм комунікації, метою якої є вплив на суспільну свідомість та заохочення споживача до певних рішень та вчинків. Активне користування Мережею рекламними компаніями та споживачами посилює механізми впливу на думку громадськості до небувалого рівня. Сьогодні Інтернет надає можливість аналізу та таргету цільової аудиторії, а також допомагає визначити ефективні мовні інструменти впливу, які відповідають світогляду потенційного клієнта.

Рекламний дискурс -це особливий вид текстового повідомлення, цілеспрямоване мовлення, яке поєднує в собі вербальні та невербальні ознаки з метою впливу на свідомість споживача, прихованого тиску з урахуванням психологічної складової цільової аудиторії. Мета рекламного дискурсу полягає у підвищенні ефективності рекламного повідомлення задля вигідного продажу товару та його конкурентноспроможності. Для цього, у межах рекламного дискурсу, використовуються відповідні елементи, які провокують емоційний спалах, створюють образ «традиційного», «домашнього», «комфортного» (в залежності від контексту та рекламованого об'єкту). Учасники рекламного дискурсу продуцент та реципієнт, їх наявність обов'язкова.

Для першочергового привернення уваги споживача застосовуються невербальні засоби комунікації. Саме невербальні елементи першими впадають в очі і тільки потім споживач цікавиться сенс повідомлення. До невербальних рекламних елементів іспаномовної належить гра кольорів, поза/вираз обличчя/ міміка моделі, відповідне зображення або картинка, використання смайлів, шрифту та інші «стопери». Візуалізація зображення посилює сприйняття реципієнта, адже обробляється іншою півкулею головного мозку, що значно послаблює вплив раціонального мислення у порівнянні зі сприйняттям «сухого» рекламного тексту.

Зазвичай для підвищення ефективності реклами іспаномовний продуцент вдається до використання основних комунікативних стратегій, а саме закличної, інформативної та аргументативної. Стратегія закличу надає тексту динамічності та легкості, передбачає вживання коротких та ритмічних слоганів, службових частин мови. Інформативна стратегія надає інформацію споживачу шляхом апеляції до його інтересів та зазвичай, передбачає використання загальноновживаних мовних одиниць. Третя з перерахованих стратегій, тобто аргументативна, логічно доводить споживачу той факт, що саме цей товар відповідає його потребам та побажанням. Для цього вживаються порівняльні звороти, риторичні запитання, позитивно маркована лексика.

Для аналізу вербальних та невербальних засобів комунікації використовувалися комунікаційні стратегії позиціювання, нагадування та оптимізації. Стратегія позиціювання вживається для виділення товару з-поміж подібних, акцентує увагу на надійності виробника та торгової марки, використовуючи відповідні мовні одиниці. Нагадувальна стратегія співзвучна із метою свого використання, адже основна мета- утримати в пам'яті реципієнта інформацію про товар або послугу. Стратегія оптимізації дозволяє удосконалити умисний вплив рекламного тексту, спрямована на координацію мови та світогляду продуцента та споживача. Її робочі інструменти- називні речення, прості форми слів, загальноживана лексика.

На практиці, у рекламному тексті широко використовуються стилістично та емоційно- забарвлені мовні одиниці, лексика зі значенням сталості, стабільності, перевіреності. Задля контрастних відчуттів та подальшої допомоги редуценту у вирішенні його питання використовуються антоніми, негативно марковані мовні одиниці. Метафора, гіпербола або літота, великий перелік епітетів, запозичені слова, емфатичні контрукції, риторичні запитання та повсякденний стиль мовлення - основні лексико-семантичні особливості іспанського рекламного тексту.

Досліджуючи морфологічний та синтаксичний рівні, ми відмітили тенденцію до використання дієслів у імперативі задля заклику до дій та змін. Також використовуються еліптичні речення, складнопідрядні речення із допустимою або ілюзорною умовою, називні речення, окличні речення, вищий та найвищий ступінь порівняння прикметників, скорочення та математичні символи заради економії часу. Та найцікавіше - здебільшого займенники (у нашому випадку «уо», тобто «я») опускаються в іспанській мові, але в рекламному тексті його нерідко використовують у ролі присудка заради емфазі.

Щодо комунікаційних особливостей, зазвичай іспаномовний рекламний текст рясніє надихаючими та емоційними виразами. Продуцент використовує позитивно марковані лексичні одиниці, які створюють асоціації свята та домашнього затишку, апелюють до сімейних цінностей. У соціальних мережах рекламне повідомлення наповнене рефреном, повтором головних слів рекламного тексту заради фіксації необхідної інформації у свідомості споживача. Іменник та прикметник надають об'єкту реклами позитивних та усталених рис. Для цього також використовується зменшувально-пестлива лексика, позитивно-марковані мовні одиниці, характерною рисою яких є дефіцитність та унікальність.

Головним компонентом невербальних особливостей іспаномовного рекламного тексту є колір (червоний, чорний, синій, фіолетовий), контрастний шрифт, кольорові елементи картинки. Зазвичай емфатичні фрази або слова написані великими літерами, інколи слова із негативною коннотацією продуцент закреслює, використовуючи графічний ефект перекреслення. Повторення головних лексичних одиниць відповідним зображенням- ще один «гачок» для привернення уваги.

Проведене дослідження цільової аудиторії іспанського ринку показав, що головним споживачем є особи від 18 до 35 років, здебільшого це жінки, серед жінок частіше купують товари в Мережі саме домогосподарки. Для укладання рекламного повідомлення, яке буде націлене на споживача жінку, застосовують епітети, прикметники, лексику з емоційним забарвленням, метафори, контрукції з емфазою.

Чоловіки поцінують престиж, авторитетність, лаконічність та якість. Рекламне повідомлення розповідає коротко про головне, використовуються іменники, терміни, цифрові значення, лексичні одиниці зі значенням авторитетності, надійності, доброти.

Ще однією базовою категорією цільової аудиторії є молодь, студенти, школярі. Їм характерна мотивація до навчання, змін, пошук свого призначення, тому такий рекламний текст містить дієслова наказового способу, антоніми, гіперболи. Первинною цільовою аудиторією є молодь, а його батьки є непрямою цільовою аудиторією, адже часто за ними остаточне рішення.

У даній роботі ми проаналізували особливості вербальних та невербальних засобів комунікації іспаномовної Інтернет- реклами. У процесі дослідження ми досягли основної мети роботи, а саме проаналізували лінгвокомунікативні властивості онлайн- реклами на різних рівнях вивчення мови, дослідили найбільш вживані невербальні елементи у рекламному повідомленні.

Список використаних джерел:

1. Андрейчук Н. І. Антропоцентрична парадигма сучасної лінгвістики: ідеологія і програми досліджень. Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць. 2008. Вип. 17. С. 273-278.
2. Гулієва С. А. Роль ситуации в коммуникации. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика, 2021. Том 32 (71). No 3 Ч. 1. С. 115-120.
3. Іщенко Н. Г. Рекламний текст як форма соціального впливу. Advanced education, 2014. Вип. 1. С. 30-35.
4. Кутуза Н. В. Формула впливу рекламного дискурсу. Одеський лінгвістичний вісник. 2014. Вип. 3. С. 138-145.
5. Кравець Т. В. Український рекламний текст в прагмалінгвістичному аспекті. К.: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2012. 25 с. С. 163-171.
6. Попова Н. В. Основи реклами: навч. посіб. Харків: Видавництво «ВДЕЛЕ», 2016 р. 145 с.
7. Ageeva J. Communicative Tactics of Persuasion in Sales (Lexical-Semantic Aspect). In: International multidisciplinary scientific conference on social sciences and arts, 4., 2017, Bulgaria: SGEM, 2017. p. 629-636.
8. Antonio Ferraz Martínez. El lenguaje de la publicidad. 1993. ARCO/LIBROS, S.L.
9. Gómez-Tarragona D. Marketing editorial. Cómo satisfacer las necesidades de los lectores de libros. Madrid: Pirámide / ESIC. 2010.
10. Guerrero S. La creatividad en el lenguaje periodístico, Madrid, Cátedra. 2008.
11. Jimenez Ruiz J. Lenguaje Publicitario. Nivel léxico semántico. Málaga: Universidad de Málaga. 2020.
12. Kotler, P. Armstrong, G. Principles of Marketing. 2010. p.434-439.
13. Solís F.M. La metáfora visual, elemento comunicador de las marcas en la publicidad exterior. Prisma Social. 2016

ЯВИЩЕ ЧАСТИНОМОВНОГО СИНКРЕТИЗМУ

Добосевич Уляна Богданівна

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри

української мови імені професора Івана Ковалика

Львівський національний університет імені Івана Франка, Україна

Граматичний рівень сучасної української літературної мови – один з базових, який визначає структурну і системну її організацію. Морфологічні аспекти граматики постійно перебувають у полі зору науковців, однак не припиняються дискусії щодо низки проблем, серед яких – розроблення принципів та критеріїв частиномовної класифікації слів, додаткових прийомів та засобів, які увиразнюють частиномовний статус слова, зокрема через функційно-комунікативну призму. Поряд із цим актуальним є аналіз морфологічного синкретизму і трансформаційного потенціалу мовних одиниць.

Частини мови є і залишаються однією із засадничих категорій морфології, займаючи особливе місце як «найпродуктивніший засіб систематизації слів» [4; 24]. Дискусії щодо кількості частин мови та наповнення кожного лексико-граматичного класу слів у просторі європейських мов мають без перебільшення тисячолітню традицію та історію. Сучасне мовознавство із новими тенденціями та підходами до осмислення морфологічних явищ і процесів висвітлює нові горизонти у цій проблематиці та дає нові стимули для її опрацювання.

Різні морфологічні школи та напрями по-різному визначають кількість та наповнення наявних частин мови – чотири [1], п'ять [2], сім [9] чи дванадцять [5], оперуючи основними критеріями їх виокремлення – семантичним, морфологічним, синтаксичним та морфемно-словотвірним – та випрацьовуючи власну концепцію згідно з ієрархією цих критеріїв. У цьому контексті слушною є теза про те, що «сучасна загальноприйнята класифікація слів слов'янських мов за так званими “частинами мови”... являє собою яскравий приклад компромісного розв'язання проблеми у тому випадку, коли лінгвістам не вдається дійти згоди щодо основних принципів такої класифікації» [6; 70].

Проблема виокремлення і групування слів відповідно до їх частиномовного статусу ускладнюється супровідними явищами, серед яких – транспозиція (перехід) з однієї частини мови в іншу. Унаслідок цих процесів, які на сучасному рівні мають неоднакову завершеність, регулярність і вираження, а разом із тим можуть мати діахронний та синхронний вияв, виникають міжчастиномовні омоніми – «етимологічно споріднені слова і такі, що на сучасному етапі розвитку мови сприймаються як різні за походженням, але збігаються в одній, кількох чи всіх словоформах та належать до різних лексико-граматичних класів» [3; 8].

Із міжчастиномовною транспозицією має безпосередній зв'язок ще одне мовне явище, яке наочно демонструє сам процес переходу слів з однієї частини мови в іншу. Це явище синкретизму, яке пронизує усі рівні мови, зокрема і морфологічний [12]. У морфологічному аспекті синкретизм має особливу природу, що проявляється в одночасному «розхитуванні» системи частин мови [11; 540] і вираженні їхньої цілісності з виразною польовою структурою. При аналізі частиномовної належності слів в окремих випадках виявлено синкретичні одиниці, щодо яких можна по-різному (зважаючи на комунікативно-функційний аспект) застосувати загальноприйняті критерії та прийоми, а відтак можна спостерігати у них ознаки двох різних частин мови.

Метою пропонованої статті є аналіз саме таких мовних (мовленнєвих) особливостей, які демонструють частиномовний синкретизм (гібридність), або мають подвійну частиномовну належність.

Явище частиномовного синкретизму вже було предметом аналізу, зокрема в контексті такої моделі речення: *На конкурс відібрали **всього** (пор. *загалом* – прислівник та *лише* – частка) двадцять студентів* [7; 43]. Однак частота і регулярність таких явищ потребує ширшого і глибшого аналізу. У процесі визначення частин мови варто, окрім загальноприйнятих критеріїв, застосовувати ще низку прийомів. Це властиві самотійним частинам мови загальнокатегоріальні значення та характерні для службових частин функційні особливості; сукупність і системне вираження морфологічних характеристик, а також (спорадично) специфічні риси у морфемному складі. Визначальним у цій ієрархії, за нашими спостереженнями, є синтаксичний критерій, що, зрештою, є підтвердженням тези Ю. Карпенка та А. Загнітка про те, що частини мови є «відстояними (формалізованими) членами речення» [8; 104]. Комунікативно-функційний підхід передбачає ще низку прийомів, які варто застосовувати у складних випадках визначення частиномовного статусу слова, серед яких - «1) заміна аналізованого слова синонімом (семантичним дублетом – з огляду на комінкативні особливості) або його вилучення, яке вимагає додаткових спостережень за структурою і семантикою речення в цілому, 2) увага до особливостей сполучуваності з певними морфологічними класами слів, 3) визначення позиції слова відносно інших компонентів у межах речення, 4) спостереження за системою розділових знаків, які у багатьох випадках можуть зорієнтувати у визначенні частин мови, 5) аналізу слова у реченні, а згодом речення у ширшому комунікативному аспекті, 6) урахування акцентуаційних особливостей слів, що входять до граматичної омпари, 7) за умови неповної, незавершеної граматичної транспозиції зовнішнім виявом може бути особливе графічне оформлення слова (лапки, вживання великої літери, шрифтове виділення)» [7; 46]. Цей перелік варто доповнити ще одним прийомом – особливостями інтонації, яка взаємозалежна з комунікативним навантаженням тієї чи тієї одиниці мовлення. Виявлення змін у граматичній природі слова (за умови повної міжчастининомовної транспозиції) або своєрідне нашарування, поєднання різнорідних виявів у випадку міжчастининомовного синкретизму якраз і є стане предметом подальшого аналізу.

Типовим прикладом необхідності застосування описаних вище теоретичних засад може бути речення ***Світло** в кімнаті*. Застосувавши основні критерії визначення частин мови, можна по-різному інтерпретувати частиномовну належність слова *світло*. Беручи до уваги загальночастининомовне значення предметності, морфологічні категорії роду (класифікаційну), словозмінну відмінка (пор. - *Не було **світла** в кімнаті*), синтаксичну роль підмета у структурі неповного речення з пропущеним присудком, а також закінчення -о, можна стверджувати, що це іменник. Однак, розглядаючи це слово під іншим кутом зору, можна виявити й інші його особливості – загальночастининомовне значення ознаковості, відсутність здатності до словозміни (за винятком можливості утворювати ступені порівняння – ***Світло** – **світліше** – **найсвітліше** в кімнаті*), синтаксичну роль головного члена речення, співвідносного з предикатом, в односкладній безособовій конструкції, а також суфікс -о. Відтак аналізоване слово може мати статус прислівника або (за теорією В.Горпинича), станівника [5]. Тому й необхідно враховувати ще й комунікативні особливості вживання слова, які в складних випадках дозволяють уникнути двозначності у трактуванні частиномовного статусу слова: ***Темнота** надворі. **Світло** в кімнаті.* – іменник; ***Темно** надворі. **Світло** в кімнаті.* - прислівник.

Аналогічні щодо своєї комунікативної неоднозначності випадки засвідчують різні контексти. Наприклад, у поезіях Тараса Шевченка виявлено цілу низку речень з можливістю різної інтерпретації частин мови. Серед слів з принаймні подвійним частиномовним статусом – слово *як*, що може бути – залежно від комунікативного навантаження - прислівником або сполучником: *Зоре моя вечірняя, ... Розкажи, **як** за горою Сонечко сідає, **Як** у Дніпра веселочка Воду позичає, **Як** широка сокорина Віти розпустила...*; *Марку! подивися, Подивися ти на мене: Бач, **як** я змарніла?; А як прийшла до берега, То й дочку згадала. І згадала, **як** купала І як примовляла; Засхнеш, не знатимеш нічого, Не знатимеш, **як** хвалять Бога, **Як** люде люблять, живучи; І ти смієшся, а я плачу, Ба ні, не плачу, регочусь...* *Дивися, **як** я полечу, Бо я сова...*; *В куточку мовчки прихилилась Та дивувалася, дивилась І слухала, **як** молодий Дивочний гость той говорив* тощо. У цих та багатьох інших контекстах можна вбачати подвійну частиномовну природу аналізованого слова *як*, що проявляє себе або сполучником, або прислівником, що у свою чергу проектується різними комунікативними аспектами. Примітно, що в обох випадках тотожна синтаксична позиція слова *як* – воно виступає сполучним елементом, який приєднує до головної підрядну з'ясувальну частину. А в семантичному аспекті можна побачити два різні явища: пор. - *Розкажи, **як*** (1) аналізоване слово позбавлене семантики, 2) можна змодельовати речення так: *Розкажи, **що** за горою Сонечко сідає*, 3) інтонаційно це слово не виокремлюємо) *за горою Сонечко сідає...* та *Розкажи, **як*** (1) аналізоване слово набуває загальнокатегоріального значення ознаковості та виявляє абстраговану семантику способу дії, 2) можна змодельовати речення так: *Розкажи, **яким способом** за горою Сонечко сідає*, 3) інтонаційно це слово акцентоване) *за горою Сонечко сідає...* За вказаною моделлю можна проаналізувати й усі інші контексти. Можна припускати, що етимологія слова *як* [10; 540], пов'язана із займенниковою (а відтак і максимально семантично абстрагованою) природою його компонентів, зумовлює його подвійну частиномовну належність, яку можна спостерігати вже на синхронному рівні.

Подібне неоднозначне частиномовне трактування слова *що* можна спостерігати у такому контексті: *Він пригадав собі, **що** мати співала*. Аналогічна до попередніх аналізованих позиція слова *що* у структурі підрядної з'ясувальної частини і разом із тим різне комунікативне наповнення зумовлюють його різний частиномовний статус: займенника - за умови пошуку відповіді на питання *яку пісню = **що** мати співала?* (у цьому випадку аналізоване слово набуває синтаксичної ролі прямого додатка) або сполучника – коли основне комунікативне завдання підрядного речення зводиться до пригадування самого факту співання. У цих двох випадках особливу розрізнявальну роль відіграватиме й інтонування речення – у варіанті із займенниковим функційним навантаженням слово *що* інтонаційно виділене.

Популярний вислів *Все буде Україна!* теж демонструє подвійну частиномовну інтерпретацію. Одне із трактувань – слово *все* може виступати займенником, що зазнав процесів субстантивації, якщо визначати його синтаксичну роль підмета. Інше – аналізоване слово цілком може виступати у функції прислівника із значенням *завжди* і синтаксичною роллю обставини часу. Подібні контексти непоодинокі, наприклад: *Земля **все** знає, що говорить чи думає чоловік*.

Отже, проаналізовані контексти, у яких вжиті слова з подвійним (синкретичним, гібридним) частиномовним статусом, свідчать про необхідність осмислювати шляхи міжчастиномовної транспозиції ще й з цього ракурсу. У цьому плані дієвим виявляється комунікативно-функційний підхід до аналізу, який передбачає інтерпретування слова через призму комунікативних особливостей – у ширшому смисловому полі. За нашими спостереженнями, найбільш продуктивними у цьому

аспекті виступають займенники як в сучасному, так і в діяхронному їх вияві. Гіпотетично це можна пояснити максимально абстрагованою семантикою цього класу слів, яку можна встановити лише у контексті, а також відносно високою частотою їх вживання.

Дослідження синкретичного частиномовного статусу слова як вияву динаміки мови має перспективу в сучасному мовознавстві, оскільки є одним із чинників появи міжчастиномовних омонімів і демонструє у своєму «живому» втіленні перебіг цих процесів.

Список використаних джерел:

1. Вихованець І. Р. (1988) Частини мови в семантико-граматичному аспекті. К. Наук. думка.
2. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. (2004) Теоретична морфологія української мови. К. Пульсари.
3. Глібчук Н.М., Добосевич У. Б. (2016). Словник міжчастиномовних омонімів української мови. Львів. Априорі.
4. Городенська К. Г. (ред.). (2017). Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго.
5. Горпинич В. О. (2004). Морфологія української мови. К. Академія.
6. Данилюк І. (2005). Проблема класифікації частин мови: досягнення і перспективи. Лінгвістика: зб. Праць Херсонського державного університету. 70-76.
7. Добосевич У.Б. (2012) Критерії та прийоми визначення частиномовного статусу морфологічних транспозитів. Вісник Львівського університету. Серія філологічна. (57), 37-47.
8. Загнітко А. П. (2011) Частки в системі службових частин мови: типологічний і лексикографічний вияви. Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. (22), 104–115.
9. Кучеренко І. К. (2003). Актуальні проблеми граматики. Львів. Світ. 2003.
10. Мельничук О. С. (ред.) (1983). Етимологічний словник української мови: у 7 т. К., Наук. Думка. Т.6.
11. Селіванова О. (2006) Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К.
12. Шитик Л. В. (2009) Феномен синкретизму в проекції на мовні рівні. Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки» (169), 132-145.

СЕКЦІЯ XIV. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

CHATGPT ТА АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Лобецька Інна Михайлівна

Старший викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації

ДВНЗ «Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана», Україна

Наприкінці 2022 року академічна спільнота всього світу була стурбована запуском ChatGPT — чат-бота зі штучним інтелектом (ШІ) та широкими можливостями автоматичної генерації тексту. ChatGPT здатний не тільки генерувати відповіді, що імітують людські, але також запам'ятовувати пошукові запити та самостійно навчатися, аналізуючи повідомлення користувачів. Цей чат-бот має унікальні можливості завдяки своїй здатності розуміти та відповідати на широкий спектр питань і завдань: може створювати креативні тексти, імітувати авторські стилі письма, здійснювати мовні переклади та багато іншого. Можливості даної нейромережі та її доступність для студентів викликали занепокоєння в академічному співтоваристві через високу ймовірність появи феномена академічної GPT-недоброчесності. Під академічною GPT-недоброчесністю ми розуміємо вид обману, пов'язаний із виконанням освітніх робіт за допомогою ChatGPT, які студенти представляють як виконані особисто.

Ці висновки викликали розумну тривогу у викладачів різних країн. Деякі з них знайшли вихід із ситуації, посиливши обмеження щодо використання штучного інтелекту під час освітнього процесу. Наприклад, державні школи Нью-Йорка заблокували доступ до ChatGPT на шкільних комп'ютерах, посиляючись на побоювання негативного впливу на навчальний процес і невпевненість у точності змісту інформації, що надається. Інститут політичних досліджень (Париж), один із найпрестижніших університетів Франції, заявив, що будь-хто, хто буде викритий у використанні чат-бота, зіткнеться з санкціями аж до виключення з навчального закладу або навіть заборони на здобуття вищої освіти.

Однак, враховуючи надзвичайну складність взаємодії з технічною реальністю, що інтенсивно розвивається, замість заборони або обмежень на використання ChatGPT кращим виходом, на наш погляд, може бути адаптація та його продуктивне застосування.

Акцентуючи увагу на педагогічних можливостях ChatGPT для розвитку когнітивної активності у студентів, умовно виділимо ті, які насамперед пов'язані з діяльністю студента, що спрямована на пошук, сприйняття та переробку інформації: можливості розвитку критичності, креативності, пізнавального інтересу, мотивації до навчання, рефлексивності, вдосконалення навичок з окремих дисциплін.

З огляду на це особливе значення набуває розвиток у студентів критичного мислення та зваженого використання інформації. Для формування таких навичок викладачі можуть використовувати і можливості нейромережі: наприклад, дати завдання оцінити вірність текстів або відповіді на запитання, отримані від ChatGPT, аргументовано представивши свою думку, виявити та виправити помилки,

невідповідності даних з метою покращення їхньої якості, редагувати, формувати, перетворити, тобто підготувати дані для аналізу. Крім того, цей метод дозволить студентам зрозуміти обмеження та можливі упередження, що існують щодо технологій ШІ, а також потенційні ризики їх використання у процесі прийняття рішень.

Дані навички не тільки допоможуть студентам знаходити смислові відмінності між інформацією, згенерованою за допомогою ШІ, та своїми власними висновками, але й дозволять відмовитися від бездумного запозичення матеріалів, уникнути «випадкового» плагіату і не впасти в злочин академічної GPT-недоброчесності.

ChatGPT може також стати ефективним інструментом розвитку мотивації до навчання. Серед цікавих можливостей чат-бота насамперед потрібно виділити різні варіанти роботи з навчальним матеріалом, а також методи та засоби оцінювання освітніх результатів. До них можна віднести такі можливості:

- генерація великої кількості однотипних, за потреби індивідуалізованих, вправ з урахуванням прикладу, який наводить викладач;
- розробка творчих завдань за заданими параметрами;
- створення завдань різного рівня складності з урахуванням інформації про студентів (наприклад, рівня знання предмету);
- розробка персоніфікованого контенту кейс-завдань, наприклад, у певних життєвих чи професійних ситуаціях;
- адаптація контенту навчального матеріалу до інтересів та потреб студентів;
- генерація ідей про методи та форми навчання конкретних тем;
- можливість написати скорочений варіант тексту простою мовою, структурувавши та переробивши довгий та важкий для сприйняття матеріал;
- швидкий переклад текстів на кілька іноземних мов.

У контексті розвитку креативності студенти можуть використовувати згенеровані відповіді як відправну точку для розробки власних, більш продуманих та креативних рішень, що дозволяє вийти за рамки стандартних методів та традиційних уявлень.

Використання ШІ, зокрема нейромережі ChatGPT, здатне підвищити якість освітнього процесу, вирішити проблему варіативності матеріалів, стати ефективним помічником як для студентів, так і для викладачів.

Отже, ChatGPT має наступні педагогічні можливості для розвитку когнітивної активності студентів: критичність, креативність, пізнавальний інтерес, мотивація до навчання, рефлексивність та відпрацювання навичок при вивченні окремих дисциплін.

Розвиток критичності. ChatGPT генерує інформацію з різних джерел та допомагає студентам її аналізувати та оцінювати. Надає інструменти для перевірки достовірності та точності інформації, вироблення власних висновків, обговорення різних точок зору.

Розвиток креативності. ChatGPT надає доступ до багатьох ідей та рішень на основі вже існуючих даних. Студенти можуть використовувати чат-боти для розробки інноваційних підходів до вивчення матеріалу.

Підвищення пізнавального інтересу. ChatGPT допомагає знайти відповіді на запитання та поглибити знання в конкретній галузі, пропонує студентам різні теми та напрямки досліджень, розширює їхній кругозір.

Підвищення мотивації до навчання. ChatGPT надає персоналізовані матеріали та завдання, які дозволяють студентам краще зрозуміти та засвоїти інформацію, допомагає встановити цілі та мотивувати студентів до їх досягнення.

Розвиток рефлексивності. ChatGPT допомагає аналізувати свої думки, дії, оцінювати свій прогрес у навчанні, усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, удосконалюючи цим навички самоаналізу і самооцінки, що дозволяють ефективно використовувати навчальні можливості.

Однією з ключових особливостей ефективного використання ШІ є відкритість. Відкритість використання інноваційних технологій у галузі освіти сприяє створенню довіри та розуміння серед учасників освітнього процесу, що здатне знизити рівень академічної GPT-недоброчесності та підвищити емоційне залучення студентів до освітнього процесу. Завдання викладачів — навчити студентів використовувати усі можливості ШІ продуктивно та чесно.

Список використаних джерел:

1. Hess R. Will ChatGPT Unflip the Classroom? [Електрон. ресурс] // Education Week. 2023. Режим доступу: <https://www.edweek.org/technology/opinion-will-chatgpt-unflip-the-classroom/2023/01>.
2. Eke D.O. ChatGPT and the rise of generative AI: Threat to academic integrity? [Електрон. ресурс] // Journal of Responsible Technology. 2023. Vol. 13. 100060. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/368713523_ChatGPT_and_the_risk_of_generative_AI_Threat_to_academic_integrity.

АНАЛІЗ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTI ФАХОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ З ДИСЦИПЛІНИ «ДИТЯЧА ТЕРАПЕВТИЧНА СТОМАТОЛОГІЯ» ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СКЛАДАННЯ ОБ'ЄКТИВНОГО СТРУКТУРОВАНОГО КЛІНІЧНОГО ІСПИТУ

Плиська Олена Миколаївна

ORCID ID: 0000-0002-3843-5582

канд. мед. наук, доцент, доцент кафедри дитячої терапевтичної
стоматології та профілактики стоматологічних захворювань
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Україна

Актуальність. Діяльність закладів вищої освіти спрямована на підготовку конкурентоспроможних фахівців [1, 2]. Важлива ланка для оцінки конкурентоспроможності випускників вищих медичних вузів є перевірка рівня сформованості фахових компетенцій, засвоєних впродовж навчання на клінічних кафедрах під час проведення компоненту другого етапу єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів ступеня вищої освіти магістр за спеціальностями галузі знань 22 Охорона здоров'я – об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСП(К)І).

В Національному медичному університеті імені О.О.Богомольця навчаються не тільки вітчизняні студенти, а також іноземні. У зв'язку з воєнним станом в Україні, в 2022-23 навчальному році, в переважній більшості, вони навчалися на дистанційній формі навчання.

Рівень успішності студентів визначає їх конкурентоспроможність, а, також, конкурентоспроможність університету.

Мета дослідження – оцінити рівень сформованості фахових компетенцій, засвоєних на кафедрі дитячої терапевтичної стоматології та профілактики стоматологічних захворювань випускниками-іноземцями Національного медичного університету імені О.О.Богомольця 2022-2023 навчального року за результатами ОСП(К)І.

Матеріали та методи. Екзаменаційні матеріали (переліки практичних умінь, навичок, маніпуляцій, паспорти ОСП(К)І ...) були затверджені на засіданнях клінічних кафедр, циклових методичних комісіях на вченій раді факультету та у проректора з науково-педагогічної та навчальної роботи. За місяць до початку ОСП(К)І студенти були ознайомлені з ними. З метою підготовки до іспиту також були проведені консультації.

Згідно наказу НМУ імені О.О.Богомольця No 309 від 26.04.2023 р. «Про проведення атестації здобувачів за другим (магістерським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 221 «Стоматологія» у 2022/2023 навчальному році, до переліку фахових компетенцій входили наступні блоки станцій ОСП(К)І: Терапевтична стоматологія – 2 станції, Хірургічна стоматологія – 2 станції, - Ортопедична стоматологія – 2 станції, Дитяча терапевтична стоматологія – 1 станція, Ортодонція – 1 станція, Дитяча хірургічна стоматологія – 1 станція- Екстрена медична допомога і серцево-легенева реанімація – 1 станція. Тривалість станцій 10 хвилин. ОСП(К)І проводився у формі комісійного іспиту.

Кожна станція ОСП(К)І оцінювалася в балах. Максимальна кількість балів за

правильно виконані дії станції з дисципліни «Дитяча терапевтична стоматологія».- 20 балів Вона вважалася успішно пройденою за умови набрання студентом $\geq 60\%$ балів (≥ 12 балів).

Оцінювання іспиту здійснювалося за 200 бальною шкалою.

В 2022-2023 навчальному році до складання ОСП(К)І було допущено 156 студентів іноземців, серед них, 154 –англомовні та 2-україномовні.

Результати. Всі іноземні студенти склали іспит. Середній бал за станцію з дисципліни «Дитяча терапевтична стоматологія» за традиційною шкалою у англомовних студентів - 3,45, в україномовних - 3,12. Проте, слід зазначити, що 12 студентів (7,7%) виконали менше ніж 60% коректних дій станції з дисципліни (отримавши менше 12 балів), допустивши багато суттєвих помилок. 60-65% коректних дій виконали 37,2% студентів, 70-75%-23,7% студентів, відповідно: 80-85% - 16,7%, 90-95% - 10,3%, 100% - 2,56%.

Висновки. Перевірка рівня сформованості фахових компетенцій, засвоєних студентами іноземцями впродовж навчання на кафедрі дитячої терапевтичної стоматології та профілактики стоматологічних захворювань під час проведення об'єктивного структурованого клінічного іспиту (ОСП(К)І виявила недостатній рівень їх сформованості в 7,7% студентів, в 37,2% студентів їх сформованість відповідала мінімальним критеріям. Такі дані свідчать, що такий чинник, як дистанційна форма навчання значним чином вплинула на успішність студентів. Таким чином, для забезпечення високої конкурентоспроможності майбутніх фахівців необхідне поглиблене вивчення та регулювання чинників, що впливають на підвищення конкурентоспроможності випускників.

Список використаних джерел:

1. Сало А. В. (2018) Конкурентоспроможність випускників закладів вищої освіти: сутність та чинники формування. Проблеми вищої освіти, Випуск III (71), 140-148.
2. Ануфрієва О.Л. (2018) Конкурентоспроможний випускник – основа конкурентного розвитку країни. Scientific Journal Virtus, October # 27, 158-162.

ЗМІСТ ФОРМУВАННЯ СВІТОСПРИЙНЯТТЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У НОРМАТИВНІЙ БАЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ

Іванна Михалик

магістранта другого(магістерського) рівня спеціальності 012 Дошкільна освіта
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Найда Руслана Григорівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної
педагогіки й психології та спеціальної освіти
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

В основу модернізації дошкільної освіти покладено пріоритетність цієї ланки освіти в єдиній національній системі неперервної освіти, а основним завданням визначено своєчасне становлення і повноцінний розвиток життєво компетентної творчої особистості, починаючи з раннього дитинства. Згідно із Законом України «Про дошкільну освіту» зміст дошкільної освіти передбачає: визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості; формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини; виховання елементів природодоцільного світосприйняття, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля; утвердження емоційно-ціннісного ставлення до практичної та духовної діяльності людини: розвиток потреби в реалізації власних творчих здібностей [3].

Основним нормативним документом, який визначає вимоги до змісту та обсягу дошкільної освіти в Україні, є Базовий компонент дошкільної освіти (2021) [1], спрямований на оновлення принципів, цілей, змісту, технологій навчання, виховання і розвитку дітей. Формування основ світосприйняття в дітей дошкільного віку є одним із завдань дошкільної освіти, яке зафіксоване у Базовому компоненті дошкільної освіти [1]. Про формування у дітей системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, про систему ціннісних ставлень до світу та до самої себе йдеться у загальних положеннях вищезазначеного документа. Відповідно до його положень дошкільне дитинство є базовим періодом для формування способів пізнання, розуміння та відображення світу, а отже, й формування у свідомості дошкільнят його моделі – світосприйняття.

Кожен освітній напрям у Базовому компоненті завершується аналізом видів і сутності компетентностей, як узагальненого результату освітньої роботи, яким, а це підтверджує про однаково належну увагу до формування всіх складових компонентів світосприйняття: когнітивного, емоційно-ціннісного та діяльнісного.

Зміст дошкільної освіти в межах Базового компонента реалізується через програми та навчально-методичне забезпечення, що затверджуються Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. На сьогодні організація освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах може здійснюватися за такими комплексними програмами за рішенням педагогічної ради: освітня програма «Стежина у Всесвіт» [7]; програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» [2]; регіональна програма розвитку дітей дошкільного віку «Українське дошкілля» [4]; програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» [5] тощо.

Для поліпшення якості освітнього процесу, розширення змісту дошкільної

освіти використовуються й парціальні програми: «Англійська мова для дітей дошкільного віку» (автор Т. Шкваріна); «Дитяча хореографія» (автор А. Шевчук); «Кольорові долоньки» (автор І. Ликова); «Українотворець» (керівник авторського колективу П. Кононенко); «Лего-конструювання» (автор Т. Пеккер). Крім вищезазначеного програмового забезпечення, педагоги керуються Переліком навчальних видань, рекомендованих до використання в освітньому процесі дошкільних закладів.

Отож, нормативно-правова база освіти в Україні, загальні тенденції освітньої політики у дошкільній ланці освіти, основні напрями розвитку змісту згідно з Базовим компонентом, можливість вибору педагогічними колективами базових і парціальних програм, навчальних видань тощо є сприятливими умовами для розвитку дітей, формування у них світосприйняття.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Київ: МЦФЕР, 2021. 26 с.
2. Дитина: програма виховання і навчання дітей від 2 до 1 років / Мін. осв. і науки, мол. та спорту України, Голови, упр. осв. і науки, викон. орг. Київ, міськради (КМДА), Київ, ун-т ім. Б. Грінченка; наук. кер. проекту: О.В. Огнев'юк, К.І. Волинець; наук. кер. програми: О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко. Н.В. Кудикіна; авт. кол.: Г.В. Беленька, Е.В. Белкіна, О.Л. Богініч [та ін.]. – 3-є вид., доопр. та доп. – Київ Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – 492 с.
3. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс]: Закон України № 2628-III від 11.07.2001 // Відомості Верховної Ради України. – 2001. № 49. Ст. 259. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан. Л.М. Возна, О.Л. Максименко [та ін.]. Тернопіль: Мандрівець. 2022. 264 с.
5. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О.О. Андрієтті, О.П. Голубович, О.П. Долинна [та ін.]. Тернопіль: Мандрівець. 2017. 104 с.
6. Програма розвитку та виховання дитини раннього віку «Зернятко» [Електронний ресурс] / Богініч О.Л., Гончаренко А.М., Карпішина В.А. [та ін.]. К., 2004. 192 с.
7. Стежина у Всесвіт: комплексна додаткова освітня програма і автор, колект.; наук, керівн. К.Л. Крутій. Запоріжжя: ШПС, 2021. 188 с.

ІЛЮСТРАТИВНА ПРОПОЗИЦІЯ ВИХОВНОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ШОЛОМ-АЛЕЙХЕМА САРОЮ МЕЙКОК

Ільницька Л.В.

канд. наук, спеціаліст за програмою
«Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні»
м. Київ, Україна

Витоки будь-якого оновленого бачення відрізняються видатною сміливістю зовнішньо представляти персоніфіковане поєднання з особистісним розумінням екстраполятивного місця запортретованого діяча на скрижалях історичних віхол. Наразі доволіне розуміння виховання на вітчизняних теренах сприймається, як менторське роз'яснення дорослих правил пристосування до світу. Проте, перспективність проведення хоча би на досліdnому рівні кореляції акумулятивного долучення продемонстрованих вдалих шляхів опанування знаково-нагальними в сакрально-ортодоксальному плані супровадами духовного розвитку людства через індивідуальні пропозиції незвичного наближення енергійного ореолу, наприклад улюблених письменників, відображається на демонстрації результативних творчих практик комунікативного сходження. Це означає, що на даний момент потрібно ретельніше звертати увагу не на модні проєкти безсистемного обговорення терапії непрофесійними діячами, що в зайвий раз експериментують під час війни, а доцільно впроваджувати самостійно видобуті творчі еквіваленти виховного налаштування сучасного світу до відкриття споконвічного плину життя. Такий функціонально-креативний прийом різнобічних поглядів на тлумачення, як тлумачення, істинності без прикрас віднаходить ті механізми якісного залучення вже здобутих знань, в тому числі й художніх, бо далі мова буде йти про портретне мистецтво, до виховних засад педагогічної спонукальності.

Отже, конструктивне обговорення ще одного занурення у літературно-життєвий всесвіт Шолом-Алейхема передбачає відкриття «вербально-візуальних кореляцій» авторського перепрочитання впізнаваної мудрої органічності. Відтак передбачається, що знайомий вираз споглядальної серйозності усталено перетікає у продуману іронію вже наперед відомого руху життя, бо і твори Шолом-Алейхема актуальні повсякчас. Слід звернути увагу, як прагматична систематизація у науковому ставленні до уславлення повчальних літературних сюжетів Шолом-Алейхема американським дослідником Джеремі Даубером розкриває читацький інтерес до широкого переказу відомих значень у поєднанні з виховними настановами. Від цього моменту варто запитально наголосити на тому, як багато ми знаємо виконаних ілюстративних портретних прикладів до наукових розвідок? Таким чином, вдалиий науково-вербальний та візуально-ілюстративний тандем Джеремі Даубера та Сари Мейкок надає можливості для парадигмального вивчення реалізації слухних складних спроможностей різнопланових ліній відновленого споглядання за виснажливою передачею наполегливо здобутих відкриттів Шолом-Алейхема іншим.

Джеремі Даубер наголошує на важливих для ментального усвідомлення «способів читання Шолом Алейхема», тому сконцентровує увагу на тому, як «це означає читати його просто як людину» [1]. Для виховного відображення представленої думки саме портретна інтерпретація англійської мисткині Сари Мейкок і слугує координатним ритмом організованого оформлення інтелектуальної пропозиції Д. Даубера. Твір лаконічний та хльосткий за виконанням проявляє

магнетичні риси обличчя Шолом-Алейхема з ознаками пильного спостерігача. Слід вказати, що публікація теоретичних викладок пана Джеремі датується 2014-м роком, напевно, що і сфокусована творча тектоніка презентації мудрого обличчя класика світової літератури Сарою Мейкок теж крокувала у хронологічно визначених цією публікацією візуальних паралелях.

Якщо обговорювати створений популярною ілюстраторкою портретний інваріант, то теплота душевного жіночого бачення досить легко сприймається і налаштовує на виховне відношення до витлумачення іскристого погляду незрівнянного автора. Художня стилістика Сари Мейкок відрізняється стрімкістю лінійного комбінування, об'єднаних емоційно, бурхливих ліній, що опрацьовують портретну структуру безпосередньо сміливо і рвучко. Хоча деталі обличчя промальовані віртуозно та на захопливо стриманому диханні, проте плямисті площини тонових рішень композиційно вигідно розподілені в єдиному портретному ансамблі прочитання Шолом-Алейхема, як вказувалось у процитованому уривку, як «просто людини». Така своєрідно експресивна манера нанесення розведеної фарби і вимагає попередньо технічного оволодіння практичними навичками пластичного руху пензля, щоб стисло вивільнити впізнавану розлогість мовчазного ракурсу завдяки гризайливій грі витинання доречного нюансування. Натомість на відбілених ділянках портретної основи вже тоншими лініями Сара Мейкок не наводить лесіровкою тіні, а створює епітетний блок професійної обробки знання про видатну та мудру особистість. Важливо додати до цього, що значні технічні переваги техніки гризайль створюють умовну творчу пісню, закоханого розуміння говірких переливів зізнання «Пісні пісень», про яку і писав Шолом-Алейхем з дотриманою прозорливістю до священної істини любові перед Всевишнім.

Працюючи над портретним твором за фотографічними матеріалами, англійська ілюстраторка підійшла до можливостей дотримання візуальної частини індивідуальної інформації про превалюючі риси літературного зосередження об'єктивно комунікативно. Сигнальна портретна розмова в даному випадку не може бути алегоричним станом випадкового символічного потрапляння до центру істинного погляду класика. Складна комбінація нахилу голови і плечей декламує людський текст здивування і причетності до кожного у невеличкій рухливості симетричних частин портретного зображення, щоб викликати у глядачів відчуття саме розмови і вслухання Шолом-Алейхема у тяжкі тривоги свого народу. За розкриттям постановки відібраного портретного звертання – саме сердечне плече більш розгорнуто вперед, бо комунікативний процес через всесвітньо відомі літературні твори Шолом-Алейхема ще не завершився та і увічлива іронія знята художницею з вуст видатного класика сприяє пролонгації довірливих висловлювань крізь віки. Вочевидь, самотутній взаємообмін думками нівелює часові рамки дистанцій, бо мистецтво вміє невидимо скорочувати дороги та стежки, адже життя складають люди, що здатні проходити гідно торттури життя і при цьому служити іншим людям без потреби схилитися у складних лестивих випадках. Портрет Шолом-Алейхема у майстерному виконанні Сари Мейкок є самотутнім наміром передати відчутні позначення душевного знайомства не із людиною-постаментом, а народним літератором особливого призначення – проводити за собою до провідних закладених виховною основою істини праведного життя.

Список використаних джерел:

1. (2014) Dauber J. Why read Sholom Aleichem? URL: <https://www.yiddishbookcenter.org/language-literature-culture/pakn-treger/why-read-sholem-aleichem>.

МЕТОД ДЕКОМПОЗИЦІЇ У ПРОЄКТУВАННІ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ

Балалаєва Олена Юріївна

ORCID ID: 0000-0002-2675-5554

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри журналістики та мовної комунікації

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

За об'єктивною тенденцією до зростання частки дистанційного навчання в освітньому процесі, інтегративності та селективності навчання набуває особливої актуальності проблема проєктування якісних електронних освітніх ресурсів [1, с. 533]. Основні положення системного підходу до проєктування конкретизуються в ієрархічному, структурному, об'єктно-орієнтованому підходах, що застосовують методи структуризації, декомпозиції і композиції, передбачають визначення структурно-організаційних (аспекти, рівні) та процесуально-організаційних (стадії, етапи) характеристик проєктування.

Декомпозиція базується на розчленуванні опису об'єкта проєктування на складники і може здійснюватися за характером властивостей об'єкта, що проєктується, і за ступенем абстрагованості опису характеристик об'єкта. У першому випадку йдеться про виокремлення аспектів проєктування, у другому – рівнів. Аспектом проєктування є опис системи з певної точки зору, визначеної зв'язками між елементами і властивостями. Аспекти ще називаються вертикальними рівнями проєктування.

У проєктуванні ЕОР розрізняємо функціональний і структурний аспекти. Оскільки в системному аналізі пріоритет належить функціям, а структура визнається вторинною, першим розглядається функціональний аспект, пов'язаний з особливостями функціонування системи. Отже, функціональний аспект охоплює функції ЕОР, тобто властивості, що дають змогу досягти поставленої мети, виражені у вигляді деяких характеристик елементів, підсистем або системи в цілому [2, с. 108]. Важливим моментом у цьому визначенні є акцентування на цільовій природі функцій [3].

У проєктуванні функціональний аспект відображається у функціональних схемах і моделях. Структурний аспект охоплює внутрішню будову системи, описує її складники та зв'язки між ними. Часто структуру системи інтерпретують як її організованість, упорядкованість, взаємозалежність і взаємообумовленість елементів і зв'язків. Наразі елемент розуміється як найпростіший, умовно неподільний складник системи. Складники системи, які можна поділити на елементи, називають підсистемами, а ті, стосовно яких невідомо, чи є вони подільними, – компонентами. Компонентами можуть бути елементи і підсистеми. На відміну від підсистем, яким властива цілісність і які здатні виконувати функції, спрямовані на досягнення глобальної мети системи, компоненти таких властивостей не мають. Елементи і компоненти пов'язані певними відношеннями – зв'язками, що обмежують ступені їх вільності, обумовлюють їх взаємозалежність і забезпечують цілісність системи. Традиційно розрізняють зв'язки за напрямом (спрямовані і неспрямовані, прямі і зворотні), локалізацією (внутрішні і зовнішні), характером (підпорядкування, управління, походження) та ін. Структурний аспект у проєктуванні відображається у структурних схемах і моделях. Декомпозиція системи за ступенем абстрагування

характеристик об'єкта призводить до виокремлення власне рівнів проектування, які ще називають горизонтальними або ієрархічними рівнями. Адже за принципом ієрархічності, у проектуванні системи доцільним є введення ієрархії її частин та їх ранжування, що спрощує розроблення системи та встановлює порядок розгляду частин із послідовним нарощуванням складності опису об'єкта проектування.

Список використаних джерел:

1. Balalajeva, O. (2013). Major principles of teaching Latin at the Departments of Veterinary Medicine in Ukrainian agrarian universities. *Edukacja – Technika – Informatyka*. № 4, Część 1. Rzeszów : Wyd. FOSZE, 529–534.
2. Balalaieva, O. (2016). Structural and organizational procedural characteristics of electronic educational resources design. *Information Technologies and Learning Tools*, 54(4), 108-118.
3. Balalaeva, E.Y. (2016). Analysis of the essence of the concept of "Electronic textbook". *Bulletin of the Mari State University*, 2016, 24.

МОВНОКОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИХ КАДРІВ ОСВІТИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ

Баришовець Наталія Петрівна

методист відділу координації методичної роботи та
професійного розвитку керівних кадрів

*Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені К.Д. Ушинського, м. Чернігів, Україна*

Реформування освітньої галузі – актуальне питання для кожного українця, тому що вже сьогодні змінюється наше майбутнє, формуючись у дітях і зати́м через роки відгуку́ючись не завжди прогнозованою, але адекватною і заслуженою відповіддю на закладені нами, дорослими, основи світосприйняття і пріоритети в ньому. Сьогодні, вивчаючи Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», з особливою уважністю поглинаємо кожен аспект реформування. Очевидно, що зміни починаються, перш за все, – з освітян. Від кожного з нас залежить, якою буде освіта ХХІ століття в умовах децентралізації влади в Україні. Звичайно, введення воєнного стану в країні внесло відповідні корективи в організацію освітнього процесу, але ми всі впевнено продовжуємо працювати на освітянській ниві, впроваджуючи державну політику, нові державні освітні стандарти в практики закладів освіти. Розвиток освітнього співтовариства в останні періоди ставить у центр системи освіти незаперечний пріоритет формування нової по суті людської особистості. Вирішальним чинником розвитку дитини є якісне освітнє середовище, а рівний доступ до якісної освіти вважається домінуючим принципом розбудови освітньої системи. Висвітлювали питання забезпечення рівного доступу до якісної освіти учнів закладів загальної середньої освіти в умовах реформування, нові підходи до управління в умовах децентралізації влади вітчизняні дослідники, зокрема: Н. Василенко, Л. Артемов, В. Алхімов, В. Бобров, Р. Гавриш, М. Дарманський, О. Киричук, Ю. Луковенко, А. Мазака, Н. Мельник, І. Осадчий, А. Панкевич, А. Підласий, В. Проскурнін, М. Романенко, О. Сидорова, Н. Сурма, Л. Чекмарьова, Л. Юрчук тощо.

Діяльність системи освіти – безперервний, організаційно і методично складний процес, який стосується забезпечення освітніми послугами великої кількості населення, і який при цьому повинен відповідати державній політиці та стандартам в сфері освіти. Тому, потрібно враховувати необхідність збереження певної вертикалі у виконанні освітніх повноважень та завдань діючих та створюваних органів управління освітою, центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

Відповідно до Закону України «Про професійний розвиток працівників» основними напрямками діяльності роботодавців у сфері професійного розвитку працівників є: розробити поточні та перспективні плани професійного навчання працівників; визначити види, форми й методи професійного навчання працівників; розробити та виконати робочі навчальні плани і програми професійного навчання працівників; організувати професійне навчання працівників; добирати педагогічні кадри та фахівців для проведення професійного навчання працівників безпосередньо в роботодавця; вести первинний і статистичний облік кількості працівників, зокрема тих, які пройшли професійне навчання; стимулювати професійне зростання працівників; забезпечувати підвищення кваліфікації працівників безпосередньо у роботодавця або в закладах освіти не рідше ніж один раз на п'ять років; визначити

періодичність атестації працівників та організація її проведення; провести аналіз результатів атестації та здійснити заходи щодо підвищення професійного рівня працівників [2].

Серед програмних компетентностей, означених Типовою освітньою програмою організації та проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа» [3], у контексті нашого дослідження виділяємо:

- комунікаційні навички: здатність ефективно спілкуватися;
- передавання інформації: уміння представити складну інформацію в стислій усній або письмовій формі;
- конструктивне висловлювання власних думок;
- професійне викладання та аргументування своєї позиції.

Означене стосується *мовнокомунікативної компетентності керівних кадрів* закладів освіти. Науковцями мовнокомунікативна компетентність ототожнюється зі здатністю спілкуватися рідною й іноземними мовами: рідною – лінгвістично правильно виражати й розуміти визначення, відчуття, почуття, факти й думки в письмовій та усній формі (слухання, говоріння, читання, письмо), а також взаємодіяти в суспільно-культурному середовищі протягом навчання, відпочинку та праці; міжособисте спілкування, яке спонукається пізнавальними здібностями особистості та здобувається в процесах засвоєння знань із лексикології та граматики, функцій, рівнів, стилів мови, літературних текстів; сформованість вмінь пояснювати навколишній світ, використовуючи інформативність різних типів і стилів текстів, збирати, аналізувати та узагальнювати інформацію, оперувати усними й письмовими аргументами для відстоювання своїх переконань у певному контексті; використання навичок усної й писемної комунікації, адаптування комунікативної здатності до трансформації ситуацій; іноземними мовами – здатність розуміти, виражати та тлумачити поняття, думки, відчуття, факти в усній і письмовій формах відповідно до бажань і потреб, знання словникового складу, граматики, типів і мовних стилів, соціально-культурних особливостей; уміння неформально вивчати мови впродовж усього життя; навички застосування усного повідомлення, читання, розуміння текстів, побудови, підтримки й завершення діалогу за потребою особистості [6].

Зростає роль мовнокомунікативної компетентності керівних кадрів у цифровому просторі. Потребують розвитку навички комунікування [4]. Незважаючи на знаходження в постійному спілкуванні, реальне і справжнє спілкування скорочується за часом і примітивізується за змістом. Для багатьох представників «цифрового покоління» – здобувачів освіти – характерними є егоцентричність, невміння дружити, відсутність альтруїзму та емпатії навіть до близьких людей, екстернальний локус контролю. Великого значення набуває встановлення суб'єкт-суб'єктної взаємодії керівників закладів освіти, педагогів і здобувачів освіти, утвердження між ними поваги та довіри, формування в учнів позитивної Я-концепції, віри у свої можливості, успішність та унікальність. Готовність до комунікації в рамках цифрового освітньо-виховного простору передбачає уміння й навички електронного листування, участі в обговореннях на форумах соцмереж, чатах, блогах з метою забезпечення ділового та приватного спілкування з урахуванням етичних вимог до користувачів [4, с. 26].

Під час освітнього процесу працює згуртована команда фахівців (це стосується і адміністративного складу закладів освіти), які вміють забезпечувати різні ланки роботи. У процесі вирішення нагальних питань увесь колектив згуртовується та вирішує їх спільно та злагоджено на засадах педагогіки партнерства та культури

спілкування, що й передбачає, так і всього персоналу та учнів закладів освіти.

Отже, здійснений аналіз уможливило висновок про важливість формування й розвитку мовнокомунікативної компетентності керівних кадрів як в умовах реформування освіти в Україні, так і під час провадження освітнього й управлінського процесів у дистанційному та змішаному форматах.

Список використаних джерел:

1. Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні: посібник для слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти, керівників закладів загальної середньої освіти, здобувачів вищої освіти за спеціалізацією «Управління навчальним закладом» та «Управління проектами». URL: <https://lib.iitta.gov.ua/712155/1/%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%96%20%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B8%20book%20WEB.pdf>.
2. Про професійний розвиток працівників : Закон України від 12 січня 2012 року № 4312-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>.
3. Типова освітня програма організації та проведення підвищення кваліфікації керівних кадрів закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа», затверджена наказом МОН України від 13.12.2018 № 1392. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-organizaciyi-i-provedennya-pidvishennya-kvalifikaciyi-kerivnih-kadriv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-vidpovidno-do-vimog-konceptiyi-nova-ukrayinska-shkola>.
4. Кремень, В. Г., Сисоєва, С. О., Бех, І. Д. & та ін. (2022). Концепція виховання дітей та молоді в цифровому просторі. Вісник Національної академії педагогічних наук України, 4 (2), 1–30. URL: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4206>.
5. Толочко, С. В., & Хомич, В. І. (2020). Психолінгвістичні аспекти формування етичних засад мовно-комунікативної компетентності викладачів в умовах сучасного реформування освіти Збірник наукових праць ЛОГОС, 93–99.
6. Толочко, С. В. (2018) Розвиток мовнокомунікативної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти. Інноваційна педагогіка, 5, 138 – 143.
7. Хомич, В. І., & Толочко, С. В. (2017). Професійна діяльність і українська мова : навч. посіб. Ніжин: ПП Лисенко М.М.

НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМБІНАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ТА КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Саннікова В.Є.

здобувач вищої освіти Факультету іноземної та слов'янської філології
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Україна

Науковий керівник: Шевцова Н.О.

ORCID ID: 0000-0001-9440-7597

викладач кафедри теорії та практики романо-германських мов
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Україна

Постановка проблеми. Попри виклики та трансформаційні зміни в освіті, зумовлені військовою агресією Росії, Україна підтримує інтеграційні процеси з метою приєднання до європейського освітнього простору, що робить питання вдосконалення методики навчання іноземної мови (ІМ) в умовах дистанційного навчання надзвичайно актуальним. Перспективним напрямком вважаємо залучення навчальних стратегій до процесу навчання читання німецькомовних текстів із використанням сучасних онлайн-ресурсів у дистанційному навчанні. Вважаємо, що застосування комбінації навчальних стратегій надасть можливість тим, хто навчається, не лише оволодіти вміннями читання на достатньому рівні, а й допоможе їм розвинути мислення та увагу до деталей, допоможе покращити концентрацію уваги, допоможе набути здатність аналізувати та узагальнювати інформацію, що міститься у тексті, а також аргументувати власну думку.

Викладення основного матеріалу. За Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти стратегія визначається як «певним чином організована, цілеспрямована і керована лінія поведінки, обрана індивідом для виконання завдання, яке він/вона ставить собі сама, або з яким він/вона стикається» [2]. Питанням застосування стратегій у навчанні та вивченні ІМ присвятили свої роботи Н. Є. Білоножко, Я. Василевські, А. Гольд, В. С. Дикань, Й. О. Малий, Р. Л. Оксфорд, Т. О. Олійник, Ц. Тахеддін та ін.

Дослідниками були розроблені класифікації стратегій у навчанні ІМ. Ц. Тахеддін зробила огляд навчальних стратегій у навчанні ІМ, дослідивши їхню історію, моделі та окресливши перспективи досліджень [6]. Я. Василевські зробив узагальнення підходів до стратегій читання та розкрив їхнє сучасне розуміння [7]. Р. Оксфорд виділила дві групи стратегій – прямі та непрямі, віднесла стратегії запам'ятовування, когнітивні стратегії та компенсаторні стратегії до прямих стратегій, а метакогнітивні, афективні та соціальні – до непрямих [4]. У вітчизняній українській традиції також зберігається поділ навчальних стратегій на прямі та непрямі, проте, до прямих навчальних стратегій відносяться стратегії запам'ятовування та когнітивні стратегії, тоді як компенсаторні розглядаються як комунікативні стратегії [1]. В цілому, дослідниками показана можливість використання у навчанні читання як навчальних, так і комунікативних стратегій [1]. Так, в межах комунікативних компенсаторних стратегій, що використовуються в читанні, рекомендовано використовувати: здогадку про тему та ідею тексту за джерелом його

походження, заголовком, ілюстраціями, ключовими словами; ігнорування при першому читанні незрозумілої інформації; перечитування незрозумілих місць тексту [1]. Вважаємо, що навчальні когнітивні стратегії у навчанні німецькомовного читання у дистанційному навчанні можуть передбачати пошук потрібної інформації у тексті, що читається, визначення головної думки чи ідеї, занотовування основного змісту текстів, складання плану, формулювання тез, підготовку і презентацію різного типу повідомлень на основі прочитаного тексту, підведення підсумків тощо [1]. У навчанні німецькомовного читання сприяти розумінню змісту може аналіз незнайомих слів, як, наприклад: виведення значення складного слова зі значень його компонентів; семантизація слова за допомогою словотворчих елементів, підбір однокореневих слів, визначення граматичних категорій, що відноситься дослідниками також до навчальних прямих когнітивних стратегій [1]. Допомогти зрозуміти прочитане можуть також наступні когнітивні стратегії: швидке прочитання тексту для визначення основної ідеї; уважне читання з метою розуміння всіх деталей; переклад окремих слів, словосполучень, речень чи цілого тексту; обдумування прочитаного [1]. Плідним у навчанні німецькомовного читання може виявитися використання непрямих навчальних стратегій – метакогнітивних. До них відносять концентрацію на навчанні, обдумування процесу навчання та його планування, керування процесом навчання, що передбачає вибір відповідних стратегій для виконання завдання, а також самооцінку результатів навчання [1]. Прикладом метакогнітивних стратегій може виступити визначення мети мовленнєвого завдання із читання німецькомовного тексту; виділення основного і другорядного шляхом зосередження на основній ідеї тексту; ведення словника для запису нових слів, що зустрічаються у текстах для читання; моніторинг (контроль) сприйняття й розуміння тексту; визначення проблеми, яка заважає виконати завдання із читання німецькомовного тексту та пошук шляхів її подолання. Соціальні стратегії, які також є непрямыми навчальними стратегіями, спрямовані на емоційно-мотиваційну сферу учнів і передбачають спілкування з ровесниками та учителем щодо певної проблемної ситуації. Вважаємо, що ті, хто навчаються, у процесі читання німецькомовних текстів можуть звертатися по допомогу чи роз'яснення до вчителя; запитувати вчителя з метою уточнення чи підтвердження інформації; опрацьовувати тексти в "тандемі" або у групі, використовуючи колаборативні технології та методи навчання читання, як от читання з використанням методу банкноти євро, методу чисел, читання із застосуванням стратегії вичікування, активності «Текстові детективи» тощо [3; 5]. Вважаємо, що комбінація різних стратегій із запропонованого дослідниками репертуару може позитивно вплинути на розуміння німецькомовних текстів, оскільки кожен учень має свої власні мовні потреби та стилі навчання.

Розглянемо особливості використання комбінації стратегій читання, згаданих вище, із використанням онлайн ресурсів у навчанні німецькомовного читання. Для дослідження можливостей застосування комбінації навчальних та комунікативних стратегій з метою покращення розуміння німецькомовних текстів нами було реалізовано практично-дослідницький проект в межах курсу DLL2 «Як вивчають німецьку мову?» від Goethe-Institut, який передбачав такі кроки: планування дослідження у тридемі; формулювання питання та визначення мети дослідження; формулювання гіпотез та індикаторів; розробку завдань та робочих листів, добір освітніх ресурсів, розробку анкети для проведення анкетування, проведення навчального заняття із використанням розроблених матеріалів та технологій, збір статистичної інформації шляхом проведення анкетування, документування ходу дослідження із обробкою та аналізом отриманих результатів, презентацію

результатів дослідження учасникам курсу.

Практично-дослідницький проект проводився у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка 17 квітня 2023 р. у 341 групі. У проекті в якості учасників взяли участь троє студентів / студенток, які вивчають німецьку як другу іноземну мову та рівень володіння німецькою мовою яких відповідав B1.

Для проекту було відібрано та використано навчальні та комунікативні стратегії, які були реалізовані через виконання шести завдань до тексту «Bodenschätze in der Ukraine». У нашому практично-дослідницькому проекті ми вирішили використовувати різні стратегії покроково та розбили використання стратегій на три етапи: використання стратегії перед читанням німецькомовного тексту, використання стратегії під час читання і використання стратегії після читання.

На цифровій платформі Miro нами були розміщені та розроблені три робочі листи до кожного з етапів роботи із текстом «Bodenschätze in der Ukraine». Отже, у дистанційному навчання нами використовувалися такі засоби: інтернет, платформа Miro та програма для організації відеоконференцій Zoom.

Розглянемо завдання першого передтекстового етапу. Завдання 1. Компенсаторна стратегія «Робота з візуальними елементами»: Seht euch die Landkarte an und nennt die Bodenschätze, die es in der Ukraine gibt! Метою застосування стратегії була здогадка про тему та ідею тексту задля покращення сприйняття та розуміння тексту.

Завдання 2. Когнітивна стратегія «Формулювання припущень»: Welche Bodenschätze von den unten aufgezählten gibt es in der Ukraine? Vermutet und kreuzt an. Метою застосування стратегії було налаштування тих, хто навчається, до сприйняття тексту.

На другому етапі нами були запропоновані наступні завдання: Завдання 1. Когнітивна стратегія «Концентрація на відомих словах»: Welche Wörter könnten für euch bekannt sein? Unterstreicht sie im Text! Метою застосування стратегії була активізація та задіяння наявних німецькомовних ресурсів для розуміння тексту. Завдання 2. Когнітивна стратегія «Пошук інтернаціоналізмів або слів подібних у рідній або першій іноземній мові»: Einige Wörter aus dem Text heißen im Ukrainischen oder Englischen fast ähnlich. Füllt die Tabelle aus und vergleicht. Мета застосування стратегії полягала в активізації та задіянні наявних мовних ресурсів з першої іноземної та рідної мови для розуміння німецькомовного тексту.

Після прочитання німецькомовного тексту ті, хто навчаються, виконували такі завдання післятекстового етапу: Завдання 1. Когнітивна стратегія «Занотовування цифр та цифрових позначень»: Wählt aus dem Text alles aus, was ihr mit Zahlen seht und bildet einen Satz schriftlich auf dem Board. Мета застосування стратегії: обдумування прочитаного та виокремлення важливої інформації з тексту. Завдання 2. Метакогнітивна стратегія «Підсумовування інформації»: Welche Informationen im Text möchtet ihr euch langfristig merken? Мета застосування стратегії: виділення основного і другорядного у прочитаному тексті, запам'ятовування важливої інформації.

З метою вивчення суб'єктивного сприйняття ефективності застосування комбінацій навчальних та комунікативних стратегій для покращення розуміння німецькомовних текстів тим, хто навчається, було запропоновано пройти опитування у Google Формх. Аналіз відповідей учасників проекту показав, що комбінації стратегій допомагають учням краще зрозуміти німецькомовний текст. Тим, хто

навчається, найбільше сподобалося працювати з візуальними елементами та заголовками. За нашими спостереженнями, студента / студентки краще аналізували складні мовні аспекти тексту, навчилися виділяти інформацію та концентруватися на важливих деталях.

Висновки. У практично-дослідницькому проекті із дослідження можливостей застосування комбінації навчальних та комунікативних стратегій з метою покращення розуміння німецькомовних текстів було встановлено, що використання таких комбінацій сприяє покращенню розуміння текстів у дистанційному навчанні.

Подальшим завданням вважаємо вивчення можливостей використання різних цифрових ресурсів для застосування навчальних стратегій з метою покращення розуміння німецькомовних текстів.

Список використаних джерел:

1. Бігич, О. Б., Бориско, Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. (2013). Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів (С. Ю. Ніколаєва, ред.) Ленвіт. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/267/Bihych.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
2. Ніколаєва, С. Ю. (ред.). (2003). Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Ленвіт. <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/787878787/286/Recomend.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
3. Шевцова, Н. (2020). Кооперативні технології навчання німецькомовного читання. Збірник наукових праць Л'ОГОΣ, 57-60. <https://doi.org/10.36074/05.06.2020.v2.22>.
4. Oxford, R. L. (2003). Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know. Heinle & Heinle.
5. Shevtsova, N. (2022). Etherpad-Aktivität "Textdetektive" im digitalen DaF-Unterricht // Долаємо кордони разом з німецькою мовою = Mit der deutschen Sprache gemeinsam Grenzen überwinden : Матеріали XXIX Міжнар. наук.-практ. конф. Асоціації українських германістів (23 вересня 2022 р.). 138-140.
6. Tajeddin, Z. (2013). Language Learning Strategies: History, Models, and Research Perspectives. LAP LAMBERT Academic Publishing.
7. Wasilewski, J. (2009). Contemporary Understanding of the Reading Process and Reading Strategies Used by ESOL Learners While Reading a Written Discourse. Humanising Language teaching, 4. <http://old.hltnmag.co.uk/aug09/mart02.htm>.

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ОСНОВІ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ГЕОГРАФІЇ

Марущак Світлана Дмитрівна

кандидат педагогічних наук, відмінник освіти України, учитель-методист

Ніжинська гімназія № 3, м. Ніжин, Україна

Заклади освіти відіграють важливу роль у підготовці майбутніх поколінь до світу праці та сталого розвитку. Означений процес є розвитком, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Іншими словами, *сталий розвиток* ототожнюють зі способом організації діяльності суспільства для здатності функціонувати в довгостроковій перспективі з метою досягнення соціальної й економічної справедливості, збереження довкілля та регенерація виснажених природних ресурсів. Сталий розвиток на заняттях із географії призначений забезпечити гармонізацію взаємин соціуму та природи в контексті раціонального природокористування. Актуалізується і процес формування екологічної компетентності здобувачів освіти.

Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти дефініцію поняття «*екологічна компетентність*» тлумачить як *здатність з усвідомлення екологічних основ природокористування, необхідність охорони природи, дотримання вимог поведінки на природі, ощадливе використання природних ресурсів, розуміння значущості контексту і взаємообумовленості господарської діяльності, необхідність збереження природи для забезпечення сталого розвитку суспільства* [1].

Сучасний освітній процес у закладах загальної середньої освіти передбачає інтеграцію ресурсів змісту географії та інших предметів на основі соціально й особистісно значущих ідей з метою втілення в нинішній освіті: уміння вчитися, екологічна грамотність, здоровий спосіб життя, соціальна та громадянська відповідальність, ініціативність і підприємливість [1].

Географія як навчальна дисципліна є сукупністю інтегративного потенціалу та світоглядного значення під час формування загальної культури особистості, зокрема й екологічної; комплексом форм і методів навчання; реалізацією засвоєних знань, набутих умінь і навичок (географічна предметна компетентність) через відповідні інтегровані компетентності. Сталий розвиток тут реалізовується завдяки вивченню конкретних близьких і далеких географічних об'єктів, а також складних явищ природи та географічних закономірностей, господарської діяльності людини та пов'язаних із нею проблем. Це потребує особливих форм організації навчальної роботи, спеціальних засобів і методів навчання із залученням різноманітних джерел інформації.

Мета вивчення географії через призму формування у здобувачів освіти екологічної компетентності полягає в:

- формуванні географічних знань про природу материків та океанів, їхню цілісність і диференціацію, населення та його життєдіяльність у різних природних умовах; географічну оболонку та її компоненти, взаємозв'язки і взаємодію географічних об'єктів, цілісність і неоднорідність географічної оболонки, взаємозв'язок і взаємодію природи і людини; розуміння здобувачами освіти ролі географічної оболонки в житті людей і впливу суспільства на природу;

- інтеграції курсів загальної географії, розвиток у здобувачів освіти знань загальноземлезнавчого плану, країнознавчого матеріалу; будову геосфер Землі та процесів, які відбуваються у них, уявлень про закономірності диференціації

географічної оболонки, прояви цих закономірностей на конкретних територіях, на материках і океанах, у природі окремих країн;

–поглибленні, розширенні та конкретизації основного географічного поняття «природний комплекс», пізнанні особливостей природи океанів, господарської діяльності людей і заходів щодо охорони природи океанів; установленні причинно-наслідкових зв'язків, проведенні порівняння, отриманні знань з джерел географічної інформації тощо;

–представленні особливостей взаємодії природи і людини, як постійно зростаючої залежності людського суспільства від природних умов його існування, збільшення потреб у природних багатствах (особливо паливних), чистій прісній воді, нових площах родючих земель, посиленні впливу людини на природу і викликане цим погіршення стану природного середовища, що викликає все більшу тривогу всього людства і кожного з нас;

–взаємодії природи і суспільства, можливостях нормалізації стану природи; узагальненні знань про суміжні предмети: біологію, екологію, природознавство;

–установленні зв'язків і відношень між знаннями, набутими у різний час з різних предметів і тем, міжнародній співпраці держав з метою збереження природи і розумного використання її багатств;

–закріпленні наукових географічних понять на основі вивчення своєї місцевості та наочному вивченні господарської діяльності населення рідного краю; прищепленні любові до рідної землі, орієнтації в екологічній діяльності на географічну освіту [2].

Сучасна географічна освіта присвячена створенню особистості майбутнього громадянина, котрий має належні просторово-географічні знання, культурно-географічні ціннісні орієнтири; володіє навичками перебування в географічному середовищі шляхом взаємодії з природою; є компетентною, обізнаною особистістю з діяльною громадською позицією. Тож під час вивчення географії виховується екологічна культура, дбайливе ставлення до природи рідного краю; формується необхідність у здійсненні природоохоронної діяльності, плеканні любові до рідної природи, дотриманні правил поведінки в природі, спостереження за впливом діяльності людини на екологічний стан навколишнього середовища, приверненні уваги до вивчення та розв'язання проблем екології тощо.

Таблиця 1

Співвіднесення завдань та опису досягнутих результатів навчання здобувачів освіти під час формування екологічної компетентності на заняттях географії

Завдання	Опис досягнутих результатів
спрямування навчального матеріалу різних розділів географії на формування екологічної компетентності	здобувачі освіти повинні знати: поняття «екологічна компетентність»; розуміння взаємодії суспільства і природи на заняттях із географії; можливості досліджень екологічного спрямування на заняттях із географії
розуміння шляхів формування екологічної компетентності на заняттях із географії	
отримання варіацій досліджень екологічного спрямування для їхньої реалізації в системі географічної освіти	здобувачі освіти повинні розуміти: актуальність екологічної компетентності у сучасному світі; зв'язок між екологічними знаннями та реальним життям здобувачів освіти; особливості формування екологічної компетентності в системі географічної освіти; можливості досліджень у розвитку екологічної компетентності здобувачів освіти на заняттях із географії
усвідомлення взаємозв'язків екологічної компетентності здобувачів освіти та майбутнього людства	
відслідковування впливу змін у навколишньому середовищі на стан здоров'я людини	здобувачі освіти повинні уміти: формувати власну екологічну компетентність на заняттях із географії; підбирати, створювати, адаптувати, трансформувати та комбінувати різноманітні матеріали, дослідження, проекти екологічного спрямування; працювати з цифровими технологіями
удосконалення вмінь підбирати, створювати, адаптувати, трансформувати та комбінувати різноманітні фрагменти творів мистецтва	

Дуже важливо під час освітнього процесу з вивчення географії в контексті освіти для сталого розвитку залучати учнів до проєктної та творчої діяльності. У процесі командної роботи створювати короткострокові проєкти, лепбуки, листівки, колажі, челенджі, карти знань, складати storytelling, креалізовані слова, ребуси тощо. Доцільно з точки зору практичної спрямованості означеного процесу проводити досліді та мінідослідження, що пов'язані з екологічним станом довкілля та його покращенням.

Тематичний аналіз [3], [4], [5], [6] показує, що між навчанням на основі запитів, освітою для сталого розвитку та формування екологічної компетентності здобувачів освіти та викладанням педагогами існує потужна синергія.

Потенційні наслідки:

- 1) концептуальні перспективи підвищують когнітивний потенціал навколо системного мислення,
- 2) методи навчання сприяють поведінковому потенціалу щодо професійних здібностей і волі,
- 3) культурні зустрічі підвищують емоційний потенціал навколо інклюзивних навчальних програм.

Практичні наслідки:

- 1) підвищення індивідуальних здібностей і результатів навчання здобувачів освіти,
- 2) підвищення ролі географії у відповідальному майбутньому,
- 3) розвиток здатності вчителів для активної педагогіки навчання,
- 4) зміна індивідуальної та інституційної поведінки щодо практики сталого розвитку, різноманітності та інклюзії,
- 5) каталізація організаційних змін щодо галузевих пріоритетів, включаючи інтеграцію освіти для сталого розвитку, активне навчання, інклюзивну освіту та покращені результати випускників.

Отже, процес формування екологічної компетентності здобувачів освіти на заняттях із географії в контексті освіти для сталого розвитку є систематичним і тривалим, однак, необхідним процесом в умовах наскрізності навчально-пізнавальної діяльності та міжпредметної інтеграції й освітньої синергії.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. (2020) / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>.
2. Навчальна програма з географії. URL: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869088/.
3. Толочко, С. В., & Бордюг, Н. С. (2022). Реалізація компетентнісного потенціалу формування екологічної компетентності в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. Актуальні питання гуманітарних наук, 49, 189–195.
4. Толочко, С., & Бордюг Н. (2022). Методологічні засади формування екологічної компетентності школярів. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 26 (2), 140–152.
5. Толочко, С. В., & Бордюг, Н. С. (2022). Методичні основи формування екологічної компетентності здобувачів освіти під час реалізації навчальної програми «Знаю. Вмію. Дію». Актуальні питання гуманітарних наук, 56 (3), 220–227.
6. Tolochko, S., Bordiug, N., & les, T. (2022). Features of formation of environmental competence of education seekers in the context of preventing environmental pollution during war. ScienceRise: Pedagogical Education, 3(48), 4–10.

ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАННЯ

Сліпчишин Лідія Василівна

Д-р. пед. наук, старший дослідник, доцент

Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Сучасна освіта завдяки прискореному розвитку інформаційних технологій сприяє удосконаленню освітніх послуг, що призводить до підвищення інтелектуального рівня суспільства. Багатьма педагогічними дослідженнями доведено, що розвиток комп'ютерних технологій, застосування дистанційних і проєктних технологій, зростання часу на самостійну індивідуальну роботу, зростання ролі колаборації визначають характерні особливості майбутньої освіти. Нова технологічна платформа навчання ґрунтується на таких вимогах: екологізація навчання; зростання частки масових відкритих онлайн-курсів (МООС); використання систем управління навчанням; створення нової структури освіти, в якій враховуються інтереси усіх учасників; адаптивність. Кінцевою метою майбутньої освіти є створення такої технологічної платформи, яка б надавала можливість переходити від індивідуальних освітніх траєкторій в закладі до забезпечення неперервного освітнього досвіду упродовж життя.

Орієнтація на полінауковий підхід (особистісно орієнтований, компетентнісний та студентоцентрований) в освітньому процесі реалізується через впровадження індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ), яка, у свою чергу, ґпроєктується із урахуванням принципів: врахування вимог професійного стандарту; врахування особливостей здібностей здобувачів; вибір стратегій власного індивідуального і професійного розвитку; самостійності, самоорганізації та саморозвитку; створення здобувачем професійного майбутнього.

Проте у цьому процесі недостатньо досліджені адаптивні системи навчання.

Як зазначає І.Краснощок, в основі поняття «індивідуальна освітня траєкторія» лежать ідеї, висунуті низкою науковців-дослідників (І.Бех, О.Пехота, О.Пометун, В.Рибалка та ін.), а саме: «визнання особистості студента як найвищої цінності, визнання за нею свободи вибору шляхів і способів саморозвитку, створення умов для розкриття особистісного потенціалу й сприяння її готовності до позитивної самореалізації» [1, с. 102]. Рухаючись в освітньому процесі індивідуальною траєкторією, здобувач персоналізованим шляхом реалізує особистісний потенціал. У випадку ІОТ до уваги беруться характеристики навчання (швидкість та інтенсивність), мотивація, розвинуті індивідуальні здібності, рівень підготовленості та фізіологічні особливості. У професійній освіті ІОТ розглядається як умова індивідуалізації професійного самовизначення і становлення, оскільки, здійснюючи усвідомлений відповідальний вибір, здобувач демонструє ціннісно-сміслові переваги, соціально-професійну спрямованість і мислення зростання.

На практиці освітня траєкторія складається з послідовності певних елементів навчальної діяльності, які підпорядковані власній освітній меті та потребам, враховують стиль навчання, взаємодію з педагогами, здібності і можливості здобувача. Зміна цілей і потреб з різних причин потребує і перегляду встановленої послідовності навчальної діяльності та її змісту. Таким чином, траєкторія навчання – це педагогічна конструкція, яка має свою освітню мету, шлях проходження до очікуваного результату і включає сам процес навчання.

У цьому контексті І.Краснощок розглядає структуру індивідуальної освітньої діяльності здобувача, до якої входять: особистісні цілі, мотивація, детально розписаний план реалізації траєкторії, освітній продукт і спосіб його презентації, оцінка і саморефлексія. Відповідно ІОТ реалізується у таких напрямках: *змістовий*, що передбачає використання варіативних навчальних планів та освітніх програм для індивідуального освітнього маршруту; *діяльнісний*, пов'язаний з використанням як традиційних, так і нетрадиційних технологій; *процесуальний*, який визначає організаційний аспект індивідуальної освітньої діяльності здобувача [1, с. 102]. При розробці ІОТ важливо забезпечити індивідуальний освітній маршрут (ІОМ), тобто структуровану програму дій на певному етапі.

Саме наявність ІОМ дає можливість розширити можливості освітніх послуг у відповідь на різні виклики. До таких викликів ми відносимо: впровадження е-навчання, можливість використання різних варіантів і форм професійної освіти, дію екстремальних чинників (пандемія, війна, стихійне лихо тощо). Нині у вищій освіті стикнулись із затребуваністю розроблення таких маршрутів з урахуванням потреб здобувачів, які переводяться з одного в інший заклад, вступають на навчання з різною попередньою підготовкою або є академічними біженцями. Щоб адекватно задовольнити ці різноманітні потреби, необхідно розробити адаптивний механізм.

У роботі [3] розглядається розробка багатокористувацької інформаційної системи для формування ІОТ здобувачів, яка передбачає роботу в двох режимах – адміністративному і студентському. Автоматизація навчання та управлінської діяльності використовує модульну структуру, в якій поєднані ті компоненти, що відображають масштаб управлінської інформації в межах закладу. Застосовуються різні типи інформаційних систем: для підтримки зв'язків з громадськістю; інформаційні системи для освітньої аналітики; інформаційні системи для формування рейтингу здобувачів за різними критеріям тощо. На думку авторів, перспективною є розробка адаптивних інформаційних систем для формування ІОТ. Аналіз запропонованої авторами інформаційної системи показав, що вона більше орієнтована на організаційну складову формування ІОТ і не забезпечує адаптивного підходу в разі виявлення прогалин певних важливих для спеціальності знань. З позитивного боку потрібно зазначити, що автори звернули увагу на механізм вибору факультативних курсів і необхідність дотримання відповідних умов для правильного вибору академічних дисциплін. Більш адекватний вибір дисциплін сприяє підвищенню академічних успіхів.

Для досягнення найвищого рівня інтелектуального розвитку з урахуванням природних нахилів і здібностей найефективнішим інструментом на даний час є адаптивне навчання. Воно передбачає складні моделі формування змісту, оцінювання і самого предмету освіти. У роботі [2] наведено результати порівняльного аналізу адаптивних систем навчання за різними критеріями: за сферою використання, функціональною метою, типом адаптивного навчання, використанням сучасних технологій генерації та розпізнавання особливостей природної мови і навчальних матеріалів тощо. Як вважають автори, врахування соціально-емоційних характеристик при розробці адаптивних систем дозволить зменшити кількість незадоволених навчанням і відсів здобувачів. За орієнтацією на принципи диференціації та індивідуалізації виокремлено макроадаптивну і мікроадаптивну системи: перша орієнтована на адаптацію навчального матеріалу за принципом диференціації здобувачів на групи з різним рівнем підготовки і одним змістом, а друга – на принцип індивідуалізації та персоніфіковану підтримку з допомогою гібридної комбінації мікроадаптивної системи та системи здібностей. Це дозволяє

частково або повністю коректувати процес навчання здобувача.

У рамках спільного дослідження Українського державного університету імені Михайла Драгоманова з Українською академією друкарства (УАД) нами формалізовано недоліки та потенційні конфлікти слухача при спеціалізації змісту освітньо-професійної програми в межах визначення пріоритетності варіативних компонентів в ієрархії освітньої траєкторії. На основі вивчення світових практик та порівняння поширених освітніх засобів аналітики результатів навчальної діяльності здобувачів виявлено часткову відсутність механізмів і недостатню автоматизацію процесу прийняття оптимальних рішень для оцінювання пріоритетності змодельованих освітніх траєкторій. Запропоновано чотирирівневу модель персоналізації та подальшого визначення пріоритетності варіативних компонентів в ієрархії освітньої траєкторії з метою формування домінантних предметних компетентностей. Результати виконаної діагностики наявних компетентностей за методами явного збору даних дозволяють прийняти рішення щодо подальшої фахової орієнтації. Надалі вона забезпечує посилення предметних компетентностей за рахунок вибіркового компонентів та інструментарію усунення виявлених лакун. Елементи цієї моделі відпрацьовуються в рамках університетського проєкту «Багаторівнева система підготовки педагогів профільного і професійного навчання в умовах освітньо-науково-виробничого кластеру».

Таким чином, суттєве переосмислення навчання і розвитку людини показало, що освітня система має створювати безперервний досвід постійного зростання. У цьому контексті шляхи, за допомогою яких особистість навчається, мають бути персоніфікованими, адаптованими до особистісних якостей, навичок, інтересів і потреб, здібностей, щоб досягти необхідної результативності та ефективності. Проведене дослідження підтвердило, що впровадження чотирирівневої моделі персоналізації та подальшого визначення пріоритетності варіативних компонентів в ієрархії освітньої траєкторії здобувачів позитивно вплинуло на формування їх професійної компетентності, що засвідчили результати навчання і випуску.

Список використаних джерел:

1. Краснощок І.П. Індивідуальна освітня траєкторія студента: теоретичні аспекти організації. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2018. № 60. Т. 1. С.101-107.
2. Osadcha K., Osadchyi V., Semerikov S., Chemerys H. & Chorna A. The Review of the Adaptive Learning Systems for the Formation of Individual Educational Trajectory. Proceedings of the 16th of International Conference on ICT in Education, Research and Industrial Applications. Integration, Harmonization and Knowledge Transfer. Volume II: Workshops Kharkiv, Ukraine, October 06-10, 2020 (2732), pp. 547-558.
3. Sharov S., Lubko D., Lomeiko., Chemerys H. Information System for the Formation of Students' Individual Educational Trajectory. ICEHNA, 2021, June 03-05, Flores, Indonesia. DOI 10.4108/eai.3-6-2021.2311038.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ЗАВДАНЬ НА ПОШУК ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Шаран Олександра Василівна

канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри
фундаментальних дисциплін початкової освіти
*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, м. Дрогобич, Україна*

Хміль Ангеліна Василівна

здобувач ступеня магістра факультету початкової освіти та мистецтва
*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, м. Дрогобич, Україна*

Вступ. Для сучасної освіти характерне переосмислення педагогічних цінностей, тому на передній план виходить формування в людини творчих якостей особистості, потреби і можливості вийти за межі того, що вивчається. Сучасному швидкозмінному суспільству потрібні не просто виконавці, а люди, які творчо працюють, бачать закономірності розвитку, вміють пристосовуватися до цих змін. Метою навчання стає розвиток дитини. Важливо не просто передати дитині певні знання, але також розвинути її здібності.

Для повнішого оволодіння поняттям, певним принципом побудови тієї чи іншої дії, необхідне включення учня в творчу діяльність, де поняття або дія може бути засвоєне учнем тільки в результаті пошуку або нового способу розв'язування задачі, або в результаті розв'язування задачі нового виду. Саме така пошукова активність забезпечує можливість ефективного засвоєння системи наукових понять, розвитку творчих здібностей учнів.

Проблема творчого розвитку учня досліджувалася педагогами і психологами: В. Барко, В. Кушнір, О. Лок, І. Матюша, В. Моляко, О. Музика, В. Паламарчук, Т. Равлюк, С. Рудаківська, С. Солосейчик, П. Тронько, А. Тютюнников, В. Черноус та ін. Розвитком творчого математичного мислення, дослідженням різних прийомів пошуку розв'язання задач займалися А. Коломієць, Т. Корчак, І. Левченко, О. Ляшенко, О. Матяш, В. Панченко, С. Скворцова, А. Тереп, О. Чашечникова, Л. Цибух та інші.

Проте в сукупності сформульована нами проблема не була предметом спеціального дослідження. Важливим залишається питання про розробку нових шляхів формування творчих здібностей молодших школярів за допомогою математичних задач. Використання завдань на пошук закономірностей дає можливість частково розв'язати це важливе питання. Такого виду завдання дозволяють також реалізувати наступність між навчанням елементів математики у закладі дошкільної освіти та методикою навчання математики в початкових класах.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні важливості, доцільності та можливості формування творчих здібностей учнів початкових класів у процесі навчання математики за допомогою завдань на пошук закономірностей.

Матеріали та методи. Основними матеріалами є творчі завдання на пошук закономірностей різних видів. Основним методом перевірки запропонованої методики

є педагогічний експеримент, який включав також теоретичні методи: аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури, програм, підручників та навчальних посібників з математики для початкової школи; емпіричні методи: спостереження, бесіда, анкетування, аналіз продуктів навчальної діяльності учнів.

Результати та обговорення. Учені-психологи відзначають, що до 7-8 років у дитини формуються і проявляються до 70 % її особистісних якостей. В період навчання в початкових класах спочатку в ігровій, а потім і в навчальній діяльності розкриваються сутнісні сили особистості, яка зростає, закладається ядро особистості. Добре відомо, що все, що засвоєне дитиною в цьому віці, залишається на все життя. Тому важливим є формування творчих здібностей учнів, починаючи з молодшого шкільного віку. Великі потенційні можливості розвитку творчих здібностей закладені в процесі розв'язування математичних завдань, зокрема, на пошук закономірностей.

Взагалі творчість – це створення чогось нового, несхожого, це завжди вихід за якісь рамки, загальноприйняті способи розуміння і бачення. Творчість необхідна людині в діяльності, навчанні й спілкуванні, для щоденного життя.

За висловленням І. Дичківської, «творчість – це діяльність, яка на основі реорганізації наявного досвіду і формування нових комбінацій знань породжує нове» [1]. Творчість реалізується на двох рівнях: творчість у широкому та вузькому розумінні, що виявляється у створенні, відкритті нового особисто для себе чи нового для себе та інших, для усього людства.

Здібність учня до творчості називають його творчими здібностями. Творчі здібності особистості – це продукт самостійної діяльності, саморозвитку, самостійного розкриття закономірностей і зв'язків між предметами та явищами, продукт роботи мозку по шляху «від відкриття істин, усім відомих, до відкриття істин, нікому не відомих» (К. Цюлковський). Основним джерелом, рушійними силами цього розвитку є цікавість та захоплення.

В. Моляко зазначає, що показники розвитку розумових здібностей є невід'ємною складовою творчих. До них вчений відносить: темпи засвоєння нового матеріалу; уміння аналізу і синтезу; економічність мислення (раціональність, об'єктивна простота спроб вирішення задач, прагнення до досягнення найбільш красивого рішення); самостійність мислення (здатність без допомоги долати труднощі, що виникають у ході роботи); гнучкість мислення (здатність змінювати способи дій відповідно до зміни ситуації) [2]. О. Савченко до цих показників розумових здібностей додає ще такі: вміння переносити знання в нову ситуацію; розвинену уяву; вміння створювати нові образи; вміння знаходити багатоваріантність розв'язків [3].

Творчою задачею називають таку, яка або вся в цілому є новою (не знайома для суб'єкта), або ж, меншою мірою, містить значну новизну, що і зумовлює значні розумові зусилля, спеціальний пошук, знаходження нового способу її розв'язання (за В. Моляко [2]).

Виділимо основні вимоги до завдань, що є специфічними для формування творчої діяльності та творчих здібностей учнів початкових класів у процесі навчання математики:

- завдання повинні включати якнайменше можливості копіювання учнями дій вчителя чи інших учнів;
- завдання повинні стимулювати учнів до самостійної постановки проблеми та пошуку шляхів її розв'язання;
- завдання мають мати кілька розв'язків і/або кілька правильних розв'язань;
- у процесі розв'язання таких завдань розумова діяльність має переважати над

маніпуляційною.

Цим визначенням вимогам відповідають завдання на пошук закономірностей.

Під закономірністю розуміють правило, за яким у ряді об'єктів відбувається повторення або зміна властивостей цих об'єктів. Під завданнями на пошук закономірностей ми розуміємо такі завдання, розв'язання яких логічно обумовлене певною закономірністю, що криється у послідовності заданих об'єктів. Наприклад, завдання: продовж ряд чисел 2, 5, 8, 11 ... (закономірність – кожне наступне число більше за попереднє на 3); О, Д, Т, Ч,... (закономірність – кожна буква є першою літерою відповідного числа, розпочинаючи від «один») та інші.

Розглянувши та розв'язавши кілька завдань на пошук закономірностей, розпочинаючи від простіших, разом з учнями варто скласти алгоритм розв'язування таких завдань, що полягає у послідовному виконанні таких дій:

1. розглянути заданий ряд об'єктів, подумати, як утворюється наступний об'єкт з попереднього;

2. припустити правило (закономірність) зміни об'єктів;

3. перевірити це правило на кількох заданих об'єктах;

4. якщо правило справджується – закономірність знайдена;

5. за встановленою закономірністю знайти наступний об'єкт.

Виділяють різні види закономірностей:

- за кількістю елементів у об'єкті: зростаюча, спадна;
- за способом розміщення об'єктів: лінійна, таблична або матрична, циклічна;
- за видом об'єктів: числова, геометрична, предметна;
- за поєднанням закономірностей в одному завданні: проста (задано одну закономірність), складна (з використанням кількох закономірностей, наприклад, геометричні фігури у ряді змінюються за формою і кольором тощо).

Завдання на пошук закономірностей варто розглянути на уроці, ознайомити дітей з алгоритмом їх розв'язування. Можна запропонувати учням розв'язувати такі завдання у групах (парах). Завдання схожих видів варто задати на самостійне домашнє опрацювання з метою набуття навичок самостійного творчого мислення.

Висновки. За темою дослідження був проведений педагогічний експеримент у початкових класах. Результати експериментального дослідження засвідчують розвиток спостережливості, уяви, логічного мислення, кмітливості – ознак творчих здібностей особистості, підсилення зацікавленості до творчих математичних завдань та математики взагалі, покращення результативності навчання. Отже, завдання на пошук закономірностей важливо, доцільно та можливо використовувати у процесі формування творчих здібностей учнів початкових класів на уроках математики.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
2. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема. Психологічна газета. 2005. № 6. С. 4 – 5.
3. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: [підручн. для студ.]. Київ: Генеза, 1999. 275 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ З ДОШКІЛЬНИКАМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ

Зінченко Валерія Ігорівна

Студентка 6 курсу спеціальності «Логопедія»
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», Україна

Науковий керівник: Калініна Тетяна Станіславівна

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри
спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», Україна

З впровадженням інклюзивної освіти у дітей з особливими освітніми потребами (ООП) з'явилась можливість отримати не тільки навчальні послуги (психолого-педагогічний супровід), адаптовані до потреб конкретної дитини, але й відповідні корекційно-розвиткові послуги на постійній основі, які потребує переважна більшість дітей з ООП в умовах інклюзивного середовища.

Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ) відіграє важливу роль у наданні логопедичної підтримки дітям дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Центр забезпечує дітей з різними психофізичними, мовленнєвими порушеннями професійною педагогічною допомогою та підтримкою.

Провідним завданням ІРЦ є визначення потреби дитини у психолого-педагогічному супроводі (в інклюзивному навчанні) та корекційно-розвиткових послугах. Зазвичай батьки приводять з цією метою свою дитину в ІРЦ в межах своєї громади і навчального закладу, який будуть відвідувати. Таким чином, фахівці ІРЦ знайомляться з дитиною, її можливостями, потребами та перспективами корекційного впливу. Результати комплексної оцінки дають можливість визначити провідні напрями роботи з дитиною, виходячи як з її проблемних зон, так і сильних сторін. Ретельно та професійно проведена діагностика та чіткі висновки і рекомендації стають основою індивідуальної програми розвитку (ІПР), яку складає і над якою працює далі команда фахівців закладу освіти, куди йде дитина на інклюзивне навчання, робить програму ефективною та дієвою.

Основні завдання ІРЦ:

1. Проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини.
2. Надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП.
3. Забезпечення системного кваліфікованого супроводу дитини з особливими освітніми потребами [1].

До основних завдань діяльності, яку здійснюють інклюзивно-ресурсні центри відноситься проведення на постійній основі корекційно-розвиткових занять. Загальновідомо, що діти з особливостями: затримкою психофізичного розвитку та/або мовлення, потребують корекційно-розвиткового супроводу на постійній довготривалій основі. Одна з ключових ролей ІРЦ полягає у створенні сприятливого середовища для розвитку мовлення дітей з ООП. Інклюзивно-ресурсний центр також забезпечує можливість спілкування з іншими дітьми, що мають порушення

мовлення. Це створює сприятливу атмосферу для комунікації та взаємодії, що є важливим аспектом розвитку мовлення. Діти мають можливість взаємодіяти з ровесниками та логопедами, що сприяє формуванню та покращенню мовленнєвих навичок.

Крім того, ІРЦ забезпечує співпрацю з батьками та родинами дітей з ООП, надає підтримку та консультації, допомагаючи батькам розбиратися з особливостями мовленнєвого розвитку своєї дитини і розробляти індивідуальні плани роботи вдома [3].

Усе це допомагає створювати оптимальні умови для розвитку мовлення дітей дошкільного віку з ООП в інклюзивно-ресурсному центрі. Ця робота є важливою складовою інклюзивного освітнього процесу і сприяє покращенню комунікативних навичок дітей з ООП.

Логопедична робота з дітьми дошкільного віку, які мають особливі освітні потреби, відіграє значну роль у їх подальшому навчанні та розвитку. Ця робота спрямована на покращення мовленнєвих навичок та комунікативної компетенції дітей, що становить основу для успішного навчання в майбутньому.

Ефективна логопедична робота з дітьми дошкільного віку з ООП допомагає вирішити проблеми, пов'язані з артикуляцією, фонетикою, розумінням та вживанням мови, що включає в себе розвиток навичок усного мовлення, вимови звуків, розширення словникового запасу, розвиток граматичних навичок та мовної дисципліни [4].

Результати логопедичної роботи можна спостерігати не лише в мовленнєвій сфері, але і в інших аспектах дитячого розвитку. Краще розуміння та вживання мовлення сприяє покращенню когнітивних навичок, соціальної взаємодії, емоційної регуляції та академічного успіху.

Логопедична робота забезпечує дитині не лише комунікативні навички, але й самооцінку та віру у власні можливості. Вона сприяє розвитку позитивного ставлення до навчання та розширює можливості для взаємодії з оточуючим середовищем.

Отримані навички та покращений рівень мовлення в результаті логопедичної роботи забезпечують дітям дошкільного віку з ООП більш успішне навчання у школі та їх інтеграцію в соціальне середовище. Логопедична підтримка забезпечує підготовку до навчання, зменшує ризик відставання та створює фундамент для академічного й соціального розвитку дитини.

Важливо зазначити, що ефективність логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку з ООП залежить від кількох факторів.

Перший фактор - це раннє виявлення та початок логопедичної підтримки. Чим раніше починається інтервенція, тим більші можливості для успішного подолання мовленнєвих труднощів.

Другий фактор - це індивідуальний підхід до кожної дитини. Логопед повинен враховувати особливості кожної дитини та розробляти індивідуальні програми та методики роботи з нею. Це дозволяє підходити до кожної ситуації з урахуванням потреб та можливостей дитини.

Третій фактор - це співпраця з педагогами та батьками дитини. Співпраця з іншими спеціалістами у розвитку дитини є важливим елементом її успіху. Логопед повинен співпрацювати з педагогами, щоб підтримувати дитину в освітньому середовищі, а також з батьками, щоб забезпечити континуум підтримки мовлення вдома.

Четвертий фактор - це використання інноваційних технологій у логопедичній роботі. Сучасні технології, такі як комп'ютерні програми, спеціальні пристрої та

мобільні додатки, можуть бути великою допомогою для дитини в розвитку мовленнєвих навичок. Вони можуть надати інтерактивність, візуалізацію та мотивацію для дитини, що робить процес вивчення цікавим та ефективним [2].

Враховуючи ці фактори, логопедична робота з дітьми дошкільного віку з ООП допомагає покращити якість життя дитини і створює фундамент для її подальшого навчання та розвитку. Ця робота є важливою для забезпечення мовленнєвої компетентності та комунікативних навичок дітей з ООП, що позитивно впливає на їх сприйняття оточуючого середовища та самостійність.

Окремо варто зазначити, що ефективна логопедична робота з дітьми дошкільного віку з ООП сприяє їхньому успішному навчанню та розвитку у майбутньому. Діти, які отримали якісну логопедичну підтримку, мають більші шансів успішно адаптуватися в шкільній атмосфері.

Підвищення комунікативних навичок через логопедичну роботу позитивно впливає на академічні досягнення дитини. Вміння ефективно спілкуватися та висловлювати свої думки чітко та зрозуміло допомагає дітям успішніше засвоювати нову інформацію та виконувати завдання. Вони здатні краще розуміти і виконувати інструкції вчителя, добре спілкуються та сприймають новий матеріал.

Крім того, логопедична робота сприяє формуванню самостійності та самовпевненості у дитини. Вона навчає дитину впевнено висловлювати свої думки, розуміти й оцінювати мовленнєві ситуації, а також допомагає розвивати пам'ять, увагу та мислення. Всі ці навички сприяють успіху дитини не лише в академічній сфері, але й у соціальному житті.

Окрім навчання, логопедична робота також сприяє соціальній інтеграції дитини. Вона допомагає дитині встановлювати контакти з оточуючими, бути в комунікації та взаємодії з ровесниками і дорослими, що створює сприятливу атмосферу для формування позитивного соціального ставлення до дитини з ООП та її успішної інтеграції у ширший соціум.

Тому, ефективна логопедична робота з дітьми дошкільного віку з ООП в умовах ІРЦ є вкрай важливою для їхнього навчання та розвитку. Вона надає дітям інструменти для успішного спілкування та соціальної адаптації, покращує їхню самооцінку та віру в власні можливості. Логопедична підтримка відкриває шлях до успішного майбутнього для дітей з ООП.

Список використаних джерел:

1. Положення про інклюзивно-ресурсний центр// [Електронний ресурс]. 2017.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>.
2. Колупаєва А. А., Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Київ: Видавнича група «А.С.К.», 2012. 197 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М. А. Порошенко та ін. Київ: 2018. 252 с.
4. Тур Л. В. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільників Харків: «Основа», 2016. 160 с.

ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

Ракитіна Владислава Ігорівна

здобувач фахової передвищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта
*Балаклійський педагогічний фаховий коледж Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Україна*

Науковий керівник: Шаповал Юлія Дмитрівна

ORCID ID: 0000-0003-2033-5652

канд. пед. наук

*Балаклійський педагогічний фаховий коледж Комунального закладу
«Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, Україна*

Дистанційну форму навчання фахівці зі стратегічних проблем освіти називають освітньою системою 21 століття. Актуальність проблеми дистанційного навчання полягає в тому, що результати освітнього процесу, а саме відсоток успішності та якості, виявляються дещо нижчими, ніж показники очного навчання.

Теоретичними, методологічними та методичними проблемами дистанційного навчання займалися такі науковці, як В. Кухаренко, С. Вітвицька, В. Ясулайтіс, Е. Полат, А. Петров, О. Тищенко та багато інших. Проте, будучи безпосередніми учасниками дистанційного навчання з причин карантину та військового стану, вважаємо за можливе узагальнити наявні проблеми даної форми здобуття освіти, спираючись на особистий досвід, та спробувати запропонувати наше бачення певних шляхів їх вирішення.

Отже, до актуальних проблем дистанційної форми здобуття освіти можемо включити наступні аспекти:

1. Недостатня доступність технологій: не всі здобувачі освіти мають доступ до необхідного обладнання (комп'ютери, ноутбуки, планшети) та надійного Інтернет-з'єднання. Це може створювати нерівні умови для навчання та обмежувати можливості деяких студентів. Особливо актуальною ця проблема є для здобувачів освіти, які мають статус ВПО, бо змушені були полишити більшість оснащення у своїх домівках та виїхати, зібравши лише необхідне.

2. Відсутність безпосереднього спілкування: дистанційне навчання іноді призводить до відчуття соціальної ізоляції та недостатнього міжособистісного взаємодії. Це може негативно впливати на мотивацію та емоційний стан як здобувачів освіти, так і їх викладачів. Хоча необхідно зазначити, що це відчуття у більшості випадків залежить від індивідуальних психологічних особливостей учасників освітнього процесу.

3. Виклики саморегуляції та організації: при дистанційному навчанні здобувачі освіти повинні мати вміння самостійно планувати свій час, дотримуватися дедлайнів та організовувати свою роботу. Для досить великого відсотку здобувачів освіти це може бути складним завданням, особливо без нагляду викладачів.

4. Відсутність нагляду та спостереження: ця проблема тісно пов'язана з попередньою. Викладачі мають обмежений контроль над здобувачами освіти під час дистанційного навчання. Відсутність фізичної присутності в аудиторії може ускладнити виявлення труднощів у навчанні, потреб у додатковій підтримці та ефективному моніторингу академічного прогресу.

5. Виклики залучення уваги та мотивації: дистанційне навчання може впливати на розсіювання уваги та зниження мотивації. Відсутність прямого контакту з викладачем та одногрупниками може зменшити інтерактивність та, відповідно, цікавість занять. Крім того, добре відома проблема відсутності можливості негайного практичного застосування вивченого матеріалу та миттєвого фідбеку від викладача, як зазвичай це відбувається під час офлайн навчання. Досить часто здобувачам освіти доводиться чекати щонайменше тиждень на рецензування та перевірку своєї роботи, а за цей час для нього втрачається внутрішня мотивація в аналізі виконаного.

6. Виклики оцінювання: дистанційне навчання може ускладнити процес оцінювання, оскільки важко забезпечити об'єктивність та надійність оцінювання, особливо у випадках, коли у здобувачів освіти під рукою новостворений ChatGPT та вся інформаційна база Інтернету. Не менш проблемним є оцінювання робіт, які мають бути виконані у певні часові рамки, а студент не має доступу до Інтернету чи електропостачання саме в цей час.

7. Необхідність великих інвестицій на початковому етапі організації роботи системи дистанційного навчання: прикладні комп'ютерні програми, необхідні для підтримки WEB-сайтів та інформаційних ресурсів, адміністрування процесів дистанційного навчання є досить дорогими.

Ці проблеми дистанційної освіти не є вичерпним списком, але вони відображають деякі з найбільш поширених викликів, з якими стикаються здобувачі освіти та їх викладачі. Їх вирішення вимагає розуміння, творчості та співпраці всіх сторін, щоб забезпечити якісну та ефективну освіту. На основі проведеного узагальнення наявних проблем кожен заклад має розробити власний шляху вирішення проблем.

Список використаних джерел:

1. Дослідження стану реалізації дистанційного навчання в Україні (березень-квітень 2020). Центр інноваційної освіти «Про.Світ». URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Research2020_ProSvit_MF1.pdf.
2. Проблеми і перспективи організації дистанційного навчання в новій українській школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/problemi-i-perspektivi-organizacii-distancijnogo-navcanna-v-novij-ukrainskij-skoli-370100.html>.

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Березіна Ірина Володимирівна

заступник директора з навчально-виховної роботи

Комунальний заклад «Харківський ліцей № 12 Харківської міської ради», Україна

В останні роки інформаційно-цифрові засоби розвиваються досить стрімко та набувають все більшого значення майже в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Однією з рушійних сил для розвитку інформаційного суспільства відіграє шкільна освіта. Сучасна людина повинна не просто вміти отримати інформацію, обсяг якої постійно зростає, вона повинна вміти знаходити її, аналізувати, виокремлювати, передавати. Урізноманітнилися і шляхи отримання інформації: суспільство, інтернет-ресурси та соцмережі, які наразі є найбільшою платформою для спілкування та джерелом отримання і передавання інформації. Необхідним та потужним рушієм в освіті стають цифрові технології та цифрові засоби. Однією з ключових компетентностей сучасного випускника, згідно з Концепцією Нової української школи є інформаційно-комунікаційна компетентність, тобто школа повинна виховати учня, здатного використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань, що неможливо без наявності цифрових навичок. Враховуючи вищезазначене можна стверджувати, необхідність та популярність використання електронних освітніх засобів в освітній діяльності зумовлена саме цими факторами.

Розглядаючи питання цифрової грамотності учнів, необхідно пам'ятати про інформаційно-цифрову компетентність вчителя, який в освітньому процесі наразі займає роль не просто людини, що дає знання, а є тьютором, коучем, фасилітатором під час уроку. Педагог повинен не тільки сам володіти комп'ютером та цифровими застосунками, а розуміти яким чином скерувати діяльність учнів під час використання цифрових засобів, в тому числі гаджетів, щоб підвищити мотивацію учнів до навчання, що своєю чергою призведе до зростання якості знань.

Використання сучасних цифрових інструментів для організації освітнього процесу має бути як під час очного, так і під час дистанційного або змішаного навчання. По-перше, це створить сучасне наповнення навчального контенту, по-друге, надасть рівний доступ до освітніх матеріалів незалежно від місцеперебування учнів.

Цифрові засоби можна розподілити на декілька груп: засоби для комунікації, самоперевірки або оцінювання знань учнів, узагальнення вивченого матеріалу. Для покращення комунікації між учасниками освітнього процесу учителі доволі ефективно використовують месенджери Viber, WhatsApp та Telegram. Такі додатки є зручними для надання дистанційних консультацій і рекомендацій, швидкого зворотнього зв'язку.

Для відпрацювання навичок навчання та під час самоперевірки зручно використовувати сервіс learningApps. Платформу можна використовувати як для створення інтерактивних вправ, вікторин, кросвордів з різних дисциплін, так і в якості спільної дошки під час проєктної діяльності. Освітній ресурс буде зручним на різних етапах уроку: організаційний момент – позначення учня на спільній дошці з вправою «Фрагменти зображень»; повідомлення теми уроку – визначення теми уроку

за картинкою, що бачать учні після виконання вправи «Пазл», «Аудіо та відео контент», або за словом, що складають під час виконання вправи «Знайди слово»; виконання тестів, вікторин, кросвордів, ігор під час перевірки домашнього завдання, актуалізації та закріплення знань – «Вікторина», «Класифікація», «Заповни пропуски»; робота в групах з певної теми під час вивчення нового матеріалу з вправою «Колекція вправ»; відпрацювання навичок під час виконання домашнього завдання – гра «Знайди пару». Виконуючи вправи, створені на платформі learningApps учні перевіряють та закріплюють свої знання в ігровій формі, що сприяє формуванню їх пізнавального інтересу. Оцінювання діяльності учнів під час роботи з цим ресурсом може бути лише формувальним.

Якщо оцінювання знань учнів передбачає бальне оцінювання, то зручно користуватись сервісом Kahoot, за допомогою якого можна проводити онлайн-тестування. Результати тестування зберігаються в окремій таблиці, що дає можливість учителю проводити моніторинг знань учнів. Kahoot дозволяє швидко провести перевірку знань в ігровій формі. Обидва сервіси містять базу завдань з різних дисциплін та дозволяють створювати власні інтерактивні завдання.

Сервісом для узагальнення навчального матеріалу можуть слугувати ментальні карти, що можна створювати на різних платформах (Mind-map, XMind, Mindmeister.com, coggle.it, FreeMind). Це досить поширена технологія дозволяє структурувати інформацію, розмістивши її в ієрархічному порядку. Використання ментальних карт дає можливість учителю: пояснити нову тему, систематизувати, візуалізувати, структурувати інформацію; учням: використовувати інтелект карти як план свого виступу, узагальнювати знання з вивченої теми, створювати опорні конспекти тощо. Ментальна карта – це візуалізація великого обсягу інформації. За допомогою такого прийому працювати з інформацією набагато легше тому, що ми «фіксуємо» її у мозку у вигляді яскравої картинки, яка легше сприймається і запам'ятовується людиною.

Отже, згадані вище цифрові інструменти, як засоби формування цифрової грамотності здобувачів освіти, стали невід'ємним доповненням в організації освітньої діяльності школи. Саме з їх використанням уроки стали інтерактивними, вони активізували мотивацію до навчання учнів. Застосування цифрових інструментів полегшило підготовку педагога до заняття, зробило навчання учнів цікавішим та підвищило цифрову грамотність здобувачів освіти базової школи.

СТАН СФОРМОВАНOSTІ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ-МЕДИКІВ ЗА ВІКОМ

Лимар Леся Володимирівна

Канд. психол. наук, доцент

ННЦ НПО ІПО НМУ імені О.О. Богомольця, м. Київ, Україна

Англомова комунікативна компетентність є характеристикою, яка забезпечує можливість високої конкурентоспроможності для українських фахівців за кордоном. Розвиток англомовної комунікативної компетентності на високому рівні у майбутніх докторів філософії-медиків є однією з програмних вимог, та високий рівень даної характеристики обумовлює можливість фахівця взаємодіяти в науковому суспільстві. З метою оптимізації англомовної підготовки фахівців, майбутніх докторів філософії галузі «Охорона Здоров'я», було проведено визначення рівня англомовної комунікативної компетентності за авторською методикою серед 450 аспірантів різних медичних вищих навчальних закладів. З метою індивідуалізації навчання, отримані дані було проаналізовано за віком.

За результатами поділу респондентів на вікові групи, було виявлено наступні показники у найбільшій групі респондентів у віці 20-30 років (256 осіб): 5,5% показали високий рівень англомовної комунікативної компетентності, 46,1% – рівень вище середнього, 39,4% – середній рівень, та 9% – низький рівень. Таким чином, для вікової групи 20-30 років загалом притаманні показники сформованості англомовної комунікативної компетентності середній та вище середнього.

Група респондентів у віці 31-40 років представлена 117 особами, де 16,2% показали високий рівень сформованості компетентності, 42,8% – рівень вище середнього, 32,5% – середній та 8,5% – незадовільний рівень. Тобто, для досліджуваних даної вікової групи характерний рівні сформованості англомовної комунікативної компетентності середній та вище середнього.

Дещо інша ситуація у групі респондентів віком 41-50 років (55 осіб). Високий рівень сформованості компетентності характерний для 5,5%, рівень вище середнього – для 27,3%, середній рівень – для майже половини 43,6%) низький рівень – для 23,6%. На відміну від попередніх груп, для даної вікової групи більше характерний загальний середній рівень сформованості англомовної комунікативної компетентності.

22 респонденти у віці 51-60 років показали гірші результати: 9% – з високим рівнем сформованості англомовної комунікативної компетентності, по показнику вище середнього респонденти відсутні (0%), 31,9% респондентів – з середнім рівнем сформованості англомовної комунікативної компетентності, і більше половини – з низьким рівнем сформованості англомовної комунікативної компетентності (59,1%), що свідчить про те, що для старшої вікової групи притаманні низький показник сформованості англомовної комунікативної академічної та фахової компетентності. Відтак, дана група потребує організованої корекції показників.

Отримані результати дозволили сформуванати повне уявлення про рівень сформованої англомовної комунікативної академічної та фахової компетентності респондентів вибірки, необхідне для формування та удосконалення методики формування англомовної комунікативної академічної та фахової компетентності здобувачів.

СУЧАСНІ МЕТОДИ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ ДІТЕЙ З АУТИСТИЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Карпова Таміла Сергіївна

студентка 5 курсу спеціальності Спеціальна освіта/Олігофренопедагогіка
*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, м. Харків, Україна*

Науковий керівник: Пехарєва А.С.

кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри
спеціальної педагогіки і психології та інклюзивної освіти
*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, м. Харків, Україна*

Включення дітей з розладами аутичного спектру в активне соціальне життя разом з іншими дітьми передбачає зміну – спеціальну адаптацію – навколишнього середовища. По-перше, адаптувати потрібно предметно-просторове середовище, завдяки чому кожна дитина має гарно орієнтуватися в просторі, швидко знаходити потрібні об'єкти і виконувати з ними необхідні дії. По-друге, деякі зміни адаптаційного характеру відбуваються і в соціальному середовищі.

Проблема аутизму вивчалась і висвітлювалася в науковій, медичній, психологічній і педагогічній літературі протягом багатьох століть. В основному це були зарубіжні дослідження (Н. Asperger, L. Bender, M. Bristol, S. Harris, B. Hermelin, L. Kanner etc.).

Важливо зазначити, що в останнє десятиріччя в Україні спостерігається зацікавленість цією проблемою як науковцями, так і практиками (Т. Ілляшенко, С. Конопляста, К. Островська, М. Рождественська, М. Химко, Д. Шульженко). Корекційна робота з дітьми з аутизмом вимагає від спеціалістів (лікарів, корекційних педагогів, психологів, логопедів, реабілітологів), батьків та родичів нових прогресивних поглядів на проблему подолання аутизму в комплексному форматі, що дає обґрунтовані підстави для прогнозу розвитку та визначення освітньо-реабілітаційного маршруту, найбільш сприятливого для даної дитини [3;4].

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, світові тенденції гуманізації, інтеграції та глобалізації зумовлюють значні зміни в освіті й вихованні: ставляться нові завдання щодо використання інноваційних освітніх й виховних технологій, оновлення змісту та форм організації освітнього процесу, упровадження в освітній процес новітніх особистісно орієнтованих педагогічних технологій і науково-методичних досягнень [2;7].

Освітнє середовище – це сукупність впливів і умов, у яких триває педагогічний, корекційно-розвитковий процес. Аналіз і співвіднесення даних щодо пристосувальних змін, які можуть відбуватися в освітньому середовищі і з метою підвищення ефективності корекційної роботи дітей з аутизмом, дають змогу говорити про існування додаткових груп умов, таких як:

- Умови, які забезпечуються завдяки адаптаційним змінам предметів що наповнюють навколишнє середовище дитини (визначення меж (зонування) виокремлення сигнальних або суттєвих ознак, співвіднесення деталей пристосувального характеру тощо);

• Умови, які забезпечуються шляхом оптимізації взаємодії дитини із цими об'єктами (просторове розташування предмета, ступінь його доступності для сприймання різними аналізаторами, наявність правил, що регулюють відносини з предметом тощо) [1;50].

До дітей з розладом аутичного спектра, враховуючи їх особливі освітні потреби, порібно застосовувати особливий підхід в корекційно-розвитковій роботі з орієнтацією на міжнародні стандарти та розроблені ефективні методи корекції. Ідеться про особливе пристосування середовища, спеціальні педагогічні методи, дидактичний матеріал, допоміжні ресурси для забезпечення індивідуальних потреб дітей з РАС.

Сучасні методи корекції розладу аутистичного спектру (РАС) спрямовані на зменшення симптомів, які заважають повсякденній діяльності та якості життя. Розлад аутичного спектру впливає на кожну дитину по-різному, тобто діти з розладом аутистичного спектру мають унікальні сильні сторони та труднощі, а також різні потреби в корекційно-розвитковій роботі.

Існує багато видів корекційно-розвиткової роботи. Загалом ці методи можна розділити на такі категорії:

- поведінкові методи;
- розвивальні методи;
- освітні методи;
- соціальні методи;
- психологічні методи.

Поведінкові методики

Зосереджені на зміні поведінки шляхом розуміння того, що відбувається до і після поведінки. Поведінкові підходи мають найбільше доказів для лікування симптомів РАС. Вони отримали широке визнання серед освітян і часто використовуються в освітніх установах. Примітний поведінковий метод лікування для людей з РАС називається **прикладним аналізом поведінки (АВА)**. АВА заохочує бажану поведінку та перешкоджає небажаній поведінці для вдосконалення різноманітних навичок. Прогрес відстежується та вимірюється.

Два стилі навчання АВА - це **дискретне пробне навчання (DTT)** і **базове навчання реагування (PRT)**.

• DTT використовує покрокові інструкції, щоб навчити бажаної поведінки чи реакції. Заняття розбиваються на найпростіші частини, а бажані відповіді та поведінка винагороджуються. Небажані відповіді та поведінка ігноруються.

• PRT відбувається в природних умовах. Метою PRT є вдосконалення кількох «основних навичок», які допоможуть людині освоїти багато інших навичок. Одним із прикладів ключової навички є ініціювання спілкування з іншими.

Розвиваючі методики

Зосереджені на вдосконаленні конкретних навичок розвитку, таких як мовленнєві чи фізичні навички, або ширшого діапазону взаємопов'язаних здібностей розвитку. Розвиваючі методики часто поєднуються з поведінковими.

Найпоширенішою розвиваючою терапією для людей з РАС є **логопедія**. Логопедія допомагає покращити розуміння та використання мовленням дитиною. Деякі діти з РАС спілкуються вербально. Інші можуть спілкуватися за допомогою знаків, жестів, зображень або електронного пристрою зв'язку.

Ерготерапія допомагає дитині в подальшому жити максимально незалежно. Навички можуть включати одягання, їжу, купання та спілкування з людьми.

Трудотерапія також може включати:

- **Терапія сенсорної інтеграції**, яка допомагає покращити реакцію на сенсорний стимул, який може бути обмежувальним або переважним.

- **Фізична терапія** може допомогти покращити фізичні навички, такі як нечіткі рухи пальців або неконтрольовані рухи тілом.

Денверська модель раннього старту (ESDM) — це широкий підхід до розвитку, заснований на принципах прикладного аналізу поведінки. Застосовується для дітей 12-48 місяців. Батьки та педагоги використовують гру, соціальні обміни та спільну увагу в природних умовах, щоб покращити мовні, соціальні та навчальні навички.

Освітні методики

Виховні процедури проводяться в аудиторії. Одним із типів освітнього підходу є підхід **до корекції та навчання дітей з аутизмом та пов'язаними з ними проблемами спілкування (ТЕАССН)**. ТЕАССН базується на ідеї, що діти з аутизмом процвітають завдяки послідовності та візуальному навчанню. Він надає педагогам способи скоригувати та покращити результати корекційної роботи. Наприклад, розпорядок дня можна написати або намалювати та розмістити на видноті. Усні інструкції можна доповнити візуальними інструкціями або фізичними демонстраціями.

Соціальні методи

Зосереджені на вдосконаленні соціальних навичок і побудові емоційних зв'язків. Деякі соціальні методи залучають батьків або однолітків-наставників.

- **Модель розвитку, індивідуальних відмінностей, заснована на стосунках (також називається «Floor time»)** заохочує батьків і терапевтів дотримуватися інтересів особистості, щоб розширити можливості для спілкування.

- **Модель втручання у розвиток стосунків (RDI)** передбачає заходи, які підвищують мотивацію, інтерес і здатність брати участь у спільних соціальних взаємодіях.

- **Соціальні історії** містять прості описи того, чого очікувати в соціальній ситуації.

- **Групи соціальних навичок** надають людям з РАС можливість практикувати соціальні навички в структурованому середовищі.

Психологічні методи

Можуть допомогти дітям з РАС впоратися з тривогою, депресією та іншими проблемами психічного здоров'я.

Когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) — це один із психологічних підходів, який зосереджується на вивченні зв'язків між думками, почуттями та поведінкою. Під час КПТ терапевт і особа працюють разом, щоб визначити цілі, а потім змінити те, як людина думає про ситуацію, щоб змінити її реакцію на ситуацію [4].

Стратегічними цілями корекційно-розвиткового процесу (розвиток комунікативних можливостей (як вербальних, так і невербальних), міжособистосних взаємостосунків, оволодіння навичками спільної діяльності, можливістю емпатії тощо) мають бути досягнуті, у першу чергу, в масштабі соціальної взаємодії типу «батьки – дитина» з подальшим перенесенням набутих дитиною навичок у інші типи соціальної взаємодії – «дитина – педагог», «дитина – знайомий дорослий», «дитина – інша дитина» і т.д., з поступовим розширенням та ускладненням соціальних контактів [3;46].

Отже, на сьогодні виникає необхідність об'єднання цих методик в корекційній роботі з дітьми з РАС для встановлення балансу між емоційними, комунікативними,

мовленнєвими та інтелектуальними порушеннями.

Список використаних джерел:

1. Зрозуміти й підтримати: путівник для батьків дітей із розладами аутистичного спектра: навчально-методичний посібник/ Н.П. Саража, О. О. Халюза, Ю. М. Литвиненко та ін.; за редакцією І. О. Калініченко. Полтава : ПОІППО, 2019. 76 с.
2. Інноваційні технології в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посібник / за заг. ред. Л. Галенко. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 110 с.
3. Литвяк Д. М., Зленко Л. О. Корекційно-розвивальні методики для роботи з дітьми з аутизмом (методичні рекомендації). Чернігів, 2020. С.78.
4. Hyman, S.L., Levy, S.E., Myers, S.M., & AAP Council on Children with Disabilities, Section on developmental and behavioral pediatrics. (2020). Identification, evaluation, and management of children with autism spectrum disorder. Pediatrics, 145(1).

СЕКЦІЯ XV. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ДОСЛІДЖЕНЬ ФЕНОМЕНУ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ

Сембрат Дем'ян Сергійович

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту
педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації

Вінницький державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського, Україна

Вступ. Феномен психоемоційного вигорання набуває все більшого значення у сучасному суспільстві, особливо серед спеціалістів, які працюють у високонавантажених та емоційно затратних професіях, таких як медичний персонал, вчителі, соціальні працівники, інженери та менеджери. Дослідження психоемоційного вигорання використовують різноманітні методи та підходи: за допомогою опитувань, інтерв'ю та аналізу біофізіологічних показників вивчаються різні аспекти цього явища [1].

Результати дослідження

Для проведення аналізу динаміки досліджень феномену психоемоційного вигорання було використано сервіс Google Академія [2], оскільки дана пошукова мережа наукових публікацій є однією із найбільших. Таким чином, дані, отримані в ході даного дослідження, можна вважати достатньо репрезентативними. Пошук публікацій здійснено за найбільш використовуваними для досліджень психоемоційного вигорання ключовими тегами «емоційне вигорання» та «emotional burnout». Для отримання даних про публікації було використано число приблизної кількості результатів. Почергово обираючи часовий діапазон в розрізі останніх 5 років, було побудовано графік динаміки досліджень феномену психоемоційного вигорання по рокам (рис. 1).

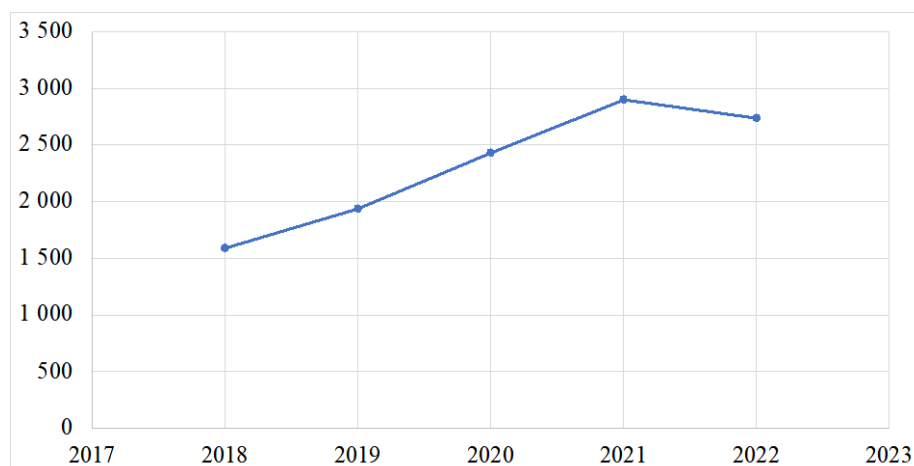

Рис. 1. Кількості досліджень на тему психоемоційного вигорання по рокам

Динаміка досліджень феномену психоемоційного вигорання вказує на те, що ця

тема залишається актуальною і вимагає подальшого дослідження. Зважаючи на великий обсяг досліджень, можна виділити кілька ключових тенденцій:

1. Дослідження психоемоційного вигорання проводяться у різних країнах світу, враховуючи культурні та контекстуальні особливості. Це дозволяє зрозуміти універсальні та культурно-залежні чинники, що впливають на розвиток цього явища [3].

2. Феномен психоемоційного вигорання охоплює різні професійні групи, такі як медичний персонал, вчителі, соціальні працівники, менеджери, інженери, а також групи добровольців та студентів [4]. Це дозволяє провести порівняльний аналіз між різними секторами для визначення специфічних чинників, що призводять до психоемоційного вигорання у кожній професійній групі.

3. Дослідники зосереджують увагу на визначенні факторів, які сприяють розвитку психоемоційного вигорання (наприклад, перевантаження, недостатня підтримка) та факторів, які можуть знижувати його ризик (наприклад, соціальна підтримка, позитивні стратегії копінгу) [5]. Це сприяє розробці ефективних інтервенцій для запобігання та управління психоемоційним вигоранням.

Деякі з перспективних напрямків досліджень у цій галузі включають:

1. Вплив розвитку технологій, що дозволяє розробляти електронні рекомендації для попередження та лікування психоемоційного вигорання. Використання мобільних додатків та платформ здоров'я може сприяти доступності та ефективності інтервенцій для широкого кола професіоналів [6].

2. Вивчення впливу кризових ситуацій на психоемоційне вигорання може допомогти розробити адаптивні підходи для підтримки професіоналів під час кризових періодів життя [7].

3. Дослідження [8] також показує, що організаційний клімат впливає на розвиток психоемоційного вигорання. Вивчення ролі лідерства, корпоративної культури та політик організацій може допомогти розробити стратегії, спрямовані на покращення психологічного благополуччя працівників.

Висновки. Аналіз динаміки досліджень психоемоційного вигорання свідчить про значимість цього явища у сучасному світі. Переважаючий інтерес наукової спільноти до цієї теми вказує на необхідність подальших досліджень та розробок для пошуку ефективних стратегій діагностики та психокорекції психоемоційного вигорання.

Список використаних джерел:

1. Тичина, І., Веселовська, Д. (2022). Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми психоемоційного вигорання. Психологічні дослідження. Наукові праці викладачів та студентів соціально-психологічного факультету. Випуск 15, 109-111. Вилучено з: http://eprints.zu.edu.ua/34116/1/_збірник_2022.pdf#page=110.
2. Google Академія – вільна доступна пошукова система. Google Scholar. Режим доступу: <https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk>.
3. Дідик, С. С. (2021). Особливості синдрому професійного вигорання в різних країнах світу. Збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині)», 93-95. Вилучено з: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/14527/1/c93-95.pdf>.
4. Говорун, М. В. (2018). Проблема «професійного вигорання»: порівняльний аналіз різних професійних груп. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Випуск X, 52-55. Вилучено з: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/5285/1/Ст._Кісліцина_М.В._Проблема_професійного_вигорання._Порівняльний_аналіз_різних_професійних_груп_-_2008.pdf.

5. Мащак, С. О. (2012). Професійне вигорання особистості як соціально-психологічна проблема. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, (2 (1)), 444-452. Вилучено з: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvldu_2012_2\(1\)_54.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvldu_2012_2(1)_54.pdf).
6. Жернова, П. Є., Перова, І. Г., Яценко, Б. О. (2019). Виявлення та попередження професійного вигорання із застосуванням методів машинного навчання. II Міжнародна науково-практична конференція «Інформаційні системи та технології в медицині» (ІСМ-2019). Вилучено з: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/29429/1/36ірник.pdf#page=80>.
7. Краєвий, Н. А., Шевченко, В. І. (2023). Професійне вигорання керівників в умовах кризи. Наукові дослідження молоді з проблем Європейської інтеграції. Збірник тез доповідей XII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів, 225-227. Вилучено з: [http://library.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/17796/8/36ірник_Студентська_11.04_\(1\).pdf#page=225](http://library.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/17796/8/36ірник_Студентська_11.04_(1).pdf#page=225).
8. Мосієнко, О. В., Хробуст, І. В. (2021). Професійне вигорання у менеджменті та управлінні. Modern trends in development science and practice. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference, 227-231. Вилучено з: https://www.google.com/books?hl=uk&lr=&id=JJ5MEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA227&dq=клімат+вигорання&ots=A4akWX_0il&sig=OIWSq5SSvK_4a7nMK1eQPijNscA.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ОСОБИСТІСТЬ, ЯКА ВЧИНЯЄ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Мігрін Богдан Олександрович

курсант навчальної групи ДР-141, 2-го курсу, Навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції (досудове розслідування)
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Шинкаренко Інна Олександрівна

канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних
дисциплін та психології поліцейської діяльності
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

В сучасному світі кожен день вчинюються правопорушення громадянами кожної держави у величезній кількості та різних категорій, починаючи з незначних проступків і закінчуючи особливо тяжкими злочинами, які завдають шкоди не тільки особі чи групі, а й суспільству в цілому. Таким чином, можна зробити висновок що вчинки однієї людини впливають на суспільство, а реакція суспільства впливає на інших. Тобто робиться коло обіг, що кожна дія взаємопов'язана та може змінювати психологічний устої особи на інші. Для цього слід більше розглянути вплив на суспільство, а також зворотній вплив.

По перше, перед початком розгляду цієї проблеми, слід звернутися до методів класифікації особистостей за віком, а саме: психологія дошкільника, молодшого школяра, підлітка, юнацтва, дорослих[1, с.68]. Оскільки це дозволить нам більш ефективно та доцільно розглянути вплив середовища на формування особи, яке може вчинити правопорушення. По-друге, слід зазначити основні фактори та методи впливу на особистість, оскільки повноцінний розгляд кожного із цього фактора потребує значний обсяг часу та обробки інформації.

Необхідно розпочати розгляд цієї проблеми з дошкільного віку та молодшого школяра, де маленька дитина починає отримувати інформацію про світ та базові знання, щодо існування в суспільстві та взаємодії з іншими членами соціуму, а також отриманням базових принципів, які вона зможе зрозуміти. В середині проміжку цього віку починається період, що має позитивний та негативний вплив на особу, який виражається у повному вбиранні інформації, яка оточує дитину. Таким чином, вбирання інформації призводить до її реплікації в своїх діях та переймання поведінки та принципів від найближчих людей, а також взаємодія з іншими дітьми, які також передають інформацію. І саме в цьому віці найбільша вірогідність отримати психологічну травму, яка буде постійно турбувати особу в подальшому та призведе до падіння внутрішнього «Я».

Після цього почнеться період підлітка, який виражається у поступовому поглибленому розумінні світу, що супроводжується із руйнуванням дитячого світосприймання, який поступово перетворюється в процес формування персональних устоїв і цінностей, саме ними і буде користуватися людина протягом усього свого життя, яке він буде будувати своїми діями та посиляючись на встановлені вже принципи. Сформувавши оболонку цінностей та принципів, а також отримуючи більш поглиблені знання під час усього періоду закінчується період підлітка та починається юнацтва, котрий характеризується бажанням особи зайняти

своє місце в суспільстві, що виражається індивідуальними особливостями, котрі виражаються по різному в кожній особі. Тому на початку періоду юнацтва спостерігається велике бажання відійти від сім'ї та почувати себе вільним від границь, котрі обмежують її для самореалізації та задоволення. Але поступово вогонь свободи згасає та вклинюється в соціальну систему й ієрархічність, яка характеризується повним розумінням поняття життя в соціумі та загальноприйнятих моральних принципів і устоїв. Проте слід зрозуміти, як саме суспільство впливає на особу та її дії, що можуть перерости в правопорушення. Тому необхідно зрозуміти чому саме суб'єкт вчиняє протиправну дію, тому за для цього слід вивести формулу, яка застосовується в психологічних науках, а саме : самоповага = успіх/домагання[2].

Тобто, особа задля самоповаги потребує, аби успіх був пов'язаний з її домаганнями, а також домагання були пропорційні фізичним можливостям особи і домаганням. Але кожен етап розвитку особи має різне розуміння успіху, поваги, домагань, таким чином, кожна особа розуміє ті чи інші бажання по-різному, що призводить до виділення певних цінностей та принципів, якими вона буде керуватися у житті. Посилаючись на формулу, можемо зробити висновок, що самотійно визначає для себе всі елементи формули, яка призводить до змін у психологічному портреті та способів досягнення цінностей. Задля більш чітко розуміння слід також звертати увагу на матеріальне становище особи, психічні хвороби й травми, емоційну складову і т.д. Себто призводить до того, що на домагання впливають вище зазначенні чинники, що призводять до створення та виділення основоположних чинників, які впливають на особу, на вчинення правопорушення. Кожний елемент системи впливає не тільки через індивідуальний підхід розвитку та самоствердження, а й через вплив зовнішніх факторів, що виражені суспільством та його цінностями.

Але усі чинники мають дві схожі риси, які яскраво виражені з точки зору злочинця, а саме: вони виникли через вплив суспільства, яке фактично чи частково своїми діями створило умови для виникнення такого процесу. Тому слід зазначити, що головну роль відіграє суспільство через вплив на особистість, яка в свою чергу починає виконувати процес мотивування своєї відповіді агресивного характеру. Сам процес мотивування злочину - це раціональне пояснення особою, яка вчинила злочин, причин своїх суспільно небезпечних дій або бездіяльності, шляхом висвітлення тих прийнятих для неї обставин, які спонукали її до вчинення суспільно небезпечного діяння [3, С. 11]. Вплив суспільства виражається як у вербальному, так і не вербальному способі спілкування, наприклад: найпоширеніший тип негативної взаємодії, починаючи з періоду дошкільного віку та закінчуючи у віці підлітка, цькування, булінг, фізичний та психологічний вплив, погане відношення сім'ї, викладачів, друзів, а також інших суб'єктів соціуму. Але після переходу до дорослого віку можуть змінитися лише особи, а проблема разом із травмою через попередні дії збільшиться та призведе до негативних наслідків. Наприклад найбільш поширеною проблемою є проблематика взаємодії з колегами та керівництвом, політична та громадська ситуація, сімейний стан, сусіди, а також багато інших факторів, що прямо впливають на особу. Тому слід зрозуміти, що суспільство саме строює злочинців через незначний вплив на його психологічний та емоційний портрет не розуміючи своїх дій та їх наслідків. Найбільш яскравим прикладом таких дій став відомий англійський маніяк Джек-Потрошитель, який за психологічним портретом мав психологічну травму та емоційну нестабільність, яка виражалася у мізогінії та жорстокості.

Отже,можемо зробити висновок, що кожна дія окремо взятої особи впливає на суспільство як негативно, так і позитивно. І суспільство реагує на ці дії також в різних

формах, але інколи реакція призводить до створення особистостей, дії котрих несуть в собі небезпеку та загрозу для усього соціуму. Тому необхідно зауважити, що суспільство своїми діями створює злочинців

Список використаних джерел:

1. Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П. А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова. Психологія. – 5-е вид., стереотип. – К. Либідь, 2005. – 560 с. ISBN 966-06-0378-9.
2. О.В. Афанасьєва, В.Ю. Кузнєцов та ін; Під ред. проф. Ю.В. Наумкіна. Психологія. Педагогіка. Етика; Підручник для вузів .. - М.: Закон і право, ЮНИТИ, 1999.
3. Практика судів України у кримінальних справах. Бюлетень законодавства і юридичної практики України- К,- Юрінком, 1996.- № 3.- 336 с.

СЕКЦІЯ XVI. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

ОЦІНКА ФУНКЦІЇ ЗОВНІШНЬОГО ДИХАННЯ У ПАЦІЄНТІВ З ГРИЖАМИ ПЕРЕДНЬОЇ ЧЕРЕВНОЇ СТІНКИ

Василик Тарас Петрович

ORCID ID: 0000-0001-5223-1239

кандидат медичних наук, директор

*Комунальне некомерційне підприємство "Міська клінічна лікарня №1
Івано-Франківської міської ради", Україна*

Вступ. Основним критерієм ефективності, будь-якого лікування, в тому числі і хірургічного є ретельне обстеження хворих. Особливу групу складають хворі з грижами передньої черевної стінки (ГПЧС). Це пов'язано зі специфікою способів оперативного втручання при даній патології, коли відбувається вправлення вмісту грижового мішка в черевну порожнину, що зменшує її об'єм і призводить до зміщення діафрагми вгору та підвищення внутрішньогрудного тиску [4]. Внаслідок цього змінюється режим внутрішньолегеневої вентиляції, утрудняється легеневий кровообіг, що призводить до перевантаження у роботі правих відділів серця. Цю картину може посилити стягування країв апоневрозу з ушиванням останніх край-у-край, або з формуванням дублікатури. Все це може привести до розвитку дихальної недостатності, яка у 12% - 21% випадків має летальні наслідки. У зв'язку з цим важливість оцінки показників функції зовнішнього дихання особливо актуалізує такого роду дослідження і тим більше не викликає сумніву в їх доцільності, причому такого роду ускладнення можуть бути знижені ще до оперативного втручання. Це дає можливість проведення адекватної передопераційної підготовки та вибору методу операції саме для даного контингенту хворих. **Мета дослідження:** оцінити значення параметрів функції зовнішнього дихання у хворих із ГПЧС у передопераційному та ранньому післяопераційному періодах.

Матеріали і методи. Обстежено 50 хворих у віці від 27 до 80 років, (середній вік $53,5 \pm 2,1$ років, з вентральними грижами, оперованих у плановому порядку. Чоловіків було 24 (48,0%), жінок 26 (52,0%). З них 30 хворих (60,0%) з післяопераційними вентральними грижами, 6 хворих (12,0%) з пупковими грижами та 4 хворих (8,0%) із грижами білої лінії живота. Крім прийнятого загальноклінічного обстеження всім хворим проводилася спірометрія з оцінкою життєвої ємності легень (ЖЄЛ), форсованої життєвої ємності легень (ФЖЄЛ), обсягу форсованого видиху за першу секунду (ОФВ₁), індексу Тіффно. Оцінювалися належні величини цих показників кожному за хворого з допомогою таблиць належних величин за Р.Ф. Клемент.

Результати дослідження. У передопераційному періоді відповідно до ступеня порушення вентиляційної функції легень за Н.М. Канаєвим виявлено такі групи хворих:

1гр. 23,0% (9 чол.) – нормальна вентиляційна функція легень, ЖЄЛ 90 – 100%, ОФВ₁, 85 – 100%, індекс Тіффно 77% – 100% від належних показників.

2гр. 24,0% (14 чол.) - Умовно нормальна вентиляційна функція легень, ЖЄЛ 85 - 90%, ОФВ1 75 - 85%, індекс Тіффно 70 - 74% від належних величин.

3 гр. 24,0% (12 чол.) – помірне порушення вентиляційної функції легень, ЖЄЛ 72 – 82%, ОФВ1 60 – 72%, індекс Тіффно 64 – 70% від належних величин.

4 гр. 10,0% (5 чол.) - Значне порушення вентиляційної функції легень, ЖЄЛ 58 - 69%, ОФВ1 56 - 63%, індекс Тіффно 60 - 70% від належних величин.

Всім хворим застосовувалися атензійні види герніопластики, зокрема методики sub-lay та on-lay. Методика sub-lay застосовувалася тільки у ненатяжному варіанті 32 (64,0%) хворим, в тому числі хворим із значним порушенням вентиляційної функції легень та 9 (18,0%) хворим з помірним порушенням вентиляційної функції легень. Методика on-lay використовувалася у 5 випадках (10,0%) у ненатяжному варіанті, в тому числі у 3 хворих (6,0%) з помірним порушенням вентиляційної функції легень, та у 3 хворих (6,0%) у натяжному варіантах. Розвиток дихальної недостатності у ранньому післяопераційному періоді у жодного хворого не спостерігали.

Обговорення. Хворим на ГПХС, у яких виявлено порушення функції зовнішнього дихання, були застосовані ненатяжні методи герніопластики, що дозволило уникнути післяопераційних ускладнень з боку легень. Це співпадає з результатами проведених нами раніше досліджень [1,3], в яких показана ефективність ненатяжних методів герніопластики для відновлення нервово-м'язових закінчень у м'язах передньої черевної стінки, що має провідне значення у забезпеченні адекватної рефлекторної діяльності при реалізації узгодженої діяльності різних за топографією, але об'єднаних в одне функціональне ціле м'язів, що приймають участь в акті дихання. Об'єктивність такої узгодженості у післяопераційному періоді підтверджена також електенойроміографічними показниками [2].

Висновки

1. Проведення спірометрії у хворих з грижами передньої черевної стінки дозволяє виділити групи з порушеною вентиляційною функцією легень та адекватно спланувати лікувальну тактику, що було відзначено у 42,0% хворих.

2. Хворих з грижами передньої черевної стінки можна віднести до групи ризику розвитку гострої дихальної недостатності в ранньому післяопераційному періоді, пов'язану з особливостями оперативного втручання. 3. Ненатяжні способи аллогерніопластики дозволяють попередити розвиток гострої дихальної недостатності у хворих з ГПБС, на що вказує той факт, що в жодного хворого цього стану не виявлено, особливо у 12,0% хворих зі значним порушенням вентиляційної функції легень.

Список використаних джерел:

1. Василик ТП, Василюк СМ, Попель СЛ. Пластика вентральної грижі проленовим імплантом: реакція нервово-м'язових закінчень передньої черевної стінки. *Art of Medicine*. 2018; 8(4): 17–20.
2. Василик ТП. До обґрунтування електроміографії як методу оцінки ефективності програми фізичної реабілітації пацієнтів з паховими грижами. *Вісник проблем медицини і біології*. 2018; 4: 232–237.
3. Vasylyk TP. Hysto-ultrastructural changes in abdominal muscles with ventral hernia and after physical rehabilitation in the post-operative period at alloplastic. *Surgery. Offical journal of the Bulgarian surgical society*. 2019;2: 77–83.
4. Василик ТП. Порівняльний клініко-морфологічний аналіз пацієнтів з паховими грижами. Актуальні питання сучасної хірургії: мат-ли наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Хірургія України. 2018; 68 (4), Додаток № 1: 40–45.

СЕКЦІЯ XVII. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

КІНЕЗІОТЕРАПІЯ ПОСТІНСУЛЬТНИХ ПАЦІЄНТІВ НА СТАЦІОНАРНОМУ ЕТАПІ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ

Кравець Андрій Степанович

фізичний терапевт центру реабілітаційної і спортивної медицини
Обласна клінічна лікарня, м. Івано-Франківськ, Україна

Науковий керівник: Яцишин Зіновій Миколайович

Канд. мед. наук, доцент, завідувач кафедрую фізичної терапії, ерготерапії
*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна*

Актуальність. Щорічно внутрішньомозковий інсульт (ВМІ) реєструється у 100-120 тисяч жителів України [1, 2], (більше третини з них — люди працездатного віку). При цьому значна частина хворих з ВМІ помирають протягом перших 30 днів і ще половина — протягом 1 року від початку захворювання, 20–40% хворих з ВМІ, що вижили, стають інвалідами, залежними від сторонньої допомоги, і тільки кожний десятий повертається до попереднього способу життя.

Рухові розлади в гострому періоді після ВМІ розвиваються у 75% хворих, а через 6 міс. у 53% пацієнтів зберігається стійкий локомоторний дефект. Насамперед відновлюючи функції опорно- рухового апарату (ОРА), в процесі реабілітації і фізичної терапії (РіФТ) використовують збережений потенціал природної рухової функції, властиву саме ОРА. Тому кінезіотерапія займає особливе місце в системі лікування локомоторного дефекту. Кінезіотерапія, як один із провідних засобів РіФТ впливає на організм пацієнта використанням лікувально-віновлюючого ефекту фізичних вправ [3]. У зв'язку з цим, проблема РіФТ постінсультних хворих є досить актуальною [4].

Мета роботи. Підвищення ефективності реабілітації і фізичної терапії пацієнтів, що перенесли внутрішньомозковий крововилив, базуючись на корекції рухових розладів, нормалізації м'язового тонусу, підвищення м'язової сили і координації засобами кінезіотерапії на стаціонарному етапі відновного лікування.

Матеріал і методи. У дослідження включені 30 пацієнтів з діагнозом – ВМІ, віком від 50 до 70 років (середній вік $60,4 \pm 2,3$ років), які знаходились на стаціонарному етапі відновного лікування у реабілітаційному центрі Івано-Франківської обласної клінічної лікарні.

Діагноз встановлювався на основі клінічної картини, даних комп'ютерної томографії, магнітно-резонансної томографії, лабораторної діагностики, даних анамнезу. Всі пацієнти на момент обстеження знаходилися при свідомості і не мали афазії чи дисфагії. Дослідження проводилося за згодою хворих, згідно із загальноприйнятими етичними нормами. Хворі розподілені на експериментальну (ЕГ, n=15) і контрольну групу (КГ, n=15). Пацієнти КГ займалися за стандартною

методикою, яка була складена на основі «Методичних рекомендацій щодо реабілітації осіб з внутрішньомозковим інсультом» [1]. Пацієнти ЕГ отримували кінезіотерапію. Основними принципами кінезіотерапії є: - максимально ранній початок (у гострий період); - постійність і систематичність; - етапність та комплексність; - активна участь хворого і членів його сім'ї у програмі РіФТ.

Програма для пацієнтів ЕГ була розроблена з урахуванням індивідуальних можливостей і потреб кожного пацієнта, яке включало в себе: особливості методики кінезіотерапії при спастичному геміпарезі, лікування положенням, кінезіотерапевтичні вправи для пальців кисті, кінезіотерапевтичні вправи для нижніх кінцівок, кінезіотерапію при в'ялих парезах та паралічах а також застосування кінезіотерапії при вестибулярному синдромі. Заняття в групах проводилися щодня, тривалістю 45 хв, протягом всього періоду впровадження програми РіФТ (21 день). На заключному занятті проводили повторне, підсумкове обстеження для всіх пацієнтів за відповідними доменами.

Міжгрупове порівняння ефективності програми кінезіотерапії проводили за допомогою функціонально-неврологічних тестів та модифікованої шкали Ашфорт, Ренкіна, Фугля-Маєра, Скандинавської шкали, окремих індексів (активності повсякденного життя Бартел, Оргогозо), показників гоніометрії. Для математичної обробки числових даних використовували прикладні програмами Statistica 7.0. та IBM SPSS Statistics 21.0. Для оцінки вірогідності різниці використовували t-критерій Стьюдента.

Результати дослідження. Порівняння динаміки змін показників між пацієнтами різних груп представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники функціонального і неврологічного стану пацієнтів різних груп, наприкінці відновлювального лікування ($M \pm m$)

Показник	ЕГ	КГ	d	t	p
шкала Ашфорт, бал					
	2,08±0,26	2,66±0,13	0,58	2,15	<0,05
мануально-м'язовий тест Фугля-Маєра, %					
	33,9±1,5	29,5±0,8	4,5	2,8	<0,01
шкала Ренкіна, бал					
	2,70±0,36	3,65±0,14	0,95	2,44	<0,05
Скандинавська шкала, бал					
	14,98±0,2	13,70±0,4	1,28	2,06	<0,05
тест Бартел, бал					
	33,26±0,4	31,3±0,5	1,92	2,15	p<0,05
тест Оргогозо, бал					
	63,5±0,95	60,9±0,5	2,6	2,4	p<0,05
згинання плеча, град					
	155,7±1,3	152,1±1,7	4,61	2,07	p<0,05
розгинання плеча, град.					
	48,9±1,5	44,8±1,2	4,10	2,2	p<0,05
приведення у плечовому суглобі, град					
	35,3±1,1	32,5±0,1	2,9	2,11	p<0,05
відведення у плечовому суглобі, град					
	146,2±1,5	140,8±1,2	4,3	2,5	p<0,05
згинання в ліктьовому суглобі, град.					
	143,0±0,8	140,5±1,0	3,1	2,11	p<0,05
згинання у кульшовому суглобі при розгинанні в колінному суглобі, град.					
	86,0±1,5	81,2±0,9	4,7	2,3	p<0,05
згинання у кульшовому суглобі при згинанні в колінному суглобі, град					
	112,9±1,4	108,3±1,7	5,3	2,4	p<0,05
згинання в колінному суглобі, град.					
	125,9±1,5	121,9±0,6	4,2	2,6	p<0,05

При вивченні стану пацієнтів у процесі відновного лікування встановлено, що в групах спостерігається позитивна динаміка, яка свідчить про поступове покращення неврологічного і функціонального стану пацієнтів. Так, нами встановлено, що показники тесту спастичності м'язів Ашфорт вірогідно знижуються у пацієнтів ЕГ до $2,08 \pm 0,26$ балів порівняно з пацієнтами КГ ($2,66 \pm 0,12$ бала) ($p < 0,05$), що свідчить про зменшення опору при рухах у кінцівках; показник мануально-м'язового тесту вірогідно підвищується у пацієнтів ЕГ $33,99 \pm 1,98\%$ ($p < 0,01$) на відміну від пацієнтів КГ $29,47 \pm 0,82\%$, що свідчить про покращення рухової функції у кінцівках; величина показників шкали Ренкіна вірогідно знижується до $2,70 \pm 0,36$ бала ($p < 0,05$), що свідчить про підвищення рівня функціональної незалежності у пацієнтів ЕГ, тоді як у пацієнтів КГ показник зменшується, але зміни невірогідні і складають $3,65 \pm 0,14$ бала ($p > 0,05$); показник Скандинавської шкали вірогідно збільшується у пацієнтів ЕГ до $14,98 \pm 0,37$ бала, на відміну від пацієнтів КГ, в яких він становить $13,70 \pm 0,49$ бала, і зберігається тенденція до підвищення показника Скандинавської шкали, що свідчить про зменшення неврологічного дефіциту. Величина показника індексу активності повсякденного життя (тест Бартел) вірогідно підвищується у пацієнтів ЕГ до $33,25 \pm 0,43$ бала ($p < 0,05$), що свідчить про більшу незалежність пацієнта у побутовій сфері, тоді як у пацієнтів КГ зміни показника тесту Бартел невірогідні $31,33 \pm 0,85$ бала ($p > 0,05$); показники балу Оргогозо вірогідно збільшуються у пацієнтів ЕГ до $63,54 \pm 0,95$ бала ($p < 0,05$), що свідчить про покращення комунікативних та рухових функцій пацієнтів, тоді як у пацієнтів КГ позитивні зміни показника бал Оргогозо невірогідні і становлять $60,95 \pm 0,95$ бала ($p > 0,05$). При аналізі даних гоніометрії спостерігається вірогідне підвищення амплітуди рухів у суглобах пацієнтів ЕГ, тоді як у пацієнтів КГ амплітуда рухів збільшувалась, але зміни були невірогідні.

Висновок. Застосування засобів кінезіотерапії при відновлювальному лікуванні пацієнтів, які перенесли ВМІ, сприяє вірогідному покращенню неврологічного статусу і функціонального стану опорно-рухового апарату пацієнтів за рахунок збільшення амплітуди рухів у суглобах верхньої і нижньої кінцівки, зменшення спастичності м'язів, покращення здатності до самообслуговування, підвищення мобільності та незалежності у повсякденному житті. Ці результати статистично підтверджують більшу ефективність розробленої програми реабілітації і фізичної терапії, яку застосовували пацієнти експериментальної групи.

Список використаних джерел:

1. Поліщук М.Е. Стандартизація надання медичної допомоги пацієнтам з інсультом: крок вперед. Судині захворювання головного мозку, 2022;1: 2–5. (www.umj.com.ua/uk/publikatsia-84811-likuvannya-xvorix-na-insult#list).
2. Міщенко, Т. С. Епідеміологія цереброваскулярних захворювань та організація медичної допомоги хворим на інсульт в Україні. Український вісник психоневрології, 2017;25(1): 22–24.
3. Powers, W. J., Rabinstein, A. A. Guidelines for the Early Management of Patients With Acute Ischemic Stroke: American Stroke Association. Stroke. 2021; 49(3): e46–e110. doi: 10.1161/STR.0000000000000158.
4. Thrift, A. G., Howard, G. Global stroke statistics: An update of mortality data from countries using a broad code of “cerebrovascular diseases”. International Journal of Stroke, 2022; 12(8): 796–801. doi: 10.1177/1747493017730782.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ТОЛЕРАНТНОСТІ У ВЧИТЕЛІВ ФІЗКУЛЬТУРИ

Колядюк Нікіта Ігорович

магістрант факультету фізичного виховання
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Науковий керівник: Зинов'єв Олександр Миколайович

Канд. пед. наук, доцент кафедри методики
викладання спортивно-педагогічних дисциплін
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Важливішою складовою професійної діяльності вчителя є педагогічне спілкування, яке є засобом рішення навчальних завдань, соціально-педагогічним забезпеченням виховного процесу, способом організації взаємин між учителем і учнями. Педагогічна комунікація це є педагогічне спілкування, тому комунікативну компетентність учителя можна визначити як компетентність у педагогічному спілкуванні.

Комунікативна компетентність учителя фізичної культури – це наявність різнобічних комунікативних знань про мету, завдання, сутність, структуру, засоби, методи та особливості педагогічного спілкування; комунікативні уміння і навички, володіння технологією професійного спілкування; усвідомлення вчителем значущості педагогічного спілкування під час виконання учнями фізичних вправ, постійне вдосконалення власних комунікативних якостей, гуманістична позиція щодо особистості учня, здатність до нетривіального, творчого рішення педагогічних завдань, які виникають у процесі спілкування з учнями [1; 2].

У дослідженні брали участь вчителі фізичної культури загальноосвітніх закладів України (Черкаси, Полтава, Дніпро) кількістю 46 осіб, чоловіки (31 особа) та жінки (15 осіб), віком від 25 до 43 років.

Дослідження емоційного інтелекту у вчителів фізкультури здійснювалося за допомогою «Методики визначення рівня емоційного інтелекту» Н. Холла. Отримані результати представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники емоційного інтелекту у вчителів фізкультури (у балах)

№	Шкали	М±σ
1	Емоційна обізнаність	10,88±2,4
2	Управління своїми емоціями	11,14±2,7
3	Самотивація	11,21±2,5
4	Емпатія	11,06±2,8
5	Розпізнавання емоцій інших людей	11,02±2,3
6	Загальний показник емоційного інтелекту	55,31

Варто відзначити, що у вибірці респондентів виявлено вчителів фізкультури з високим (26,6%, 12 осіб), середнім (57,7%, 26 осіб) та низьким (15,7%, 8 осіб) рівнями емоційного інтелекту.

Як показали результати дослідження, у досліджуваних загальний рівень емоційного інтелекту відповідає рівню шкал методики, тобто у вчителів фізкультури з високим рівнем емоційного інтелекту виявлені високі показники за шкалами емоційна обізнаність, управління своїми емоціями, самотивація, емпатія та

розпізнавання емоцій інших людей; у вчителів фізкультури з середнім рівнем емоційного інтелекту діагностовано середні показники за шкалами методики, а у вчителів з низьким рівнем емоційного інтелекту – низькі показники.

Отже, вчителі фізкультури з високим рівнем інтелекту та високими показниками за методикою Н. Холла легко розпізнають як свої емоції, так і емоції інших людей. Вони добре обізнані про свій внутрішній стан, управляють власною поведінкою і впливають на поведінку інших. Володіють знаннями про свій внутрішній стан, емоційно лабільні, гнучкі, доволі володіють емоціями, вміють керувати поведінкою за допомогою саморегуляції, розуміють емоції інших людей, здатні співчувати емоційному стану іншої людини і готові допомагати в емоційно складній ситуації, а також здатні впливати на емоційний стан іншої людини.

Вчителі фізкультури із середнім рівнем емоційного інтелекту більшою мірою усвідомлюють і розуміють власні емоції і звертають увагу на поведінку інших. Не завжди знають, як потрібно співпереживати і підтримувати людей з різними емоційними проявами. Вони на достатньому рівні розуміють і усвідомлюють власні емоції, добре справляються зі своїми поривами і болісними емоціями, орієнтовані на результат, відчують при цьому прагнення досягати цілей і відповідати критеріям, уважні до зовнішніх емоційних сигналів і добре вміють слухати без упередження і переконливо передавати інформацію.

Вчителі фізкультури з низьким рівнем емоційного інтелекту фактично не можуть управляти своїми емоціями, вони їх не усвідомлюють і не розуміють. Відсутня емоційна лабільність, гнучкість, також вони не розуміють і не розрізняють емоції інших людей, не завжди знають, які емоції вони відчують і чому, не уявляють собі зв'язку між власними почуттями і тим, що вони думають, роблять, не можуть стримувати руйнівні емоції і спонукання, вони не можуть залишатися спокійними, рішучими, не втрачаючи спокою у важкі моменти. Ці вчителі не прагнуть до вдосконалення, не ставлять перед собою цілі, не усвідомлюють почуттів, потреб і турбот інших людей, не володіють ефективною тактикою переконання.

Наступним у дослідженні було визначення толерантності вчителів фізкультури за допомогою експрес-опитувальника «Індекс толерантності» (Г. У. Солдатова, О. А. Кравцова, О. Є. Хухлаєв, Л. А. Шайгерова). Отримані результати представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники толерантності вчителів фізкультури (у балах)

№	Субшкали	$M \pm \sigma$
1	Етнічна толерантність	26,82 $\pm$ 3,7
2	Соціальна толерантність	29,35 $\pm$ 4,6
3	Толерантність як риса особистості	25,91 $\pm$ 3,5
4	Загальний показник толерантності	82,08

Отримані результати показали, що у групі вчителів фізкультури, які брали участь у дослідженні, найвищі бали виявлено за субшкалою «Соціальна толерантність», а різниця між етнічною толерантністю та толерантністю як рисою особистості є незначною (0,91 балів). Загалом, у найбільшій кількості респондентів у загальній вибірці (51,1%, 23 осіб) виявлено середній рівень за шкалами опитувальника та загальним показником рівня толерантності. Дані респонденти в більшості випадків сприймають відмінності поведінки по відношенню до інших. Для них характерним є визнання права за іншими людьми вести нетрадиційний спосіб життя, належати до різних соціальних груп, мати культурні відмінності, декларувати

принцип рівності людей незалежно від расової, національної, релігійної приналежності.

Високий рівень толерантності та за субшкалами опитувальника діагностовано у 31,1% (14 осіб) респондентів. Їм характерне визнання інших культур, їхні права на інший спосіб життя, позитивне ставлення до відмінностей, здатність знаходити в іншій культурі цінне для себе, розуміння інших культур, вміння уникати в їх оцінці культурних забобонів і стереотипів. Вони легко сприймають та здійснюють взаємодію з незвичайними соціальними проявами. Для осіб з високим рівнем толерантності характерне позитивне ставлення до навколишнього світу, поведінка інших, яка відрізняється, не викликає у них роздратування.

15,6% (7 осіб) вчителів фізкультури мають низький рівень толерантності та низькі показники за субшкалами. Низький рівень толерантності виражається в свідомій відмові визнавати, приймати і розуміти представників інших культур, в схильності людини характеризувати культурні відмінності як відхилення від норми, в небажанні визнавати рівні права на існування тих, хто має інший фізичний вигляд або інші цінності; в яскраво вираженому негативному ставленні до таких відмінностей, демонстративної ворожості та презирство до цих людей, в бажанні «очистити» від них власне життя. У небажанні навіть спробувати поглянути на життєві ситуації з точки зору іншої культури. Це цілком усвідомлена позиція. Вчителі фізкультури з низьким рівнем толерантності негативно ставляться до окремих соціальних груп, бажають ізолювати їх від суспільства нормальних, в їх розумінні, людей. Вони безкомпромісні, злопам'ятні, мстиві, про все мають свою думку, інші точки зору їх не цікавлять, егоїстичні та егоцентричні.

Висновки. Емпіричне дослідження комунікативних якостей вчителів фізкультури показало, що окремі комунікативні риси розвинуті недостатньо, що негативно впливає на продуктивність діяльності та знижує її ефективність. Особи з проблемами у комунікативній сфері потребують спеціального психологічного навчання за допомогою соціально-психологічного комунікативного тренінгу.

Список використаних джерел:

1. Беседа Н.А. (2015) Розвиток навичок конструктивного спілкування в майбутніх фахівців з фізичної реабілітації (тренінг для студентів). Імідж сучасного педагога, (2), 66–68.
2. Грибан Г.П., Мичка І.В. & Гарлінська А.М. (2022) Формування комунікативної компетентності в майбутніх учителів фізичної культури під час освітнього процесу. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, 4(149), 43–46.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КІННОГО СПОРТУ В УКРАЇНІ

Семиволос Лілія Олександрівна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту фізичної культури і спорту
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Україна

Науковий керівник: Шинкарьова Олена Дмитрівна

ORCID ID: 0000-0002-8034-1360

доктор філософії, доцент кафедри олімпійського та професійного спорту
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Україна

Історія дружби людини і коней вимірюється тисячоліттями. Сьогодні вже не можна точно встановити, де був приручений перший кінь, проте вчені дотримуються думки, що це сталося понад 3000 років тому. З тих пір коні залишаються відданими і невтомними помічниками людей.

Ряд українських дослідників конярства (Бондаренко О.В., Ільницька Т.Є. [1]; Гопка Б. М. та ін. [2]; Лютка Г.І. [3]; Ткачова І. [6]) стверджують, що про зародження кінного спорту слід говорити з тих пір як людина почала використовувати коня для верхової їзди, а отже починаючи з історії стародавніх цивілізацій. Заїзди колісниць в античних Олімпійських іграх, широке використання коней як засобу пересування, попередня підготовка їх до битв, винахід сідла і стремен – явні передумови формування кінного спорту. Протягом століть кінний спорт розвивався, виводилися нові породи коней.

Кінний спорт є доволі поширеним у нашій країні. На території України існує 18 кінних заводів та 20 племінних репродукторів, на яких розводиться 10 порід коней за племінним, робочо-користувальним та спортивним напрямками. Зокрема, спортивне поголів'я коней вирощують на таких відомих в Європі українських племінних заводах, як Жашківський кінний завод «Parade Allure» (Черкаська обл.), Петриківський племінний кінний завод (офіційно визнана торгова марка – PKZ) (Дніпровська обл.), Харківський кінний завод (Харківська обл.) та ін.

Популяризації кінного спорту серед населення сприяє й активна робота Всеукраїнської федерації кінного спорту (ВФКС) та ряду спортивних товариств.

Мета дослідження – визначити особливості сучасного стану кінного спорту в Україні та охарактеризувати головні тенденції його розвитку.

Вагомий внесок у становлення і розвиток кінного спорту належить Всеукраїнській федерації кінного спорту, що була створена у 1991 році, а з 2009 отримала статус національної. Федерація є членом Міжнародної Федерації кінного спорту (FEI) та Європейської Федерації кінного спорту (EEF), взаємодіє з НОК України та Центральним органом виконавчої влади з питань фізичної культури та спорту України.

Так, Всеукраїнська федерація кінного спорту визначає метою своєї діяльності «сприяння розвитку кінного спорту в Україні, підвищення ролі фізичної культури та спорту у всебічному та гармонійному розвитку особистості, зміцнення здоров'я громадян, здійснення та захист прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів», а її завданнями є наступні напрямки діяльності: популяризація кінного спорту, розробка та втілення в життя програм розвитку кінного спорту в Україні; впровадження

національних звичаїв і традицій в сфері кінного спорту України; сприяння проведенню племінної роботи з кіньми; сприяння вдосконаленню, розробці та втіленню в життя системи підготовки висококваліфікованих спортсменів та їх успішному виступу на національних та міжнародних змаганнях, а також суддів, ветлікарів та інших фахівців кінного спорту» [5, 3].

Слід зазначити, що сьогодні підготовку спортсменів-кіннотників здійснюють 26 спортивних шкіл. В Україні культивуються як олімпійські види кінного спорту (виїздка, конкур, триборство), так і неолімпійські (драйвінг, рейвінг, дистанційні кінні пробіги, скачки, біга, вольтижування та ін.). Українськи спортсмени беруть участь в змаганнях різного рівня – всеукраїнських і міжнародних, у тому числі Олімпійських іграх. Під егідою Міжнародної федерації кінного спорту (FEI) неодноразово проводилися міжнародні змагання з кінного спорту і на території нашої країни.

Розглядаючи основні тенденції розвитку кінної індустрії в Україні, слід наголосити на тому, що вона розвивається не лише в селекційному та спортивному напрямках, а й у напрямку туризму, рекреації та реабілітації (лікувальна верхова їзда й іпотерапія).

Ми погоджуємося з думкою К. Нікітіної стосовно того, що характерними рисами розвитку кінного спорту в Україні за часів незалежності є:

- самостійність і незалежність кінного спорту в Україні під керівництвом Федерації кінного спорту України;
 - розвиток кінного спорту на всій території України;
 - підготовкою спортсменів займаються як державні заклади так і приватні.
- Підтримка громадських організацій;
- участь в міжнародних змаганнях з усіх олімпійських видів кінного спорту: конкур, виїздки та триборства;
 - отримання кваліфікацій для участі в Олімпійських іграх;
 - організація і проведення на території України престижних змагань міжнародного рівня;
 - розвиток ветеранського кінного спорту;
 - високі результати участі молодих перспективних спортсменів на міжнародних змаганнях [4, 42 – 43].

На нашу думку, до цього переліку слід додати:

по-перше, широку практику вивчення українськими спортсменами і тренерами передового світового досвіду з кінного спорту, участь у міжнародних професійних тренінгах, заняття під керівництвом всесвітньовідомих тренерів тощо;

по-друге, практику залучення в українську національну команду легіонерів. Так, наприклад, у січні-березні 2023 року відомий конкуррист, учасник Олімпійських Ігор, Рене Теббель, який вже тривалий час виступає під прапором України, стартував на декількох турнірах, серед яких найпрестижнішим був той, що проходив у Веллінгтонському кінноспортивному центрі (WEC), США. У парі зі своїм партнером ольденбуржцем Champion він виборов перемогу у конкурі в один гіт з перестрибуванням на маршруті з висотою перешкод 150см. До речі, в українському національному рейтингу спортсменів з конкуру Рене Теббель впевнено посідає першу сходинку;

по-третє, поширення тенденції захоплення в Україні кіньми європейської селекції. Приватні кінні заводи і спортсмени купують дедалі більше коней за кордоном. Мабуть, найгучнішим придбання на кінному аукціоні громадянина України став сірий жеребець Корнет Оболенський, 1999 року народження, за чималу

суму в 250 тисяч євро. Ця подія відбулася у 2001 році. Корнет Оболенський відомий сьогодні своїми спортивними досягненнями (він був одним із наймолодших коней, які брали участь в Олімпійських іграх у Гонконзі у 2008 році, й успішно виступав на міжнародних змаганнях високого рівня). Крім того, Корнет Оболенський успішно поєднує спорт із кар'єрою в кінному заводі (Жашківський конезавод). На даний момент кінь є одним із «найвідоміших» виробників, лошата від якого охоче розкупувються з аукціонів України і Європи.

Висновки. Отже, в Україні, навіть, в умовах жорстокої війни з рф відбувається відновлення і розвиток індустрії кінного спорту – як професійного, так і аматорського. Не припиняють свою роботу кінно-спортивні школи і клуби, кінні ферми та центри, де коней використовують не лише для професійної підготовки спортсменів, а й для організації дозвілля, в іпотерапії та реабілітації постраждалих у війні верств населення. Українські спортсмени беруть участь у змаганнях різного рівня, у тому числі світових. При цьому до основних тенденцій розвитку кінного спорту ми відносимо: самостійність і незалежність кінного спорту в Україні; розвиток на всій території; участь українських спортсменів у міжнародних змаганнях, у тому числі в Олімпійських іграх, з усіх олімпійських видів кінного спорту; проведення на території України (до війни з рф) змагань міжнародного рівня; широка практика вивчення українськими спортсменами і тренерами передового світового досвіду з кінного спорту; залучення в українську національну команду легіонерів; розведення в Україні власних порід коней та захоплення кіньми європейської селекції.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О.В., Ільницька Т.Є. (2014). Аналіз породного складу коней спортивного напрямку використання. Вісник Сумського національного аграрного університету. Вип. 2(2), 26 – 29.
2. Гопка Б.М., Хоменко М.П., Павленко М.П. (2004). Конярство: підручник. Київ: Вища освіта. 320 с.
3. Лютка Г.І. (2014). Конярство. Конспект лекцій для студентів факультету технології виробництва і переробки продукції тваринництва (напрямок підготовки 6.090102 «ТВиППТ»). Вінниця: ВНАУ. 55 с.
4. Нікітіна К. О. (2022). Регіональні аспекти розвитку олімпійських видів спорту у Миколаєві (на прикладі кінного спорту): магістерська робота; спец. 017 "Фізична культура і спорт" / К. О. Нікітіна ; наук. кер. О. О. Адаменко. Миколаїв : НУК. 63 с.
5. Статут громадської організації «Всеукраїнська федерація кінного спорту України» (нова редакція). (2016) Київ. 15 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://efu.org.ua/upload/documents/2/246/attachment.pdf> (дата звернення: 02.03.2023).
6. Ткачова І.В. (2011). Стратегія розвитку галузі конярства в Україні. Науковий вісник НУБіП України. Вип. 160. Ч.1, 271 – 277.

СЕКЦІЯ XVIII. ФАРМАЦІЯ ТА ФАРМАКОТЕРАПІЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ТОКСІОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ СУХОГО ЕКСТРАКТУ ПАГОНІВ ВЕРБИ САХАЛІНСЬКОЇ (СЕПВС)

Артемова Катерина Олегівна

ORCID ID: 0000-0002-4604-7053

аспірантка кафедри біохімії

Національний фармацевтичний університет, Україна

Науковий керівник: Малоштан Людмила Миколаївна

ORCID ID: 0000-0003-1904-9579

Д-р. біол. наук, професор, Навчально-науково медичний інститут

НТУ «Харківський політехнічний інститут», Україна

При вивченні нового лікарського засобу обов'язковою характеристикою разом із вивченням фармакологічних властивостей виступає вивчення гострої токсичності, а конкретно – показника ЛД₅₀, що дає можливість оцінити ступінь безпечності препарату, спектр його терапевтичної дії і його видову чутливість. З метою оцінки ступеня нешкідливості препарату, який вивчається, використано експрес-метод О. Богуцької та О. Тихонова [1]. Для визначення видової чутливості до екстракту, знання якої дозволяє перенести отримані результати на людину, використали два види тварин.

Спираючись на рекомендації М. Петровської [2], лімітуючим показником при вивченні гострої токсичності виступає максимальна доза четвертого класу токсичності (малотоксичні речовини) з обов'язковим урахуванням шляху введення. Якщо при цьому не відбувається загибель тварин, введення більшої дози, як правило, є недоцільним. Тому досліджуваний СЕПВС вводили в таких дозах – 1000-5000 мг/кг.

Як свідчить проведене дослідження, жодна з введених доз не викликала загибелі тварин обох видів. При оцінці загального стану тварин через 30 хвилин та 1 годину після одноразового введення СЕПВС у дозах 1000, 2500 та 5000 мг/кг спостерігається зменшення рухливості як мишей, так і щурів, що минуло на третю годину спостереження. Це може бути зумовлено перевантаженням об'ємом введеного розчину екстракту. Упродовж двох тижнів щодня спостерігали за тваринами.

За час спостереження не було відмічено негативних ознак, котрі б характеризували зміни в їхньому стані або поведінці. Фізіологічний стан тварин був задовільним. Всі тварини були активними, добре реагували на звукові та больові подразники, добре їли корм, стан шерсті був у межах норми. Порушення дихання та судоми були відсутні.

Згідно з методичними рекомендаціями [2], для оцінки ступеня токсичного впливу СЕПВС на організм тварин проводили дослідження динаміки маси тіла тварин на сьому та чотирнадцяту добу експерименту. Як показали результати паталогоанатомічного розчину лабораторних тварин, суттєвих змін щодо маси

внутрішніх органів не відзначено. Введення досліджуваного діапазону доз СЕПВС не призводило до вірогідних змін маси тіла щурів та мишей у порівнянні з вихідними даними. Маса тіла тварин як у дослідній, так і в групі контролю вірогідно зросла на 14 добу у порівнянні з вихідними даними.

Отже, отримані дані свідчать про відсутність токсичної дії СЕПВС у дозах 1000 мг/кг – 5000 мг/кг щурам та мишам, що характеризує його як малотоксичні речовини (ІУ клас токсичності, $LD_{50} > 5000$ мг/кг) відповідно до загальноприйнятої токсикологічної класифікації.

Список використаних джерел:

1. Богуцька О. Є. & Тихонов О. І. (2015) Результати вивчення гострої токсичності нового лікарського засобу на основі продуктів бджільництва. Зб. наук. праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика, 24 (4). 244-249.
2. Петровська М. (2014) Екологічна токсикологія: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 116.

СЕКЦІЯ ХІХ. АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРИКЛАДІ УТЕПЛЕННЯ ЖИТЛОВОЇ БУДІВЛІ

Мілюкова Ірина Раїфівна

доцент кафедри Будівництва та цивільної інженерії
ПрАТ "ПВНЗ "Запорізький інститут економіки
та інформаційних технологій", Україна

Дана робота є перекладом статі автора, що було опубліковано на інтернет-ресурсі наукових статей, який на цей момент є ворожим, обмежує доступ наукової спільноти до своєї інформації за регіональними та політичними ознаками. Для надання вільного доступу до науково-технічної інформації та можливості посилання на дану роботу, автор вважає за доцільне викладення результатів праці із одночасним їх доопрацюванням та актуалізацією.

У роботі розглянуто наслідки термомодернізації житлової будівлі. Раніше у [1] висвітлено процеси появи грибкових уражень внутрішніх стін та запотівання віконних склопакетів, що виникли внаслідок виконання утеплення зовнішніх огорожуючих конструкцій. Було обґрунтовано, що конденсація вологи на внутрішніх поверхнях конструкцій будівлі може відбуватися при нормальних відносних вологостях і температурах, що перевищують точку роси. У даній роботі аналізується потенціал енергоефективних заходів та якісна оцінка перспективності теоретичного прогнозування та розробки формальних моделей процесів запобігання та ліквідації зволоження.

Будівля, що досліджується – одноповерховий одноквартирний житловий будинок з несучими стінами із силікатної цегли. Перший етап утеплення огорожувальних конструкцій було проведено у 2011 р. В цей період на фасаді будівлі було змонтовано прошарок із пінополістирольних плит марки ПБС-25 товщиною 30 мм із подальшим оштукатурюванням цементно-піщаним розчином та фарбуванням. Ефективність заходів дозволила в опалювальний період при температурі зовнішнього повітря -10°C підняти температуру всередині будівлі з 16 до 20°C при температурі теплоносія на виході з газового котла 60°C . У 2018 р. з метою економії енергоносія було проведено другий етап утеплення: на фасад поверх першого шару утеплювача були змонтовані термopanелі на основі пінополістиролу марки ПБС-25 товщиною 100 мм. Зовнішній бік термopanелі має фактурний захисний шар із дрібнозернистого бетону, монтаж панелей проведено на клей-піну. Вигляд одного з фасадів після першого етапу утеплення та в процесі другого показано на рис. 1. Проведені заходи дозволили знизити температуру теплоносія до 45°C за інших рівних умов (при температурі зовнішнього повітря -10°C та внутрішнього 20°C).

Рис 1. Фасад будівлі в процесі монтажу утеплювача

Середня температура зимового періоду 2018–2019 р.р. становила -1°C , що дозволило підтримувати температуру теплоносія на виході з газового котла $+35^{\circ}\text{C}$, при цьому температура тупикових радіаторів опалювальної системи становила $25\text{--}27^{\circ}\text{C}$. Це дозволило скоротити витрати енергоносія. Упродовж наступних років проведено статистично достовірну кількісну оцінку результатів утеплення з точки зору температури теплоносія у системі та витрат енергоносія на опалення, яка підтвердила ефективність даних заходів.

Одночасно із цими позитивними факторами з'явилися замокання та грибкові ураження внутрішніх поверхонь конструкцій. Очевидно, що грибкові осередки з'явилися у місцях, де конструкції володіли адсорбційною здатністю на відміну від скляних поверхонь. Важливо враховувати, що параметри мікроклімату приміщень до і після термомодернізації не змінилися.

Данні процеси є асоційованими із ускладненою циркуляцією повітря у певних частинах внутрішнього простору будівлі. На це вказують факти локалізації ділянок зволоження: перший – якщо на вікнах у нічний час не опускалися жалюзі, то запотівання суттєво знижувалося, другий – появу цвілі внаслідок зволоження стін також виявлено у місцях із утрудненим повітрообігом. Перший факт може також обумовлюватися поєднанням підвищення рухливості повітря у приміщенні та підвищенням температури внутрішнього скла за рахунок інтенсифікації конвективних процесів. Щодо другого – у верхніх кутах приміщень температура повітря є більшою за 20°C через підняття теплих повітряних мас, а вологість є меншою, через більшу температуру та експоненційний характер розподілу частинок води у повітрі. У безпосередній близькості до радіаторів системи опалення температура так само має бути вищою, але виявлені ділянки, де виявлено осередки цвілі є закриті.

Можна зробити висновок, що причиною загального погіршення циркуляції повітря є зменшення температури радіатора, що викликає зменшення градієнта температур, а отже швидкості руху повітряних мас. Так, наприклад, циркуляція атмосфери в земних масштабах – це наслідок різниці у нагріванні повітря між екваторіальними та полярними районами земної кулі. Аналогічно, швидкість руху повітря у приміщенні – результат різниці температур різних тіл. У будівлі, яка досліджувалася, застосування механічного спонукання циркуляції повітря забезпечило повне просихання матеріалів конструкцій. Збільшення температури повітря та зниження вологості при цьому не знадобилося. Тому пропонується називати "критичною швидкістю" таку мінімальну швидкість руху повітря всередині приміщень, що забезпечує при заданих значеннях параметрів мікроклімату задовільний стан внутрішніх конструкцій. "Критична швидкість" не має

перевищувати допустимі норми швидкості руху повітря у приміщеннях. Коригування параметрів мікроклімату (температура, вологість) необхідне лише у випадках, коли "критична швидкість" погіршує показники комфортного перебування людини.

Таким чином можна підсумувати, що конденсація водяної пари на поверхні будівельних конструкцій відбувається і при температурі вище точки роси, і при нормальній вологості в приміщенні. Цей процес не може пояснюватися адсорбційними властивостями матеріалів, тому що спостерігається і у негігроскопічних матеріалів (наприклад, скло).

Одним із факторів, що впливають на процеси конденсації, є швидкість руху повітря в приміщенні. У такому разі основна роль рухливості повітря полягає не у конвективному теплопереносі, а у фізичному русі водяних мас. Підвищення швидкості руху, ймовірно, змінює характер взаємодії молекул з поверхнею матеріалу (частота зіткнень, тривалість, енергія взаємодії тощо). У момент такої взаємодії процес конденсації можливий навіть при температурах поверхні вище за точку роси. Адсорбційні якості матеріалів в даному випадку, не мають вирішального значення, оскільки зволоження матеріалів помічено як для абсолютно негігроскопічних матеріалів (скло), так і поглинаючих вологу (цементно-піщана штукатурка, папір).

Ефективним способом усунення конденсації є механічне спонукання руху повітряних мас. Наприклад, використання вентиляторів на низьких оборотах буде ефективним і менш ресурсомістким, ніж рекуператорів, що вимагають витрати енергії на підігрів зовнішнього повітря, що подається. Регуляція вологості будівельних матеріалів може бути забезпечена за певної "критичної" швидкості руху повітря в приміщенні. Роботи більшості авторів у цій галузі спрямовані на аналіз процесів дифузії вологи в газоподібній формі через огорожувальні конструкції [2], адсорбції вологи матеріалом та її динамічної рівноваги [3], нестаціонарного вологого режиму огорож [4]. Аналіз впливу рухливості повітря на процеси конденсації та формалізація одержаних результатів дасть інструмент для спрямованого впливу на процеси зволоження матеріалів. Наприклад, можливий розрахунок швидкості руху повітря в приміщенні, як функції заданої вологості та температури, при якій не відбуватиметься конденсація води.

Очевидно, що описана проблема безпосередньо стосується будівель із системами опалення, які працюють за принципом теплопередачі, і не буде так яскраво проявлятися для систем конвективного перенесення теплової енергії.

За результатами роботи зроблено наступні висновки:

1. Процес конденсації вологи на внутрішній поверхні огорожувальних конструкцій обумовлений не тільки вологістю повітря, температурою повітря і конструкцій, але і швидкістю циркуляції повітря в приміщенні.

2. У стані ненасиченої пари перехід води в рідку фазу за механізмом конденсації можливий на поверхнях, що мають температуру істотно вище за точку роси. Ці процеси характерні для областей з малою рухливістю повітря.

3. Утеплення огорожувальних конструкцій дає можливість зниження температури теплоносія в системах опалення. Це зменшує температурний градієнт між поверхнею радіаторів та повітряним середовищем. За таким механізмом знижується швидкість руху повітряних потоків у приміщенні через зменшення різниці щільностей повітря.

4. Примусова циркуляція повітряних мас у приміщенні в комплексі із забезпеченням доступу повітря в області потенційного зволоження усуває проблему зволоження конструкцій і виникнення грибкових уражень.

5. Існує мінімальна "критична" швидкість руху повітря у приміщенні, при якій

відсутнє зволоження конструкцій. Зміна значень основних параметрів мікроклімату при цьому не потрібна.

Список використаних джерел:

1. Miliukova I. Problems of application of energy-saving technologies on the example of warming of a residential building // Modern problems of science, education and society. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua". Kyiv, Ukraine. 2023.
2. Levin E.V., Okunev A.Y. "Transient Humidity Conditions of Living Quarters and the Effect of Sorption of Water Vapour". Scientific journal "Academia. architecture and construction" — 2018. — №4.— С. 130-136.
3. Elchishcheva T.F. Determination of humidity conditions in premises of buildings at presence of hygroscopic salts in wall material. Stroitel'nye Materialy [Construction Materials].. – № 6. – С. 14–18.
4. Gagarin V.G., Zubarev K.P. Moisture potential theory application for modelling of enclosing structure unsteady-state moisture regime // Vestnik MGSU. – 2019. – № 4/14. С. 484-495.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«МІЖГАЛУЗЕВІ ДИСПУТИ: ДИНАМІКА ТА
РОЗВИТОК СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

21 липня 2023 року ♦ Хмельницький, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 21.07.2023. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 12,09. Замовлення № 379. Тираж: 50 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

Міжнародний центр наукових досліджень
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: mcnd@ukrlogos.in.ua

Видавець: Громадська організація «Європейська наукова платформа».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7172 від 21.10.2020.